

Regeringens proposition

1984/85: 161

om ledningen av befolkningsskyddet och räddningstjänsten m. m.;

beslutad den 21 mars 1985.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för de åtgärder och det ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

ANDERS THUNBORG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att civilförsvarsstyrelsen och statens brandnämnd läggs samman till en ny central myndighet, statens räddningsverk. Till verket knyts den samordningsfunktion avseende beredskapsåtgärder mot kärnkraftsolyckor som ligger på statens strålskyddsinstitut.

Propositionen innehåller också bl. a. förslag om de principer som bör gälla för utbildningen av personal för räddningstjänst och sotningsväsende.

Den nya centrala myndigheten inrättas den 1 juli 1986.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1985-03-21

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Thunborg

Proposition om ledningen av befolkningsskyddet och räddningstjänsten m. m.

1 Inledning

I juni 1982 bemyndigade regeringen chefen för dåvarande kommundepartementet att tillkalla en kommitté (Kn 1982: 03) med uppdrag att utreda frågan om en samordning av den centrala ledningen av räddningstjänsten i fred och civilförsvarsverksamheten. Kommittén¹ antog namnet CESAM-kommittén; samordning av den centrala ledningen av räddningstjänsten i fred och civilförsvarsverksamheten.

I tilläggsdirektiv (Dir 1983: 11) till CESAM-kommittén framhöll föredraganden att översynen av utbildningen i allmän räddningstjänst, vilken tidigare hade utretts i betänkandet (Ds Kn 1979: 5) Brandförsvarsutbildningen och i departementspromemorian (Ds Kn 1981: 24) Utbildning i räddningstjänst m. m., borde fortsätta. Utredningsarbetet skulle bedrivas förutsättningslöst och det skulle stå kommittén fritt att pröva olika organisationsformer för utbildningen. Översynen skulle dock ske inom ramen för i huvudsak oförändrade resurser. För arbetet med den fortsatta översynen tillsatte CESAM-kommittén en särskild arbetsgrupp. I arbetsgruppen ingick företrädare för berörda myndigheter och personalorganisationer under ordförandeskap av direktören i Svenska kommunförbundet Lars Ågren.

¹ Landshövdingen Gösta Gunnarsson, ordförande, överdirektören Olof Arvidson, generaldirektören Gunnar Gustafsson, rationaliseringschefen Torbjörn Nilsson och direktören Lars Ågren.

CESAM-kommittén avgav den 8 mars 1984 principbetänkandet (Ds Fö 1984: 2) Räddningsverket. Betänkandets sammanfattning bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*. Till betänkandet är fogat rapporten (Ds Fö 1984: 1) Utbildning för räddningstjänst och sotningsväsende. Rapportens sammanfattning bör fogas till protokollet som *bilaga 2*.

CESAM-kommitténs principbetänkande har remissbehandlats tillsammans med rapporten om utbildningen. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av deras yttranden bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

1982 års kommitté om försvarets gemensamma myndigheter m. m., den s. k. Hpg 5-kommittén, har i sitt betänkande (Ds Fö 1983: 5) Strukturförändring och samordning tagit upp frågan om att till försvarets materielverk föra över civilförsvarsstyrelsens produktionsuppgifter för utveckling, anskaffning och redovisning av materiel. Denna fråga måste enligt kommitténs mening noga prövas mot bakgrund av andra pågående utredningar om samordning av den fredstida räddningstjänsten, kommunanknutet civilförsvaret och civilförsvarsverksamheten i övrigt. Kommittén har också tagit upp frågan om det kan anses motiverat att behålla den nuvarande tekniska kompetensen för produktion av skyddsrum och anläggningar inom civilförsvarsstyrelsen. Statens planverk och fortifikationsförvaltningen skulle enligt kommittén kunna utnyttjas i ökad omfattning när det gäller skyddsrumproduktionen resp. produktionen av anläggningar för civilförsvarets krigsorganisation.

Hpg 5-kommitténs betänkande har remissbehandlats. En sammanställning av remissinstansernas yttranden över nu berörda frågor bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

Försvarets rationaliseringsinstitut avgav på regeringens uppdrag i oktober 1983 rapporten (nr 3.83-4401) Civilförsvarets materielförsörjning. Rapportens sammanfattning bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 5*.

Civilförsvarsstyrelsen har i en skrivelse den 16 april 1984 hemställt att få genomföra en försöksverksamhet med ökad samverkan mellan civilförsvaret och kommunerna inom materielområdet.

Försvarets rationaliseringsinstitut avgav på regeringens uppdrag i december 1983 rapporten (nr 2.83-4301) Civilförsvarets personalförsörjning. Rapportens sammanfattning bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 6*.

Institutets rapport om personalförsörjningen har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av deras yttranden bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 7*.

Regeringen har tidigare denna dag beslutat om en proposition om ledningen av de civila delarna av totalförsvaret m. m. I propositionen föreslås åtgärder för att förbättra samordningen inom totalförsvarets civila del. Den civila delen av totalförsvaret indelas i funktioner med ansvariga myndighe-

ter. En funktion utgörs av civilförsvar. Jag framhåller i propositionen att principerna i försvarets planerings- och ekonomisystem bör vara vägledande för ledningen också inom denna del av totalförsvaret.

För att göra framställningen om ledningen av befolkningsskyddet och räddningstjänsten mer överskådlig lämnas här en redogörelse för några av de begrepp som används. Civilförsvarsverksamheten har till syfte att vid väpnade angrepp mot riket utifrån skydda och rädda civilbefolkningens liv samt enskild och civil allmän egendom. Verksamhetens omfattning anges i 1 § civilförsvarslagen (1960: 74, ändrad senast 1984: 1026). Samhällets räddningstjänst består av s. k. allmän räddningstjänst och olika former av särskild räddningstjänst. Den allmänna räddningstjänsten avser ingripanden vid brand, oljeutflöde, ras, översvämning eller annat i brandlagen (1974: 80) åsyftat nödläge. Särskild räddningstjänst är räddningstjänst vid olyckor i atomanläggningar samt sjö-, flyg- och fjällräddningstjänst. Med uttrycket räddningstjänst avses, om inte annat anges, allmän räddningstjänst. Förebyggande åtgärder kan indelas i åtgärder som vidtas för att förhindra olyckor och åtgärder som vidtas för att begränsa skadan, om en olycka skulle inträffa. Med uttrycket befolkningsskydd avses alla slags förebyggande åtgärder. Med den begreppsbestämningen kommer alltså civilförsvarsverksamheten att omfatta befolkningsskyddet och räddningstjänsten för de situationer då civilförsvarsberedskap råder medan befolkningsskyddet och räddningstjänsten i övriga situationer i huvudsak regleras av brandlagen.

En närmare redovisning av berörda myndigheters verksamhet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 8*.

2 Allmänna utgångspunkter

Frågan om en samordning av den centrala ledningen av räddningstjänsten i fred och civilförsvarsverksamheten har aktualiserats genom 1982 års totalförvarsbeslut (prop. 1981/82:102 bil. 1, FöU 18, rskr 374) och räddningstjänstkommitténs (Kn 1979:01) arbete. Den har också uppmärksamats under det arbete som har bedrivits för att förbättra den fredstida utbildningen i räddningstjänst.

Riksdagen har beslutat att kommunerna skall ta över ansvaret för ledningen av civilförsvarsverksamheten på lokal nivå i krig och det planlägningsansvar i fred som hänger samman härmed. Övertagandet skall samordnas med att hemskyddsorganisationen införs. Riksdagen (prop. 1984/85: 49, FöU 5, rskr 93) har därefter beslutat om de ändringar i civilförsvarslagen (1960: 74) och lagen (1964: 63) om kommunal beredskap som behövs för att införa det kommunala lednings- och planlägningsansvaret.

Räddningstjänstkommittén föreslår i sitt slutbetänkande (SOU 1984: 77) Effektiv räddningstjänst en rad åtgärder för att göra räddningstjänsten och

den förebyggande verksamheten bättre. Kommittén konstaterar att det moderna samhällets utveckling har lett till ett allt sårbarare samhälle och att sårbarheten har ökat kraven på skydd för människor, egendom och miljö. Enligt kommitténs bedömning är det möjligt att uppnå en väsentlig minskning av antalet olyckor och av skadorna. En sådan utveckling förutsätter enligt kommittén en effektiv räddningstjänst och förebyggande verksamhet som kan anpassas till förändringarna i samhället. För att möjliggöra detta föreslås en samlad lagstiftning om samhällets räddningstjänst. Kommittén anser också att det på central nivå bör bildas ett nytt räddningstjänstverk av civilförsvarsstyrelsen och statens brandnämnd. En sådan samordning anses vara en viktig förutsättning för genomförandet av de flesta förslagen i kommitténs betänkande. Kommittén föreslår även att de uppgifter som sjöfartsverket svarar för när det gäller transport av farligt gods på land och till sjöss skall föras över till räddningstjänstverket.

Räddningstjänstkommitténs betänkande har remissbehandlats. Remissinstanserna delar i huvudsak kommitténs bedömningar. Endast från några håll framförs invändningar av principiell natur. Kommitténs förslag bereds nu inom regeringskansliet. Jag avser att vid ett senare tillfälle ta upp frågan i regeringen.

CESAM-kommittén föreslår att en ny central myndighet bildas. Enligt kommitténs mening är det både ur kommunernas och länsstyrelsernas synvinkel otillfredsställande att ha att göra med olika centrala myndigheter som kan ha olika syn på civilförvars- och räddningstjänstfrågorna. Kommittén framhåller att ansvaret kommer att sammanfalla på den lokala nivån och att arbetet i stor utsträckning kommer att bedrivas integrerat hos kommunerna. Den planläggningsvana som finns inom den fredstida räddningstjänsten liksom den omfattande erfarenheten av att genomföra räddningsinsatser anses komma att spela en stor roll i planläggningsarbetet för krigssituationen och alltså komma civilförvarsverksamheten till godo. Kommittén pekar på att det redan finns ett samordnat ansvar på regional nivå hos länsstyrelserna. Det går enligt kommittén att uppnå rationaliserings- och effektivitetsvinster genom att samordna ledningen centralt och genom att integrera ett stort antal funktioner. Enligt kommitténs mening är det också en påtaglig fördel med en gemensam central ledning för att civilförvarsverksamhetens resurser i ökad utsträckning skall kunna utnyttjas i freds räddningstjänsten.

CESAM-kommittén instämmer i räddningstjänstkommitténs förslag att verket bör få en samordnande funktion för skadeförebyggande åtgärder med hänsyn till de olägenheter som är förenade med splittringen av ansvaret för sådana åtgärder i samhället. Kommittén ansluter sig också till förslaget att vissa uppgifter av sådan art förs över till den nya myndigheten.

Remissinstanserna är i huvudsak mycket positiva till CESAM-kommitténs förslag om en ökad central samordning. De invändningar som fram-

förs från några håll gäller i första hand vilka uppgifter som skall tillföras den nya centrala myndigheten.

För egen del ser jag samordningen mellan räddningstjänsten i fred och civilförsvarsverksamheten som ett led i strävandena att i enlighet med 1982 års totalförsvarsbeslut förankra totalförsvaret i samhället. Utvecklingen innebär att den s. k. totalförsvarsprincipen införs på detta område, dvs. att den som har ansvaret för en verksamhet i fred också skall ha detta ansvar i krig. Samtidigt kan man konstatera att samordningen ger betydande fördelar för verksamheten i både fred och krig. Bl. a. kan möjligheterna att få erfarenheter från fredsolyckor och anknytningen till en praktisk fredsmässig verksamhet vara till gagn för civilförsvarsverksamheten. Integrationen ger vidare förutsättningar för att lösa frågan om en modernisering av räddningstjänstutbildningen.

Man kan konstatera att räddningstjänsten i fred och civilförsvarsverksamheten redan är samordnade på regional nivå. Motsvarande utveckling pågår på lokal nivå. Dessa förhållanden pekar enligt min mening mot en samordning även på central nivå. Jag ser naturligtvis i en samordning på central nivå också möjligheter att göra rationaliseringsvinster. Jag vill i sammanhanget erinra om att chefen för försvarsdepartementet sedan regeringsskiftet år 1982 inom regeringen svarar för bl. a. räddningstjänsten i fred.

Som räddningstjänstkommittén har konstaterat är det moderna samhället sårbart. Samhället är beroende av avancerade och invecklade försörjnings- och kommunikationssystem. Kemikalier, som vid olyckor kan åstadkomma omfattande skador, tillverkas, transporteras och används i stor utsträckning. Den starka urbaniseringen har också ökat olycksriskerna, och olyckorna får ofta betydligt allvarigare följder än tidigare. Brandskadorna har t. ex. ökat och i ett internationellt perspektiv framstår utvecklingen i Sverige på detta område som otillfredsställande. Mycket talar därför för att arbetet med att förebygga olyckorna bör effektiviseras och förstärkas. Det är vidare viktigt att man redan i fred beaktar civilförsvarsverksamhetens krav och behovet av förebyggande åtgärder för att minska sårbarheten i krig.

Betydande insatser görs i Sverige inom olika sektorer för att förebygga olyckor. Bilden är emellertid splittrad, och ingen myndighet har ett övergripande ansvar inom området. Mot denna bakgrund föreligger enligt min mening ett behov av att effektivisera det förebyggande arbetet mot olyckor. Det är angeläget att en myndighet får till uppgift att samordna samhällets olycksförebyggande åtgärder. En samordnad civilförsvarsverksamhet och räddningstjänst i fred kommer enligt min mening att ge goda förutsättningar för en effektiv samordning av samhällets skade- och olycksförebyggande åtgärder. En sådan samordningsuppgift fullgörs redan av brandnämnden på räddningstjänstområdet.

Jag vill också särskilt peka på behovet av att förbättra beredskapen mot kemikalieolyckor. I 1982 års totalförsvarsbeslut har i fråga om huvudinriktningen av civilförsvarsverksamheten angetts att ökad uppmärksamhet skall ägnas åt skyddet mot kärnvapen och kemiska stridsmedel. Detta har samband med det arbete som bedrivs för att öka beredskapen mot kemikalieolyckor i fred. Erfarenheterna såväl från Sverige, senast gasutsläppet i Karlskoga, som från andra länder, Mexico, Indien och Italien, visar att konsekvenserna av sådana olyckor kan bli mycket allvarliga. Kunskaperna är emellertid begränsade om hur beredskapen för bekämpning av kemikalieolyckor bäst bör utformas. Detsamma gäller vilken teknik som bör användas. Man kan således konstatera att det är angeläget att kunskapsuppbyggande forskning och studier samt teknikutveckling genomförs på detta område. Från svensk sida har därför initiativ tagits hos Nordiska ministerrådet för att få till stånd ett gemensamt nordiskt forsknings- och utvecklingsarbete om bekämpning av kemikalieolyckor. Jag vill i detta sammanhang peka på att samarbete med andra länder, inte minst i Norden, är betydelsefullt på räddningstjänstområdet.

Räddningstjänstutbildningen har i stort sett varit oförändrad sedan 1960-talet. CESAM-kommittén har föreslagit att utbildningen i räddningstjänst i fred skall integreras med utbildningen i räddningstjänst i krig. Förslaget har rönt ett i huvudsak positivt bemötande vid remissbehandlingen. Mot bakgrund av samordningen av räddningstjänsten i fred och civilförsvarsverksamheten faller det sig naturligt att utbildningen genomförs som en integrerad utbildning. Trots de skillnader som f. n. föreligger organisatoriskt är det i stort sett samma uppgifter som skall utföras av personalen både i krig och fred. Räddningsorganisationen i fred med dess personal och materiel kommer att utgöra stommen i civilförsvarets krigsorganisation. Därigenom kan den personal som utbildas för räddningstjänst i fred, utan eller med begränsad ytterligare utbildning, även användas i civilförsvarets krigsorganisation för räddningsuppgifter. Jag återkommer senare till utbildningsfrågorna.

Sammanfattningsvis ser jag positivt på förslagen om samordning och om en utbildning för räddningstjänst i fred och krig. Jag finner det angeläget att regeringen nu för riksdagen redovisar det utredningsarbete som har genomförts på det aktuella området och lägger fram förslag i fråga om ledningen av befolkningsskyddet och räddningstjänsten. Jag tar i denna proposition först upp de frågor som sammanhänger med de föreslagna organisatoriska lösningarna och utbildningen. Därefter behandlar jag frågor om personaldimensionering, kostnader och besparingsmöjligheter samt vilka ekonomiska villkor som bör vara styrande för det fortsatta arbetet. Slutligen redovisar jag hur förslagen bör kunna genomföras.

3 Ledningen av befolkningsskyddet och räddningstjänsten

Mitt förslag: En ny central myndighet, statens räddningsverk, ersätter civilförsvarsstyrelsen och statens brandnämnd. Samordningen av beredskapsplaneringen mot kärnkraftsolyckor förs över till den nya myndigheten. Myndigheten lokaliseras till Karlstad.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår att även sprängämnesinspektionen och riksnämnden för kommunal beredskap skall ingå i verket samt att frågor om land- och sjötransporter av farligt gods skall föras över dit (se betänkandet s. 99-111, 155-156, 214-215, 219-220 och 262-263).

Remissinstanserna: Flertalet godtar kommitténs förslag. Ett antal remissinstanser har annan uppfattning om främst sprängämnesinspektionens verksamhet och om uppgifterna vid sjöfartsverket i fråga om transport av farligt gods skall ingå i den nya myndighetens verksamhetsområde (se bil. 2 avsnitt 2).

Skälen för mitt förslag: Jag har tidigare förordat en samordning på central nivå av *räddningstjänsten i fred och civilförsvarsverksamheten*. För egen del är jag övertygad om att man kan få samordningsvinster, men jag fäster stort avseende vid att samordningen ger möjlighet att höja effektiviteten både i civilförsvaret och i den fredstida räddningstjänsten. Enligt min mening skapar samordningen också förutsättningar för ett mera kostnads-effektivt utbildningssystem på räddningstjänstområdet. Jag förordar därför att en ny myndighet bildas och att de uppgifter som fullgörs av statens brandnämnd och civilförsvarsstyrelsen i första hand skall ingå i den nya myndighetens verksamhetsområde. Civilförsvarsstyrelsens nuvarande kansliuppgifter för riksnämnden för kommunal beredskap bör i enlighet med vad jag har föreslagit tidigare denna dag föras över till överstyrelsen för civil beredskap.

Civilförsvarsstyrelsen tar upp frågan om *benämningen på den nya myndigheten*. Även jag anser att räddningsverket är en ofullständig benämning. Den täcker nämligen inte den del av verksamheten som avser att skydda befolkningen i krig. Den kan inte heller anses täcka den förebyggande verksamheten i fred vilken, i enlighet med vad jag tidigare har anfört, skall få en framträdande roll. Det är emellertid svårt att finna en lämplig benämning på verket som är heltäckande. Ordet räddningsverket som benämning på den nya myndigheten synes ha blivit allmänt accepterad. Jag anser att myndigheten bör benämnas statens räddningsverk.

Jag övergår nu till att behandla CESAM-kommitténs förslag att den samordningsuppgift avseende *beredskapsplaneringen mot kärnkraftsolyckor* som åvilar statens strålskyddsinstitut skall överföras till räddnings-

verket. Enligt kommittéförslaget blir strålskyddsinstitutet en rådgivande myndighet i strålskyddsfrågor vid beredskapsplaneringen och i en olycks-situation. Under remissbehandlingen har erinringar mot förslaget framförts endast i fråga om uppdelning av ansvaret mellan myndigheterna. Civilför-svarsstyrelsen, statens brandnämnd och statens strålskyddsinstitut har den 17 oktober 1984 redovisat ett gemensamt förslag till riktlinjer för sam-ordningen mellan räddningsverket och statens strålskyddsinstitut i frågor om beredskap för kärnkraftsolyckor.

Myndigheternas gemensamma förslag ligger i linje med vad kommittén föreslog och kan närmast ses som en precisering av ansvarsfördelningen. Ansvaret för beredskapen för kärnkraftsolyckor bör således fördelas mel-lan räddningsverket och statens strålskyddsinstitut i huvudsak enligt myn-digheternas förslag. Till räddningsverket föreslår jag att man för ansvaret för planering och uppbyggnad av telesamband och alarmering, information till allmänheten, övningar och utbildning, utrymningsplanering samt sam-ordning av freds- och krigsberedskapen. Institutet bör få ansvaret för strålskyddsbedömningar, indikeringen, beredskapens geografiska ut-sträckning, larmkriterier, internationell uppföljning samt forskning och studier i frågor som avser strålskydd. Vardera myndigheten avses svara för sin budgetplanering och flerårsplanering. Det kan tilläggas att rädd-ningsverket inte får någon operativ roll i samband med en olycka. Strål-skyddsinstitutet behåller sin uppgift att i samverkan med statens kärnkraft-inspektion svara för en sammanhållande, rådgivande funktion i en olycks-situation.

Kommittéförslagen innebär vidare att sjöfartsverkets uppgifter avseen-de transport av farligt gods skall föras över till räddningsverket och att sprängämnesinspektionen skall införlivas i verket. Allmänt sett är det enligt min mening en klar fördel för det förebyggande arbetets effektivitet om mer verksamhet med uppgift att förebygga olyckor kan sammanföras i verket. Samtidigt minskas den nuvarande splittringen på området.

Det kan finnas anledning att redan nu ta upp en fråga som har behandlats av flera remissinstanser. Dessa har ansett att sprängämnesinspektionens tillsynsverksamhet och verksamhet med meddelande av föreskrifter som har angetts som olycksförebyggande åtgärder är väsensskild och saknar nära anknytning till räddningstjänstens eller brandnämndens verksamhet som har angetts som verkställande räddningstjänst. Någon instans har ansett att ett sammanförande av sådana uppgifter skulle innebära avse-värda risker för att effektiviteten skulle minska vad gäller förebyggande åtgärder med åtföljande konsekvenser för säkerheten.

Brandnämnden har emellertid redan nu betydande uppgifter på det före-byggande området. Inom brandnämndens verksamhetsområde ligger an-svaret för både olycksförebyggande och skadeförebyggande åtgärder mot brand. Brandnämnden har inom ramen för sitt ansvar för den allmänna räddningstjänsten att verka för att skador vid nödlägen kan avvärjas eller

begränsas. Nämnden har således redan ett allmänt ansvar för skadeförebyggande åtgärder. De förebyggande uppgifterna verkställs främst genom brandsynerna. Brandmyndigheterna medverkar också både centralt och lokalt i utformningen av de krav som ställs på byggnadslov och i den fysiska planläggningen. Vidare har arbetet med upprättandet av insatsplaner för bl. a. anläggningar, lagerlokaler och fabriker inslag av förebyggande arbete. Sektionen för förebyggande brandförsvar är störst inom brandnämndens räddningstjänstenhet, och andra sektioner, t. ex. sektionen för hälso- och miljöfarliga varor samt farligt gods, har också uppgifter på det förebyggande området.

Jag vill erinra om att insatsplaner upprättas för bl. a. fabriker med farligt gods och för transporter av sådant gods. I dessa sammanhang kan krav ställas på vissa beredskapsåtgärder för olyckor med farligt gods. Räddningstjänstkommittén föreslår att ökade krav på skyddsåtgärder skall ställas på industrier och andra företag som bedriver riskfylld verksamhet.

Jag övergår nu till frågan om *sprängämnesinspektionens verksamhet* bör införlivas i den nya myndigheten. En genomgång av bestämmelserna om brandfarliga varor visar enligt min mening att det föreligger ett klart samband mellan sprängämnesinspektionens och nuvarande statens brandnämnds verksamheter. Jag vill framhålla att redan de uppgifter som ligger på räddningstjänsten i fråga om förebyggande åtgärder och uppbyggnaden av beredskapen visar att det fordras ett nära samarbete mellan myndigheterna. Samarbetsbehovet förstärks enligt min mening i framtiden.

Sprängämnesinspektionens uppgifter i fråga om tillverkning, handel, hantering, förvärv, överlåtelse eller införsel av explosiva varor har karaktär av produktkontroll och har inte direkt samband med den nya myndighetens övriga verksamhet. Som har framhållits under remissbehandlingen är det nödvändigt att i dessa frågor samarbeta också med andra myndigheter och organ än brandnämnden, främst med arbetarskyddsstyrelsen.

Jag har stor förståelse för den oro för kompetensförluster som kan uppstå. CESAM-kommittén har ansett att problemen vid genomförandet blir störst för sprängämnesinspektionen. Kommittén anser att problemen kan lösas genom ett successivt överförande. Man kan emellertid konstatera att inspektionen är en relativt ny myndighet som fungerar väl i nuvarande organisationsform. Inspektionens administration är påtagligt liten, vilket medför att endast begränsade administrativa rationaliseringsvinster står att vinna. Verksamheten har stor betydelse från arbetarskyddssynpunkt. Mot denna bakgrund vill jag inte nu förorda att sprängämnesinspektionen införlivas i räddningsverket. Olika åtgärder bör dock vidtas för att förbättra samordningen mellan myndigheterna, t. ex genom representation i styrelserna. Jag avser att noga följa utvecklingen i detta avseende och återkomma till frågan inom två år om det visar sig att den lösning som nu valts inte är tillfredsställande.

Vad gäller frågan om sjöfartsverkets uppgifter avseende *transport av farligt gods* skall föras över till räddningsverket anser jag att dessa också passar väl in i räddningsverkets uppgifter. Personal som handlägger frågor om bl. a. transporter av farligt gods finns f. n. hos brandnämnden och kommer att finnas i räddningsverket med hänsyn till att olyckor med sådant gods ofta sker under transporterna. Dessa frågor kan beräknas utgöra ett inte obetydligt inslag i verksamheten.

Det har under remissbehandlingen framhållits att frågor om säkerheten vid transport av farligt gods till sjöss hör nära samman med övriga frågor om sjösäkerhet, fartygskonstruktion osv. Jag har förståelse för dessa synpunkter. Enligt min mening bör därför transporterna till sjöss ligga kvar på sjöfartsverket. Säkerhetsåtgärderna för land- och sjötransporter bör kunna samordnas i samma former som på andra områden. Det har också pekats på den internationella anknytningens betydelse i sammanhanget. Det internationella samarbetet är emellertid olika för land- och sjötransporter. Sjötransportfrågor behandlas i första hand inom den internationella sjöfartsorganisationen (IMO). Landtransporterna behandlas i andra internationella fora. Jag kan således inte finna att de synpunkter som har framförts i detta avseende är av den arten att de väger över de skäl som talar för att ansvaret på land samlas inom räddningsverket.

Frågorna om transport av farligt gods har emellertid funnits vid sjöfartsverket i något mindre än två år. Med hänsyn till den korta tid den enhet som handlägger dessa frågor har funnits är det av personalskäl en nackdel med en flyttning av enheten. Mot denna bakgrund vill jag inte nu förorda att dessa uppgifter förs över till räddningsverket. Även i detta fall bör dock samordningen mellan myndigheterna förbättras. Jag avser liksom i fråga om sprängämnesinspektionen att noga följa utvecklingen i detta avseende och återkomma till frågan inom två år om det visar sig att lösningen inte är tillfredsställande.

De farhågor som har framförts för att det förebyggande arbetet eller den föreskrivande och inspekterande funktionen skall få en blygsam roll i den nya myndigheten har nära samband med vad jag tidigare har framhållit om uppgifterna på det förebyggande området. Jag har förordat att det förebyggande arbetet skall bli ett väsentligt inslag i myndighetens verksamhet. I den snabba utveckling som i dag sker inom praktiskt taget alla samhällssektorer, kommer en av verkets viktigaste uppgifter att vara att studera olika risker, riskbevakning och initiera åtgärder. Verksamheten får karaktär av det som numera kallas Risk Management. Mot denna bakgrund är jag inte orolig för att den verksamhet som nu bedrivs får en minskad betydelse i framtiden.

En remissinstans tar upp frågan om inte *kommittén för undersökning av allvarliga olyckshändelser* kan integreras i den nya myndigheten. Jag vill erinra om att kommittén enligt sina direktiv (Dir 1981: 12) har till uppgift

att snabbt och objektivt klarlägga de närmare omständigheterna vid allvarliga olyckshändelser eller tillbud samt att sammanställa erfarenheterna från händelserna. I direktiven framhålls att undersökningarna inte skall bedrivas av ett organ som är bundet av ansvaret för det löpande säkerhetsarbetet. Kommittén beräknar att under år 1985 redovisa sina erfarenheter av undersökningsverksamheten och lägga fram förslag som kan ligga till grund för en prövning av den framtida inriktningen av verksamheten. Mot bakgrund av vad jag nu har anfört anser jag att resultatet av kommitténs för allvarliga olyckshändelser redovisning bör avvaktas och att det inte nu finns någon grund för att integrera verksamheten i den nya myndigheten.

Några remissinstanser är tveksamma till CESAM-kommitténs förslag att *lokalisera räddningsverket* till Karlstad. Som kommittén framhåller har civilförsvarsstyrelsen, varifrån den övervägande delen av den personal som berörs av den nu aktuella omorganisationen kommer, av regionalpolitiska skäl omlokaliserats till Karlstad. Detta talar för en lokalisering dit. Enligt min mening går det inte heller att ha den centrala verksamheten på mer än ett ställe. Jag förordar sålunda en lokalisering till Karlstad.

4 Huvuduppgifter

Mitt förslag: Statens räddningsverk skall vara central myndighet för befolkningsskyddet och räddningstjänsten i fred och krig. Vidare skall verket svara för samordningen av samhällets verksamhet inom dessa områden. Räddningsverket skall även ansvara för att planeringen av räddningstjänstens organisation och materielanskaffning utformas så att olika räddningsorgan kan samarbeta effektivt såväl i fred som i krig. Ärenden om beredskap mot kärnkraftsolyckor skall ankomma på verket som central myndighet. Vidare skall verket ha funktionsansvar för civilförsvaret, dvs. ha den centrala ledningen av civilförsvarsverksamheten och övervaka krigsplanläggningen och beredskapsåtgärderna. Verket skall ha ett tillsynsansvar inom det övriga verksamhetsområdet. Forsknings- och utvecklingsarbete samt återföring av erfarenhet får en framskjuten roll. Räddningsverket skall planera och genomföra utbildning och övning inom verksamhetsområdet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i allt väsentligt med mitt förslag utom vad avser uppgifterna i frågor om landtransporter av farligt gods samt rörande explosiva och brandfarliga varor (se betänkandet s. 113-126).

Remissinstanserna: Flertalet instanser har inte någon erinran mot kommitténs förslag (se bil. 2 avsnitt 3.1). De synpunkter som vissa instanser har framfört om vilka uppgifter som skall föras över till räddningsverket inverkar också på dessa instansers syn på frågan om huvudfunktioner för verket.

Skälen för mitt förslag: Jag har tidigare redovisat min syn på inriktningen av befolkningsskyddet och räddningstjänsten på central nivå. Behandlingen av frågan om vilka verksamheter som skall tillföras räddningsverket visar också vad jag anser bör utgöra huvuduppgifter för myndigheten. Verksamheterna integreras inom verket men behåller i stort sin tidigare karaktär. Det är mot denna bakgrund som jag framlägger mitt förslag till huvuduppgifter för verket.

Räddningsverket får ansvaret för funktionen civilförsvar i enlighet med vad jag har föreslagit i propositionen om ledningen av de civila delarna av totalförsvaret. I den propositionen tar jag också upp frågan om ledningssystemet i krig.

4.1 Befolkningsskyddet

Mitt förslag: Statens räddningsverk skall verka för att befolkningsskyddets och räddningstjänstens intressen tillgodoses i samhälls- och bebyggelseplaneringen samt bevaka riskutvecklingen i samhället. Till uppgifterna skall också höra att förebygga bränder. Verket skall vidare leda produktionen av skyddsrum och anläggningar. Det skall också ankomma på verket att svara för övriga skyddsåtgärder för civilbefolkningen, t. ex. skyddsmasker, förvarning och alarmering.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag utom vad avser förslagen om brandfarliga och explosiva varor samt frågor om säkerheten vid transport av farligt gods (se betänkandet s. 203-233).

Remissinstanserna: Flertalet är genomgående positiva till kommitténs förslag (se bil. 2 avsnitt 3.6). Fortifikationsförvaltningen har en annan uppfattning i fråga om produktionen av anläggningar. De synpunkter som vissa instanser har framfört om vilka uppgifter som skall föras över till den nya myndigheten inverkar också på dessa instansers syn på frågan om förebyggande åtgärder.

Skälen för mitt förslag: Under remissbehandlingen har, utöver frågorna om vilka uppgifter som skall föras över till räddningsverket, oenighet rått bara om vilken myndighet som bör ha produktionsansvaret för anläggning-

ar för krigsorganisationen. Jag utvecklar därför skälen för mitt förslag i denna fråga.

Frågan aktualiserades av Hpg 5-kommittén som ansåg att statens planverk och fortifikationsförvaltningen skulle kunna utnyttjas i ökad omfattning när det gäller skyddsrumproduktionen resp. produktionen av anläggningar för civilförsvarets krigsorganisation. Flertalet remissinstanser har i sina yttranden över Hpg 5-kommitténs förslag ansett att en förändring av ansvarsförhållandet för skyddsrumproduktionen och för anskaffning av anläggningar till civilförsvarets krigsorganisation kan medföra betydande nackdelar. Remissinstanserna förordar dock en ökad samordning mellan planverket, fortifikationsförvaltningen och civilförsvarsstyrelsen.

Jag kan konstatera att det bland remissinstanserna råder stor enighet om att skyddsrumbygget bör ske i nuvarande former. Jag delar denna uppfattning. Ansvar för genomförandet bör således i huvudsak ligga på kommunerna medan räddningsverket bör ha ett övergripande ansvar och tjänstgöra som ett tekniskt serviceorgan.

Vad gäller produktionen av anläggningar för civilförsvarets krigsorganisation ligger ansvaret för genomförandet också här sedan lång tid på kommunerna. Detta anses ha fungerat väl. Enligt min mening är ett bibehållande av denna ordning betydelsefull för att kommunernas uppgift att driva och underhålla anläggningarna skall bli genomförd på ett kompetent sätt. En förändring av den nuvarande ordningen skulle också strida mot principen med en närmare knytning av civilförsvarsverksamheten till kommunerna. Även på detta område måste det anses nödvändigt med teknisk kompetens hos den nya myndigheten för att bl. a. fullgöra programfunktionen. Jag förordar sålunda att nuvarande ordning bibehålls också i fråga om produktionen av anläggningar för krigsorganisationen.

4.2 Räddningstjänsten

Mitt förslag: Statens räddningsverk skall ha befogenhet att utfärda föreskrifter för planeringen av samverkan vid räddningsinsatser och för räddningstjänsten i krig. Planläggningen skall dock i första hand påverkas genom allmänna råd. Verket skall i övrigt främja den allmänna räddningstjänsten så att denna blir ändamålsenligt ordnad i olika delar av landet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag (se betänkandet s. 127-156).

Remissinstanserna: Instanserna är i allt väsentligt positiva till kommitténs förslag (se bil. 2 avsnitten 3.2 och 3.3).

Skälen för mitt förslag: Under remissbehandlingen har synpunkter framförts på förhållandet mellan räddningsverket och kommunerna när det gäller planläggningen. Enligt min mening skall den kommunala planläggningen så långt möjligt understödjas med rådgivning.

Enligt 1982 års totalförsvarsbeslut är staten fortfarande huvudman för civilförsvaret. Detta medför att det är nödvändigt att staten genom föreskrifter styr civilförsvarsverksamheten. Eftersom verksamheten och förberedelserna för denna sker för krigstida förhållanden är det nödvändigt, bl.a. med hänsyn till att försvarsansträngningarna måste samordnas och föras med enhetlig inriktning, att statsmakterna reglerar kommunernas verksamhet.

Jag vill således framhålla att när det gäller de speciella krav som krigsförhållanden ställer kan det bli nödvändigt att styra planläggningen mot bestämda mål. Utrymmet för sådan styrning är som jag ser det dock mycket begränsat med hänsyn till den precisering av kraven på kommunerna i planläggningshänseende som numera ställs i civilförsvarslagen (1960: 74). Behovet av att få en ändamålsenlig och mellan kommunerna samordnad inriktning av planläggningen kommer enligt min mening i allt väsentligt att kunna tillgodoses genom den organisationsplan som upprättas av länsstyrelserna för varje kommun.

Jag förordar sålunda att även kommunernas planläggning för krigsförhållandena inom ramen för civilförsvarslagstiftningen i första hand skall påverkas genom allmänna råd. Detta gäller sedan gammalt inom fredsräddningstjänsten. För att uppnå en effektiv samverkan mellan olika organ bör det dock liksom f.n. finnas möjligheter för räddningsverket att utfärda föreskrifter om samverkan vid räddningstjänstinsatser. Ingen ökning av de nuvarande myndigheternas föreskriftsrätt föreslås således.

4.3 Forskning och utveckling

Mitt förslag: Forskning och utveckling blir viktiga uppgifter för statens räddningsverk. Styrelsen för svensk brandforskning skall stödjas i sin verksamhet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag (se betänkandet s. 233–241).

Remissinstanserna: Remissinstanserna är positiva till förslaget (se bil. 2 avsnitt 3.7).

Skälen för mitt förslag: Jag gör ingen annan bedömning än kommittén och vill understryka betydelsen av forskning och utveckling för både befolkningsskyddet och räddningstjänsten. När det gäller uppdrag inom ramen

för den gemensamma försvarsforskningen vid försvarets forskningsanstalt bör verket samråda med överstyrelsen för civil beredskap.

4.4 Information

Mitt förslag: Statens räddningsverk får till uppgift att se till att allmänheten, myndigheter och organisationer får information och utbildning om skydd och räddning i krig samt om olycksrisker, skadeförebyggande åtgärder och hur man bör handla då en olycka inträffar. Detta skall ske i samarbete med berörda myndigheter och organisationer, t. ex. Svenska brandförsvarsföreningen och Sveriges civilförsvarsförbund.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i allt väsentligt med mitt förslag (se betänkandet s. 242–251).

Remissinstanserna: De flesta har inte någon erinran mot förslaget. Bl. a. Sveriges Radio AB anser att informationsfrågorna har fått en något undanskymd plats i betänkandet (se bil. 2 avsnitt 3.8).

Skälen för mitt förslag: Jag vill för egen del starkt understryka betydelsen av informationsverksamheten. Enligt min mening får informationsverksamheten mycket stor betydelse från beredskapssynpunkt under fredsmässiga förhållanden, men den är än mer väsentlig i en krigssituation. Som framhålls av Sveriges Radio AB bör praktiska förutsättningar för medverkan och för att ta erforderliga initiativ skapas inom myndigheten. Jag kan också dela uppfattningen att det måste finnas en sådan planläggning att det finns underlag för produktion av informationsprogram liksom för annan information vid beredskap och i krig.

Räddningsverket bör ha en övergripande samordningsroll när det gäller informationen inom verksamhetsområdet. I enlighet med vad jag nyss har framhållit måste verket ha till uppgift att se till att allmänheten, myndigheter och organisationer får information. Verket bör således verka för upplysning om säkerhetspolitiken och om civilförsvarets uppgifter i totalförsvaret. Det övergripande ansvaret för information om säkerhetspolitiken och totalförsvaret ligger däremot på den nybildade styrelsen för psykologiskt försvar. Räddningsverkets uppgift bör också innefatta utbildning av allmänheten i skydd och räddning i krig. Jag vill också understryka verkets uppgifter under fredstid i fråga om information och utbildning om olycksrisker, skadeförebyggande åtgärder och hur man bör handla då en olycka inträffar.

Som kommittén föreslår bör räddningsverket samarbeta med de organisationer som bedriver informationsverksamhet på området, i första hand Svenska brandförsvarsföreningen och Sveriges civilförsvarsförbund. Des-

sa organisationers verksamhet har stor betydelse för att få bredd på informationen. Jag räknar med att ett förtroendefullt samarbete skall utvecklas mellan verket och organisationerna och förordar sålunda kommitténs förslag i fråga om information. Jag vill också framhålla behovet av en samverkan i informationsfrågorna med andra myndigheter, bl. a. överstyrelsen för civil beredskap.

CESAM-kommittén har funnit att frågan om att bygga upp en central informationsfunktion för räddningstjänsten av flera skäl är komplicerad. Informationsbanken avses innehålla uppgifter om tillgängliga resurser, olika farliga ämnen m.m. samt syftar till att underlätta planeringen och genomförandet av räddningsinsatser. Flera alternativ kan enligt kommittén övervägas i fråga om vilken eller vilka myndigheter eller organ som bör få ansvar för en eventuell informationsbank. Kommittén föreslår att statskontoret får i uppdrag att närmare utreda frågan om en central informationsbank.

Endast en remissinstans tar upp denna fråga. Svenska brandförsvarsföreningen delar i sitt yttrande kommitténs uppfattning att frågan är komplicerad och sannolikt dyrbar att lösa. Föreningen förklarar sig villig att undersöka möjligheterna att integrera en sådan informationsbank i befintliga system som föreningen ändå kommer att datorisera. Jag kan konstatera att frågan kräver fortsatta överväganden.

5 Statens räddningsverks organisation

Mitt förslag: Statens räddningsverks verksamhet skall indelas i programmen Befolkningsskydd och Räddningstjänst som också blir planeringsfunktioner. Verket skall vidare arbeta med olika produktionsområden, t. ex. utbildning, materiel, skyddsrum och anläggningar samt administration. Verket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör. Till myndigheten skall knytas olika råd för att underlätta kontakterna med andra myndigheter och organisationer.

Det skall ankomma på regeringen att besluta om verkets organisation.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i allt väsentligt med mitt förslag (se betänkandet s. 253-258 och 265-274). CESAM-kommittén föreslår att det nya verket får en lekmannastyrelse med företrädare för Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet.

Kommittén föreslår vidare att fem råd bildas för samverkan med kontaktpunkter utanför verket. Enligt kommittén bör det ankomma på verket att till råden knyta de representanter för myndigheter och organ som verket anser bör ingå i dem. Kommittén lämnar en sammanställning över myndigheter och organ som kan bli aktuella att ingå i råden.

Remissinstanserna: Inställningen till kommitténs förslag är i huvudsak positiv, men ett antal instanser har synpunkter på rådens sammansättning (se bil. 2 avsnitt 4).

Skälen för mitt förslag: Jag har framhållit att principerna i försvarets planerings- och ekonomisystem bör vara vägledande för ledningen av verksamheten inom totalförsvarets civila del. Jag bedömer att det kan vara lämpligt att verksamheten vid verket indelas i olika program- och produktionsområden.

I likhet med kommittén har jag den uppfattningen att stora krav kommer att ställas på verksamheten, bl. a. med hänsyn till att verksamheten blir mycket utåtriktad. Jag anser därför att detta bör uppmärksammas i organisationsarbetet.

Jag anser att frågan om sammansättningen av styrelsen bör övervägas i det fortsatta organisationsarbetet bl. a. mot bakgrund av verksamhetskommitténs arbete. Enligt min mening är det nu för tidigt att ta närmare ställning till rådets antal och sammansättning. Även frågan om vilka uppgifter de bör ha anser jag bör övervägas ytterligare.

6 Civilförsvarets personalförsörjning

Bakgrund

Riksdagen fastställde i maj 1974 (prop. 1974: 1 bil. 6, FöU 19, rskr 190 och prop. 1974: 75, FöU 20, rskr 191) riktlinjer för dels en ny organisation, dels ett nytt utbildnings- och övningssystem för civilförsvaret. Regeringen godkände i beslut den 18 mars 1976 ett förslag av civilförsvarsstyrelsen till ändrad organisation, kallad organisation 80. Riksdagen (prop. 1976/77: 56, FöU 10, rskr 155) beslöt därefter om de ändringar i civilförsvarslagen (1960: 74) som behövdes för att genomföra organisation 80 och det nya utbildnings- och övningssystemet. Dessa riktlinjer gäller i allt väsentligt fortfarande.

Det kan finnas anledning att redovisa 1974 års riktlinjer för utbildnings- och övningssystemet som en bakgrund till förslaget om civilförsvarets personalförsörjning men även till förslagen i följande avsnitt om utbildning, övning och materielhantering. I viss mån innebär förslagen ändringar i nu gällande riktlinjer.

Riktlinjerna innebär i huvudsak följande.

Endast en mindre del av manskapet för civilförsvaret behöver utbildas. Denna omständighet innebär att högre krav ställs på utbildningen av befälet. Krav ställs också på att det lägre befälet och det manskap som utbildas har goda kunskaper om hur bl. a. olika praktiska uppgifter skall lösas. Utbildningstiden är fyra-åtta veckor för befäl i ledningscentraler och högre fältbefäl. För huvuddelen av dessa grupper kan dock utbildningen begrän-

sas till fyra-fem veckor. För manskap med särskild yrkesbakgrund som är lämplig för vissa tjänster i civilförsvaret omfattar utbildningstiden omkring en vecka. Sistnämnda utbildningstid gäller också för manskap i verkskydd. Utbildningen skall genomföras som heldagsutbildning på vardagar.

Övningsverksamheten syftar till att skapa samövade enheter. Organisationen skall efter mobilisering kunna lösa sina uppgifter även om huvuddelen av manskapet inte har utbildats i fred. I princip skall alla enheter genomföra s.k. enhetsövning om tre dagar för befäl och två dagar för manskap. Övningarna skall kunna återkomma en gång under varje fyraårsperiod. Vissa enheter undantas från enhetsövningar, medan andra enheter övas under kortare tid.

Försvarsutskottet gjorde följande uttalande.

Utskottet tillstyrker att övningsverksamheten i ökad utsträckning centraliseras till anläggningar som är särskilt lämpade för ändamålet. Eftersom övningarna är kortvariga bör övningens art, tillgången på lämpliga övningsanordningar och instruktörer tillsammans med reseavstånden för övningsdeltagarna bli styrande för var en övning skall genomföras. Man bör inte underskatta betydelsen av att övningsdeltagaren får delta i tillämpad övning som äger rum i närheten av mobiliseringsplatsen och det område där den övade enheten skall verka i krig. Utskottet räknar med att omkring hälften av övningsvolymen kommer att vara kvar i länen.

I likhet med departementschefen anser utskottet att civilförsvarets regionala organisation bör byggas upp kring fem anläggningar för utbildning och övningar. Anläggningens chef bör ha en hög grad av självständigt ansvar för verksamheten. Pågående översyn av civilförsvarsstyrelsens organisation bör avvaktas innan man tar slutlig ställning till anläggningarnas organisatoriska ställning i förhållande till civilförsvarsstyrelsen.

Det är naturligt att uppbyggnaden av fem regionala anläggningar för utbildning och övningar får konsekvenser i fråga om förrådshållningen. Särskild utbildningsmateriel kan inte avsättas för anläggningarnas behov. Förrådshållningen måste ske med beaktande bl. a. av att materielen skall kunna utnyttjas för utbildning och övningar och av de rationaliseringsvinster som står att vinna genom regional samordning.

Länsstyrelserna har f. n. ett omedelbart ansvar för civilförsvarets materielberedskap inom länen. Detta har uppenbarligen skapat ett starkt positivt intresse för förrådssituationen, för materielens vård och tillgänglighet vid mobilisering samt för organiserandet av dess distribution till mobiliseringsenheter m. m. Mobiliseringen leds av civilförsvarscheferna, en för varje civilförvarsområde. Vid mobiliseringen har länsstyrelserna en rådgivande och stödjande funktion. Hos länsstyrelserna finns, liksom hos motionärerna, allvarliga farhågor för att en centralisering av förrådssystemet kommer att försämra civilförsvarets beredskap och minska möjligheterna att snabbt få god effekt efter en mobilisering.

Enligt departementschefens mening är det nödvändigt att länsstyrelsernas inflytande över förrådsverksamheten säkerställs på ett bättre sätt än vad som har varit fallet under försöksverksamheten i södra Sverige. Utskottet har samma uppfattning. Förrådsfrågorna har stor betydelse vid mobiliseringsplanläggningen. Fredsekonomiska fördelar kan komma att motsvaras av nackdelar för beredskapen. Uppkommande principiella frågor av detta slag bör avgöras av Kungl. Maj: t.

Utskottet erinrar om att civilförsvaret har ett stort antal mobiliseringsförråd som även i fortsättningen måste finnas spridda i länen. Utöver de fem regionala utbildnings- och förrådsanläggningarna bör dessutom behållas vissa förrådsfilialer, liksom vissa lokala övningsfält.

Enligt 1982 års försvarsbeslut skall bl. a. ledningen på den lokala nivån av civilförsvarsverksamheten i krig föras över till kommunerna. Kravet i beslutet på ökad förmåga att möta verkningarna av ett överraskande angrepp innebär bl. a. skärpta krav på civilförsvarsorganisationens beredskap, utbildning och ledning.

Riksdagen (prop. 1984/85: 49, FöU 5, rskr 93) har beslutat om de ändringar i civilförsvarslagen (1960: 74) och lagen (1964: 63) om kommunal beredskap som behövs för att genomföra försvarsbeslutet. Kommunerna kommer nu att genomföra sin civilförsvarsplanläggning. Arbetet skall vara genomfört den 1 januari 1987 då kommunerna övertar ledningsansvaret i krig.

Samtidigt införs en till den kommunala ledningen anpassad krigsorganisation (Org 80 K). Org 80 K innebär att varje kommun tilldelas minst en civilförsvarsstab, en eller flera brandgrupper och ett antal hemskyddsgrupper. En kommun kan dessutom tilldelas andra resurser, t. ex. en eller flera undsättningsplutoner. Den nya krigsorganisationen ryms inom en personalram på ca 150 000 personer.

Övningsverksamheten inriktas mot att samtliga enheter övas vart fjärde år. Mobiliseringsövningar genomförs också vart fjärde år. Civilförsvarsstabernas övningsverksamhet samordnas med ledningsövningarna av totalförsvaret på lokal nivå.

Mitt förslag: Länsstyrelserna skall skriva in och krigsplacera personalen direkt på befattningar inom civilförsvarsverksamheten. Utbildningssystemet för krigsorganisationen förenklas och rationaliseras genom att vissa kurser läggs samman. De s. k. personalbankerna slopas.

Rapporten om civilförsvarets personalförsörjning: Överensstämmer i allt väsentligt med mitt förslag.

Remissinstanserna: Rapporten får i huvudsak ett positivt mottagande (se bil. 7).

Skälen för mitt förslag: Jag kan konstatera att rapporten om civilförsvarets personalförsörjning har fått ett i huvudsak positivt bemötande under remissbehandlingen. Det bör dock pekas på att flera av förslagen har samband med det pågående överförandet till kommunerna av ledningen av civilförsvarsverksamheten i krig och flera av CESAM-kommitténs förslag. Den närmare utformningen av rapportens förslag bör därför enligt min

mening övervägas i särskild ordning. Redan i detta sammanhang anser jag det dock lämpligt att redovisa min syn på inriktningen i stort av arbetet med personalförsörjningsfrågorna.

Som försvarets rationaliseringsinstitut framhåller är beredskapskraven väsentliga för hur personalförsörjningen skall tillgodoses. Enligt min mening har även kommunernas nya uppgifter och den omständigheten att civilförsvaret i högre grad än tidigare kommer att tillföras personal med lämplig bakgrund betydelse för hur personalförsörjningen skall utformas. Genom samordningen mellan räddningstjänsten i fred och krig kommer mer än 10 % av personalen i civilförsvarets krigsorganisation att utgöras av personer som har motsvarande uppgifter i fred. En mycket stor del av befälsbehovet kommer att kunna tillgodoses med sådan personal. Denna bakgrund tillsammans med institutets förslag till förbättringar av rekryterings- och inskrivningssystemet bör enligt min mening göra det möjligt att skriva in och krigsplacera personalen direkt. Jag kan också ansluta mig till institutets förslag om förenkling och rationalisering av utbildningssystemet. Denna fråga har emellertid samband med frågan om utbildningen. Jag återkommer därför till frågan.

Institutets förslag att de s. k. personalbankerna slopas möjliggörs genom den inriktning av inskrivnings- och utbildningssystemen som jag förordar. Den personalbuffert som behövs blir till skillnad mot nu mycket begränsad. Samtidigt blir krigsorganisationen i princip fulltalig. Jag kan ansluta mig till förslaget att överinskrivning i mobiliseringsreserven utnyttjas som en buffert. Det bör som institutet föreslår ankomma på länsstyrelserna att bedöma när krigsplacering kan göras. I vissa fall bör det tillåtas att utbildad personal krigsplaceras, men utbildningen bör i så fall genomföras så snabbt som möjligt därefter.

Jag återkommer senare till övningsverksamheten. Jag vill dock redan nu ansluta mig till principen om enhetsvisa övningar under ledning av krigsplacerat befäl. Det är också enligt min mening viktigt att mobiliseringsmomentet får ökad tyngd.

7 Utbildningen av personal för räddningstjänst och sotningsväsende

Jag har inledningsvis förordat att en ny utbildning för räddningstjänst, integrerad med civilförsvarsutbildningen, liksom en reformerad utbildning för personal inom sotningsväsendet nu genomförs enligt huvudlinjerna i kommitténs förslag. Det bör ankomma på regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att slutligen besluta om detaljerna i dessa frågor.

I likhet med kommittén anser jag det angeläget att den nya utbildningen i räddningstjänst kan påbörjas så snart som möjligt. Det krävs emellertid en viss tid innan den nya utbildningen kan börja fungera. Under denna tid

skall utbildningsplaner och kursplaner tas fram dels för den utbildning som jag förordat skall genomföras vid civilförsvarsstyrelsens utbildnings- och förrådsanläggningar, dels vad gäller den föreslagna högskoleutbildningen. I det fortsatta organisationsarbetet bör kursplaner utarbetas för den nya utbildningen. De författningar som berörs av den förändrade räddningstjänstutbildningen måste också tas fram.

Jag räknar med att den nya utbildningen skall kunna påbörjas hösten 1986. Takten i genomförandet är emellertid i hög grad beroende av decentraliseringen av övningsverksamheten till kommunerna och de besparingar i övrigt som har föreslagits. I det följande behandlar jag de olika delarna av räddningstjänstutbildningen.

7.1 Utbildning av heltidsanställda brandmän

Mitt förslag: Den heltidsanställda brandmannen får efter grundutbildning vid ett brandförsvaret och efter ca ett års heltidstjänstgöring i räddningstjänst gå igenom en kompetensutbildning. Denna bör även ge kompetens för placering som gruppchef i civilförsvarets krigsorganisation. Utbildningens innehåll bör närmare utformas i det fortsatta organisationsarbetet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag (se rapporten från CESAM: s arbetsgrupp s. 53-54).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ställer sig bakom principerna i förslaget till utbildning av heltidsanställda brandmän. Synpunkter har främst anförts beträffande längden av den föreslagna grundutbildningen och lokaliseringen av utbildningen (se bil. 4 avsnitt 3.4.2).

Skälen för mitt förslag: Brandförsvaret är en kommunal angelägenhet och det är följaktligen kommunen som är arbetsgivare för brandpersonalen. Enligt instruktionen (1974: 408) för statens brandnämnd åligger det nämnden att meddela kompetensutbildning för brandpersonalen. Detta innebär att staten tillhandahåller resurser för utbildning medan kommunen får ta kostnader för brandpersonalens lön under utbildningstiden, kostnader för resor och traktamenten m. m. Jag anser att utbildningen inom brandväsendet även i fortsättningen skall ske som en utbildning av anställda. Mot detta förslag har inte heller anförts några synpunkter från remissinstanserna.

Heltidsanställda brandmän får f. n. dels en introduktionsutbildning, som kan variera från någon vecka till fjorton veckor i de tre största kommunerna, vid resp. brandförsvaret i samband med anställningen, dels en traditionell skolutbildning vid statens brandnämnds utbildningsenhet. Brandman-

naklassen omfattar åtta veckors huvudsakligen teoretisk utbildning. Brandmannen övas dessutom fortlöpande under sin yrkesverksamma tid vid den egna brandkåren enligt föreskrifter i kommunernas brandordningar. Genomgången brandmannaklass med godkända vitsord är ett krav för behörighet att vinna inträde i vidareutbildning till brandbefäl vid statens brandnämnd.

Enligt min mening bör utbildningen utformas för att ge den kompetens som krävs för såväl räddningstjänst i fred som krigsräddningstjänst. Ansvar för utbildningens uppläggning, innehåll och genomförande bör ligga på det nya centrala verket. Genomförandet av utbildningen bör så långt möjligt decentraliseras och i första hand genomföras vid alla civilförsvarets utbildnings- och förrådsanläggningar (CUFA). I den mån det skulle visa sig nödvändigt bör utbildningen även kunna genomföras vid några större brandförsvär med resurser för utbildning. Enligt min mening bör det ankomma på statens räddningsverk att ta ställning till i vilken omfattning denna möjlighet skall utnyttjas.

I likhet med arbetsgruppen anser jag att det skall krävas minst tvåårig gymnasieskola eller motsvarande kunskaper förvärvade på annat sätt för att antas till utbildning till heltidsanställd brandman. Utvecklingen under senare år visar att flertalet ungdomar går igenom gymnasial utbildning. Under en övergångsperiod, men också med hänsyn till dem som även i fortsättningen inte går igenom en utbildning inom gymnasieskolan, kan det dock finnas skäl att i särskilda fall göra avsteg från de formella kraven.

Från några håll har i samband med remissbehandlingen anförts synpunkter på vikten av att kunna rekrytera personer med yrkeserfarenhet till brandmannayrket. Det är även enligt min mening önskvärt att den blivande brandmannen, utöver tvåårig gymnasieutbildning, också har en tids erfarenhet av yrkesarbete bakom sig. Jag är dock inte beredd att föreslå särskilda krav på yrkeserfarenhet för tillträde till brandmannautbildningen. Brandmannen bör även vara lämplig för tjänst som gruppchef i civilförsvarets krigsorganisation.

Jag anser att arbetsgruppens förslag i fråga om brandmannautbildningen är väl avvägda och bör ligga till grund för det fortsatta organisationsarbetet. Utbildningen av brandmän bör således inledas med en grundutbildning efter anställningen som senare bör följas av en kompetensutbildning. Grundutbildningen kan jämföras med den introduktionsutbildning som i varierande omfattning förekommer redan nu. Den bör avslutas med praktiska prov. Den nyanställda kommer inom ramen för sin tjänstgöring också att få delta i den övningsverksamhet som regelbundet bedrivs inom brandförsvaret. För att han skall få tillräckliga erfarenheter bör kompetensutbildningen därför inte påbörjas förrän efter ca ett års heltidstjänstgöring vid egen kår.

I kompetensutbildningen bör också ingå utbildning för räddningstjänst i krig, vilken ger möjlighet till placering som gruppchef i civilförsvarets krigsorganisation. Utbildningen bör leda fram till brandmansexamen.

7.2 Utbildning av heltidsanställda brandförmän, brandmästare m. m.

Mitt förslag: Efter ca fem års heltidstjänstgöring i räddningstjänst vid brandförsvaret kan brandmannen gå igenom en utbildning som leder fram till *brandförmansexamen* och ger kompetens som utryckningsledare. Efter ca ett års praktisk tjänstgöring och utbildning i förebyggande brandförsvaret, kan brandförmannen antas till brandmästarutbildning. I denna ingår utbildning som ger kompetens som plutonchef i civilförsvarets krigsorganisation. Utbildningen leder fram till *brandmästarexamen* som ger kompetens som högre utryckningsbefäl. Brandmästaren kan därefter gå igenom ytterligare utbildning i förebyggande brandförsvaret och får då kompetens att ansvara även för förebyggande verksamhet. Brandmästaren kan också gå igenom en förvaltningsutbildning. Den brandmästare som har gått igenom både förebyggande utbildning och förvaltningsutbildning blir kompetent att inneha tjänst som brandchef och vice brandchef i vissa kommuner. Utbildningarnas innehåll bör närmare utformas i det fortsatta organisationsarbetet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag (se rapporten från CESAM: s arbetsgrupp s. 55).

Remissinstanserna: Det övervägande antalet remissinstanser tillstyrker i princip kommitténs förslag. Om kommitténs förslag att brandförmansutbildningen skall ge kompetens som utryckningsledare råder dock delade meningar. Synpunkter har även framförts beträffande lokaliseringen och från något håll på innehållet i utbildningen (se bil. 4 avsnitt 3.4.3).

Skälen för mitt förslag: Arbetsgruppens förslag i fråga om utbildning av heltidsanställda brandförmän och brandmästare är enligt min mening väl avvägda och jag anser att de kan ligga till grund för det fortsatta organisationsarbetet. Jag går nu över till att behandla de olika delarna av befälsutbildningen.

Utbildning av brandförmän

Lägsta befälstjänsten inom brandförsvaret är f. n. *brandförman*. Heltidsanställd brandförman skall enligt brandstadgan ha avlagt lägst brandförmansexamen. Kompetensutbildningen, som i dag omfattar tolv veckor huvudsakligen teoretisk utbildning, sker vid statens brandnämnds utbildningsenhet.

För egen del anser jag det vara angeläget att allt brandbefäl får gå genom en utbildning som kan ge de kunskaper om risker och arbetsmetodik som behövs för att kunna leda en insatsstyrka. Jag anser vidare att utbildningen bör ge sådana kunskaper att både personalens och allmänhetens säkerhet tillvaratas på bästa möjliga sätt. Enligt min mening bör brandförmansut-

bildningen i allt väsentligt ges en sådan inriktning att personalen får förutsättningar att svara mot de krav samhället ställer på en effektiv räddningstjänst liksom att utföra sina uppgifter under betryggande former. Jag ansluter mig alltså till arbetsgruppens förslag att brandförmansutbildningen bör ge kompetens som utryckningsledare för en mindre utryckningsenhet. Utbildningen bör leda till brandförmansexamen. Till lokaliseringen av och genomförandet av utbildningen avser jag att återkomma i samband med behandlingen av brandmästarutbildningen.

Utbildning i förebyggande brandförsvar

Den som önskar gå vidare och få utbildning till högre befäl skall dels ha erfarenhet som befäl under ca ett år, dels gå igenom en utbildning i förebyggande brandförsvar. Utbildningen skall ge sådana kunskaper att den som har genomgått utbildningen kan utföra brandsyn av rutinkaraktär och vissa tillståndsbesiktningar. Utbildningen skall också ge kunskaper för allmän rådgivning angående förebyggande åtgärder mot brand. Jag anser att utbildningen i förebyggande brandförsvar bör kunna anordnas som ett särskilt utbildningsavsnitt.

I detta sammanhang vill jag erinra om att tidigare utredningar inom räddningstjänstutbildningens område har föreslagit att även vissa brandmän skulle kunna genomgå denna utbildning. Även jag ansluter mig till detta förslag. Det kan enligt min uppfattning finnas anledning att låta de brandmän som t. ex. av medicinska skäl tvingas avstå från att delta i utryckningar och likartad tjänst gå igenom utbildning i förebyggande brandförsvar för att kunna arbeta med viss brandsyn m. m. Jag vill därför förorda att möjligheten står öppen för de brandmän som är intresserade av att gå igenom denna utbildning och där kommunen har behov av att så sker. Utbildningen bör anordnas och genomföras av statens räddningsverk vid en CUFA.

Utbildning av brandmästare

Heltidsanställd *brandmästare* skall enligt brandstadgan ha avlagt lägst brandmästarexamen vid statens brandnämnds utbildningsenhet. För inträde i brandmästarklassen krävs avlagd brandförmansexamen. I praktiken har de antagna till brandmästarklassen genomsnittligt ca 14 års anställningstid i statligt eller kommunalt brandförsvar. Brandmästarklassen omfattar i dag 21 veckor huvudsakligen teoretisk utbildning.

För egen del anser jag att det, även om brandmästarutbildningen i första hand skall inriktas på rollen som mera kvalificerad utryckningsledare, finns vissa andra krav som också bör tillgodoses. Brandmästarna har ofta att utföra kvalificerat administrativt och personalledande arbete. Det är uppgifter som normalt ligger på brandchefen men som måste avlastas honom. Enligt min mening måste brandmästarna få kunskaper för att kunna fullgöra dessa uppgifter. Jag anser därför att brandmästarutbildning-

en skall innehålla sådana inslag av förvaltningskunskap och administration som är specifika för räddningstjänsten.

För de brandmästare som önskar nå befattning som brandchef eller vice brandchef anser jag i likhet med arbetsgruppen att det är nödvändigt att tillskapa särskilda utbildningar i dels förebyggande brandförsvaret, dels förvaltningskunskap.

Utbildningen i förebyggande brandförsvaret bör enligt min mening samordnas med motsvarande utbildning för brandingenjörerna. Utbildningen i förebyggande brandförsvaret för brandmästare skall ge erforderliga kunskaper för sådan brandsyn, ritningsgranskning och rådgivning som det ankommer på brandchef att utföra. En brandmästare som har genomgått denna utbildning kan således tjänstgöra som besiktningsbrandmästare.

Det är enligt min mening vidare nödvändigt, inte minst från rättssäkerhetssynpunkt, att också kunskaperna i förvaltningskunskap utökas för den brandmästare som avser att söka tjänst som brandchef eller vice brandchef. Brandmästarnas vidareutbildning i förvaltningskunskap bör även den samordnas med motsvarande delar i brandingenjörsutbildningen. Förvaltningsutbildningen bör anordnas i högskolan.

Till samordningen av brandingenjörsutbildningen med utbildningarna i förebyggande brandförsvaret och förvaltningsutbildning återkommer jag i samband med behandlingen av brandingenjörsutbildningen.

Övrigt

I likhet med remissinstanserna anser jag att räddningstjänstutbildningen på alla nivåer måste innehålla ett stort inslag av sjukvårdsutbildning. Personalen anlitas nämligen ofta i ambulanstjänst. Dessutom är omhändertagandet av skadade personer på en olycksplats en primär uppgift för all räddningspersonal. Enligt min mening ligger ett sådant utbildningsinslag i linje med syftet att göra utbildningen effektivare och ändamålsenligare för eleverna. Sedan riksdagen i princip tagit ställning till den framtida utbildningen får det ingå i det fortsatta organisationsarbetet att beakta frågor om vissa specialinslag i utbildningen i samband med att kursernas närmare innehåll bestäms.

Beträffande lokaliseringen av de utbildningar som jag nu föreslagit vill jag framhålla följande.

Inledningsvis har jag pekat på den rent innehållsmässiga samhörigheten mellan utbildningen för räddningstjänsten i fred och motsvarande utbildning för räddningstjänsten i krig. Genom samordningen skapas möjligheter att utnyttja de resurser som i dag finns uppbyggda inom civilförsvarsorganisationen, nämligen CUFA.

Av intresse i detta sammanhang är hur många elevdagar som befälsutbildningen fordrar. Arbetsgruppen räknar med att förslaget omfattar sammanlagt 16975 elevdagar. De nu berörda befälsutbildningarna tar sålunda i anspråk en relativt stor del av en CUFA:s tillgängliga elevdagar. Antalet elevdagar för brandingenjörer kan dessutom komma att öka. Utbildningen

av brandförmän fordrar ytterligare ca 20000 elevdagar. I stort sett hela kapaciteten vid en CUFA skulle fordras för en samlad befälsutbildning. Redan med arbetsgruppens förslag kan det därför bli aktuellt att förlägga viss del av brandmästarutbildningen till flera CUFA med hänsyn till den övriga utbildning som skall genomföras.

Jag vill i sammanhanget åter erinra om att inriktningen av den framtida utbildningen skall vara en integrerad utbildning för fred och krig. Detta fordrar enligt min mening en så jämn standard som möjligt på CUFA. Kvalificerade resurser kommer att fordras under alla omständigheter vid samtliga CUFA. Jag anser dock att utbildning av brandmästare i första hand skall lokaliseras till den CUFA som skall anordna den praktiska utbildningen för brandingenjörerna. Det bör däremot vara en strävan att så långt möjligt fördela övrig befälsutbildning över alla anläggningar, eftersom jag ser den lösning som arbetsgruppen har föreslagit som en helhetslösning för att åstadkomma en integrerad utbildning. Den integrerade utbildningen är också en förutsättning för en finansiering av den utbildningsreform som jag nu föreslår.

Enligt min uppfattning bör det dock ankomma på räddningsverket att ta ställning till var enskilda utbildningar bör förläggas i samband med detaljplaneringen av dessa med hänsyn till vad det finner det praktiskt eller av andra orsaker önskvärt.

7.3 Utbildning av brandingenjörer

Mitt förslag: En brandingenjörslinje omfattande 100 poäng (2,5 år) inrättas i högskolan den 1 juli 1986. Linjen förläggs till universitetet i Lund och får 25 nybörjarplatser per år. Genom att utbildningen inordnas i högskolan kommer de ökande kraven på tekniskt-vetenskapligt kunnande hos personalen inom räddningstjänsten att kunna tillgodoses i större omfattning.

För den som skall bli brandchef krävs, utöver genomgången brandingenjörslinje, ett års praktisk utbildning vid bl. a. CUFA. Ansvaret för denna utbildning läggs på statens räddningsverk. Utbildningens innehåll bör närmare utformas i det fortsatta organisationsarbetet. Utbildningen ger också kompetens som chef för bl. a. civilförsvarsstab inom civilförsvarets krigsorganisation.

Kommitténs förslag: Brandingenjörsutbildningen föreslås bli anordnad som en fyraårig teknisk högskoleutbildning med betydande inslag av praktisk utbildning eller praktik vid brandförsvaret. Det sista utbildningsåret skall enligt förslaget inriktas på räddningstjänstteknik, kommunal förvaltning m. m. och under fem veckor på de behov som räddningstjänsten i krig ställer. Brandingenjören föreslås få kompetens som brandchef och som

chef för bl. a. civilförsvarsstab. Som ett alternativ kan enligt förslaget det sista utbildningsåret i stället inriktas mot industrins, försäkringsbranschens med fleras behov (se rapporten från CESAM: s arbetsgrupp s. 57-61).

Remissinstanserna: De flesta instanserna lämnar kommitténs förslag till principer för brandingenjörsutbildningen utan erinran. Särskilda synpunkter har framförts på innehållet i utbildningen, på utbildningsvolymen och på lokaliseringen (se bil. 4 avsnitt 3.4.4).

Skälen för mitt förslag: Enligt 7 § brandstadgan (1962: 91) skall brandchef och vissa andra befattningshavare ha avlagt brandingenjörsexamen. Denna examen avläggs vid statens brandnämnds utbildningsenhet i Solna. Antagning till utbildningen sker vartannat år med ca 30 studerande. Som behörighetskrav gäller i princip slutförd tre- eller fyraårig linje inom gymnasieskola.

Brandingenjörsutbildningen omfattar f.n. 85 utbildningsveckor fördelade på 28 veckors utbildningstjänstgöring, 55 veckors teoretisk undervisning och 2 veckors praktisk undervisning. Utbildningen indelas i fyra skeden, nämligen 19 veckors handledd, grundläggande brandmannautbildning vid kommunal brandkår med heltidsanställd personal (skede I), en termins studier vid brandnämnden (skede II), 9 veckors praktisk befälsutbildning vid kommunal brandkår med heltidsanställd personal (skede III) samt ett läsårs studier vid brandnämnden (skede IV).

Utbildningen av brandingenjörer bedrivs i dag i stort sett som i början av 1960-talet. Den tekniska utvecklingen under de senaste två decennierna har tillsammans med 1974 års brandlagstiftning lett fram till ett väsentligt bredare tillämpningsområde än tidigare. Kombinerat med ny lagstiftning inom arbetslivets och förvaltningens områden innebär detta att arbetsuppgifterna för brandingenjörer i hög grad har förändrats. Dessa förhållanden måste påverka utformning och innehåll i den framtida brandingenjörsutbildningen.

Redan de sakkunniga för översyn av brandförsvarsutbildningen föreslog i sitt betänkande (Ds Kn 1979: 5) Brandförsvarsutbildningen en förlängd utbildning. Den skulle omfatta totalt tre och ett halvt år och väsentliga delar av utbildningen skulle ges i form av specialinriktade kurser vid teknisk högskola. Arbetsgruppen för överarbetning av förslaget till ändrad brandförsvarsutbildning m. m., med uppgift att se över de sakkunnigas förslag, föreslog i sin tur i promemorian (Ds Kn 1981: 24) Utbildning i räddningstjänst m. m. att en allmän utbildningslinje, brandingenjörslinjen, omfattande 80 poäng (två läsår) skulle inrättas i högskolan.

Den särskilda arbetsgruppen inom CESAM-kommittén föreslår i sin rapport att brandingenjörsutbildningen skall anordnas som en fyraårig teknisk högskoleutbildning. Utbildningen bör inledas med två perioder om

40 resp. 30 veckor vid teknisk högskola med en mellanliggande period om tio veckor med handledd praktisk brandmannautbildning. Efter den sista perioden vid teknisk högskola följer ytterligare praktik om 20 veckor vid brandförsvaret. Därefter skall den blivande brandingenjören gå igenom en utbildning i brandskyddsteknik om 30 veckor följt av en ny praktikperiod om 20 veckor. Denna praktik skall anpassas till vilket val av inriktning som görs för det sista året i utbildningen. Det ena av de alternativ arbetsgruppen föreslår innebär utbildning i räddningstjänstteknik, kommunal förvaltning m. m. och innehåller dessutom fem veckors utbildning för de behov räddningstjänsten i krig ställer. Utbildningen leder fram till en brandingenjörsexamen som ger kompetens som brandchef och som chef för bl. a. civilförsvarsstab. Det andra alternativet inriktas mot industrins och försäkringsbranschens med fleras behov.

Brandskyddsfrågor av olika slag har av tradition – både i Sverige och utomlands – behandlats ganska schematiskt och i stor utsträckning baserats på erfarenhet, "tumregler", eller på resultat av enkla provningar. Vid jämförelser med andra delar av det tekniska och industriella området har brandskyddsområdet länge karaktäriserats av stor knapphet på utvecklingsarbete. Samtidigt har det i samhället skett en utveckling mot stora komplexa system som innebär att sårbarheten för och konsekvenserna av olyckor har ökat. Detta har lett till en alltmer besvärande brist på brandskyddstekniskt välutbildad personal med kompetens att på vetenskaplig/teknisk grund angripa skyddstekniska problem.

Brandingenjörsutbildningen är i dag den enda civila eftergymnasiala ingenjörsutbildning som ligger utanför högskolan. Jag anser det både naturligt och angeläget att brandingenjörsutbildning inordnas i högskoleorganisationen. Härigenom blir det också möjligt att tillgodose det påtalade behovet av en vetenskaplig/teknisk grund för yrkesområdet. I dag ger brandingenjörsutbildning inte behörighet till forskarutbildning. Enligt riksdagens beslut skall principen om ett samband mellan forskning och grundläggande utbildning vara en central del i det fortsatta reform- och utvecklingsarbetet inom högskolan. För de utbildningar som saknar forskning försöker utbildningsmyndigheterna åstadkomma en forskningsanknytning. En viktig form av forskningsanknytning är att forskningsresultat direkt kan tas till vara i den grundläggande utbildningens innehåll och arbetsformer.

Den integrering av utbildning i freds räddningstjänst med utbildning i räddningstjänst i krig som jag inledningsvis har förordat innebär att brandingenjören i sin utbildning också bör erhålla kunskaper som gör det möjligt för honom att bedöma hur civilförsvarets behov bäst tillgodoses. Även ur denna synvinkel är det angeläget att den som går igenom brandingenjörsutbildning erhåller erforderlig teknisk kompetens på högskolenivå.

Som jag nyss har framhållit har arbetsgruppen föreslagit att brandingenjörsutbildningen skall anordnas som en fyraårig högskoleutbildning, varav ca två år utgörs av teoretisk utbildning vid teknisk högskola. Förslaget

innebär också att utbildningen skall innehålla flera praktikperioder omväxlande med teoretisk utbildning, s. k. varvad utbildning.

Det är angeläget att de blivande brandcheferna erhåller både teoretiska och praktiska kunskaper. Den modell med varvad utbildning som arbetsgruppen har föreslagit är dock svår att foga in i högskolesystemet. När det gäller att organisera brandingenjörsutbildningen anser jag det därför lämpligast att låta högskoleutbildningen utgöras av i huvudsak tekniskt-teoretiska kurser jämte en kortare praktisk brandmannautbildning. Beträffande längden på de teoretiska studierna delar jag i stort sett arbetsgruppens uppfattning. Mot denna bakgrund förordar jag att brandingenjörslinjen skall omfatta 100 poäng, dvs. två och ett halvt år. Linjen bör i möjligaste mån integreras med civilingenjörsutbildningens första år på väg- och vattenbyggnadslinjen.

De föreslagna praktikstudierna är, som jag ser det, i första hand att betrakta som en behörighetsutbildning för blivande brandchefer och inte en ingenjörsutbildning i egentlig bemärkelse. Praktikstudierna bör därför ligga utanför själva brandingenjörsutbildningen i högskolan men utgöra ett behörighetskrav för brandchefer. Ansvar för och genomförandet av praktiken bör ligga på det nya räddningsverket.

För egen del har jag stannat för att den behörighetsgrundande praktiken bör vara ett år. Jag utgår från att planering av brandingenjörslinjen och praktikperioden sker i nära samverkan mellan universitets- och högskolelämbetet (UHÄ) och det nya räddningsverket.

I tidigare brandingenjörsutbildning (motsvarande) var upp till 25 % av eleverna brandmän. Detta procenttal har sjunkit med åren. Numera rekryteras endast en eller två av 30 elever ur denna kategori. Jag anser detta förhållande otillfredsställande. Kraven för tillträde till brandingenjörsutbildningen bör enligt min mening i möjligaste mån utformas så att vidareutbildning underlättas för den som redan är anställd i brandväsendet.

I likhet med arbetsgruppen anser jag att de regler för allmän behörighet till högskoleutbildning som anges i högskoleförordningen (1977: 263) bör tillämpas för tillträde till den nya brandingenjörsutbildningen. På sedvanligt sätt ankommer det på UHÄ att bestämma de särskilda förkunskapskrav som bör gälla utöver den allmänna behörigheten.

F. n. utbildas ca 30 brandingenjörer vartannat år. Med hänsyn till den vidgade arbetsmarknaden som kan förutses för högskoleutbildade brandingenjörer har arbetsgruppen föreslagit att ca 25 studerande per år antas till brandingenjörsutbildningen. Jag finner inte anledning att frånga förslaget i denna del.

Vid val av lokaliseringsort för den nya högskoleutbildningen bör enligt min mening de alternativ övervägas som från utbildningssynpunkt erbjuder de bästa förutsättningarna att utnyttja befintliga lokaler och anläggningar samt erbjuder möjligheter till samordning med annan verksamhet.

Brandingenjörsutbildningen kräver tillgång till övningsfält och omfattande räddningsutrustning såsom fordon m. m. Erforderliga resurser finns i anslutning till flera högskoleenheter. Landets enda professur i byggnadstekniskt brandskydd är knuten till universitetet i Lund sedan den 1 juli 1981. Vid en förläggning av brandingenjörsutbildningen till Lund kan det kunnande och den erfarenhet som redan nu finns vid universitetet tas tillvara. Där finns också goda möjligheter till samordning med andra utbildningar.

Den praktiska delen av utbildningen kan genomföras antingen vid civilförsvarets anläggning Revingeby eller Malmö brandförsvars övningsfält Barbara. Övningsfältet är utrustat för räddningstjänstutbildning inom kommunalt brandförvar. Staten har investerat ca 4,5 milj. kr. i detta övningsfält, vilket kan påverka utbildningskostnaderna. Ytterligare investeringar i övningsfältet erfordras sannolikt inte med anledning av brandingenjörsutbildningen. Samverkan kan naturligtvis också vid behov ske med andra brandförvar i närheten av Lund. Även militära övningsfält finns att tillgå om så erfordras. Jag vill mot denna bakgrund förorda att brandingenjörsutbildningen lokaliseras till universitetet i Lund. Jag har tidigare föreslagit att en särskild utbildning i förebyggande brandförvar, liksom en särskild förvaltningsutbildning skall ingå i befäls- och brandingenjörsutbildningen. Av praktiska skäl bör dessa särskilda utbildningar så långt det är möjligt samordnas med brandingenjörsutbildningen.

Jag räknar med att medel kommer att behöva omfördelas från fjärde huvudtiteln till åttonde huvudtiteln för att kunna finansiera den föreslagna högskoleutbildningen.

Jag har i dessa frågor samrätt med chefen för utbildningsdepartementet.

7.4 Utbildning av deltidсанställd personal

Mitt förslag: Den *deltidsanställda brandmannen* inleder sin utbildning med en grundutbildning vid brandförvar. Därefter följer en kompetensutbildning om fyra veckor vid CUFA som även ger kompetens som gruppchef i civilförsvarets krigsorganisation. Kompetensutbildningen av deltidсанställda brandmän föreslås ske med civilförvarsplikt. Efter tjänstgöring som brandman på deltid i minst tre år kan den deltidсанställda brandmannen antas till en utbildning till *brandförman på deltid*. Utbildningarnas innehåll bör närmare utformas i det fortsatta organisationsarbetet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag (se rapporten från CESAM: s arbetsgrupp s. 62–64).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna ansluter sig till kommitténs förslag och menar att förslaget innebär en avsevärd förbättring i förhållande till nuläget. Från flera håll framförs synpunkter på förslagets fördelning av den fyra veckor långa utbildningen mellan utbildningsinslag som tillgodoser civilförsvarets resp. freds räddningstjänstens behov. Vidare understryks svårigheterna med att bereda de deltidsanställda ledighet från huvudarbetsgivaren för deltagande i utbildning. Man menar att en förlängd utbildning av denna anledning kan komma att påverka rekryteringsförhållandena (se bil. 4 avsnitt 3.4.5).

Skälen för mitt förslag: Deltidspersonalen utgör ca 60 % av landets brandmannakår. De skall i princip kunna bemästra samma slags nödlägen som den heltidsanställda personalen.

Utbildningen av *deltidsanställda brandmän* är f. n. inte systematiserad. I förekommande fall inleds den med att den deltidsanställda brandmannen i samband med anställningen genomgår en introduktionsutbildning, vars omfattning kan variera från några dagar till en vecka. Utbildningen genomförs antingen lokalt med resp. kommun som huvudman eller regionalt, vanligtvis i Svenska kommunförbundets länsavdelningars regi. Förutom denna introduktionsutbildning deltar de deltidsanställda brandmännen i den övningsverksamhet vid det egna brandförsvaret, som fastställts i kommunens brandordning. Dessa övningar omfattar normalt minst ca 50 timmar per år och är av högst skiftande kvalitet. Något krav på kompetensutbildning vid statens brandnämnds utbildningsenhet föreligger ej för innehav av tjänst som deltidsanställd brandman.

Det stora utbildningsbehovet för den deltidsanställda personalen har starkt understrukits under flera år, inte minst från de anställdas egna organisationer. Den deltidsanställda personalen borde, för att kunna fullgöra likartade arbetsuppgifter som de heltidsanställda ha en lika omfattande utbildning som dessa. Såväl av hänsyn till den deltidsanställdes huvudarbetsgivare som till ekonomiska skäl har det dock ansetts inte vara praktiskt möjligt att genomföra en helt jämförbar utbildning för dessa båda kategorier.

Enligt min mening är arbetsgruppens förslag i fråga om utbildning av den deltidsanställda personalen väl avvägda och kan ligga till grund för det fortsatta organisationsarbetet.

Även jag vill understryka det stora utbildningsbehovet för den deltidsanställda räddningstjänstpersonalen. Att 60 % av landets brandpersonal endast får en introduktionsutbildning, som omfattar högst fem dagar är ett förhållande som jag såväl från effektivitets- som arbetarskyddssynpunkt betraktar som djupt otillfredsställande. Mot bakgrund av de hänsyn som måste tas till de deltidsanställdas huvudarbetsgivare delar jag arbetsgruppens uppfattning att förslaget med en integrerad utbildning, genomförd med civilförvarsplikt är en bra lösning på detta problem. I detta samman-

hang vill jag också understryka att det är väsentligt att tillförsäkra sig om att de som tas ut till deltidsanställda brandmän även är lämpade att vara gruppchefer i civilförsvarets organisation.

Utbildningen av deltidsanställda brandmän bör, i likhet med vad som gäller för de heltidsanställda, inledas med grundutbildning vid ett brandförsvaret. Därefter bör enligt min mening utbildningen bestämmas till fyra veckor och genomföras inom civilförsvarets utbildningssystem. Det ligger stora fördelar i att en del av de resurser som i dag anvisas civilförsvarsstyrelsen för utbildning av personal i krigsorganisationens räddningstjänst kan samordnas med resurserna för den fredstida räddningstjänstutbildningen för utbildning av personal som kan användas för räddningstjänst både i fred och i krig. Denna samordning bör också kunna leda till en kvalitativt bättre utbildning jämfört med dagsläget både för freds- och krigsorganisationen. Jag vill också understryka att utbildningen innehåller flera gemensamma moment. Krigsorganisationens vinster bör därför bl. a. vara att den aktuella personalen får en mer omfattande utbildning i räddningstjänstens teoretiska och praktiska grunder, medan fredsorganisationen bör vinna på att dess personal ges bättre träning än nu att leda och samverka i större grupper. Jag ser således ingen nackdel i att de fyra veckorna genomförs inom civilförsvarets utbildningssystem. Såväl freds- och räddningstjänsten som civilförsvaret har fördelar av en sådan ordning. Den deltidutbildade brandmannen blir därigenom också kompetent som gruppchef i civilförsvarets krigsorganisation.

Beträffande *befälsutbildning av deltidsanställda* vill jag förorda arbetsgruppens förslag till utbildning för denna kategori. Mot bakgrund av det arbete med inrättande av räddningsregioner, som nu i det närmaste är avslutat, har jag kunnat konstatera, att samverkan inom sådana regioner gör det möjligt för heltidsanställt befäl att vid behov gripa in inom hela regionens område. En följd av detta förhållande blir enligt min mening att de högre befälsuppgifterna i framtiden kommer att åvila heltidsanställd personal varför det saknas anledning att bygga upp ett utbildningssystem av deltidsanställt befäl på högre nivå än brandförmän. Under en övergångstid måste man dock räkna med att det fortfarande kommer att finnas behov av deltidsanställt befäl med högre kompetens än den som kommer att erhållas i den utbildning för brandförmän på deltid som jag förordat. Även i framtiden, när räddningsregionerna är fullt utbyggda, måste man också räkna med att framför allt avstånden från brandförsvaret med heltidsanställt befäl till mindre kårer med enbart deltidanställd personal leder till att det fortfarande kommer att finnas behov av deltidsanställt befäl med högre kompetens än brandförmänsutbildning. Jag anser dock att detta behov kan tillgodoses bäst genom att berörda befattningshavare liksom i dag får gå igenom särskilda kurser. Uppläggningsen av denna kompletterande utbildning har jag behandlat i avsnittet om utbildning av heltidsanställt befäl.

Från flera håll har understrukits behovet av övergångsbestämmelser för den deltidspersonal som önskar övergå till heltidstjänstgöring. Det är enligt min mening viktigt att förhindra att deltidskarriären används som en genväg till högre befattningar inom heltidskarriären. Jag anser det också i detta sammanhang väsentligt att regler ställs upp för hur detta förfarande skall gå till i praktiken. Det bör ankomma på räddningsverket att fastställa sådana regler.

7.5 Utbildning av personal inom sotningsväsendet

Mitt förslag: Den grundläggande utbildningen till *skorstensfejare* skall ske som gymnasial lärlingsutbildning jämsides med yrkesarbete i det sotningsdistrikt där lärlingen är anställd. Dessutom skall lärlingen få en yrkesspecifik utbildning vid en central utbildningsenhet. Den som genomgått den grundläggande utbildningen skall kunna antas till en blockutbildning till *tekniker*. Den som genomgått teknikerutbildning kan antas till utbildning till *skorstensfejaremästare*. Även denna utbildning skall ske i block. Utbildningens innehåll bör närmare utformas i det fortsatta organisationsarbetet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag (se rapporten från CESAM: s arbetsgrupp s. 71-86).

Remissinstanserna: Det övervägande antalet remissinstanser ansluter sig i princip till kommitténs förslag och anser att utformningen av förslaget väl ansluter sig till inriktningen i den av räddningstjänstkommittén föreslagna nya lagen och förordningen om sotningsverksamheten och att förslaget väl anpassats till moderna krav inom yrket. Från en del håll har förslaget om att personalen vid sidan av de traditionella arbetsuppgifterna även skall kunna användas för insatser för en bättre energihushållning rönt ett blandat mottagande. Från något håll hävdas att den i tidigare utredningar föreslagna anknytningen av utbildningen till drifttekniker vid högskolan hade varit en bättre lösning än den nu föreslagna (se bil. 4 avsnitt 3.4.6).

Skälen för mitt förslag: Utbildningen av personal inom sotningsväsendet sker för närvarande i form av traditionell lärlingsutbildning hos en skorstensfejaremästare. Lärlingsutbildningen avslutas i princip med gesällklassen vid statens brandnämnds utbildningsenhet. Gesällklassen omfattar åtta veckor. Lärlingsutbildningen kan kompletteras med frivilliga lärlingskurser om två veckor. Utbildningen kan därefter byggas på med mästar-klassen, som omfattar tio veckor, vid brandnämnden. Tillträde till mästar-klass förutsätter genomgången gesällklass.

Vid sidan av denna utbildning har tidigare i gymnasieskolan även anordnats en tvåårig specialkurs för skorstensfejare.

Enligt vad jag har erfarit, har utbildningen av personal inom sotningsväsendet sedan länge från branschens sida ansetts vara alltför teoretiskt inriktad och komprimerad. Sedan 1940-talets början har statens brandnämnd och dess föregångare varit huvudman för utbildningen. Detta har motiverats av det mått av förebyggande brandförsvar som ingår i skorstensfejarens yrkesutövning, både vad det gäller eldstadsbesiktningar och sotningsuppgifter. Jag menar att det fortfarande finns ett samband med denna del av räddningstjänsten även om yrkesområdena i vissa avseenden har utvecklats åt olika håll.

Skorstensfejarnas verksamhet har också betydelse för energihushållningsområdet. Utvecklingen inom uppvärmnings- och ventilationsområdet har under senare år gått mycket snabbt och fört med sig komplicerade system och konstruktioner. Mot bakgrund härav har kraven på personalen ökat. Enligt min mening kommer det, förutom kunskaper i sotnings- och rensningsteknik, numera att krävas större insikter än tidigare i bl. a. husbyggnadsteknik samt värme- och ventilationsteknik. Behovet av kunskaper om skilda fysikaliska och kemiska förlopp har också ökat. Enligt min mening måste innehållet i utbildningen därför delvis ges en annan inriktning än tidigare. Samtidigt krävs nu liksom tidigare kännedom om de bestämmelser i brand- och byggnadslagstiftningen som har betydelse för yrkesområdet. Vidare behövs kunskaper om förebyggande åtgärder mot brand.

Jag kan i sammanhanget konstatera att riksdagen i sitt beslut (prop. 1984/85: 5, BoU 6, rskr 82) om utvecklad kommunal energiplanering m. m. anslagit medel till kompletteringsutbildning inom energihushållningsområdet för personal inom sotningsväsendet. Denna utbildning syftar enligt propositionen till att skorstensfejare bl. a. skall kunna utföra funktionskontroller och inregleringar av i första hand mindre, men efter hand även medelstora och större anläggningar, samt svara för rådgivning rörande energihushållning. Frågan om dessa uppgifter skall vara obligatoriska eller ej har diskuterats tidigare. I propositionen (prop. 1984/85: 120) om riktlinjer för energipolitiken slår föredraganden fast att detta bör vara en frivillig uppgift för såväl kommunen som fastighetsägaren. Eftersom verksamheten förutsätts ske i fri konkurrens med andra som arbetar inom energisparområdet minskar enligt min mening betydelsen av de farhågor som har uttryckts under remissbehandlingen angående konkurrens med företag som redan är etablerade inom energisparområdet. Av samma skäl som ligger till grund för att utbilda redan yrkesverksam personal i energihushållningsfrågor finns det anledning att låta detta utbildningsinslag ingå i den utbildning som jag nu föreslår för personal inom sotningsväsendet.

Jag delar således arbetsgruppens uppfattning om behovet av en reformerad utbildning för sotningsväsendets personal och vill förorda att utbildningen i framtiden genomförs i huvudsak i enlighet med det förslag som

arbetsgruppen lagt fram. Utbildningen skall genomföras med räddningsverket som huvudman. Det får ingå i det fortsatta organisationsarbetet att i samråd med berörda skolmyndigheter fastställa närmare tim- och kursplaner samt innehållet i utbildningen.

Beträffande lokaliseringen av utbildningen bör denna, med hänsyn till elevunderlagets ringa numerär, enligt min mening förläggas till en central utbildningsenhet. Härvid bör möjligheterna till samordning med annan utbildning beaktas. Även denna fråga bör enligt min mening övervägas i det fortsatta arbetet. I sammanhanget kan jag dock konstatera att någon utrustning för utbildning av sotningsväsendets personal inte finns i dagsläget. Det blir därför nödvändigt att ta fram den utrustning som behövs. Kostnaderna för denna får finansieras i annan ordning.

Jag räknar med att vissa medel kommer att behöva omfördelas från tolfte huvudtiteln till fjärde huvudtiteln för att kunna finansiera en viss del av den föreslagna utbildningen av personal inom sotningsväsendet.

Jag har i denna fråga samrått med statsrådet Dahl.

7.6 Övning

Mitt förslag: Den övning av civilförsvarsverksamheten som nu bedrivs vid civilförsvarets utbildnings- och förrådsanläggningar (CUFA) överförs successivt till kommunerna och genomförs med biträde av länsstyrelserna. När praktiska skäl föreligger skall övningar dock även i framtiden kunna genomföras vid CUFA. Formerna för decentraliseringen skall övervägas i det fortsatta organisationsarbetet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag. Kommittén föreslår dock att civilförsvarsstyrelsen ges i uppdrag att inleda decentraliseringen (se betänkandet s. 160-185).

CESAM-kommittén framhåller att det blir både effektivare och billigare att lokalt genomföra de övningar som i dag bedrivs vid CUFA. Kommunerna har enligt kommittén tillgång till erforderliga lokaler, utspisningsanordningar och fordon för lokal övningsverksamhet. Vidare finns inom kommunerna tillgång till personal som har de kunskaper som behövs för att leda övningarna. Kommittén framhåller att decentraliseringen av övningsverksamheten kräver investeringar i lokala övningsanordningar som beräknas till totalt 15 milj. kr. under de kommande fem åren.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är i stort sett positiva till förslaget om lokal övningsverksamhet. Ett fåtal remissinstanser är tveksamma och menar att övningar som bedrivs vid CUFA blir effektivare. Från några håll uttrycks tveksamhet till de beräknade kostnaderna. Det framhålls att det krävs förstärkning av de kommunala resurserna för att genomföra förslaget (se bil. 2 avsnitt 3.5).

Skälen för mitt förslag: Mycket talar för att kommunerna bör ges ett ökat ansvar för att genomföra lokala civilförsvarsövningar. Detta ökade kommunala ansvar är helt i linje med den tidigare beslutade övergången till kommunal ledning av civilförsvaret på lokal nivå i krig (prop. 1984/85: 49, FöU 5, rskr 93). Som jag tidigare framhållit med anledning av förslaget om personalförsörjning bör övningarna i högre grad än f. n. genomföras av eget befäl och enhetsvis. Samtidigt bör länsstyrelserna ställa vissa övningsledare till förfogande. Länsstyrelserna bör ha kvar ett övergripande ansvar för att se till att övningarna kommer till stånd på avsett sätt.

Lokalt bedrivna civilförsvarsövningar kan genomföras effektivt i de flesta kommuner. Sådana övningar bör leda till en bättre beredskap för civilförsvarets krigsorganisation och en ökad samhällsanknytning av civilförsvaret. Det blir också möjligt att snabbt höja insatsberedskapen när övningsverksamheten inte är begränsad av kapaciteten vid CUFA. Dessa fördelar måste dock jämföras med de ökade kostnader som förslaget kan leda till. Som flera remissinstanser framhåller förefaller de beräknade kostnadsbesparingar som kommittén redovisar väl optimistiska. Jag anser mot denna bakgrund att formerna och takten för genomförandet bör behandlas i det fortsatta organisationsarbetet. Flertalet kommuner torde ha de resurser som fordras bl. a. mot bakgrund av att man inom den fredstida räddningstjänsten bedriver övningsverksamhet av likartat slag. Enligt min mening är det även betydelsefullt för den fredstida verksamheten att man får tillfälle genom civilförsvarsövningarna att genomföra övningsverksamhet med större enheter än normalt. Detta höjer beredskapen för katastrof-artade olyckor.

Tillgången på övningsfält kan fördröja ett genomförande. Sådana fält finns emellertid redan på många håll. Inom de räddningstjänstregioner som på räddningstjänstkommitténs förslag har bildats förutsätts samverkan ske om övningsplatser. Det finns således anledning att räkna med att alla kommuner på sikt kommer att ha tillgång till övningsfält. De kommuner som ligger i nära anslutning till CUFA bör kunna utnyttja dessa för övningsverksamheten om praktiska förutsättningar finns. Även i andra fall bör undantag tills vidare kunna medges från den av kommittén föreslagna decentraliseringen av övningsverksamheten. I vissa fall bör militära övningsfält kunna användas för övningsverksamheten.

CESAM-kommittén föreslår att civilförsvarsstyrelsen ges i uppgift att inleda den föreslagna decentraliseringen – för att sedan fullföljas av räddningsverket – efter den prioritering som styrelsen finner lämplig. Enligt min uppfattning bör man i stället inom ramen för det fortsatta organisationsarbetet föreslå i vilken takt och i vilken omfattning civilförsvarets nuvarande övningsverksamhet skall decentraliseras till kommunerna.

Jag vill slutligen erinra om att räddningsverket bör svara för den fredstida regionala övningsverksamhet som brandnämnden f. n. har ansvaret för.

8 Materielfrågor

Mitt förslag: En försöksverksamhet med ökat kommunalt ansvar för anskaffning, förrådshållning, underhåll och utnyttjande av civilförsvarsmateriel genomförs efter överenskommelse med kommunerna. Det skall ankomma på räddningsverket att i samråd med berörda intressenter lämna närmare förslag till genomförande av en decentraliserad materielhantering.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i stort med mitt förslag. Kommittén föreslår att beslut fattas att fortsätta och slutföra påbörjade utredningar beträffande decentraliserad materielhantering. Enligt kommittén bör den materiel som kan användas av kommunernas brandförsvar som akut- och förstärkningsmateriel redan nu föras över till kommunerna (se betänkandet s. 186-203).

Remissinstanserna: Flertalet är genomgående positiva till ökad materiel-samordning mellan staten och kommunerna. Flera remissinstanser framhåller dock att en överföring av akut- och förstärkningsmateriel till kommunerna i dagsläget kommer att medföra betydande svårigheter (se bil. 2 avsnitt 3.5).

Skälen för mitt förslag: I likhet med kommittén anser jag att det är fördelaktigt för såväl staten som kommunerna om civilförsvarets materiel i största möjliga utsträckning kan utnyttjas i den framtida verksamheten. Ett samutnyttjande och en samordning av materielhanteringen mellan staten och kommunerna kan således vara samhällsekonomiskt fördelaktigt.

Det är dock nödvändigt att ytterligare beslutsunderlag tas fram bl. a. beträffande kostnads- och ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna. Det innebär en inte obetydlig ekonomisk fördel för kommunerna att få tillgång till civilförsvarets materiel, vilket skall beaktas i detta sammanhang. Enligt min uppfattning bör konsekvenserna för civilförsvarsenheter-nas mobiliseringsberedskap speciellt studeras innan ytterligare materiel förs över till kommunerna. En huvudprincip bör som civilförsvarsstyrelsen framhåller vara att varje civilförsvarsenhets materiel finns samlad på ett ställe.

En snabb överföring av ansvaret för civilförsvarets materiel till kommunerna kan medföra betydande konsekvenser för civilförsvarets krigsorganisation. Problem kan uppkomma om överföringen sker samtidigt som den nya centrala myndigheten byggs upp. Räddningsverket bör därför först bildas innan omfattande förändringar inom materielområdet genomförs. Den nya myndigheten bör ges i uppdrag att i samarbete med berörda intressenter lämna förslag till de åtgärder som erfordras för att säkerställa

ett effektivt utnyttjande av civilförsvarets materiel i den fredstida verksamheten utan att beredskapskraven eftersätts. I förslaget bör även redovisas hur kostnaderna skall fördelas mellan staten och kommunerna.

9 Personal

Mitt förslag: En personalram om högst 200 årsarbetskrafter för statens räddningsverks centrala del i Karlstad och högst 680 årsarbetskrafter för hela räddningsverket skall gälla för organisationsarbetet.

Kommitténs förslag: Antalet årsarbetskrafter i verkets centrala del har i mitt förslag minskats med hänsyn till att kommitténs förslag inte genomförs i sin helhet och att vissa andra uppgifter överförs till överstyrelsen för civil beredskap (se betänkandet s. 275-289).

Kommittén föreslår att 39 övningsledare och lärare vid CUFA tillförs länsstyrelserna för övningsverksamheten. Sedan kommunerna har genomfört sin planläggning av civilförsvsverksamheten kan enligt kommittén en reducering av motsvarande antal tjänster ske vid länsstyrelserna.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser lämnar CESAM-kommitténs förslag utan erinran (se bil. 4 avsnitt 5). Några instanser menar dock att personalbehovet har underskattats.

Remissinstanserna tillstyrker eller lämnar förslaget att förstärka försvarsenheterna med övningsledare och lärare utan erinran. Från några håll ifrågasätts om motsvarande besparingar på sikt kan göras fullt ut. Enligt länsstyrelsen i Kalmar län förefaller det med hänsyn till samtliga förändringar i försvarsenheternas uppgifter under de närmaste åren påkallat med en fullständig översyn av enheternas organisation, dock inte förrän år 1987.

Skälen för mitt förslag: Som civilförsvarsstyrelsen framhåller är tidpunkten när vinsterna kan uppnås beroende på takten i genomförandet. Enligt min mening bör högst 200 årsarbetskrafter i Karlstad och totalt 680 årsarbetskrafter, inräknat den personal som tjänstgör vid CUFA, utgöra ramen för organisationsarbetet. Härutöver kommer som en tillfällig förstärkning för omläggning av materiel m. m. vissa tjänster att finnas vid CUFA.

Vad gäller övningsledare och lärare vid CUFA bör dessa kunna få disponeras av länsstyrelserna för dels den ökade övningsverksamheten i länen som är en följd av redan beslutade förändringar av civilförsvsverksamheten på lokal nivå, dels blir en följd av ett successivt överförande till länen av ytterligare övningsverksamhet. Jag vill inte nu ta slutlig ställning till hur denna personal skall fördelas på sikt. Jag anser dock att högst 40 övningsledare och lärare bör kunna ställas till länsstyrelsernas disposition som en tillfällig förstärkning som skall finansieras av räddningsverket.

10 Kostnader för reformen

Mitt förslag: De kostnadsminskningar för staten som bildandet av räddningsverket medför skall så snart som möjligt realiseras. Minskningarna inträder successivt och kan realiseras fullt ut fr. o. m. budgetåret 1988/89. Nuvarande principer för fördelning av kostnader mellan staten och kommunerna behålls.

Kommitténs förslag: CESAM-kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag (se betänkandet s. 275-291).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser lämnar CESAM-kommitténs förslag utan erinran. Några instanser uttrycker dock oro för att kostnaderna skall bli högre än beräknat. Flertalet kommuner förutsätter att staten ersätter alla kommunens merkostnader (se bil. 2 avsnitt 5).

Skälen för mitt förslag: Som CESAM-kommittén framhåller kan de förslag som redovisas ge upphov till besparingar. Jag delar dock inte kommitténs uppfattning att hela den redovisade besparingen för staten kan realiseras i den takt som kommittén har räknat med.

Jag beräknar i jämförelse med kommittén ökade kostnader för genomförandet. Dessa ökade kostnader bör rymmas inom nuvarande anslagsram för de berörda myndigheterna. På längre sikt kan mina förslag ge upphov till betydande besparingar på statsbudgeten.

Vad avser kommunernas ökade kostnader på grund av den förbättrade utbildningen anser jag att fördelarna för kommunerna mer än väl uppväger de beräknade kostnaderna. I vissa fall kan insatserna medföra direkta besparingar på lokal nivå. Nuvarande principer för fördelning av kostnader mellan staten och kommunerna bör tillämpas även i fortsättningen. Kommittén har beräknat ett investeringsbehov om 15 milj. kr. för särskilda investeringar vid övningsfälten för att kunna decentralisera civilförsvarets övningsverksamhet. Jag gör ingen annan bedömning.

Viss tveksamhet kan riktas mot kostnads- och besparingsberäkningarna. Utgångspunkten för reformen bör vara dels att effektivisera ledningen av befolkningsskyddet och räddningstjänsten, dels att åstadkomma besparingar för staten. Det innebär att verksamheten på sikt kan bedrivas med successivt lägre resurser över statsbudgeten än f. n. Den ökade kvaliteten på brandmanna- och brandbefälsutbildningen som jag har förordat bör enligt min mening endast genomföras i den takt som det skapas finansiella förutsättningar härför. Rationaliseringsarbetet är således en förutsättning för ett realiserande av ambitionsökningar inom utbildningsområdet.

11 Planeringssystem och budget

Mitt förslag: Principerna för försvarets planerings- och ekonomisystem, FPE, skall tillämpas för räddningsverket. Den närmare tillämpningen av systemet görs i det fortsatta organisationsarbetet.

Kommitténs förslag: CESAM-kommitténs förslag överensstämmer med mitt förslag (se betänkandet s. 250-260).

Remissinstanserna: CESAM-kommitténs förslag biträds av remissinstanserna (se bil. 2 avsnitt 4).

Skälen för mitt förslag: FPE tillämpas av de flesta myndigheter inom försvarsdepartementets verksamhetsområde. Av de berörda myndigheterna är det dock endast civilförsvarsstyrelsen som tillämpar systemet.

FPE bygger på programbudgetering. Syftet med detta är bl. a. att lättare kunna träffa rationella val mellan olika alternativ. Systemet ger en långsiktighet i planeringen. För att bl. a. kunna medverka i ett aktivt omprövnings- och besparingsarbete är det angeläget med en långsiktig planering även för de delar av myndighetens verksamhet som inte omfattas av civilförsvarets program- och perspektivplanering. De ekonomiadministrativa och finansiella frågorna kommer därför att behöva ägnas särskilt stor uppmärksamhet i det fortsatta organisations- och utredningsarbetet. När det gäller former för styrning av utgifterna efter budgetåret 1986/87 är detta en fråga som kommer att övervägas av 1984 års försvarskommitté (Dir 1984: 14).

Jag vill i detta sammanhang erinra om att jag tidigare denna dag har lagt fram förslag om överstyrelsens för civil beredskap samordningsuppgifter när det gäller studie- och planeringsverksamhet.

12 Genomförande

Mitt förslag: Statens räddningsverk bildas den 1 juli 1986. Samtidigt lägger civilförsvarsstyrelsen och statens brandnämnd ned sin verksamhet.

Kommitténs förslag: CESAM-kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag (se betänkandet s. 293-302).

CESAM-kommittén anser att omorganisationen kommer att medföra problem i verksamheten under ett övergångsskede. Svårigheterna kan enligt kommittén bemästras. Kommittén framhåller att resurser bör avdelas för att utbilda nuvarande personal för det nya verkets uppgifter. Ett

utrymme för nyrekrytering bör skapas hos civilförsvarsstyrelsen. Enligt kommitténs mening blir övergångsproblemen störst för sprängämnesinspektionen.

Kommittén föreslår att genomförandetidpunkten blir den 1 juli 1986. Den integrerade utbildningen, den lokala övningsverksamheten och överföringen av civilförsvarsmaterielen bör enligt kommittén påbörjas vid denna tidpunkt.

Remissinstanserna: Förslaget lämnas utan erinran. En instans ifrågasätter om genomförandetidpunkten är realistisk (se bil. 2 avsnitt 6).

Skälen för mitt förslag: Jag kan ansluta mig till kommitténs förslag och de synpunkter som har framförts under remissbehandlingen. Personalfrågorna måste enligt min mening ägnas stor omsorg för att göra övergången smidig. Detta är angeläget även för att få minsta möjliga effektivitetsförluster. Jag bedömer dock att en tillämpning av trygghetsavtalet skall vara ändamålsenlig i sammanhanget. Samtidigt är det nödvändigt med extra insatser bl. a. i form av utbildning för att personalen skall kunna ges de ändrade kvalifikationer som det nya verket fordrar.

Enligt min mening kan både problemen för personalen och störningarna i verksamheten bli större om omorganisationen drar ut över tiden. Mot denna bakgrund bör den föreslagna genomförandetiden om möjligt hållas. Tidigare erfarenhet visar att det går även om organisationsarbetet blir något pressat. Jag förordar därför att statens räddningsverk bildas den 1 juli 1986.

Civilförsvarsstyrelsen och statens brandnämnd bör lägga ned sin verksamhet vid denna tidpunkt.

Jag avser att senare denna dag föreslå regeringen att bemyndiga mig att tillkalla en särskild utredare med uppgift att lämna förslag till organisation av statens räddningsverk och att medverka i arbetet med att genomföra den nya organisationen. Utredaren skall vidare, förutom att utföra det kompletterande utredningsarbete som behövs, lägga fram förslag om författningsändringar och instruktion för verket. Utredaren avses också få till uppgift att genomföra organisationsförändringen och utbildningsreformen. Utredaren bör arbeta med den inriktning som anges i propositionen i avvaktan på riksdagens beslut.

Jag har i denna fråga samrått med chefen för civildepartementet.

13 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen dels föreslår riksdagen att

1. godkänna att en central myndighet, statens räddningsverk, med de uppgifter som jag har angett inrättas den 1 juli 1986,

2. bemyndiga regeringen att vid statens räddningsverk inrätta en ordinarie tjänst för generaldirektör med beteckningen p,
 3. godkänna att myndigheterna civilförsvarsstyrelsen och statens brandnämnd samtidigt upphör med sin verksamhet,
 4. godkänna riktlinjer för utbildningen av personal för räddningstjänst och sotningsväsende i enlighet med vad jag förordat,
- dels lämnar riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört i övrigt om ledningen av befolkningsskyddet och räddningstjänsten m. m.

14 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för de åtgärder och det ändamål som han har hemställt om.

Sammanfattning av CESAM-kommitténs principbetänkande (Ds Fö 1984: 2) Räddningsverket

Utredningsuppdraget

Enligt våra direktiv (Dir 1982: 41) har våra huvuduppgifter varit att

- pröva förutsättningarna för en samordning av den centrala ledningen av räddningstjänsten i fred och civilförsvarsverksamheten, belysa konsekvenserna av en sådan samordning och ange principerna för hur den bör komma till stånd,
- överväga hur den samordningsuppgift avseende den kommunala och kyrkliga beredskapsplanläggningen som ankommer på riksnämnden för kommunal beredskap bör anordnas i framtiden samt
- studera möjligheterna att för en krigssituation säkerställa och utnyttja den alarmeringsfunktion som SOS Alarmering AB med dess länsalarmeringscentraler upprätthåller.

Genom tilläggsdirektiv (Dir 1983: 11) har vi fått i uppdrag att fortsätta en översyn av utbildningen av brandpersonal och personal inom sotningsväsendet som tidigare börjat i annan ordning.

Bakgrund och utgångspunkter m. m.

Samhällets fredstida räddningstjänst består av s. k. allmän räddningstjänst och olika former av s. k. särskild räddningstjänst. Den allmänna räddningstjänsten, som omfattar ingripanden vid brand, oljeutflöde, ras, översvämning eller annat nödläge, är på lokal nivå en uppgift för kommunerna. På regional nivå har länsstyrelserna ett ansvar för att leda, samordna och se till den allmänna räddningstjänsten. Central tillsynsmyndighet är statens brandnämnd.

Den särskilda räddningstjänsten innefattar fjällräddning, sjöräddning, flygräddning och räddningstjänst vid olyckor i atomanläggning. Ledningsansvaret för den särskilda räddningstjänsten är uppdelat på flera statliga myndigheter. När det gäller fjällräddningen åvilar ansvaret rikspolisstyrelsen. Sjöfartsverket har ansvar för sjöräddningen medan luftfartsverket har ansvar för flygräddningen. Ansvaret för räddningstjänst vid olyckor i atomanläggningar åvilar länsstyrelserna i län med sådana anläggningar. Utöver de här nämnda myndigheterna finns ett flertal andra myndigheter och organ som har uppgifter inom freds räddningstjänsten och den skadeförebyggande verksamheten.

Statens strålskyddsinstitut har att samordna beredskapsplaneringen av

skyddsåtgärder mot atomolyckor och därvid vara rådgivande organ åt länsstyrelserna.

När det gäller skadeförebyggande åtgärder mot olyckor finns på central nivå flera myndigheter med tillsynsuppgifter. För ärenden som rör explosiva och brandfarliga varor är sprängämnesinspektionen central förvaltningsmyndighet.

Med civilförsvaret avses verksamhet för att i krig eller vid krigsfara skydda befolkningen och egendom mot skada av fientliga anfall samt att rädda överlevande vid sådana anfall. Civilförsvarsstyrelsen utövar under regeringen den centrala ledningen av civilförsvaret och är central förvaltningsmyndighet för civilförsvaret. På regional nivå handhas civilförsvarsuppgifterna av civilbefälvärdena och länsstyrelserna. Länsstyrelserna svarar också för en stor del av det fredstida förberedelsearbetet för den lokala nivån. Visst ansvar för förberedelsearbetet för den lokala nivån ligger på kommunerna.

Det åligger kommun och landstingskommun att i fredstid vidta förberedelser (kommunal beredskapsplanering) för att kommunen och landstingskommunen i krig skall kunna fullgöra vissa för totalförsvaret viktiga verksamheter. På central nivå har riksnämnden för kommunal beredskap vissa samordningsuppgifter rörande denna beredskapsplanering.

Vid prövningen av frågan om att bilda en gemensam central myndighet för freds räddningstjänsten och civilförsvarsverksamheten är räddningstjänstkommitténs förslag om den framtida inriktningen av freds räddningstjänsten i slutbetänkandet (SOU 1983: 77) Effektiv räddningstjänst, och 1982 års totalförvarsbeslut (FöU 1981/82: 18, rskr 1981/82: 374) om civilförsvaret, av grundläggande betydelse.

Enligt räddningstjänstkommittén har samhället blivit allt sårbarare. Det främsta medlet för att minska olyckorna och skadorna är enligt räddningstjänstkommittén att öka samarbetet och samverkan mellan de olika räddningstjänstorganen och att öka samordningen av den förebyggande verksamheten. I detta sammanhang framhåller räddningstjänstkommittén vikten av att civilförsvarets resurser i full utsträckning kan användas i freds räddningstjänsten. Enligt räddningstjänstkommittén krävs ökade centrala insatser för samordningen av räddningstjänsten och den förebyggande verksamheten samt för forskning, utveckling och erfarenhetsåterföring.

Enligt 1982 års totalförvarsbeslut skall kommunerna med början senast under budgetåret 1984/85 ta över ansvaret för ledningen av civilförsvarsverksamheten på lokal nivå i krig och det planläggningsarbete i fred som hänger samman med detta. Vidare skall enligt beslutet brandväsendets personal undantas från tjänstgöring inom försvarsmakten i krig och placeras inom civilförsvaret om inte synnerliga skäl talar mot detta. I förvarsbeslutet ställs ökade krav på handlingsberedskap hos ansvariga ledningsorgan och ökad mobiliserings- och insatsberedskap för civilförsvarets krigsorganisation.

Ett nytt centralt verk — räddningsverket

Vi föreslår att nuvarande civilförsvarsstyrelsen, statens brandnämnd, sprängämnesinspektionen och riksnämnden för kommunal beredskap avvecklas och att en ny central myndighet byggs upp. Myndigheten bör heta räddningsverket och lokaliseras till Karlstad. Till verket bör även knytas den samordningsfunktion avseende beredskapsplaneringen mot kärnkraftolyckor som i dag ligger på strålskyddsinstitutet. Vi föreslår också — i likhet med räddningstjänstkommittén — att sjöfartsverkets uppgifter avseende land- och sjötransporter av farligt gods förs över till det nya verket.

Skälen för våra förslag är i huvudsak följande.

Genom riksdagens beslut att kommunerna skall överta ansvaret för civilförsvarsverksamheten på lokal nivå i krig och det planläggningsarbete i fred som hänger samman med detta kommer det att finnas en lokal civilförsvarsmyndighet, kommunerna, som är verksam redan i fred. En lokal civilförsvarsmyndighet som är verksam i fred har tidigare saknats. Till följd av beslutet kommer ansvaret för den allmänna räddningstjänsten, civilförsvaret och den kommunala beredskapsplaneringen att sammanfalla på den lokala nivån. Med hänsyn till sambandet mellan verksamheterna kommer det förberedande arbetet avseende freds räddningstjänsten, civilförsvaret och den kommunala beredskapsplaneringen i stor utsträckning att bedrivas integrerat hos kommunerna. Den planläggningsvana som finns inom den fredstida räddningstjänsten liksom den omfattande erfarenheten av att genomföra räddningsinsatser kommer att spela en stor roll i planläggningsarbetet för krigssituationen. Ur kommunernas synvinkel bedömer vi det därför vara otillfredsställande att ha att göra med olika centrala myndigheter som kan ha olika syn på civilförsvars- och räddningstjänstfrågorna.

På regional nivå finns redan ett samordnat ansvar. Detta åvilar länsstyrelserna. Även ur länsstyrelsernas synvinkel bör det vara en väsentlig fördel med en gemensam, samordnad central ledning.

Även för att uppfylla kraven på att kunna använda civilförsvarets resurser i freds räddningstjänsten är det en påtaglig fördel med en gemensam central ledning.

Mot bakgrund av likheterna mellan freds räddningstjänsten och civilförsvaret och med beaktande av att dessa verksamheter är starkt beroende av annan kommunal och landstingskommunal verksamhet bör det enligt vår mening gå att uppnå rationaliserings- och effektivitetsvinster genom att samordna ledningen centralt. Ett stort antal funktioner kan då integreras till fördel för både freds räddningstjänsten, civilförsvaret och den kommunala beredskapsplaneringen. Samordningsvinsterna är särskilt stora på utbildningssidan. Andra väsentliga områden där det är möjligt att uppnå vinster är planläggning, det skadeförebyggande området, information, forskning och utveckling samt administration och samlokalisering.

Räddningstjänstkommittén påvisar i sitt slutbetänkande den splittring som föreligger av ansvaret för de skadeförebyggande åtgärderna i samhället och de olägenheter som är förenade därmed. Kommittén föreslår därför att räddningsverket får en samordnande funktion för skadeförebyggande åtgärder och att de uppgifter avseende land- och sjötransporter av farligt gods som ligger på sjöfartsverket förs över till det nya verket. Vi instämmer i räddningstjänstkommitténs förslag.

För att minska splittringen på central nivå av ansvaret för skadeförebyggande åtgärder föreslår vi att sprängämnesinspektionen samordnas med räddningsverket. Förordningen (1961: 658) om brandfarliga varor är att se som ett komplement till den allmänna brand- och byggnadslagstiftningen. Det främsta syftet med förordningen är att motverka att det uppstår fara för brand vid hantering av brandfarliga varor. Uppgiften att övervaka efterlevnaden av bestämmelserna ligger främst på brandchefen. Mot denna bakgrund blir det en stark och naturlig anknytning mellan sprängämnesinspektionen och det nya verket. Genom att knyta sprängämnesinspektionens verksamhet till det nya verket minskar splittringen av det centrala ansvaret för de skadeförebyggande åtgärderna och de kommunala brandförsvarens kontaktpunkter. Det skadeförebyggande arbetet kan centralt bedrivas med en väsentligt ökad helhetssyn samt med en ökad kapacitet till följd av att kompetensen blir bredare och att möjligheter finns till att integrera arbetet. Genom att föra över samordningsfunktionen avseende ärenden om land- och sjötransporter av farligt gods till det nya verket blir det ett samband mellan verket och sprängämnesinspektionens verksamhet även när det gäller tillsynen enligt förordningen (1949: 341) om explosiva varor.

Statens strålskyddsinstitut har att samordna beredskapsplaneringen av skyddsåtgärder mot atomolyckor och därvid vara rådgivande organ åt länsstyrelserna. Frågor rörande planläggning för räddningsinsatser i såväl fred som krig kommer att bli en viktig uppgift för räddningsverket. Inom civilförsvaret sker en beredskapsplanering mot verkningarna av s. k. AC-stridsmedel. Denna planläggning skiljer sig inte på avgörande sätt från planläggningen av beredskapsåtgärder mot kärnkraftolyckor. Med hänsyn till detta och till att strålskyddsinstitutet i grunden inte är ett räddningstjänstorgan anser vi att samordningsuppgiften bör föras över till det nya verket. Detta berör inte institutets uppgift som rådgivande fackmyndighet vare sig när det gäller beredskapsplaneringen eller i en olyckssituation.

Vi har övervägt att till räddningsverket också organisatoriskt knyta ledningen på central nivå för de olika särskilda räddningstjänstgrenarna. Med hänsyn till bl. a. att räddningstjänsten hos dessa myndigheter i allmänhet inte är den egentliga huvuduppgiften och att räddningstjänsten blivit en integrerad del i myndighetens övriga verksamhet har vi avvisat tanken på en sådan samordning.

Verkets uppgifter

Huvudfunktioner

Verket bör enligt våra förslag ha följande huvudfunktioner.

- Tillsynsfunktion avseende den allmänna räddningstjänsten.
- Ledningsfunktion avseende civilförsvaret.
- Samordningsfunktion avseende freds räddningstjänsten och civil försvaret samt den kommunala och kyrkliga beredskapsplaneringen.
- Samordningsansvar för beredskapsplaneringen i frågor om skydds åtgärder mot atomolyckor.
- Tillsynsansvar för ärenden rörande explosiva och brandfarliga varor.

När det gäller verkets uppgifter avseende freds räddningstjänsten utgår vi från räddningstjänstkommitténs förslag. Räddningstjänstkommittén föreslår att räddningsverket får ansvar för

- 1) planering av räddningstjänstens organisation och materielanskaffning så att olika organ kan samarbeta effektivt,
- 2) planering och ledning av utbildning,
- 3) tillsyn och samordning genom utbyte av erfarenheter samt
- 4) reglering av vissa ersättningsfrågor.

Räddningstjänstkommitténs förslag innebär en vidgning och en förskjutning av den centrala nivåns uppgifter. Ökad tyngd läggs på uppgiften att vara samordnande organ för samhällets olika räddningstjänstgrenar och för den skadeförebyggande verksamheten. Vidare får forsknings- och utvecklingsarbetet samt erfarenhetsåterföringen en mera framskjuten plats.

När det gäller civilförsvaret är 1982 års totalförvarsbeslut styrande för det nya verkets ledningsroll. Beslutet innebär inte någon förändring av civilförsvarets uppgifter som sådana. Däremot innebär beslutet en förändring av ansvarsfördelningen mellan de olika nivåerna inom civilförsvaret. Denna förändring påverkar till en del även den centrala myndighetens roll avseende det fredstida förberedelsearbetet.

Enligt statsmakternas riktlinjer (prop. 1980/81: 80, KU 1980/81: 13, rskr 1980/81: 149) för ökad kommunal självstyrelse och minskad byråkrati skall en strävan vara att göra samspelet mellan statliga och kommunala organ så enkelt som möjligt. De statliga organen bör företrädesvis genom allmänna råd och annan vägledning underlätta för kommunerna att fullgöra sina uppgifter.

Dessa riktlinjer måste enligt vår mening vara styrande för verkets förhållande till kommunerna både när det gäller freds räddningstjänsten och civilförsvarsverksamheten.

Samtidigt skall konstateras att civilförsvaret i motsats till freds räddningstjänsten – oaktat kommunerna skall överta ansvaret för ledningen av civilförsvaret på lokal nivå i krig och det planlägningsarbete i fred som hänger samman med detta – även i fortsättningen är en statlig angelägenhet och att därför i princip alla kostnader för civilförsvaret skall betalas av

staten. Staten har det övergripande ledningsansvaret i krig och kommer att ha detta även i fortsättningen. Detta fordrar tillsynsåtgärder från central och regional nivå. Det nya verket bör därför kunna meddela föreskrifter för kommunerna med avseende på civilförsvarsverksamheten. Strävan skall dock vara att så långt som möjligt begränsa förekomsten av föreskrifter. Vidare bör detaljstyrning av det regionala och lokala förberedelsearbetet i största möjliga utsträckning undvikas. Det centrala verkets roll bör sålunda till väsentlig del vara rådgivande och stödjande. Strävan bör vara att anpassa förhållandena till vad som i dag gäller för freds räddningstjänsten och den kommunala beredskapsplaneringen.

Samordningsansvar för freds räddningstjänsten

Uppgiften att främja samordningen av samhällets freds räddningstjänst bör bli framträdande i det nya verkets arbete. Vi föreslår att verket i förhållande till de särskilda räddningstjänstgrenarna bör ha befogenhet att utfärda föreskrifter för planeringen av samverkan vid räddningsinsatser. Vi föreslår också att verket får förfoga över särskilt avsatta medel att användas t. ex. för samordning av planläggning och för vissa större övningar.

Planläggning

Såsom tillsynsmyndighet för den allmänna räddningstjänsten blir det en uppgift för verket att genom rådgivning och stöd främja brandförsvarens och länsstyrelsernas planläggning för räddningstjänsten. Mot bakgrund av verkets samordningsansvar för räddningstjänsten måste stor uppmärksamhet ägnas åt samordning av planläggningen mellan den allmänna räddningstjänsten och övriga delar av samhällets räddningstjänst.

Beträffande planläggningen för civilförsvaret bör denna, när kommunerna övertar ansvaret på lokal nivå, så långt som möjligt bedrivas efter samma mönster som för freds räddningstjänsten och den kommunala beredskapsplaneringen. Det är viktigt för handlingsberedskapen att planläggningen inte kommer att styras centralt genom omfattande, detaljerade föreskrifter. Verket bör främst ha rollen som rådgivande och stödjande organ. En uppgift blir därvid att utarbeta s. k. grundyser och operativa riktlinjer för verksamheten samt att ange de beredskapskrav som skall uppfyllas genom planläggningen. Med hänsyn till de speciella krav som krigsförhållandena ställer är det nödvändigt att i vissa hänseenden styra planläggningen genom föreskrifter. Detta bör företrädesvis avse planläggning av sådan verksamhet som i en krigssituation måste kunna bedrivas med enhetlig inriktning på alla nivåer.

Utbildning

För att fortsätta översynen av utbildningen av brandpersonal och personal inom sotningsväsendet har vi tillsatt en särskild arbetsgrupp. Arbetsgruppens överväganden och förslag redovisas i rapporten (Ds Fö 1984: 1) Utbildning för räddningstjänst och sotningsväsende.

Enligt arbetsgruppens förslag skall kompetensutbildning vara ett krav för både hel- och deltidsanställd räddningstjänstpersonal. Utbildning för räddningstjänst i fred och krig föreslås ske integrerat och i första hand genomföras vid civilförsvarsstyrelsens utbildnings- och förrådsanläggningar (CUFA). Även för personal inom sotningsväsendet föreslår arbetsgruppen att kompetensutbildning skall vara obligatorisk. Den bör utformas för att tillgodose utvecklingen mot ökade inslag av energihushållning.

Vi delar arbetsgruppens bedömningar och föreslår att utbildningen av brandpersonal inom sotningsväsendet utformas på det sätt som arbetsgruppen angett.

Övning och materielhantering

I 1982 års totalförvarsbeslut ställs ökade krav på civilförsvarets organisation att möta verkningarna av överraskande angrepp och på att åstadkomma en stark samhällsanknytning av civilförsvaret.

För freds räddningstjänsten är det ett starkt krav att kunna ingripa med samhällets samlade personella och materiella resurser, när detta behövs.

Vi har studerat möjligheterna att tillgodose de nya kraven genom att flytta uppgifter inom civilförsvaret från den centrala nivån till kommunerna. Vi har därvid inriktat oss på den övningsverksamhet som bedrivs centralt och materielhanteringen.

Vi föreslår att övningsverksamheten vid CUFA successivt avvecklas och att den i stället bedrivs lokalt av kommunerna med biträde av länsstyrelserna. Av vår utredning framgår att det är fullt möjligt att lokalt genomföra övningar utan att kvaliteten försämras. Lokalt bedrivna övningar leder till höjd beredskap för såväl civilförsvaret som freds räddningstjänsten. Genom att föra över övningsverksamheten uppkommer också besparingar. Vi föreslår att civilförsvarsstyrelsen får i uppdrag att inleda decentraliseringen – för att sedan fullföljas av räddningsverket – efter den prioritering som styrelsen finner lämplig.

Vi ser många fördelar med att även föra över ansvaret för förrådshållning, vård, tillsyn och underhåll av civilförsvarets materiel till kommunerna och att kommunerna får utnyttja materielen för angelägna ändamål i fred. Härigenom får räddningstjänsten möjligheter att direkt förfoga över materiel som behövs som beredskap för större olyckor. Enligt vår bedömning innebär ett överförande också samhällsekonomiska vinster. Vi ser det angeläget att det kapital som civilförsvaret bundit i sin materiel kommer till

nytta i fredsverksamheten i stället för att materielen kasseras utan att ha använts. Genom ett samutnyttjande kan omsättningen periodiseras på ett bättre sätt än för närvarande. Vidare kommer civilförsvaret att få en modernare materielstock. Detta ökar i sin tur kommunernas intresse för att använda materielen i fred. En ökad användning av civilförsvarmaterielen inom kommunerna i förening med en samordnad anskaffning mellan stat och kommun leder till en mer enhetlig materielstock.

Våra undersökningar visar att kommunerna är positiva till att överta ansvaret och att kommunerna i stort har kompetens och resurser för uppgiften.

De utredningar som vi gjort är emellertid inte så utförliga att de kan bilda underlag för ett fullständigt förslag av oss. Enligt vår mening är det nödvändigt att ta fram ett bättre ekonomiskt underlag innan man säkert kan bedöma hur kostnadsfördelningen bör vara mellan staten och kommunerna. Denna fråga beror till stor del på hur man bedömer värdet av att använda och förslita civilförsvarmaterielen i fred.

Vi föreslår att beslut fattas om att fortsätta och fullständiga påbörjade utredningar om materielhanteringen. Enligt vår mening bör regeringen tillkalla en särskild arbetsgrupp med representanter för civilförsvarsstyrelsen, statens brandnämnd, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet för denna utredning.

Redan nu kan emellertid som ett första steg all s. k. akut- och förstärkningsmateriel föras över till kommunerna. Härigenom kan nuvarande materielhanteringsresurser vid civilförsvarsstyrelsen reduceras. Vi föreslår att regeringen i uppdrag till civilförsvarsstyrelsen lämnar närmare riktlinjer för överlämnandet av akut- och förstärkningsmaterielen.

Förebyggande åtgärder

Det skadeförebyggande arbetet blir en väsentlig del av verkets uppgifter. Inom ramen för tillsynsfunktionen avseende den allmänna räddningstjänsten bör det åligga verket att biträda myndigheter, organ och enskilda avseende förebyggande åtgärder mot brand. Tillsynsfunktionen avseende explosiva och brandfarliga varor har som syfte att minska riskerna för olyckor vid hantering av sådana varor. Även de frågor rörande transport av farligt gods som vi föreslår skall föras över till verket är av skadeförebyggande karaktär. En väsentlig del av civilförsvarets framtida arbete avser skadeförebyggande åtgärder.

För att minska sårbarheten i samhället är det viktigt att myndigheterna vid samhällsplaneringen beaktar behovet av förebyggande åtgärder mot olyckor och civilförsvarets krav. Vi föreslår därför att räddningsverket centralt bör verka för att räddningstjänstens och civilförsvarets intressen tillgodoses i samhälls- och bebyggelseplaneringen.

I enlighet med räddningstjänstkommittén föreslår vi att verket får en

samordnande funktion för skadeförebyggande åtgärder. Mot bakgrund av verkets ställning som centralt expertorgan för all samhällets räddningstjänst är den samordnande funktionen för skadeförebyggande åtgärder en naturlig del i verkets uppgifter. Samordningsuppgiften för de olika grenarna av samhällets räddningstjänst ger verket en god överblick över hela räddningstjänstområdet och därmed möjligheter att påverka inriktningen av det förebyggande arbetet.

Enligt vår mening bör verket leda produktionen av skyddsrum samt anläggningar för civilförsvarets krigsorganisation. Några skäl har inte framkommit som enligt vår mening motiverar en ändring av uppgiftsfördelningen mellan de olika nivåerna inom civilförsvarets organisation. Vi avvisar den tanke som den s.k. Hpg 5-kommittén för fram i sitt principbetänkande (Ds Fö 1983: 5) Strukturförändringar och samordning om att föra över produktionen av anläggningar för civilförsvarets krigsorganisation från kommunerna till fortifikationsförvaltningen.

Forskning och utveckling

Forsknings- och utvecklingsarbetet har en grundläggande betydelse för strävandena att utveckla räddningstjänsten i fred och krig och de förebyggande åtgärderna. Vi föreslår att verket får en stark forsknings- och utvecklingsfunktion. Detta är nödvändigt för att verket skall kunna fylla sin samordningsroll och sin rådgivande funktion.

Vi avser inte med våra förslag att ändra förutsättningarna för det arbete rörande forskning och utveckling som Styrelsen för svensk brandforskning (Brandforsk) bedriver. Brandforsks verksamhet är enligt vår mening betydelsefull och bör understödjas.

Information

Vi föreslår i likhet med räddningstjänstkommittén att räddningsverket bör ha ett övergripande samordningsansvar för informationen till allmänheten om olycksrisker, hur man förebygger dessa samt hur man handlar när en olycka inträffat. Verkets roll som expert- och samordningsorgan för all samhällets räddningstjänst innebär att verket också behöver förmedla mer allmän information till berörda myndigheter m. fl. Verket måste också verka för upplysning om säkerhetspolitiken och om civilförsvarets uppgifter i totalförsvaret. Räddningsverket bör i informationsarbetet nära samverka med andra organisationer och organ som bedriver sådant arbete.

Organisationens huvuddrag

Räddningsverket måste få en sådan utformning att det kan bidra till att förverkliga de nya målen inom sitt verksamhetsområde. Till detta kommer

att arbetet på den centrala nivån måste anpassas till de pågående strukturella förändringarna inom civilförsvaret, där kommunernas vidgade roll är det väsentligaste inslaget.

Organisationen måste bygga på principen om en långt gående integration av freds- och krigsräddningstjänsten och ordnas så att samordningsvinsterna av detta även i praktiken kan realiseras.

Vi föreslår att verksamheten resursmässigt delas in i två program, nämligen räddningstjänst och förebyggande skydd. Programindelningen syftar främst till att underlätta för statsmakterna att ta ställning till målen för verksamheterna.

Vi ställer upp följande fem sakområden för verket.

- Planläggning, organisation och beredskap.
- Materiel.
- Utbildning m. m.
- Stadsplanering och byggande m. m.
- Administration.

Vi bedömer att funktionerna produktionssamordning, forskning och utveckling, internationella kontakter samt information och massmediakontakter blir väsentliga stödområden för verket. Vi föreslår därför att dessa funktioner organisatoriskt bildar sekretariat, direkt underställda verkets ledning. Ett särskilt sekretariat för samordning med andra myndigheter bör också bildas och får som huvuduppgift att vara kansli åt rådet för räddningstjänst.

Mot bakgrund av de farhågor som finns för att verket kan komma att fångas in i påträngande, akuta freds räddningstjänstfrågor till förfång för civilförsvarets beredskap föreslår vi att organisatoriska åtgärder vidtas så att räddningstjänstens krigsduglighet bevakas särskilt.

För att underlätta integrationen mellan freds räddningstjänsten och civilförsvaret föreslår vi att verksamheten finansieras från en gemensam ram som anges i samband med totalförvarsbesluten. Vi föreslår vidare att försvarets planerings- och ekonomisystem (FPE-systemet) bör tillämpas med de modifieringar som behövs för att det skall passa det nya verket.

Enligt vår bedömning bör det nya verket ha en lekmanstyrelse med sju eller åtta särskilt utsedda ledamöter. Med hänsyn till verkets uppgifter finns det ett starkt behov av medborgerlig insyn i verksamheten. Detta behov bör tillgodoses genom att parlamentariskt utsedda ledamöter ingår i styrelsen. Med hänsyn till verkets omfattande samordningsuppgifter kan det vara motiverat att företrädare för myndigheter och organ, som är direkt berörda av verkets arbete, ingår i styrelsen. För att styrelsen inte skall bli alltför stor anser vi att representationen bör begränsas till en representant för primärkommunerna och en representant för landstingskommunerna.

Inflytande i verkets arbete för övriga berörda myndigheter och organ får tillgodoses genom att dessa är representerade i de råd som vi föreslår att verket skall bygga upp, nämligen ett

- råd för samordning av räddningstjänst m. m.,
- råd för samordning av förebyggande åtgärder,
- råd för utbildning,
- råd för beredskap mot kärnkraftolyckor,
- råd för samordning av kommunala beredskapsfrågor.

Ekonomiska bedömningar och förslag till dimensionering av räddningsverket

Vi föreslår att räddningsverkets centrala del i Karlstad får en personalram om 215 årsarbetskrafter. Detta innebär en minskning av personalvolymen med ca 40 årsarbetskrafter jämfört med nuvarande antal anställda hos de myndigheter som organisatoriskt berörs av samordningen. Minskningen i personalvolymen är en följd av de rationaliseringsvinster som uppkommer genom samordningen när det gäller administrationen (16 årsarbetskrafter) och den sakmässiga verksamheten. En viss del av minskningen beror också på att verket får en delvis annan roll när det gäller civilförsvarsverksamheten jämfört med den civilförsvarsstyrelsen har i dag.

Genom att föra över ansvaret för övningsverksamheten från CUFA till kommunerna görs besparingar för staten, vilka vi beräknar till ca 9 milj. kr. per år. För att kunna bedriva övningarna lokalt krävs investeringar under en femårsperiod på sammanlagt ca 15 milj. kr.

Vi bedömer att utbildningsreformen medför en årlig kostnadsökning om ca 16 milj. kr., varav 5 milj. kr. avser staten och 11 milj. kr. kommunerna. Sammanlagt innebär våra förslag en årlig kostnadsbesparing för staten på ca 16 milj. kr. Om man beaktar de ökade kommunala kostnaderna blir den samhällsekonomiska besparingen ca 5 milj. kr. Vi bedömer att besparingarna är möjliga att realisera inom en femårsperiod från det beslut fattats om att bilda verket.

Genomförandefrågor

Den omorganisation som ett nytt verk innebär kommer att leda till problem i verksamheten under ett övergångsskede. Problemen hör främst samman med omlokaliseringen och den kompetensprofil som vi anser nödvändig för verket. Därtill kommer minst lika viktiga genomförandeproblem av personalsocial och personaladministrativ karaktär.

Verkets uppgifter innebär att grundstommen av verkets personal bör ha kompetens avseende en rad fackområden inom räddningstjänsten och den skadeförebyggande verksamheten. Vi konstaterar att de myndigheter på freds räddningstjänstsidan som organisatoriskt påverkas av våra förslag i dag har en personal som väl motsvarar de kompetenskrav vi angett. Dessa myndigheter ligger emellertid inte i Karlstad. Vi måste utgå från att inte all denna personal flyttar dit, vilket innebär att viss kompetens, erfarenhet

och kontinuitet går förlorad. En komplikation är dessutom det mindre personalbehov totalt sett som följer av våra förslag.

Vi bedömer att dessa svårigheter kan bemästras. En förutsättning för detta är dock att förberedelsearbetet börjar inom de berörda myndigheterna och i samarbete mellan dem så snart beslut om verksamheten föreligger. Resurser bör avdelas för att utbilda nuvarande personal inför det nya verkets uppgifter. Ett utrymme för nyrekrytering bör också skapas inför det nya verkets tillkomst. Ansvaret härför bör ligga på civilförsvarsstyrelsen.

Vi bedömer att övergångsproblemen blir störst för sprängämnesinspektionen. Problemen bedömer vi kan lösas genom ett successivt överförande. Sprängämnesinspektionens verksamhet bör visserligen formellt och administrativt inordnas i det nya verket från och med genomförandetidpunkten, men samlokaliseringen i Karlstad bör kunna anstå ett par år.

Vi föreslår att genomförandetidpunkten för det nya verket bestäms till den 1 juli 1986. I anslutning till verkets bildande bör det vara möjligt att börja den integrerade utbildningen. Utbildningsreformen bör vara genomförd senast den 1 juli 1988.

Innan verket bildas bör det vara möjligt att dels överlämna akut- och förstärkningsmateriel till kommunerna, dels driva viss övningsverksamhet lokalt.

I omedelbar anslutning till beslut om att bilda verket bör en organisationskommitté tillkallas med uppgift att

- föreslå slutlig organisation och instruktion för det nya verket samt erforderliga författningsändringar,
- efter regeringens beslut genomföra organisationsförändringen samt
- genomföra förändringarna avseende utbildningen av personalen inom brandväsendet och sotningsväsendet.

Personallfrågorna måste ägnas stor omsorg. Det är nödvändigt för medarbetarnas skull, men det är också en förutsättning för att myndighetsombildningen skall kunna ske med minsta möjliga effektivitetsförlust. Vi föreslår att en särskild arbetsgrupp inrättas som sätts samman av de personaladministrativa cheferna i de berörda myndigheterna. Till gruppen bör knytas expertis från statens arbetsmarknadsnämnd. Gruppen bör börja sitt arbete så snart som möjligt och få särskilda medel till sitt förfogande.

Effekter på regional nivå

Våra förslag innebär en förskjutning av verksamheten från central till regional och lokal nivå.

Genom att kommunerna övertar en stor del av civilförsvarsplanläggningen från länsstyrelserna minskar länsstyrelsernas direkta planläggningsuppgifter. Länsstyrelserna kommer emellertid även i fortsättningen att ha en viktig roll i planläggningsarbetet. Det ankommer på länsstyrelserna att

under verket utöva den direkta statliga ledningen, samordningen samt kontrollen av planläggningen. En viktig uppgift för länsstyrelserna blir att stödja kommunerna och förse dem med underlag för planläggningen. Provplanläggningskommittén betonar i sitt betänkande (Ds Fö 1983: 10) Kommunerna och civilförsvaret behovet av att länsstyrelserna stöder kommunerna under det första planläggningsskedet.

Vårt förslag om decentraliserad övningsverksamhet från CUFA till kommunerna ger även länsstyrelserna ökade uppgifter. Vi föreslår att 39 övningsledare och lärare vid CUFA tillförs länsstyrelserna. På sikt kan dock ske en reducering av motsvarande antal tjänster vid länsstyrelserna. Reduceringen får emellertid inte genomföras förrän det första planläggningsskedet i kommunerna slutförts. Vårt förslag gör det alltså möjligt att temporärt förstärka länsstyrelserna utan ökade kostnader för staten. På längre sikt kan en besparing motsvarande 39 årsarbetskrafter göras.

SOS Alarmering AB under beredskap och i krig

Av de tjänster som SOS Alarmering AB (SOSAB) med dess länsalarmeringscentraler utför har vi funnit att alarmeringen över telefonnumret 90000 är så inarbetad i allmänhetens medvetande att den bör behållas under högsta beredskap och i krig. Länsalarmeringscentralernas övriga funktioner bedömer vi inte så viktiga från totalförsvars synpunkt att det är motiverat att avsätta resurser för att trygga dem.

För inkommande larm och för den utgående trafiken litar länsalarmeringscentralerna i huvudsak till televerkets allmänna förbindelsenät. Teleförbindelser är alltid känsliga i krig från sårbarhetssynpunkt. På grund av främst sårbarheten avvisar vi tanken på att driva länsalarmeringscentralerna under högsta beredskap och i krig. Ett annat skäl för detta är att länsalarmeringscentralerna inte passar in i totalförsvarets organisations- och ledningssystem.

Vi föreslår i stället att ett decentraliserat alarmeringssystem införs som innebär att 90000-samtalen direkt kopplas till företrädesvis kommunernas civilförvarsstaber. Genom ett sådant system sprids alarmeringen till ett stort antal mottagningscentraler, vilket är en stor fördel från sårbarhetssynpunkt. Vidare innebär det en lämplig anpassning av alarmeringsverksamheten till totalförsvarets organisations- och ledningssystem.

Omkopplingen av 90000-samtalen måste förberedas i fred. Med den nuvarande teletekniska utrustningen är detta komplicerat. Däremot kan omkopplingen ske förhållandevis enkelt om den görs i samband med att den nya tekniken (AXE-systemet) införs. Vi föreslår därför att omkopplingen sker vid införandet av den nya tekniken.

Även om länsalarmeringscentralerna enligt våra förslag inte bör drivas vid högsta beredskap eller i krig bör den resurs som larmoperatörerna utgör i största möjliga utsträckning tas till vara för tjänstgöring inom

civilförsvaret. Placeringen får avgöras efter omständigheterna. Larmcheferna vid länsalarmeringscentralerna bör lämpligen krigsplacceras på sambandssidan i länsstyrelsernas krigsorganisation.

Sammanfattning av rapport från CESAM:s arbetsgrupp för brandförsvarsutbildning (Ds Fö 1984: 1) Utbildning för räddningstjänst och sotningsväsende

Vår uppgift har varit att se över utbildningen i allmän räddningstjänst och utbildningen för personal inom sotningsväsendet. Vi lägger, när det gäller utbildningen inom båda dessa verksamhetsområden, fram principförslag till hur den bör läggas upp. Vi anser att den detaljerade utformningen av utbildningen för olika personalgrupper bör utformas av det kommande räddningsverket, berörda utbildningsmyndigheter samt den myndighet som får ansvaret för sotningsväsendet.

Vi har i vårt arbete med utbildningen inom räddningstjänsten utgått från att den bör integreras med utbildningen för räddningstjänsten i krig. Härigenom kan redan befintliga resurser när det gäller anläggningar och materiel m. m. utnyttjas. Samtidigt kan räddningstjänstens i krig behov av personal tillgodoses med utbildade personer som även i fredstid arbetar med räddningstjänst. I våra överväganden om utbildningen av personal inom sotningsväsendet har vi utgått ifrån att verksamheten inom yrkesområdet kommer att utvecklas mot ökade inslag av energihushållning.

Vi föreslår beträffande utbildningen inom räddningstjänsten att kompetensutbildning skall vara ett krav för både hel- och deltidsanställd brandpersonal. Den heltidsanställda brandmannen får efter tre veckors grundutbildning vid brandförsvar med resurser för utbildning och efter ett års heltidstjänstgöring i räddningstjänst vid egen kår gå igenom en femton veckor lång kompetensutbildning. I denna utbildning ingår en vecka som ger kompetens för placering som gruppchef i civilförsvarets krigsorganisation.

Efter fem års heltidstjänstgöring i räddningstjänst vid kommunalt eller statligt brandförsvar kan brandmannen gå igenom en tio veckor lång brandförmansutbildning som leder fram till en brandförmansexamen och som ger kompetens som utryckningsledare. Den som önskar gå vidare och bli högre befäl kan, efter att ha erhållit erfarenhet som befäl under ett år och ha gått igenom en utbildning omfattande tre veckor i förebyggande brandförsvar, Förebyggande I, antas till brandmästarutbildning. Denna utbildning är 15 veckor lång. Däri ingår bl. a. tre veckor som ger kompetens som plutonchef i civilförsvarets krigsorganisation. Utbildningen leder fram till brandmästarexamen med kompetens som högre utryckningsbefäl. Brandmästaren kan därefter gå igenom en utbildning i förebyggande brandförsvar om nio veckor, Förebyggande II, och får då kompetens att ansvara för förebyggande brandförsvar. Han kan också gå igenom en förvaltningsutbildning om tio veckor och får då kompetens som administratör. Den

brandmästare som går igenom både Förebyggande II och Förvaltningsutbildningen blir kompetent att inneha tjänst som brandchef och vice brandchef i vissa kommuner.

Vi föreslår att brandingenjörsutbildningen skall anordnas som en fyra-årig teknisk högskoleutbildning. Utbildningen inleds med två perioder om 40 resp. 30 veckor vid teknisk högskola med en mellanliggande period om tio veckor med handledd praktisk brandmannautbildning. Efter den sista perioden vid teknisk högskola följer ytterligare praktik om 20 veckor vid brandförsvaret. Därefter skall den blivande brandingenjören gå igenom en utbildning i brandskyddsteknik om 30 veckor följt av en ny praktikperiod om 20 veckor. Denna praktik skall anpassas till vilket val av inriktning som görs för det sista året i utbildningen. Det ena av de alternativ vi föreslår innebär utbildning i räddningstjänstteknik, kommunal förvaltning m.m. och innehåller dessutom fem veckors utbildning för de behov räddningstjänsten i krig ställer. Utbildningen leder fram till en brandingenjörsexamen som ger kompetens som brandchef och som chef för bl. a. civilförsvarsstab. Det andra alternativet inriktas mot industrins och försäkringsbranschens m. fl. behov.

Den deltidsanställda brandmannen inleder, liksom den heltidsanställda brandmannen, sin utbildning med en grundutbildning vid brandförsvaret med resurser för utbildning. Den föreslås bli en vecka lång. Därefter följer en kompetensutbildning om tre eller fyra veckor. Flertalet, de som skall bli gruppchefer i civilförsvarets krigsorganisation, får fyra veckors utbildning. Efter tjänstgöring som brandman på deltid i minst tre år kan den deltidsanställda brandmannen antas till en utbildning till brandförman på deltid om fem veckor. Kompetensutbildningen av deltidsanställda brandmän föreslås ske med civilförsvarsplikt.

Den integrerade utbildningen i räddningstjänst föreslås i första hand ske vid civilförsvarets utbildnings- och förrådsanläggningar. Det bör ankomma på det kommande räddningsverket att detaljplanera var enskilda utbildningar bör förläggas. Våra förslag om utbildning inom räddningstjänsten föreslås bli finansierade genom omfördelning av resurser inom den samlade räddningstjänsten.

Den grundläggande kompetensutbildningen inom sotningsväsendet, utbildning till skorstensfejare, föreslår vi skall ske som gymnasial lärlingsutbildning under tre år. Lärlingen erhåller under de två första åren utbildning i allmänteoretiska ämnen i gymnasieskolan eller i kommunal vuxenutbildning jämsides med yrkesarbete i det sotningsdistrikt där lärlingen är anställd. Under vart och ett av de tre åren skall den blivande skorstensfejaren dessutom få en fem veckor lång yrkesspecifik utbildning vid en central utbildningsenhet. Kompetensutbildningen skall vara obligatorisk. Den som efter den grundläggande kompetensutbildningen tjänstgjort som skorstensfejare i sotningsdistrikt under minst ett år kan antas till utbildning till tekniker. Denna utbildning omfattar tio veckor och genomförs som block-

undervisning, där varje block kan läsas i ett sammanhang eller i viss ordning vart och ett för sig med mellanliggande yrkesverksamhet. Den som gått igenom utbildningen till tekniker och varit verksam i sotningsdistrikt i minst ett år kan antas till utbildningen till skorstensfejarmästare. Även denna utbildning föreslås ske i block och omfatta totalt 15 veckor. I alla utbildningarna motiveras utbildningstidens längd av att energihushållningen kommer att bli av allt större betydelse inom yrkesområdet.

Förteckning över remissinstanser och sammanställning av remissyttranden över CESAM-kommitténs betänkande (Ds Fö 1984: 2) Räddningsverket och rapporten (Ds Fö 1984: 1) Utbildning för räddningstjänst och sotningsväsende

1 Remissinstanser

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av rikspolisstyrelsen, överbefälhavaren, fortifikationsförvaltningen, försvarets forskningsanstalt, civilförsvarsstyrelsen, statens brandnämnd, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, försvarets rationaliseringsinstitut, riksnämnden för kommunal beredskap, socialstyrelsen, televerket, statens järnvägar, trafiksäkerhetsverket, sjöfartsverket, luftfartsverket, generaltullstyrelsen, statens naturvårdsverk, statens strålskyddsinstitut, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, sprängämnesinspektionen, statens energiverk, statens kärnkraftinspektion, styrelsen för teknisk utveckling, statskontoret, riksrevisionsverket, statens arbetsmarknadsnämnd, civilbefälhavarna i Västra och Övre Norrlands civilområden, länsstyrelserna i Stockholms, Kalmar, Malmöhus, Hallands, Västmanlands och Västerbottens län, kommittén för undersökning av allvarliga olyckshändelser, Stockholms, Älvkarleby, Flens, Linköpings, Gnosjö, Jönköpings, Växjö, Karlskrona, Malmö, Svalövs, Laholms, Göteborgs, Kungälv, Falköpings, Kumla, Västerås, Gävle, Kramfors, Härjedalens, Umeå och Arvidsjaurs kommuner, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska brandförsvarsföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Sveriges Radio AB, Tjänstemännens centralorganisation, Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska kommunalarbetsareförbundet, Sveriges kemiska industrikontor, Svenska gasföreningen, Styrelsen för svensk brandforskning, SOS Alarmering AB, Sveriges skorstensfejaremästares riksförbund, Brandmännens riksförbund, Sveriges civilförsvarsförbund och Svenska brandbefälets riksförbund. Utan föregående remiss har också yttranden inkommit från Lunds universitet, Norrköpings kommun, rådet för kärnkraftssäkerhet och Svenska kommunförbundets länsavdelning i Östergötlands län.

Centralorganisationen SACO/SR har bilagt yttranden från SACO/SR: s allmänna tjänstemannaförbund, Sveriges Civilingenjörsförbund, Sveriges Naturvetareförbund samt SACO/SR-föreningarna vid sprängämnesinspektionen och statens strålskyddsinstitut. Landsorganisationen har bilagt yttrande från Statsanställdas förbund.

Skrivelser i ärendet har vidare inkommit från länsstyrelsen i Norrbottens län, Lunds universitet, Svenska kommunförbundet, Jan Sjölin

(Svenska kommunalarbetsareförbundet), Vilhelm Sjölin (Styrelsen för svensk brandforskning) och Lars Zimmerman (Göteborg).

2 Förslaget i stort

CESAM-kommittén föreslår att civilförsvarsstyrelsen, statens brandnämnd, sprängämnesinspektionen och riksnämnden för kommunal beredskap avvecklas och ersätts av en ny central myndighet, räddningsverket. Kommittén föreslår att verket lokaliseras till Karlstad. Till verket föreslås bli knuten den samordningsfunktion avseende beredskapsplaneringen mot kärnkraftsolyckor som ligger på statens strålskyddsinstitut. Kommittén föreslår också att sjöfartsverkets uppgifter avseende land- och sjötransporter av farligt gods förs över till det nya verket.

Remissinstanserna är med något enstaka undantag positiva till att en ny central myndighet bildas. Det anses kunna medföra avsevärda samordningsvinster om man samlar en så omfattande del som möjligt av uppgifterna på central nivå inom räddningstjänsten i fred och krig samt den förebyggande verksamheten inom det nya verket. *Civilförsvarsstyrelsen* understryker dock värdet av att förslaget antas i sin helhet. För det fall att ombildningen sker endast delvis kan dimensionerings- och organisationsfrågan komma i ett helt annat läge eftersom det föreliggande förslaget är byggt på avsevärda integrationsvinster. *Malmö kommun* kan inte acceptera ett genomförande av kommitténs förslag om inte garantier lämnas för full statlig ekonomisk kompensation för de ökade kommunala kostnader som förslagen medför. *Göteborgs kommun* som delar kommitténs uppfattning om värdet av en samordnad central ledning för räddningstjänsten och civilförsvarsverksamheten är tveksam till inrättandet av en ny statlig myndighet för ändamålet. Enligt kommunens mening bör det vara tillräckligt med en statlig kommitté som får till uppgift att på olika sätt förbättra samordningen, varvid kommunernas särskilda kompetens inom räddningstjänsten måste tillvaratas. *Norrköpings kommun* anser att det etablerade samarbetet med de aktuella myndigheterna har fungerat bra och har svårt att tro att den föreslagna sammanläggningen skulle kunna medföra några större samordningsvinster. *Riksrevisionsverket* anser inte att betänkandets förslag beträffande uppgiftsfördelning samt program- och organisationsstruktur på ett entydigt sätt löser de problem som är förknippade med freds räddningstjänsten och den fredstida produktionen av civilförsvarets krigsorganisation m. m. Verket kan därför inte förorda kommitténs förslag att inrätta ett räddningsverk.

Flertalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar utan erinran kommitténs förslag till uppgiftsområde och därmed vilken verksamhet som skall föras över till det nya verket. Det råder allmän anslutning till förslaget att civilförsvarsstyrelsens och statens brandnämnds verksamhet skall tillföras

verket. Vad gäller övrig verksamhet har olika synpunkter kommit fram under remissbehandlingen.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar anser att kommunen skall ha det övergripande ansvaret för all på kommunen ankommande verksamhet under beredskap och krig samt att det därför är angeläget att de lokala beredskapsförberedelserna för skydd och räddning integreras med övriga lokala beredskapsförberedelser. Enligt överstyrelsens uppfattning blir räddningsverkets riktlinjer för kommunernas civilförsvarsverksamhet bara en del av ett stort antal centrala myndigheters riktlinjer. Överstyrelsen anser att kommittén inte på ett övertygande sätt har motiverat varför räddningsverket skall samordna riktlinjerna från de centrala fackmyndigheterna och varför räddningsverket skall samordna den landstingskommunala beredskapen och den kyrkokommunala beredskapen. Förslaget avstyrks därför, men riksnämnden bör enligt överstyrelsens mening kunna vara administrativt knuten till räddningsverket på samma sätt som den i dag är knuten till civilförsvarsstyrelsen. *Landstingsförbundet* framför liknande synpunkter. *Försvarets rationaliseringsinstitut* framhåller att den centrala samordningsmyndigheten som institutet kommer att föreslå skall bildas avses bl. a. få till uppgift att svara för samordningen av centrala myndigheters styrning av beredskapsförberedelserna hos civilbefälharna, länsstyrelserna och kommunerna. Eftersom riksnämnden redan i dagsläget har denna samordningsuppgift rörande de kommunala beredskapsförberedelserna är det institutets uppfattning att riksnämnden bör överföras till denna nya, centrala samordningsmyndighet. *Riksnämnden för kommunal beredskap* erinrar om att försvarets rationaliseringsinstitut genomför en utredning angående uppgifter och resurser för olika nivåer inom de civila delarna av totalförsvaret samt anser att beslut i frågan om riksnämndens framtida ställning inte bör tas förrän en samlad bild föreligger.

Ett övervägande antal remissinstanser lämnar också utan erinran eller ställer sig bakom förslaget att beredskapsplaneringen mot kärnkraftsolyckor förs över till det nya verket. *Rådet för kärnkraftssäkerhet* tillägger att tillkomsten av ett räddningsverk som en ansvarsmyndighet inom området är välkommet. Genom att den samordningsuppgift som statens strålskyddsinstitut har i dag förs över till det nya verket kommer beredskapen mot olyckor i kärnkraftverk entydigt att ingå i räddningstjänsten totalt vilket rådet finner fördelaktigt. Den komplexa ansvarsbild som f. n. råder i utbildnings- och övningsfrågor torde enligt rådet kunna elimineras i och med bildandet av det nya verket. Enligt rådets mening är ett samordnat ansvar för beredskapsplaneringen samt utbildnings- och övningsverksamhet mycket positivt. Några instanser är tveksamma till förslaget i denna del. *Statens strålskyddsinstitut* diskuterar två alternativa lösningar. Enligt alternativ 1 har räddningsverket programansvaret och institutet en expertroll och en tillsynsroll i vissa frågor. I alternativ 2 delas programansvaret

för olika grenar av verksamheten mellan institutet och räddningsverket så att produktionsansvarig myndighet även får programansvar för sina delar av produktionen. Institutet skulle svara för programområdena strålningsmätning och personskydd för personer i beredskapsorganisationen, forskning och studier samt internationell uppföljning, åtgärdsnivåer och skydd samt analys och dokumentation av radiologiska konsekvenser av utsläpp. Räddningsverket skulle enligt alternativ 2 ha program- och produktionsansvar för övriga programområden, t. ex. utbildning, alarmering och tele-samband. Institutet anser att man bör sträva efter att hålla ihop program- och produktionsansvar inom samma myndighet och dela upp ansvaret enligt alternativ 2. Detta ger enligt institutets uppfattning den bästa effektiviteten med minsta byråkrati och till lägsta kostnad. Institutet avvisar kommitténs skäl att stora samordningsvinster kan finnas i planeringen för skydd mot kärnvapeninsatser i krigstid. Kärnvapenfallet är enligt institutet annorlunda beträffande strålningsförhållandena, hanteras med mycket lägre skydds krav och kan räkna med resurser som har framkommit vid mobilisering. Även *länsstyrelserna i Stockholms och Malmöhus län* anser att strålskyddsinstitutet även i framtiden bör vara programmyndighet för kärnkraftsberedskapen.

Rikspolisstyrelsen, statens järnvägar, sjöfartsverket, generaltullstyrelsen, länsstyrelsen i Stockholms län och Sveriges kemiska industrikontor avstyrker förslaget att sjöfartsverkets uppgifter avseende land- och sjötransporter av farligt gods förs över till det nya verket. *Statens järnvägar (SJ)* framhåller att sjöfartsverkets huvudsakliga befattning med landtransporter av farligt gods är att verkets enhet för landtransporter av farligt gods har myndighetsansvar för att det finns föreskrifter om hur sådant gods skall tillförsäkras en acceptabel transportsäkerhet, med andra ord att vara transportmyndighet. Det kan enligt SJ: s mening inte vara riktigt att knyta den totala regleringen av farligt godstransporterna till en myndighet vars huvudsakliga uppgift är att vara samordningsorgan för samhällets räddningsresurser och utöva tillsyn över räddningstjänstens funktion. En riktig avvägning mellan räddningstjänstens krav på farligt godstransporterna och intressegruppers, såsom producenters, transportörers, varuförmedlares och förbrukares, krav bör enligt SJ göras hos ett organ som är fristående gentemot dessa intressen. När det gäller uppgifter inom området skydd och förebyggande åtgärder mot farligt godsolyckor, anser SJ att det föreslagna räddningsverket bör utgå med sina initiativ först från de risker som gällande transportföreskrifter kan ge upphov till. Detta fråntar enligt SJ: s mening inte verket möjligheterna att komma med synpunkter på dessa föreskrifter. Det är SJ: s mening att transportmyndigheterna väl vet när samråd med företrädare för räddningstjänstens olika nivåer behöver tas. SJ framhåller vidare att enheten inte har verkat mer än ett och trekvarts år och att det måste anses vara rimligt att först låta enheten arbeta tillräckligt lång tid med avsedda förutsättningar innan man bryter upp nuvarande

organisation. *Generaltullstyrelsen* kan inte inse värdet av att sjöfartsverkets uppgifter avseende både land- och sjötransporter av farligt gods överförs till det föreslagna räddningsverket. Tullens kustbevakning är för sina miljöskyddsinsatser till sjöss i hög grad beroende av samarbete med expertis på sjötransporter av farligt gods. För samarbetet mellan kustbevakningen och sjöfartsverket rörande åtgärder mot vattenförorening från fartyg är det enligt generaltullstyrelsen värdefullt att den samlade expertisen angående sjösäkerhet och sjötransport av farligt gods finns inom sjöfartsverket. Enligt styrelsens mening bör därför sektionen för farligt gods och marin miljö bli kvar i sjöfartsverket. *Länsstyrelsen i Stockholms län* åberopar riskdagsbeslut vari man hänvisar till den internationella anknytningen. *Sveriges kemiska industrikontor-Kemikontoret* avråder bestämt från att enheten för transport av farligt gods inordnas i det nya räddningsverket eftersom dessa båda myndigheter har en helt annan verksamhetsinriktning. Enligt kemikontoret kommer tyngdpunkten hos räddningsverket naturligen att ligga på räddningstjänst, dvs. förberedelser för och genomförande av räddningsinsatser efter det att en olycka har inträffat. Enhetens arbetsuppgifter är enligt kemikontoret av en helt annan karaktär. Arbetet syftar till att genom föreskrifter, information och tillsyn söka förebygga att olyckor uppstår. En sammanläggning av dessa olika myndighetsfunktioner skulle enligt kemikontorets uppfattning inte medföra några fördelar men väl innebära avsevärda risker för att dessa båda organ inte skulle fungera effektivt vad gäller det förebyggande arbetet med åtföljande konsekvenser för säkerheten. *Övriga remissinstanser* har ingen erinran mot kommitténs förslag i denna del.

Flertalet remissinstanser lämnar förslaget att sprängämnesinspektionens verksamhet tillförs det nya verket utan erinran. *Kommittén för undersökning av allvarliga olyckshändelser* utvecklar sin syn enligt följande. Mot bakgrund av de erfarenheter som vårt utredningsarbete har gett vill vi framhålla att det från samordningssynpunkt är angeläget att en så omfattande del som möjligt av uppgifterna på central nivå i räddningstjänsten och den förebyggande verksamheten mot olyckor samlas inom det nya verket. När det gäller den skadeförebyggande verksamheten finns det ett flertal myndigheter som på skilda områden har sådana funktioner inom sina verksamheter. Alla de myndigheter som i olika omfattning har skadeförebyggande funktioner kan givetvis inte integreras i det nya verket. En avvägning måste göras. Vi anser att CESAM-kommittén har gjort en lämplig avvägning genom att ta med funktioner som avser förebyggande av brand och explosion.

Ett antal instanser avstyrker å andra sidan kommitténs förslag i fråga om sprängämnesinspektionen. Denna inställning grundas främst på att inspektionen har föreskrifts- och tillsynsuppgifter på det skadeförebyggande området vilket anses inte ha något större samband med räddningstjänstuppgifterna. Inspektionens uppgifter vad gäller explosiva varor anses vara av

produktkontrollkaraktär och ha närmast anknytning till arbetarskyddet. Vidare framhålls att det är en relativt ny myndighet som fungerar bra och att man riskerar att försämma verksamheten genom att förlora kompetent personal, framför allt vid flyttning av verksamheten till annan ort. *Rikspolisstyrelsen* framhåller att sprängämnesinspektionens uppgifter främst är av föreskrifts- och tillsynskaraktär med stark anknytning till arbetarskyddet. Samordningen med den förebyggande verksamheten synes enligt rikspolisstyrelsen mycket väl kunna ske genom ett intensifierat samrådsförfarande mellan inspektionen och räddningsverket. *Överbefälhavaren* finner det svårt att härleda en stark och naturlig knytning mellan sprängämnesinspektionen och det nya verket då inspektionens verksamhet i allt väsentligt är inriktad på föreskrivande- och tillsynsverksamhet, inte verkställande räddningstjänst. Inspektionens verksamhet torde enligt överbefälhavaren i stället vara mera likställd med t. ex. arbetarskyddsstyrelsens och produkt-nämndens. Överbefälhavaren anser därför att inspektionens överföring till räddningsverket ytterligare bör övervägas. Om likväl sådant beslut fattas, måste enligt överbefälhavarens mening genomförandet ske på sådant sätt att inspektionens specialistkompetens gentemot försvarsmakten säkerställs för säkert genomförande av ammunitions- och övrig explosivämneshantering. *Försvarets forskningsanstalt* framhåller att det är oemotsägligt att det föreligger en knytning mellan sprängämnesinspektionen och det nya verket. Vid beräkandet av samordningsvinster verkar det dock enligt forskningsanstalten som om kommittén i första hand avser den del av verksamheten som berör brandfarliga varor och inte den andra delen, dvs. tillverkningen av explosivämnen och deras hantering, där det finns risk för att samordningsproblemen blir större. Kontakterna med arbetarskyddet och dess myndigheter liksom med industrin och en lång rad andra fackmyndigheter inom området är enligt forskningsanstaltens mening mycket summariskt behandlade i betänkandet. Forskningsanstalten anser därför att sprängämnesinspektionen inte bör infogas i ett räddningsverk. *Arbetarskyddsstyrelsen* framhåller att som motiv för förslaget anges bl. a. att förordningen om brandfarliga varor är att se som ett komplement till den allmänna brand- och byggnadslagstiftningen och att efterlevnaden övervakas främst genom brandcheferna varmed åsyftas brandchefens medverkan i tillsynen av förvaring i mindre omfattning av brandfarliga varor. Den dominerande insatsen från sprängämnesinspektionens sida när det gäller brandfarliga varor består emellertid enligt arbetarskyddsstyrelsen av säkerhetsfrågor vid hantering och förvaring av stora mängder varor inom petroleum- och färgindustrin. När det gäller explosiva varor är enligt styrelsen arbetsuppgifterna desamma som med brandfarliga varor med den skillnaden att anknytningen till brandchefen saknas. Enligt arbetarskyddsstyrelsens mening är det alltså klart att sprängämnesinspektionens arbetsuppgifter är väsensskilda från det föreslagna räddningsverkets. Styrelsen finner därför att en integrering av inspektionen i verket inte är lämplig då

den inte skulle ge sådana fördelar att nackdelarna uppvägs. Styrelsen anser att inspektionen som fungerar väl bör fortsätta sitt arbete i nuvarande arbetsformer. *Sprängämnesinspektionen* avstyrker förslaget att inspektionen skall föras över till och ingå i det nya verket. Enligt inspektionen har frågan om dess organisation och eventuella anknytning till räddningsfrågorna behandlats summariskt under utredningsarbetet, vilket har gett upphov till oklarheter och felaktiga slutsatser beträffande inspektionens verksamhets- och ansvarsområde samt inspektionens samarbete med andra myndigheter. Även *statens energiverk* avstyrker förslaget att sprängämnesinspektionens uppgifter skulle ingå i den nya myndigheten. Inspektionens verksamhet är enligt verket i princip den enda av de skadeförebyggande verksamheter som bedrivs hos ett stort antal myndigheter, bortsett från verksamheten inom freds räddningstjänsten och civilförsvaret, som föreslås ingå i den nya organisationen. Enligt verkets uppfattning är kopplingarna mellan inspektionens skadeförebyggande verksamhet på brandområdet och de andra funktionerna som föreslås ingå i det nya verket inte så starka att de motiverar att inspektionens verksamhet skulle ingå i den nya räddningstjänstorganisationen. *Länsstyrelsen i Stockholms län* har uppfattningen att huvuddelen av sprängämnesinspektionens uppgifter torde ligga utanför räddningstjänstområdet. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* avstyrker eftersom sprängämnesinspektionen inte har ansvaret för någon räddningstjänst utan har det olycksförebyggande arbetet mot t. ex. brand som sin viktigaste uppgift. Inspektionens uppgifter skulle enligt TCO:s mening bli en artfrämmande verksamhet i det nya verket. Inspektionen blev en egen myndighet så sent som den 1 juli 1981, och det vore enligt TCO:s mening olämpligt att efter så kort tid låta inspektionen upphöra som egen myndighet och dessutom omlokalisera den. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* vill ifrågasätta överförandet av sprängämnesinspektionen till det nya räddningsverket. LO framhåller följande. "Den organisation och inriktning som räddningsverket föreslås få är i huvudsak inriktad på att ha en organiserad räddningsverksamhet att sättas in i händelse av krig. Självfallet måste en sådan organisation också ta hand om räddningsverksamheten i fred. Den kan dock ej klara av de förebyggande insatser som krävs i en löpande fredstida produktion, vilket den nuvarande organisationen av sprängämnesinspektionen har som huvuduppgift att göra. Det väsentliga intresse för LO vad gäller hantering av explosivt material är den förebyggande inriktning hanteringen måste ha, så att enskilda eller grupper av medlemmar ej kommer till skada eller förolyckas. Kompetensen hos föreskrivande och inspekterande myndigheter måste därför ha en sådan tyngpunkt att det förebyggande arbetet blir väsentligast. Sprängämnesinspektionen har som självständig myndighet förutsättningar att kunna uppfylla dessa krav. I det nya verket kommer sprängämnesinspektionen att representera en förhållandevis liten del. Kompetensen att arbeta med förebyggande insatser riskerar att gå förlorad i en sådan

organisation. Sprängämnesinspektionen har inneburit ett stöd för det förebyggande arbetet inom de företag där medlemmar i LO-förbunden tillverkar, hanterar eller transporterar explosivt material. Detta stöd får ej minskas utan borde snarare utökas med tanke på de allvarliga konsekvenser ett felaktigt hanteringssätt får. För LO är ett tillgodoseende av arbetsmiljöfrågorna av stor betydelse. LO kan inte acceptera en organisationsförändring som innebär att den kompetens i det förebyggande arbetarskyddet som sprängämnesinspektionen nu besitter riskerar att gå förlorad. Flera skäl talar således för ett behållande av sprängämnesinspektionen som självständig myndighet, än sådana som skulle motivera att sprängämnesinspektionens verksamhet sammanförs med det nya räddningsverket. LO vill därför avslå förslaget i den del som innebär att sprängämnesinspektionen överförs till det nya räddningsverket.” *Kemikontoret* avråder bestämt från att sprängämnesinspektionen inordnas i det nya räddningsverket och åberopar samma skäl som kontoret åberopade mot enhetens för transport av farligt gods överförande. *Svenska gas-föreningen* finner det vara ologiskt att sammanföra sprängämnesinspektionen med olika räddningstjänstorgan eftersom inspektionen inte har några uppgifter på räddningstjänstområdet. Det är dessutom en uppenbar säkerhetsrisk att inte klart åtskilja skadeförebyggande och olycksförebyggande verksamhet. Ett samlat räddningsverk enligt utredningens förslag kan vid första anblicken te sig som en rationell organisatorisk lösning men är grundad på bristfällig insikt om berörda organs arbetsuppgifter och verksamhet. Föreningen kräver för säkerheten på gasområdet att sprängämnesinspektionens olycksförebyggande verksamhet inte kommer i ett underläge gentemot räddningstjänstens skadeförebyggande och avråder därför bestämt från att sprängämnesinspektionen inordnas i räddningsverket. En samordnad organisation innebär, enligt föreningens uppfattning, en stor fara för prioriteringar till förmån för akuta skadeförebyggande åtgärder. Organisationen av andra myndigheter med olycksförebyggande uppgifter, t. ex. kärnkraftinspektionen (SKI), arbetarskyddsstyrelsen, elektriska inspektionen och produktkontrollnämnden, berörs ej av betänkandets förslag och föreningen anser alltså att även sprängämnesinspektionen bör vara fristående från räddningsverket. Föreningen understryker sprängämnesinspektionens roll som produktkontrollmyndighet. Föreningen uttalar också sina allvarliga farhågor för de störningar bl. a. i form av personalavgångar som blir följden av en flyttning till annan ort. Sprängämnesinspektionen har i dag en unik specialkompetens, som föreningen befarar kan gå tillspillo genom en utflyttning. Kompetensförluster av detta slag brukar med tiden elimineras, men den störning, som uppstår blir för gasbranschen alltför lång, eftersom den sammanfaller med den period under vilken naturgas börjar introduceras i Sverige. Det är ytterst angeläget att man under denna känsliga period har god kapacitet för säkerhetsarbetet och odelad uppmärksamhet på detsamma. Det skulle också av rent ekonomiska skäl vara synnerligen beklagansvärt

om arbetet med naturgasintroduktionen och sydgasprojektet kommer att störas av en omorganisation och flyttning av sprängämnesinspektionen. Föreningen avråder alltså bestämt från förslaget att inordna sprängämnesinspektionen under ett räddningsverk och därtill flytta verksamheten till en annan ort.

Statens järnvägar tar upp frågan om inte kommittén för undersökning av allvarliga olyckshändelser rimligen kunde integreras i det nya räddningsverket. Det förutsätts då enligt statens järnvägar att den enhet i verket som övertar kommitténs uppgifter tillförsäkras full självständighet vid fullgörande av sina uppgifter.

Civilförsvarsstyrelsen anser att benämningen "räddningsverket" inte är tillfredsställande varför namnfrågan närmare bör prövas. Styrelsen bedömer att t. ex. civilförsvarsverket eller räddningstjänstverket är att föredra.

Vad gäller lokaliseringen till Karlstad uttalar *statens brandnämnd* farhågor för minskad effektivitet vad beträffar verkets roll i freds räddningstjänsten. En flyttning av verksamheten till Karlstad medför enligt brandnämnden allvarlig risk för en uttunning av den kompetens som är nödvändig för freds räddningstjänsten. De direkta kontakter som dagligen behövs med andra myndigheter samt kommunerna och deras samordnande organ kommer enligt brandnämndens mening att försvåras. Brandnämnden anser sig ha ett vidare kontaktfält till myndigheter som är lokaliserade till Stockholmsområdet än vad civilförsvarsstyrelsen har. Brandnämnden anser att det borde vara möjligt att tillsammans med befälsutbildningen behålla personalen på enheten för räddningstjänst i Stockholmsområdet. Även *Stockholms kommun* uttalar en viss oro över den föreslagna lokaliseringen. Det kan enligt kommunen på goda grunder befaras att många av de befattningshavare som i dag finns vid brandnämnden inte kommer att följa med till Karlstad, och det är en oroande utveckling om freds räddningstjänstens kompetens går förlorad vid uppbyggandet av det nya verket, särskilt nu när räddningstjänstkommitténs intentioner skall förverkligas. Kommunen framhåller att brandnämnden under flera år har haft betydande rekryteringsproblem och att rekryteringsproblemen beträffande personal med praktisk erfarenhet inom räddningstjänsten förmodligen inte kommer att förbättras vid en lokalisering till Karlstad. *Svenska kommunförbundet* delar kommitténs uppfattning att hänsynen till tidigare av riksdagen fattade beslut om lokalisering av nuvarande civilförsvarsstyrelsen och till gjorda investeringar i förvaltningsbyggnader m. m. talar starkt för att verket bör lokaliseras till Karlstad.

3 Verkets uppgifter

3.1 Huvudfunktioner

Den nya centrala myndigheten får enligt kommitténs förslag en tillsynsfunktion avseende den allmänna räddningstjänsten och en ledningsfunktion avseende civilförsvaret. Myndigheten skall också ha en samordningsfunktion avseende freds räddningstjänsten och civilförsvaret samt den kommunala och kyrkliga beredskapsplaneringen. Ett samordningsansvar för beredskapsplaneringen i frågor om skyddsåtgärder mot olyckor i kärntekniska anläggningar skall enligt förslaget ligga hos myndigheten, liksom ett tillsynsansvar för ärenden rörande explosiva och brandfarliga varor. I framtiden läggs med förslaget ökad tyngd på uppgiften att vara samordnande organ för samhällets olika räddningstjänstgrenar och för den skadeförebyggande verksamheten. Vidare får forsknings- och utvecklingsarbete samt erfarenhetsåterföringen en mera framskjuten plats.

Remissinstanserna har inte någon erinran mot kommitténs förslag till huvudfunktioner för verket. De synpunkter som har framförts om vilka uppgifter som skall föras över till det nya verket inverkar naturligtvis också på dessa instansers syn på frågan om verkets huvudfunktioner. Några remissinstanser utvecklar sin inställning i denna fråga.

Statens brandnämnd framhåller att utredningens förslag att varje statlig myndighet med uppgifter inom räddningstjänsten skall samråda med räddningsverket om avsnitt i myndighetens anslagsframställning som berör personal och materiel i räddningstjänsten innebär att den erfarenhetsinsamling som verket bedriver kommer att utnyttjas för rationalisering parad med besparingseffekter. *Trafiksäkerhetsverket* förutsätter att, innan ett slutgiltigt beslut fattas om ett räddningsverk och dess uppgifter, innehållet i ett sådant verks samordningsuppgifter ytterligare behandlas. Bland annat borde det, när det gäller vägtransporter, finnas behov av viss samordning i samband med räddningstjänst. Så skulle till exempel de försök som för närvarande pågår i trafiksäkerhetsverkets och vägverkets regi med permanent anordnad omledningsvägvisning som förebyggande åtgärd för ett eventuellt avbrott på större vägar kunna vara av intresse i räddningsverkets uppgifter. *Svenska kommunförbundet* ser kommitténs förslag till centralt räddningsverk med ett samlat ansvar för såväl den allmänna och särskilda räddningstjänsten som för sotnings- och civilförsvarsverksamheten som en förutsättning för att kunna genomföra vitala delar av räddningstjänstkommitténs förslag. Det gäller bl. a. krav på ökad samverkan mellan räddningsorganen men också möjligheter att uppnå samordnings- och effektivitetsvinster genom en närmare koordinering av olika myndigheters verksamhet inom det skade- och olycksförebyggande området. Förbundet ser även bl. a. kommunernas möjligheter att kunna samarbeta med en och samma myndighet i alla frågor med någon anknytning till rädd-

ningstjänsten, som ett viktigt motiv till ett centralt räddningsverk. Kommittén slår fast att samspelet mellan det centrala räddningsverket och bl. a. kommunerna bör följa de allmänna riktlinjer som numera gäller i övrigt för den statliga tillsynen över kommunal verksamhet. Förbundet delar denna uppfattning och anser i likhet med utredningen att förekomsten av föreskrifter så långt möjligt bör begränsas för att ersättas av rekommendationer, allmänna råd och andra stödjande åtgärder. Bredvid kommunernas räddningstjänst bör detta också gälla den lokala civilförsvsverksamheten och beredskapsplaneringen. *Civilbefälhavaren i Övre Norrlands civilområde* framhåller att inriktningen för det nya verket bör vara en förskjutning av verksamheten från central till regional och lokal nivå. Som föreslagits i betänkandet bör detaljstyrning av den regionala och lokala verksamheten undvikas och förekomsten av föreskrifter begränsas. Det nya verkets roll bör väsentligen vara samordnande, utvecklande samt rådgivande och stödjande. En annan viktig uppgift för det nya verket måste enligt civilbefälhavaren bli informationsverksamheten inom räddningstjänstområdet. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser att räddningsverket bör bli programmyndighet för räddningstjänsten. Länsstyrelsen anser dock att produktionsmyndigheter för utbildning bör vara lokala och detaljsamordningen ske regionalt. Det centrala verkets roll bör således inom hela räddningstjänsten vara rådgivande och stödjande med strävan att begränsa förekomsten av föreskrifter. *Svenska brandförsvärsföreningen* pekar på att räddningstjänstkommitténs förslag innebär en markerad förskjutning av verksamhet från central till regional och framför allt lokal nivå. Även CESAM-kommitténs förslag sägs uttryckligen innebära en sådan förskjutning av verksamheten från central till regional och lokal nivå. Det är då enligt föreningens mening tveksamt om det samtidigt kan och skall innebära en utvidgning av den centrala nivåns uppgifter. Den nya rollen bör däremot leda till en förskjutning i från tillsynsrollen till rollen som samordnande organ och ett organ som ägnar mycket uppmärksamhet åt skadeförebyggande arbete och utvecklingsfrågor. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* framhåller att det även i övrigt finns anledning att understryka att det föreslagna räddningsverket bör ha ett övergripande samordningsansvar som sin viktigaste uppgift och inte ledningsansvaret för vissa begränsade funktioner. Till räddningsverkets viktigaste uppgifter bör enligt TCO: s mening höra att aktivt stödja och främja brandförsvärens och länsstyrelsernas arbete med planläggning för räddningstjänsten, att utarbeta anvisningar för räddningsnämndernas arbete med den förebyggande verksamheten samt att utveckla material och metoder i räddningstjänsten med hjälp av en stark forsknings- och utvecklingsfunktion. *Sveriges skorstensfejaremästares riksförbund* pekar på att kommittén inte har ansett sig kunna ta ställning till var sotningsverksamheten organisatoriskt bör inordnas, utan föreslår att detta beaktas i det fortsatta arbetet med att planlägga räddningsverkets organisation och uppgifter. Riksförbundet vill framhålla att organisations-

tillhörigheten bör ha en knytning till lagfästa obligatoriska arbetsuppgifter och förutsätter att förbundet blir i tillfälle att framföra synpunkter, när organisationsfrågan tas upp till behandling.

3.2 Samordningsansvar för freds räddningstjänsten

Enligt kommitténs mening skall räddningsverket i förhållande till de särskilda räddningstjänstgrenarna ha befogenhet att utfärda föreskrifter för planeringen av samverkan vid räddningsinsatser. Myndigheten föreslås få förfoga över särskilt avsatta medel för t. ex. samordning av planläggning och större övningar.

Remissinstanserna har genomgående inga erinringar mot kommitténs förslag i fråga om samordningsansvaret för freds räddningstjänsten. *Riksstyrelsen* delar utredningens uttalande om nödvändigheten av att samordningsarbetet bedrivs i nära samarbete med berörda myndigheter och organ. Mot den föreslagna rätten för verket att utfärda föreskrifter särskilt när det gäller planläggning av samverkan vid räddningsinsatser finns i princip inget att invända under förutsättning att detta sker i nära samråd med berörda organ. Ett sådant samrådsförfarande synes enligt styrelsens mening vara synnerligen viktigt för att eventuella gränsdragningskonflikter skall kunna undvikas. *Civildéfarsstyrelsen* delar kommitténs uppfattning att samordning av samhällets freds räddningstjänst blir framträdande i det nya verket. Styrelsen anser att det samordningsansvar och de kommunikationer som är nödvändiga för den särskilda freds räddningstjänsten måste lösas i en situation som bygger på att sakkunskapen fullt ut bibehålls vid de särskilda huvudmännen. Programansvaret för den särskilda räddningstjänsten bör således ligga kvar hos berörda myndigheter medan vissa samordningsuppgifter rörande t. ex. viss samordnad planläggning, större gemensamma övningar, viss uppföljningsverksamhet bör åläggas det nya verket. *Sjöfartsverket* delar den i betänkandet framförda uppfattningen att de centrala ledningsorganen för den särskilda räddningstjänsten inte bör knytas till räddningsverket och att det nya verket inte bör få programansvar för den särskilda räddningstjänsten. Räddningsverkets befogenheter bör enligt verket begränsas till att utfärda föreskrifter om planläggning för samverkan inom räddningstjänsten. Inom sjö räddningstjänsten finns på grund av att endast begränsade ekonomiska resurser varit tillgängliga ett uppdämt utbildningsbehov. Räddningsverket bör tilldelas medel även för sådan utbildning. Utbildningen bör enligt sjöfartsverkets mening som hittills bedrivs på sjö räddningsskolan på Arkö. *Luftfartsverket* har inga invändningar mot förslaget att räddningsverket i förhållande till de särskilda räddningstjänstgrenarna får befogenhet att utfärda föreskrifter för planeringen av samverkan vid räddningsinsatser. Verket utgår då från att föreskrifterna utfärdas med vederbörligt samråd med ifrågavarande ansvariga myndigheter. *Svenska kommunalarbetsförbundet* anser att rädd-

ningsverkets huvuduppgifter för räddningstjänsten i fredstid främst bör gälla att planera räddningstjänstens organisation och materielanskaffning så att olika organ kan samverka effektivt, planera och leda utbildningen som räddningspersonalen behöver, tillse och samordna de olika räddningsorganen på olika nivåer genom framför allt utbyte av erfarenheter samt förvaltning och ekonomisk reglering. Inom ramen för det löpande arbetet med att följa freds räddningstjänsten föreslås räddningsverket också få i uppdrag att speciellt bevaka vissa frågor. Förbundet vill här särskilt understryka uppgiften att följa kommunernas samverkan och indelning i s. k. räddningsregioner liksom uppdraget att utarbeta en exempelsamling som visar hur kommunernas styrkor i beredskap är dimensionerade. Också uppgiften att följa och stimulera en standardisering av räddningstjänstens materiel skall understrykas. Motsvarande gäller även arbetet att se över formerna för planeringen av räddningstjänsten. Sådana uppgifter bör enligt förbundets uppfattning redan nu initieras av statens brandnämnd för att i ett senare skede överföras till räddningsverket. I berörda fall förutsätter förbundet också att detta kan ske i samarbete med de fackliga organisationerna och vad gäller styrkornas dimensionering att arbetet resulterar i av parterna accepterade riktlinjer.

Sveriges radio framhåller att CESAM-kommittén redovisar med utgångspunkt från räddningstjänstkommitténs förslag vissa uppgifter för räddningsverket, som gäller utveckling av räddningstjänsten. Bland uppgifterna nämns bl. a. – "överbäga behovet och föreslå åtgärder i fråga om lokalradios medverkan i räddningstjänstens ledningsarbete". Sveriges radio föreslår, att uppgiften ges en något vidare ram. Uppgiften bör vara, att tillsammans med Sveriges Radio studera frågor rörande informationsverksamheten i samband med nödsituationer och utarbeta eller medverka vid utarbetandet av råd och föreskrifter för ledningen av informationstjänsten vid sådana situationer.

3.3 Planläggning

Kommittén föreslår att räddningsverket skall främja brandförsvarens och länsstyrelsernas planläggning för räddningstjänsten genom rådgivning och stöd. Planläggningen för civilförsvaret föreslås så långt möjligt ske efter samma mönster. Med hänsyn till de speciella krav som krigsförhållandena ställer är det enligt kommitténs mening nödvändigt att i vissa hänseenden styra civilförvarsplanläggningen genom föreskrifter.

Remissinstanserna är i allt väsentligt positiva till kommitténs förslag. Synpunkter framförs i första hand om gränsdragning och fördelning av ansvar och befogenheter mellan statliga och kommunala organ.

Civilförvarsstyrelsen framhåller följande. För att klarlägga innebörden i och formerna för tillsynsverksamheten är en mer ingående studie önskvärd. Detta är särskilt motiverat eftersom det nya verket i betydande

omfattning kommer att vända sig till kommunerna med sin tillsynsverksamhet. Författningsmässigt är detta särskilt grannläga. Det är vidare angeläget att belysa fördelningen av tillsynsfunktionen mellan regional och central nivå. Beträffande civilförsvarets planläggning finns ett bra underlag från ProCK:s första betänkande och regeringens ställningstagande till detta. Det bör också framhållas att fördelningen av ansvaret för planläggningen vid det nya verkets ikraftträdande till väsentliga delar bör vara löst genom den pågående övergången till kommunal ledning av det lokala civilförsvaret i krig. En noggrannare bedömning av behovet av insatser på central nivå för att fullfölja den kommunala beredskapsplaneringen och att på längre sikt vidmakthålla densamma och därvid genomföra erforderliga förändringar kräver dock ytterligare erfarenheter. En viktig omständighet är att organisationsfrågorna i fred och krig skall ses som en uppgift och därför handläggas integrerat inom verket. Samma princip bör också gälla planlägningsfrågor inom såväl krigsräddningstjänst som freds-räddningstjänst och kommunal beredskap. *Statens brandnämnd* framhåller att en svaghet i svensk räddningstjänst är bristen på planering och olikheterna i planering, vilken i hög grad kan hänföras till bristen på målsättning och riktlinjer. Det är enligt brandnämnden av stor betydelse att planlägningsarbetet intensifieras, likformas och får en anpassning till såväl fred som krig. Enligt brandnämndens mening är det därför av vikt att verket får resurser för att detaljerade riktlinjer för planarbetet kan utformas så att freds- och krigsräddningsregionerna sammanfaller, att målsättning för verksamheten anges, att de fördelar och rationaliseringsvinster en gemensam freds- och krigsplanering medger understryks samt att planläggningen samordnas med berörd personals kompetens- och befattningsutbildning.

Civilbefälhavaren i Västra civilområdet delar uppfattningen att strävan skall vara att så långt möjligt begränsa omfattningen av föreskrifter för verksamhetens bedrivande och i stället utfärda allmänna råd. Det är emellertid väsentligt att de olika delarna av totalförsvaret kan föras med en enhetlig inriktning och stödja varandra. Detta kräver enligt civilbefälhavarens mening statliga tillsynsmöjligheter. De tillsynsmöjligheter som ges får därför inte "urvattnas" så att de blir "kraftlösa". De konflikter mellan freds-räddningstjänstuppgifter och krigsförberedande uppgifter som eventuellt skulle kunna uppkomma bedömer civilbefälhavaren inte vara allvarliga. I grunden är det samma målsättning som gäller. Framför allt på det skadeförebyggande området bör en positiv utveckling vara att vänta. *Arbetsmarknadsstyrelsen* biträder denna allmänna inriktning av formerna för verksamheten men vill betona nödvändigheten av att de statliga organen, centralt och regionalt, ges rätt att utfärda och utöva tillsyn över efterlevnaden av föreskrifter för sådan verksamhet som i en krigssituation och vid förberedelsearbetet måste kunna bedrivas med en enhetlig inriktning och, i vissa fall, enligt fasta rutiner. *Länsstyrelsen i Kalmar län* framhåller att det är nödvändigt att införa enklare planeringsrutiner än de nu aktuella. En

precisering jämte skärpt samordning av räddningstjänst- och civilförsvarsintressenternas uppgifter är ett sätt att förenkla planeringen. Samtidigt får man enligt länsstyrelsen ökad självverksamhet inom räddningstjänsten och mer realistiska villkor för de övningar och spel som bl. a. starkt betonas i 1982 års försvarsbeslut.

Eftersom kommunerna skall överta planläggningsansvaret för civilförsvarsverksamheten, ser *Gnosjö kommun* det självfallet som en fördel om civilförvars- och räddningstjänstfrågorna kan samordnas till en central myndighet. Kommunen vill dock betona vikten av att det nya verket bör ägna sig åt att mer ge råd och anvisningar än föreskrifter till kommunerna. *Falköpings kommun* delar kommitténs uppfattning att med hänsyn till de speciella krav som krigsförhållanden innebär är det nödvändigt att styra den kommunala planläggningen men vill betona att föreskrifterna ges en sådan utformning att hänsyn tas till lokala förhållanden. Kommunen anser att länsstyrelsens försvarsenhet skall ge kommunerna stöd vid planläggningsarbetet.

Svenska kommunförbundet har förståelse för synsättet att det med hänsyn till de speciella krav som krigsförhållanden ställer är nödvändigt att i vissa hänseenden styra den kommunala planläggningen genom föreskrifter men vill ändå markera vikten av dels att antalet föreskrifter begränsas i största möjliga utsträckning, dels att föreskrifterna ges en sådan utformning att vederbörlig hänsyn kan tas till de lokala förhållandena. *Landsförsamlingförbundet* anser det vara angeläget att få till stånd en klarare fördelning mellan de statliga och kommunala organen av ansvar och befogenheter.

3.4 Utbildning

3.4.1 Förslaget i stort

Enligt kommitténs förslag bör utbildningen inom räddningstjänsten integreras med utbildningen för räddningstjänsten i krig. Härigenom kan redan befintliga resurser när det gäller anläggningar och materiel m. m. utnyttjas. Samtidigt kan räddningstjänstens i krig behov av personal tillgodoses med utbildade personer som även i fredstid arbetar med räddningstjänst. Enligt förslaget om utbildningen av personal inom sotningsväsendet har kommittén utgått från att verksamheten inom yrkesområdet kommer att utvecklas mot ökade inslag av energihushållning.

Beträffande utbildningen inom räddningstjänsten föreslås att kompetensutbildning skall vara ett krav för både hel- och deltidsanställd brandpersonal. Den *heltidsanställda brandmannen* får efter tre veckors grundutbildning vid brandförsvaret med resurser för utbildning och efter ett års heltidstjänstgöring i räddningstjänst vid egen kår gå igenom en femton veckor lång kompetensutbildning. I denna utbildning ingår en vecka som ger kompetens för placering som gruppchef i civilförsvarets krigsorganisation.

Efter fem års heltidstjänstgöring i räddningstjänst vid kommunalt eller statligt brandförsvaret kan brandmannen gå igenom en tio veckor lång *brandförmansutbildning* som leder fram till en brandförmansexamen och som ger kompetens som utryckningsledare. Den som önskar gå vidare och bli högre befäl kan, efter att ha erhållit erfarenhet som befäl under ett år och ha gått igenom en utbildning omfattande tre veckor i förebyggande brandförsvaret, Förebyggande I, antas till *brandmästarutbildning*. Däri ingår bl. a. tre veckor som ger kompetens som plutonchef i civilförsvarets krigsorganisation. Utbildningen leder fram till brandmästarexamen med kompetens som högre utryckningsbefäl. Brandmästaren kan därefter gå igenom en utbildning i förebyggande brandförsvaret, Förebyggande II, och får då kompetens att ansvara för förebyggande brandförsvaret. Han kan också gå igenom en förvaltningsutbildning och får då kompetens som administratör. Den brandmästare som går igenom både Förebyggande II och Förvaltningsutbildningen blir kompetent att inneha tjänst som brandchef och vice brandchef i vissa kommuner.

Kommittén föreslår att *brandingenjörsutbildningen* skall anordnas som en fyraårig teknisk högskoleutbildning. Utbildningen inleds med två perioder om 40 resp. 30 veckor vid teknisk högskola med en mellanliggande period om tio veckor med handledd praktisk brandmannautbildning. Efter den sista perioden vid teknisk högskola följer ytterligare praktik om 20 veckor vid brandförsvaret. Därefter skall den blivande brandingenjören gå igenom en utbildning i brandskyddsteknik om 30 veckor följt av en ny praktikperiod om 20 veckor. Denna praktik skall anpassas till vilket val av inriktning som görs för det sista året i utbildningen. Det ena av de alternativ som föreslås innebär utbildning i räddningstjänstteknik, kommunal förvaltning m. m. och innehåller dessutom fem veckors utbildning för de behov räddningstjänsten i krig ställer. Utbildningen leder fram till en brandingenjörsexamen som ger kompetens som brandchef och som chef för bl. a. civilförsvarsstab. Det andra alternativet inriktas mot industrins och försäkringsbranschens m. fl. behov.

Den *deltidsanställda brandmannen* inleder, liksom den heltidsanställda brandmannen, sin utbildning med en grundutbildning vid brandförsvaret med resurser för utbildning. Den föreslås bli en vecka lång. Därefter följer en kompetensutbildning om tre eller fyra veckor. Flertalet, de som skall bli gruppchefer i civilförsvarets krigsorganisation, får fyra veckors utbildning. Efter tjänstgöring som brandman på deltid i minst tre år kan den deltidsanställda brandmannen antas till en utbildning till *brandförman på deltid* om fem veckor. Kompetensutbildningen av deltidsanställda brandmän föreslås ske med civilförsvarsplikt.

Den integrerade utbildningen i räddningstjänst föreslås i första hand ske vid civilförsvarets utbildnings- och förrådsanläggningar. Det bör ankomma på det kommande räddningsverket att detaljplanera var enskilda utbildningar bör förläggas. Kommitténs förslag om utbildning inom räddnings-

tjänsten föreslås bli finansierade genom omfördelning av resurser inom den samlade räddningstjänsten.

Den grundläggande kompetensutbildningen inom sotningsväsendet, utbildning till *skorstensfejare*, föreslås skall ske som gymnasial lärlingsutbildning under tre år. Kompetensutbildningen skall vara obligatorisk. Den som efter den grundläggande kompetensutbildningen tjänstgjort som skorstensfejare i sotningsdistrikt under minst ett år kan antas till utbildning till *tekniker*. Den som gått igenom utbildningen till tekniker och varit verksam i sotningsdistrikt i minst ett år kan antas till utbildningen till *skorstensfejarmästare*. I alla utbildningarna föreslås ingå inslag av energihushållning som enligt kommitténs uppfattning kommer att bli av allt större betydelse inom yrkesområdet.

CESAM-kommitténs förslag till utbildning för räddningstjänst och sotningsväsendet får i huvuddrag ett positivt mottagande av remissinstanserna. Ett stort antal instanser har tillstyrkt förslaget utan närmare kommentarer av dess utformning. De invändningar som har riktats mot förslaget har framför allt inriktats på detaljer i utformningen av de olika utbildningarna, brist på vissa utbildningsinslag, ifrågasättande av resurstillgång på CUFORna, lokaliseringen och de ekonomiska kalkylerna.

Flertalet instanser, bl. a. *civilförsvarsstyrelsen*, *statens brandnämnd*, *socialstyrelsen*, *civilbefälvärnarna*, *länsstyrelserna*, *flera kommuner*, *Svenska kommunförbundet*, *Sveriges kommunaltjänstemannaförbund* och *Svenska kommunalarbetsareförbundet* delar utredningens uppfattning att utbildningen för räddningstjänsten i krig och fred bör ske integrerat och att denna med fördel kan genomföras vid civilförsvarsstyrelsens förråds- och utbildningsanläggningar (CUFA). Man menar att den samordnade utbildningen väl synes motsvara freds-räddningstjänstens krav. *Malmö kommun* ställer sig dock tveksam till den föreslagna integreringen, framför allt mot bakgrund av ekonomiska skäl, och menar att kommittén inte tillräckligt tycks ha beaktat och belyst det tillskott i framför allt personellt hänseende som freds-räddningstjänsten kräver av resp. CUFA-anläggning. Liknande tankegångar framförs av *Göteborgs kommun* som ifrågasätter om de resurser som finns vid CUFA-anläggningarna skall kunna användas utan större kompletteringar. Enligt *Härjedalens kommuns* uppfattning kommer den nya utbildningen att bli extremt uppspaltad och uppsplittrad. *Riksrevisionsverket* anser att det saknas underlag för att bedöma om den föreslagna utbildningen är motiverad med hänsyn till ambitionshöjning och kostnadsökningar.

Kommittén anser att den detaljerade utformningen av utbildningen för olika personalgrupper bör utformas av det kommande räddningsverket och berörda utbildningsmyndigheter. *Civilförsvarsstyrelsen* menar att den närmare utformningen av utbildningen bör prövas redan innan det nya verket bildas och att ganska långtgående förberedelser skulle behöva göras av styrelsen och statens brandnämnd. Liknande synpunkter anförs av *Svens-*

ka kommunförbundet och länsstyrelsen i Malmöhus län. Uppfattningen att utformningen av utbildningsinslagen bör ske i samråd med berörda utbildningsmyndigheter delas av bl. a. *socialstyrelsen* och *Svenska kommunförbundet*. Från personalorganisationerna, bl. a. *Sveriges civilingenjörsförbund* och *Svenska brandbefälets riksförbund*, framhålls att det är angeläget att berörda personal- och yrkesorganisationer får möjlighet att utöva inflytande på utformningen av utbildningsinnehåll och kursplaner.

Beträffande utformningen av olika avsnitt i utbildningen anför *socialstyrelsen* att denna förutsätter att i detaljutformningen av utbildningen tas hänsyn till erfarenheter från andra studier av behov av sjukvårdskunskaper i räddningsarbete. Styrelsen påpekar också att kommittén med "akutsjukvård" troligen avser första omhändertagandet av skadad (ABC-sjukvård) och inte den "specialitet" för sjuksköterska som begreppet akutsjukvård innebär. Likaså *Landstingsförbundet* betonar det nödvändiga i att detta utbildningsbehov blir tillgodosett. *Luftfartsverket* menar att genom den ökade integreringen mellan kommunala brandkårer och flygplatsernas egna resurser är det angeläget att skillnader i utbildning, utrustning och släckmedel utjämnas. Verket delar därför den uppfattning som framförs av kommittén att det nya räddningsverket bör ta upp frågan om ytterligare samordning mellan dessa två resurser. Verket menar att i detta sammanhang också bör beaktas behovet av viss tillägsutbildning för sådan personal som avses ingå i räddningstjänsten vid flygplats. *Arbetskyddsstyrelsen* betonar att utbildningen bör tillgodose de krav ett modernt samhälle ställer från effektivitets- och arbetsmiljösynpunkt medan länsstyrelsen i Stockholms län efterlyser ett särskilt utbildningsinslag avseende nödlägen i fred där flera olika räddningsorganisationer deltar. *Gävle kommun* anser att för att få en hög och jämn kunskapsnivå i räddningstjänst på landets samtliga larmoperatörer som ingår i SOS Alarmering AB:s organisation är det lämpligt att utbildningen av dessa samordnas med utbildningen av övrig brandpersonal.

Vad beträffar lokaliseringen av den framtida utbildningen har kommittén föreslagit att denna i första hand skall ske vid civilförsvarets utbildnings- och förrådsanläggningar (CUFA) men att det bör ankomma på räddningsverket att detaljplanera var enskilda utbildningar bör förläggas. Flertalet remissinstanser ansluter sig i princip till kommitténs förslag, åtminstone vad beträffar utbildningarna av hel- och deltidsanställda brandmän. Många instanser, bl. a. *statens brandnämnd*, *Halmstads*, *Linköpings*, *Härjedalens* och *Stockholms kommuner*, *Svenska kommunalarbetsareförbundet*, *Sveriges civilingenjörsförbund*, *Svenska brandförsvarsföreningen m.fl.* menar att det kommer att vara förenat med såväl praktiska som ekonomiska svårigheter att bedriva befälsutbildning vid ett antal CUFA i landet och föreslår att tillgängliga resurser disponeras för uppbyggnad av en central befälskola. Från flera håll förordas i detta sammanhang att denna befälskola skall förläggas till CUFA Rosersberg som bedöms ha de största

resurserna för denna utbildning. För valet av Rosersberg talar också, bl. a. enligt *statens brandnämnd*, tillgången på kompetent lärarpersonal. Enligt nämnden är det nödvändigt att lärare med erfarenhet från fältet anlitas för utbildning av högre befäl inom freds räddningstjänsten och inom Stockholmsområdet är tillgången på sådan kvalificerad personal särskilt god. Liknande synpunkter anförs av *Stockholms kommun*. Från flera håll framhålls dock fördelarna med att utbildningarna fördelas över landet på olika CUFA och andra orter med utbildningsbrandkårer. Sålunda framhåller bl. a. *Karlskrona kommun* fördelarna med att förlägga regional utbildning till Karlskrona, *Styrelsen för svensk brandforskning* anser att såväl Lund som Stockholm uppfyller från lokaliseringssynpunkt krav och önskemål med tanke på forskningens intressen, *Halmstads kommun* tycker att utbildningen med fördel kan förläggas till flygets brandskola i Halmstad och *Malmö kommun* förordar Malmö brandkårs utbildningsanläggningar.

Beträffande kostnaderna för den föreslagna utbildningen konstateras från flera håll, bl. a. *Stockholms*, *Västerås*, *Malmö* och *Umeå kommuner*, att den nya utbildningen kommer att medföra kraftigt ökade kostnader både för staten och kommunen. *Statskontoret* menar att den ekonomiska ramen för utbildningen kan göras snävare genom bl. a. förändring av utbildningarnas längd och klassernas storlek. Enligt *arbetarskyddsstyrelsen* förefaller det svårt att förena de krav på utbildning som kommittén föreslagit med kravet på kostnadsneutralitet, främst mot bakgrund av den kraftiga och välmotiverade satsningen på de deltidsanställda. Bl. a. *länsstyrelsen i Kalmar län* utgår från att staten och Svenska kommunförbundet träffar överenskommelse om de av kommittén föreslagna kostnaderna för utbildning av personal inom räddningstjänsten.

3.4.2 Heltidsanställda brandmän

Den heltidsanställda brandmannen föreslås få en femton veckors kompetensutbildning, varav en vecka ger kompetens för placering som gruppchef i civilförsvarets krigsorganisation. Kompetensutbildningen skall enligt förslaget föregås av tre veckors grundutbildning vid brandförsvaret med resurser för utbildning och ett års heltidstjänstgöring i räddningstjänst.

I likhet med vad som gäller de allmänna synpunkterna på kommitténs förslag till ny utbildning ställer sig flertalet remissinstanser även bakom principerna i förslaget till utbildning av heltidsanställda brandmän. Sålunda anför *statens brandnämnd* att nämnden finner kravet på att den blivande brandmannen skall ha en tvåårig gymnasieutbildning samt en tids yrkeserfarenhet riktig. Liknande synpunkter framförs av *Linköpings kommun* och *Svenska kommunalarbetsförbundet*. En synpunkt som framförs av många är att den föreslagna grundutbildningen bör ha karaktären av provtjänstgöring (*statens brandnämnd*, *Gävle kommun*, *Svenska brandbefälets riksförbund*) medan det från några håll menas att den grundläggande utbildningen om tre veckor är för kort och borde därför utökas till förslagsvis sex

veckor (*Göteborgs kommun, Svenska kommunalarbetsförbundet*). Som skäl åberopas att en nyanställd brandman med endast tre veckors utbildning knappast är användbar för tjänst under första året. Detta skulle innebära att varje brandkår måste utbilda den nyanställda brandmannen ytterligare för att kunna använda honom under det första året vilket anses strida mot själva grundtanken i förslaget. Detta förhållande skulle också medföra en ökad kostnadsbelastning för kommunerna, vilket framhålls av bl. a. *Stockholms och Malmö kommuner*.

Även i detta sammanhang kommenteras lokaliseringen. Från *Svenska kommunförbundet* understryks det positiva i att den föreslagna nya kompetensutbildningen innebär en decentralisering av utbildningssystemet. Genom att förlägga utbildningen dels till CUFA, dels till vissa kommunala brandförsvär med resurser för utbildning, ökas enligt förbundet möjligheterna att erhålla väl utbildad brandpersonal i hela landet. Liknande tankar anförs av *Svenska kommunalarbetsförbundet* som delar uppfattningen att grundutbildningen måste genomföras regionalt för att bl. a. ge det nödvändiga elevunderlaget. I anslutning till detta föreslår förbundet att nuvarande utbildningsorter utökas med Luleå eftersom den där befintliga anläggningen med fullgod övnings- och utbildningskapacitet även måste ses som ett väsentligt resurstillskott i utbildningssystemet.

Från *Umeå kommun* betonas vikten av arbetslivserfarenhet för brandmän från yrken som är värdefulla för brandförsvaret, t. ex. bilmekaniker, svetsare m. m. Vidare framhålls att för att kompetensutbildningen skall ge ett tillfredsställande resultat fordras en kravanalys som specificerar brandmannens fysiska och psykiska status.

3.4.3 Brandförmän, brandmästare m. m.

Enligt förslaget skall brandförmansutbildningen som ger kompetens som utryckningsledare vara tio veckor. Tillträde till utbildningen skall en brandman få efter fem års heltidstjänstgöring.

Brandmästarutbildningen föreslås bli 15 veckor, varav tre veckor ger kompetens som plutonchef i civilförsvarets krigsorganisation. Det skall krävas ett års erfarenhet som befäl och tre veckors utbildning i förebyggande brandförsvär för tillträde till brandmästarutbildningen.

Brandmästaren skall enligt förslaget kunna komplettera sin utbildning med en nio veckors utbildning i förebyggande brandförsvär och en tio veckors förvaltningsutbildning. Han föreslås då få kompetens att ansvara för förebyggande brandförsvär resp. som administratör eller, om han har gått igenom båda utbildningarna, som brandchef eller vice brandchef i vissa kommuner.

Det övervägande antalet remissinstanser tillstyrker i princip kommitténs förslag. Om kommitténs förslag att brandförmansutbildningen skall ge kompetens som utryckningsledare råder dock delade meningar. Från bl. a. *statens brandnämnd* och *Svenska kommunalarbetsförbundet* delas upp-

fattningen att kompetensutbildning till brandförman skall vara kvalificerande för att fungera som utryckningsledare, medan *Sveriges kommunaltjänstemannaförbund*, *Sveriges civilingenjörsförbund* och *Svenska brandbefälets riksförbund* tycker att detta förslag är mycket otillfredsställande och menar att minimikravet för denna funktion bör vara lägst brandmästar-kompetens.

Flertalet av remissinstanserna har i likhet med vad som gjorts i anslutning till allmänna synpunkter även i detta sammanhang kommenterat den föreslagna lokaliseringen av befälsutbildningen. Enligt kommitténs förslag skall befälsutbildning – utom påbyggnadsutbildningarna Förebyggande II och Förvaltningsutbildning – genomföras vid alla CUFA eller vid brandförsvaret med resurser för utbildning. Mot detta förslag vänder sig bl. a. *statens brandnämnd*, *Halmstads kommun*, *Styrelsen för svensk brandforskning*, *Svenska kommunalarbetsareförbundet*, *Sveriges civilingenjörsförbund* och *Svenska brandbefälets riksförbund*. Som skäl för denna mening anförs bl. a. det begränsade elevunderlaget, mindre investeringskostnader och begränsning av antalet lärare. Flertalet av de instanser som kommenterat denna fråga föreslår också att en koncentrerad befälsutbildning bör förläggas till Rosersberg.

Från *försvarets forskningsanstalt* framhålls att i utbildningen för befäl inom allmän och särskild räddningstjänst bör ingå en anpassad sjukvårdsutbildning. Som exempel på sådan anges den kurs som flygvapnets personal på räddningshelikoptrar genomgår.

Umeå kommun menar att det nuvarande antagningssystemet till olika utbildningar tar för stor hänsyn till den sökandes anställningstid och det lokala brandförsvarets behov av befäl. Enligt kommunen bör i stället kraven inriktas på den sökandes övriga kompetens och lämplighet, såsom räddningstjänstkunskap, ledaregenskaper m. m. Detta förutsätter dock en kravanalys för brandbefäl som särskilt bör inriktas på befälets framtida arbetsuppgifter. Liknande synpunkter framförs också från *försvarets forskningsanstalt* som menar att betänkandet saknar en analys över vilka kraven är bakom de i förslaget angivna kompetenserna, dvs. krav på vederbörande som utryckningsledare, myndighetsföreträdare och arbetsledare.

3.4.4 Brandingenjörsutbildning

Brandingenjörsutbildningen föreslås bli anordnad som en fyraårig teknisk högskoleutbildning med betydande inslag av praktisk utbildning eller praktik vid brandförsvaret. Det sista utbildningsåret skall enligt förslaget inriktas på räddningstjänstteknik, kommunal förvaltning m. m. och under fem veckor på de behov som räddningstjänsten i krig ställer. Brandingenjören föreslås få kompetens som brandchef och som chef för bl. a. civilförsvarsstab. Som ett alternativ kan enligt förslaget det sista utbildningsåret i stället inriktas mot industrins, försäkringsbranschens m. fl. behov.

I likhet med vad som gäller för övriga utbildningsavsnitt framhåller det övervägande antalet remissinstanser det positiva i att brandingenjörsutbildningen föreslås som en 4-årig utbildning inom högskolan. Det anses också värdefullt att utbildningen är uppdelad i praktiska och teoretiska skeden. Härigenom kommer, enligt bl. a. *Gävle kommun* och *Svenska brandbefälets riksförbund*, samhällets möjligheter i framtiden att åstadkomma en effektiv räddningstjänst med krav på samordning och kvalificerade företrädare att kunna tillgodoses. Bortsett från *Linköpings kommun*, som inte anser att den nuvarande utbildningen behöver ändras i den omfattning som utredningen föreslår, har remissinstanserna i sina kommentarer i huvudsak endast lämnat synpunkter på utbildningens innehåll, samordning med övrig befälsutbildning och lokalisering. Sålunda framhålls från *Svenska brandsförsvarsföreningen* och *Styrelsen för svensk brandforskning* att behovet av kvalificerad skyddsteknisk utbildning för industrin och försäkringsbranschen tillgodosetts på ett bra sätt. *Statens brandnämnd* anser att den föreslagna utbildningen vid högskolan saknar för brandingenjörer vissa väsentliga ämnesavsnitt, exempelvis kemi. Nämnden föreslår att för räddningstjänsten perifera avsnitt som ingår i väg- och vattenbyggnadslinjen kan ersättas med saknade avsnitt. *Försvarets forskningsanstalt* menar att utbildningen saknar något kunskapsområde som förbereder brandingenjörens funktion i det sociala sammanhanget och anser att ämnena sociologi, pedagogik, psykologi och organisationsteori bör tillföras utbildningsinnehållet. Personalorganisationerna, här representerade av *Sveriges Civilingenjörssförbund* och *Svenska brandbefälets riksförbund*, finner det angeläget att berörda personalorganisationer får medverka vid utformningen av den framtida brandingenjörsutbildningens kursplaner.

Från flera håll, bl. a. *Sveriges kommunaltjänstemannaförbund*, *Sveriges civilingenjörssförbund*, *Svenska kommunalarbetsförbundet* och *Svenska brandbefälets riksförbund* understryks vikten av att ingenjörsutbildningen kan integreras och samordnas med den övriga befälsutbildningen. Härigenom skulle åstadkommas en kompetenshöjning och ett erfarenhetsutbyte som bedöms bli mycket betydelsefullt.

Statens brandnämnd påpekar att den föreslagna utbildningsvolymen om 25 elever vartannat år ej täcker utbildningsbehovet. Nämnden förordar, mot bakgrund av att den föreslagna målinriktningen för brandingenjörerna även tar hänsyn till industrins och försäkringsbolagens behov, att 25 elever antas årligen. *Svenska kommunalarbetsförbundet* framhåller att eftersom värdet av reell yrkeserfarenhet och rekryteringen av brandmän till ingenjörsutbildningen successivt har minskat, bör frågan om hur fler ur den yrkeserfarna räddningspersonalen skall kunna nå ingenjörskompetens ägnas särskild uppmärksamhet.

I fråga om lokalisering av den framtida utbildningen råder delade meningar. Flertalet av de som uttalat sig i denna fråga, bl. a. *statens brand-*

nämnd, Umeå kommun, Sveriges civilingenjörsförbund, Svenska kommunalarbetsareförbundet och Svenska brandbefälets riksförbund förordar Stockholms tekniska högskola och CUFA Rosersberg som den mest lämpade lokaliseringsorten, medan bl. a. statskontoret, Styrelsen för svensk brandforskning och Lunds universitet anser att Lunds tekniska högskola vore att föredra.

3.4.5 Deltidsanställda

Enligt förslaget får den deltidсанställda brandmannen en veckas grundutbildning vid brandförsvaret med resurser för utbildning och därefter tre eller fyra veckors kompetensutbildning. Den fjärde veckan som flertalet kommer att genomgå ger kompetens som gruppchef i civilförsvarets krigsorganisation. Kompetensutbildningen föreslås ske med civilförsvarsplikt.

Den deltidсанställda brandmannen föreslås kunna antas till en fem veckors brandförmansutbildning efter tre års tjänstgöring.

De flesta remissinstanserna anser att utbildningsförslaget för de deltidсанställda innebär en avsevärd förbättring i förhållande till nuläget och hälsar förslaget med stor tillfredsställelse. Genom förslaget anses att denna personalkategori får en bättre och jämnare utbildningskvalitet. Från något håll menar man att den föreslagna utbildningen torde vara vad man har möjlighet att kräva av de deltidсанställda, men att denna personal utbildningsmässigt alltjämt kommer att ligga på en nivå långt under de heltidсанställdas. *Svenska kommunförbundet* framhåller att eftersom den föreslagna utbildningen skall ske med civilförsvarsplikt bör också möjligheterna påtagligt förbättras att i framtiden ge deltidspanpersonalen ett yrkeskunnande som motsvarar de höga krav som räddningstjänsten ställer. Denna uppfattning delas av *Brandmännens riksförbund*.

Flera remissinstanser har lämnat synpunkter på kommitténs förslag att den tre veckor långa kompetensutbildningen vid CUFA eller brandförsvaret med resurser för utbildning skall fördelas på en två veckor lång fackkurs inom civilförsvarets utbildningssystem och under den tredje veckan koncentreras till moment som tillgodoser brandförsvarets behov. Bl. a. *statens brandnämnd, Linköpings kommun* och *Brandmännens riksförbund* framhåller att endast en veckas utbildning i freds-räddningstjänst inte är tillräckligt för att ge brandmannen kunskaper som svarar mot hans arbetsuppgifter i fred. Utbildningens tyngdpunkt bör i stället läggas på freds-räddningstjänsten. Man anser att den utbildning som eleverna genomgår i freds-räddningstjänst i väsentliga delar torde tillföra eleverna sådana kunskaper som är av värde även i krigs-räddningstjänsten. Beträffande utbildningen av deltidсанställda befäl anser *Linköpings kommun* att den föreslagna utbildningen om fem veckor är alltför kort medan *statens brandnämnd* och *Västerås kommun* finner denna utbildning bra. Brandnämnden menar dock att någon del av denna kan genomföras på ett brandförsvaret så att den blivande förmannen får möjligheter att på bästa sätt informeras om ny

räddningstjänstmateriel. I detta sammanhang har *arbetarskyddsstyrelsen* anfört att trots att utbildningen av deltidsanställda förbättras i förhållande till nuläget så kommer dessas utbildningsnivå alltså att ligga långt under de heltidsanställdas. Detta förhållande har enligt styrelsen betydelse från arbetarskyddssynpunkt. Det måste därför klarläggas vilka typer av arbetsinsatser som deltidsanställda kan utföra på ett från säkerhetssynpunkt tillfredsställande sätt och hur man administrativt skall gå tillväga för att begränsa deras arbete till sådana insatser.

Från flera håll har lämnats synpunkter på behovet av övergångsbestämmelser för den deltidspersonal som önskar gå över till heltidstjänst. *Härjedalens kommun* tycker att det är intressant att förslaget påtalar att den som en gång påbörjat en deltidskarriär bör ha möjlighet att gå över till heltidskarriären under förutsättning att vederbörande har vissa förkunskaper. Man efterlyser dock generella regler för detta förfarande i stället för att, som föreslagits, låta brandnämnden och personalorganisationerna från fall till fall pröva den sökandes förutsättningar; detta för att eliminera en sökandes eventuella känsla av godtycke. Liknande synpunkter anförs av *Brandmännens riksförbund* och *Sveriges kommunaltjänstemannaförbund* som också menar att tid som deltidsanställd bör få tillgodoräknas vid ansökan om tillträde till de olika utbildningsvägarna på heltidssidan.

Svenska arbetsgivareföreningen erinrar, mot bakgrund av de föreslagna längre utbildningstiderna, om de problem som tidigare uppstått när kommunalt deltidsanställda brandmän i viktiga befattningar på företag tvingats lämna sina arbetsplatser med kort varsel. Det är därför angeläget, menar arbetsgivareföreningen, att kommunerna, vid anställning av deltidsanställd personal, i god tid samråder med berörda företag och samordnar detta med uttagning av andra kategorier av räddningspersonal, t. ex. till verksskydd och räddningsvärn, så att företaget inte onödigt belastas. Rekryteringsproblemen har även uppmärksammats av *Gävle* och *Umeå kommuner*. Från Gävle befaras att om utbildningstiden förlängs kommer detta sannolikt att ytterligare försvåra rekryteringen av deltidsanställd brandpersonal och Umeå befarar – mot bakgrund av svårigheterna till ledighet från huvudarbetsgivaren – att rekrytering kommer att ske i första hand efter möjligheterna att erhålla längre ledighet och i andra hand efter kompetens och lämplighet. Umeå kommun föreslår därför att utbildningen av deltidsanställt brandbefäl bör byggas upp i blocksystem där varje block bör omfatta en till två studieveckor.

Innehållet i utbildningen bör enligt *Umeå kommun* anpassas till de arbetsuppgifter och förhållanden som råder på de lokala brandförsvaren. Av denna anledning är valet av platsen för utbildningen viktig. Liknande synpunkter framhålls av *Brandmännens riksförbund* som menar att mot denna bakgrund bör de brandförsvaret som skall fungera som utbildningsbrandkårer utses av det framtida räddningsverket. Förbundet anser vidare att några få timmar som avsatts för undervisning i akutsjukvård inte kan ge

underlag för omhändertagande av svårt sjuka personer. Av denna anledning bör komplettering av viss personals utbildning ske. Enligt förbundet bör ansvaret för denna del av utbildningen åvila sjukvårdshuvudmannen.

Innebörden av den föreslagna kompetensutbildningen har kommenterats av bl. a. *Svenska kommunalarbetsareförbundet*. Förbundet framhåller i detta sammanhang att utbildningen av deltidsanställd personal måste sättas i relation till de krav som ställs på det framtida brandförsvaret. Brandförsvarets rationalisering, de vidgade uppgifterna inom räddningstjänsten och anpassningen till ett alltmer komplicerat industrisamhälle ställer enligt förbundet krav på en utbildning och träning av brandpersonalen som alltmer blir oförenlig med deltidsanställning. Inte minst från arbetarskyddssynpunkt är en ökning av andelen heltidsanställda därför önskvärd. Förbundet menar därför bl. a. att såväl brandchef som vice brandchef bör vara heltidsanställda. Detsamma bör gälla dem som leder större utryckningar samt är utbildnings- och övningsledare. Liknande synpunkter framförs av *Sveriges kommunaltjänstemannaförbund*. Förbundet stödjer en utveckling som medför bättre förutsättningar för korta insatstider och skapar goda förutsättningar och kunskaper om lokala förhållanden. Den lokala räddningstjänsten måste hålla en sådan nivå på beredskap att även invånarna i mer avlägsna delar av en kommun kan få hjälp med samma säkerhet och tidsnivå som i tätorter. Utvecklingen i kommunerna går även inom andra områden än räddningstjänsten mot en ökad decentralisering genom bl. a. införande av *kommundelsnämnder* och *kommundelsförvaltningar*. Förbundet är därför övertygat om att deltidskårer kommer att utgöra en väsentlig del av den framtida räddningstjänsten. Detta innebär också behov av och underlag för befattningar som deltidsanställda befäl med högre kompetens än förmansutbildning.

Mot denna bakgrund kan förbundet inte acceptera rapportens förslag. Förbundet anser att deltidsanställd brandmästare ska fungera som utryckningsledare och platschefer. Förbundet anser att den lägsta nivå på kompetensgivande utbildning för deltidsanställda brandmästare, utryckningsledare och platschefer som kan accepteras är brandförmansutbildning heltid med viss anpassning efter deltidskårens förutsättningar.

Förbundet anser också att det även i framtiden kommer att finnas behov av deltidsanställda vice brandchefer. Kompetensgivande utbildning bör då vara "deltidsbrandmästarexamen" samt Förebyggande I och en avkortad förvaltningsutbildning. Ett något annorlunda synsätt på denna problematik redovisas av *Brandmännens riksförbund* som instämmer i de synpunkter som redovisats beträffande behovet av vidareutbildning av vissa förmän. I kommuner med fler än en brandstation finns för närvarande vid brandstationerna utanför centralorten ofta en brandförman som fungerar som platschef med i huvudsak administrativa och personalledande funktioner. Med en påbyggd förmansutbildning kan platschefens arbetsuppgifter enligt riksförbundet utökas att omfatta exempelvis brandsyn, viss besiktning och

rådgivande verksamhet. Ett sådant arrangemang kan avlasta kommunens brandchef tidskrävande arbetsuppgifter och bidra till att minska kommunernas kostnader för förebyggande brandförsvar.

3.4.6 Sotningsväsendets personal

Den grundläggande kompetensutbildningen inom sotningsväsendet, utbildningen till skorstensfejare, föreslås ske som gymnasial lärlingsutbildning under tre år. Kompetensutbildningen skall enligt förslaget vara obligatorisk.

Enligt förslaget skall man därefter kunna genomgå tio veckors utbildning till tekniker. Antas till denna utbildning kan enligt förslaget den som tjänstgjort i ett år efter den grundläggande kompetensutbildningen.

Skorstensfejarmästareutbildningen föreslås bli 15 veckor. Det skall krävas ett års verksamhet som tekniker i sotningsdistrikt för tillträde till utbildningen.

Det övervägande antalet remissinstanser ansluter sig i princip till räddningstjänstkommitténs förslag och anser att utformningen av detta väl ansluter sig till inriktningen i den av räddningstjänstkommittén föreslagna nya lagen och förordningen om sotningsverksamheten och att förslaget anpassats väl till moderna krav inom yrket. Bland de remissinstanser som företräder denna uppfattning kan nämnas *statens brandnämnd*, *statens energiverk*, *Stockholms*, *Västerås* och *Härjedalens kommuner*, *Svenska kommunförbundet*, *Sveriges kommunaltjänstemannaförbund*, *Svenska kommunalarbetsareförbundet*, *Sveriges skorstensfejaremästares riksförbund* och *Svenska brandbefälets riksförbund*.

I det utbildningsförslag för sotningsväsendets personal som lagts av kommittén har förutsatts att personalen i framtiden vid sidan av de traditionella arbetsuppgifterna även skall kunna användas för insatser för en bättre energihushållning. Energisparåtgärderna som nytillkommande arbetsuppgifter för sotningsväsendet har kommenterats från flera håll. *Statens energiverk* menar att energibesiktningar med fördel kan kompletteras med den form av periodiskt återkommande besiktnings- och driftkontroll som den föreslagna utvidgade sotningsverksamheten kan utgöra. Även *Stockholms kommun* intar en positiv attityd till förslaget och framhåller att den nya utbildningen bör ges en sådan omfattning och inriktning att den svarar mot den tekniska utvecklingen och de förändrade arbetsuppgifter vad gäller energisparåtgärder som kan förväntas bli aktuella för sotningsväsendet. *Svenska kommunförbundet* (majoriteteten av styrelsen) anför att en nödvändig förutsättning för att personal inom sotningsväsendet skall få vidgade arbetsuppgifter inom energisparområdet är att den erhåller särskild utbildning för detta. Enligt styrelsens uppfattning torde förslaget tillgodose detta önskemål. Liknande synpunkter framförs också av *Sveriges skorstensfejaremästares riksförbund*. *Jönköpings kommun* anser att utbildningens omfattning för olika kategorier inom sotningsväsendet är

helt beroende av huruvida samhällets energikontroll skall läggas på sotningsväsendet. För att kunna göra denna bedömning föreslår kommunen att man noga beaktar de kostnadsökningar som kan uppstå för den enskilde på grund av den utökade verksamheten. Att sotningsväsendets personal i framtiden även skall utföra energisparåtgärder har också kritiserats från några håll. *Gnosjö kommun* anser att den föreslagna utbildningen av skorstensfejare inom energisparområdet ej bör genomföras mot bakgrund av att denna kompetens redan finns hos rörentreprenörer och konsultfirmor. Enligt kommunen innebär en samhällsfinansierad utbildning av skorstensfejarna att konkurrensen om uppgifterna inom energisparområdet inte kan ske på lika villkor. Liknande skäl anförs också av *Göteborgs kommun* som därför uttrycker tveksamhet till överföring av sådana arbetsuppgifter till sotningsväsendet. Minoriteten av *kommunförbundets* styrelse har reserverat sig mot den föreslagna utbildningens inriktning på energisparåtgärder.

Beträffande utbildningen av skorstensfejare tillstyrker *Sveriges kommunaltjänstemannaförbund* rapportens föreslagna gymnasiala lärlingsutbildning. Förbundet anser det vara ett oeftergivligt krav att utbildningen kommer att ge motsvarande "allmänteoretiska kunskaper" och att den ska ge allmän behörighet för högskolestudier. Liknande synpunkter anförs också av *Svenska kommunalarbetsareförbundet*.

Teknikerutbildningen har bl. a. kommenterats av *Sveriges kommunaltjänstemannaförbund* som ser en blockundervisning med alternativen att anordna utbildningen i intervaller med mellanliggande yrkesverksamhet eller i ett sammanhang som en viktig förutsättning. Förbundet noterar också det positiva i att utbildning i arbetsledning också ingår i förslaget. *Svenska kommunalarbetsareförbundet* ser en fördjupning och utvidgning av denna utbildning som en konsekvens av de allmänt höjda utbildningsambitionerna inom sotningsverksamheten.

Beträffande mästarutbildningen framhåller *Sveriges kommunaltjänstemannaförbund* att utbildningen som sådan tillstyrks men att den i tidigare utredningar föreslagna anknytningen till driftteknikerutbildning vid högskola hade varit en bättre lösning än den nu föreslagna.

Från bl. a. *Sveriges kommunaltjänstemannaförbund* förutsätts att de fackliga organisationerna kommer att ges möjlighet att delta i det fortsatta utvecklingsarbetet med utbildnings- och undervisningsplaneringen inom statens brandnämnd och det föreslagna räddningsverket.

Flera remissinstanser har – i likhet med vad som framförts i samband med utbildning för räddningstjänstens personal – anført att utbildning av personal för sotningsväsendet bör ske vid en central utbildningsenhet. Sådana synpunkter har framförts av bl. a. *Svenska kommunalarbetsareförbundet* och *Sveriges skorstensfejaremästares riksförbund*. *Statens brandnämnd* finner det från såväl utbildnings- som ekonomisk synpunkt vara mest fördelaktigt att utbildningen av skorstensfejarpersonal förläggs till

samma CUFA vid vilka utbildningen av heltidsanställt brandbefäl, enligt nämndens mening, bör ske. Kommunalarbetareförbundet menar att en central utbildningsenhet bör ge möjlighet att fördjupa och utveckla skorstensfejaryrkets profil samtidigt som förutsättningarna bör öka att fortlöpande kunna tillföra verksamheten pågående resultat av forskning och utveckling inom området. Enligt förbundet talar alla skäl för en lokalisering av denna utbildningsenhet till Stockholmsområdet. Skorstensfejarmästareförbundet menar att en samordning med annan utbildningsverksamhet, exempelvis vid en CUFA, är en möjlig lösning för erhållande av en central utbildningsanläggning. Vid lokalisering av denna skorstensfejarskola måste härvid hänsyn tas till behovet av och tillgången på deltidslärare.

3.5 Övning och materielhantering

Kommittén föreslår att civilförsvarets övningsverksamhet vid CUFA successivt avvecklas och att den i stället bedrivs lokalt av kommunerna med biträde av länsstyrelserna. Civilförsvarsstyrelsen föreslås få i uppdrag att inleda denna decentralisering.

Kommittén ser många fördelar med att även föra över ansvaret för förrådshållning, vård, tillsyn och underhåll av civilförsvarets materiel till kommunerna och att kommunerna får utnyttja materielen för angelägna ändamål i fred. Enligt kommittén bör beslut fattas om att fortsätta och fullständiga påbörjade utredningar om materielhanteringen. Civilförsvarsstyrelsen föreslås få i uppdrag att lämna närmare riktlinjer för ett överlämnande redan nu av akut- och förstärkningsmaterielen till kommunerna.

Remissinstanserna är allmänt positiva till förslaget om lokal övningsverksamhet. Det anses att detta kan leda till en bättre beredskap bl.a. genom att motivationen ökar. Ett fåtal remissinstanser är dock tveksamma och menar att övningar som genomförs vid CUFA blir effektivare. Från några håll uttrycks en viss tveksamhet till de beräknade kostnaderna. Det pekas på att det krävs förstärkning av de kommunala resurserna för att genomföra förslaget. Man förutsätter att staten skall svara för alla kostnaderna.

Statens brandnämnd framhåller att överförandet av övningarna från CUFA till kommunerna är positivt. Den i krigsorganisationen ingående personalen får en personlig kontakt med den freds räddningstjänstpersonal som skall leda civilförsvarsverksamheten. Det bör dock enligt brandnämnden uppmärksammas att vissa kommuner saknar lämpliga övningsplatser och personella resurser för övningsförberedelser. Upprättandet av minst en övningsplats inom varje räddningsregion, utformad för såväl freds- som krigsräddningstjänstövningar, vore eftersträvänsvärt. Utnyttjandet av freds räddningstjänstens personal som instruktörer kommer enligt brandnämnden att innebära att övningarna innehåller moment i vilka både nya rön och aktuella erfarenheter från fältet kan ingå.

Civilbefälhavaren i Övre Norrlands civilområde framhåller att decentraliserad övningsverksamhet bör medföra bättre beredskap genom att lokalt ledda övningar blir ett naturligt led i förberedelserna både för större nödlägen i fred och för krigsuppgiften. Vidare innebär enligt civilbefälhavaren lokalt genomförda övningar minskade kostnader och troligen även ökad motivation för den enskilde. Särskilt i Norrland med långa och tidsödande resor till och från CUFA medför dagens system olägenheter såväl för den enskilde som för arbetsgivare samt onödiga resekostnader.

Civilbefälhavaren anser att betydelsen av övningsanordningar inte bör övervärderas. I stället torde enligt civilbefälhavarens mening psykologiska vinster och bättre förankring av civilförsvaret kunna erhållas genom att verksamheten kommer närmare människorna och blir en påtaglig del av samhällsbilden. Redan i dagsläget torde erforderlig kompetens finnas att leda övningarna lokalt. Integrerad utbildning för räddningstjänsten i fred och krig kommer enligt civilbefälhavaren att på sikt skapa ännu bättre lokal kompetens särskilt för ledning av räddningstjänsten i krig samt för större nödlägen i fred och därmed även för övningsverksamheten. Civilbefälhavaren anser att lokalt genomförda övningar i fred skapar också goda förutsättningar för att lokalt bedriva erforderlig kompletteringsutbildning och övning i ett beredskapsläge. Detta är enligt civilbefälhavarens mening särskilt viktigt eftersom erfarenheterna visar att utbildning och övning hittills inte kunnat genomföras i önskvärd omfattning av kostnadsskäl.

Länsstyrelsen i Hallands län vill på nytt betona fördelarna av lokalt bedrivna övningar. Utöver ekonomiska vinster bör lokalt bedrivna övningar leda till höjd beredskap för såväl civilförsvaret som för räddningstjänsten. Länsstyrelsen framhåller att lokala samordningsövningar behöver emellertid inte finnas i varje kommun. Såväl kostnadsskäl som de negativa miljöeffekterna (brand och rök) talar i stället för att flera kommuner utnyttjar samma övningsfält. Förslagsvis skulle ett övningsfält per räddningsregion vara lämpligt. I ett län av Hallands storlek och med endast sex kommuner skulle t. o. m. ett övningsfält för hela länet kunna övervägas. Enligt länsstyrelsens mening bör det undersökas om inte de befintliga militära övningsfälten kan utnyttjas även för civilförvars- och räddningstjänstövningar. Kostnaderna skulle i så fall kunna reduceras ytterligare.

Förslaget med decentraliserad övningsverksamhet får enligt länsstyrelsen givetvis inte leda till att kommunerna drabbas av kostnader som de ej har i dag. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* anser att övningsplatserna inte bara bör gälla för räddningstjänst och civilförvarsaktiviteter utan även vara anpassade för övningar inom arbetarskyddet. Övningsplatserna skall enligt länsstyrelsen användas under vinterhalvåret vilket fordrar en tämligen hög standard bl. a. i fråga om vattenförsörjningen och övningsanordningarnas utformning. Därför är det enligt länsstyrelsen både praktiskt och nödvändigt att anordna regionsvisa övningsplatser eventuellt bara en å två per län. *Linköpings kommun* har ej något att erinra mot grundtanken även

om man kan ställa sig frågande inför att civilförsvarets personal skall övas av brandbefäl vid kommunernas brandförsvär samtidigt som kommunernas brandpersonal skall utbildas av civilförsvärlärare vid nuvarande CUFA-anläggningar. Kommunen förutsätter vid sin tillstyrkan att erforderliga övningsplatser byggs upp helt på statens bekostnad varvid antydda investeringskostnader (ca 200 000 per anläggning) förefaller vara helt orealistiska. Vidare förutsätts att kommunerna erhåller full kostnadstäckning för planläggning och genomförande av de aktuella övningarna. — I betänkandets bilaga 4 redovisade kostnader bedöms av kommunen ligga på en alltför låg nivå. Övning med undsättningspluton kräver — efter vad som går att utläsa av betänkandet — en biträdande övningsledare och fyra instruktörer under tre dagar. I schemalagd tid innebär detta 120 mantimmar. En brandman med slutlön kostar i dag arbetsgivaren ca 75:-/tim. Personal-kostnad, exklusive förberedelsetid, kan uppskattas till ca 15 000 kronor i stället för i betänkandet angivna ca 5 400. Då brandförsvaret ej har någon överkapacitet för att bedriva här aktuell övningsverksamhet understryker kommunen behovet av den fulla kostnadstäckningen. *Jönköpings kommun* finner att utredningens förslag innebär avsevärda fördelar vad gäller utbildningen och fortlöpande övningar med personalen i räddningstjänst. De lokala (eller räddningsregionala) övningsfälten kan enligt kommunen utnyttjas för andra övningsändamål än i beredskapsorganiserade styrkor. *Västerås kommun* anser att decentralisering av viss utbildnings- och övningsverksamhet inom civilförsvaret ger bättre lokal anknytning till arbetsuppgifterna och förbättrad personkännedom. Enligt kommunen måste förutsättningarna för en god utbildnings- och övningsverksamhet förbättras genom att regionala utbildningsanordningar tillskapas och befintliga förbättras genom statens försorg.

Civilförsvarsstyrelsen anser att en sådan successiv omlokalisering kan få positiva effekter men att det är osäkert om det kan ske med bibehållen kvalitet. Förutsättningar bör skapas för att tillgodose lärarbehovet vid lokala övningar. I det sammanhanget bör enligt styrelsens mening också prövas ett alternativ som innebär att de lärare som av kommittén föreslås överförda till länsstyrelserna även i fortsättningen skall knytas till CUFA. Materiel frågan vid lokala övningar är inte heller löst. Lokalt genomförd materiel service kommer troligen att kräva betydande insatser från kommunal personal. Hur materieförsörjning vid lokalt genomförda övningar skall genomföras bör enligt styrelsen studeras ytterligare och göras till föremål för försök. En omlokalisering av övningar med undsättningsenheter anser civilförsvarsstyrelsen vara särskilt tveksam. Möjligheterna att skapa övningsbetingelser lokalt inom ramen för de 15 milj. kr. som utredningen föreslår, måste ifrågasättas. Civilförsvarsstyrelsen anser att övning så långt möjligt skall ske med hela plutoner. Civilförsvarsstyrelsen anser vidare att övning med vissa enheter även fortsättningsvis bör genomföras vid CUFA där rationella övningsanordningar har skapats för detta ända-

mål. Utlokalisering av övningsverksamhet kan vara ett sätt bland andra att skapa utrymme för utbildning av fredsbrandpersonal vid CUFA. Om möjligt bör utrymme skapas utan att ambitionssänkningar åstadkoms. Civilförsvarsstyrelsen och det nya verket bör därför få uppdrag att finna lämpliga former för att skapa sådant utrymme.

Försvarets rationaliseringsinstitut ställer sig något tveksamt till förslag om övningsverksamheten och de effekter det, enligt kommittén, kommer att ge. Ett av de argument som ledde till uppbyggnaden av CUFA var att de övningar, som tidigare genomfördes lokalt, inte höll önskad standard utan att det krävdes viss centralisering. Obestridligt är att det är praktiskt möjligt att genomföra övningar lokalt. Om detta sedan kan ske till samma eller lägre kostnad och utan kvalitetsförsämring jämfört med "CUFA-övningar" framgår inte klart av betänkandet. Trots de minimikrav på övningsplatser, som ställs av kommittén, förefaller det osannolikt att investeringskostnaden för dessa kan begränsas till de 3 milj. kr. årligen under en femårsperiod som kommittén beräknat. Kommitténs resonemang om kvaliteten på de lokala övningarna är enligt institutets mening inte övertygande. Den ökade lokalkännedomen som kommittén framhåller som ett starkt argument torde bli relativt begränsad vid lokalt genomförda övningar av det slag det här är fråga om. Övningarnas syfte är främst att öva undsättningsteknik och samverkan inom undsättningsenheten och detta syfte bör uppnås bättre på en plats med avancerade och för ändamålet lämpliga övningsanordningar. Lokalkännedom erhålls på annat sätt. Ett alternativ kan enligt institutet vara att utvidga de övningar som i dag bedrivs med bl. a. befäl i fältenheter och ålägga kommunerna genomförandansvaret för dessa övningar. Övningar med undsättningsenheter skulle då även fortsättningsvis genomföras vid CUFA. Den utökade brandtjänstutbildning vid CUFA, som föreslås av kommittén, torde ändå kunna genomföras. Samtidigt finns det då inget direkt skäl som talar för att 39 övningsledare från CUFA skall överföras till länsstyrelserna. Samtliga CUFA skall självfallet, i samarbete med länsstyrelserna, biträda kommunerna vid genomförandet av övningar. Institutet anser som tidigare att ett utökat samarbete mellan berörda instanser är att föredra framför de föreslagna personalöverföringarna. Institutet hyser också vissa betänkligheter mot kommitténs uttalande rörande problematiken med att öva hel undsättningspluton. Om det är uppenbara svårigheter att leda en undsättningspluton under en övning torde svårigheterna inte vara mindre i krig. En översyn och omprövning av undsättningsplutonernas krigsorganisation förefaller enligt institutets mening då nödvändig. Förslaget att i fred endast öva i halvpluton förefaller mindre lämpligt om grundenheten i krig även i framtiden skall vara helpluton. *Riksrevisionsverket* anser i likhet med kommittén att civilförsvarets övningar i huvudsak bör genomföras lokalt. Verket vill emellertid peka på att kommitténs diskussion av undsättningsplutonsutbildning innehåller flera oklarheter, vilka bör undanröjas innan

slutlig ställning tas till förslaget. I betänkandet anför, att utbildningen bör genomföras halvplutonsvis med mobiliseringsmaterielen. Riksrevisionsverket vill mot denna bakgrund ifrågasätta om kraven på ledning, ledningsorganisationens utformning och taktiska anvisningar är väl avvägda för undsättningsplutonen. Vidare ifrågasätter verket om mobiliseringsmaterielen räcker till för att medge rationell utbildning av ca 40 räddningsmän. I den redovisade kalkylen saknas såvitt riksrevisionsverket kan finna kostnader för nyttjande av plutonens egna fordon. Verksamheten vid CUFA berörs i flera olika utredningar speciellt vad avser behov av utbildningsresurser. Riksrevisionsverket anser att en samlad bedömning av behov av tillgång på utbildningskapacitet måste göras innan ytterligare investeringar görs vid CUFA. *Civilbefälhavaren i Västra civilområdet* anser att lokal övningsverksamhet i grunden är en bra tanke som bör eftersträvas på sikt. Det är tveksamt om det går att finna tillräcklig tillgång på godtagbara övningsplatser. Samverkan mellan flera kommuner och med freds räddningstjänsten måste enligt civilbefälhavaren vara ett krav. Civilbefälhavaren delar kommitténs uppfattning att lokalt bedrivna övningar höjer beredskapen och ökar motivationen, men bristen på övningsplatser (ev. löst genom samordnad plats i annan kommun) kan emellertid minska dessa effekter. Tanken att i anslutning till en undsättningsplutonsövning öva underhållsplutoner med iordningställande resp. efterarbete med materielen är bra. Detta kan däremot enligt civilbefälhavaren stöta på övningsorganisatoriska (frekvens) problem då antalet underhållsplutoner är betydligt mindre än antalet undsättningsplutoner. Problemet blir ändå större om man skall öva undsättningsplutonerna halvplutonsvis. Civilbefälhavaren ifrågasätter dock starkt lämpligheten i att övergå till halvplutonsövningar. Undsättningsinsatserna i ett krigsskede måste förutsättas bli mycket omfattande och kräva stora resurser. Har personalen aldrig getts tillfälle att öva i större (hela) enheter, är risken stor att enheternas planerade effektivitet ej kan utnyttjas fullt ut. *Länsstyrelsen i Stockholms län* kan inte biträda kommitténs förslag. De flesta kommuner i länet har förhållandevis liten civilförsvarsorganisation varför egna övningsfält skulle bli lite utnyttjade. Eftersom övningsfält kräver dyrbara övningsanordningar, blir egna övningsfält för kostnadskrävande i förhållande till nyttjandegraden. Samma invändning kan i princip anföras mot en övningsplats per region. Enligt länsstyrelsen finns vid civilförsvarsstyrelsens utbildnings- och förrådsanläggningar ändamålsenliga övningsanordningar. Dessa bör utnyttjas. För länets del anser länsstyrelsen det inte vara ekonomiskt försvarbart att bygga kommun- eller regionvisa övningsplatser med hänsyn till den befintliga och välutrustade CUFA-anläggningen i Rosersberg. I län med stora avstånd till civilförsvarsstyrelsens övningsfält kan det däremot enligt länsstyrelsen vara motiverat med närmare belägna övningsplatser om man där kan uppnå en rimlig nyttjandegrad. Länsstyrelsen anser vidare – i motsats till kommittén – att lokalt bedriven övningsverksamhet ej ger några kvali-

tativa eller ekonomiska vinster i förhållande till en centraliserad övningsverksamhet. Enligt *länsstyrelsen i Kalmar län* förefaller förslaget om att bedriva civilförsvarsövningar lokalt principiellt vara lämpligt. Många skäl talar för en sådan ordning. Dock kan enligt *länsstyrelsen* frågas om kommunerna kommer att ha tillräckliga resurser i form av personal, övningsanordningar m. m. för att klara uppgiften. Det kan också delvis ifrågasättas om civilförsvarsorganisationens beredskap och effekt blir högre genom åtgärden. Utredningens förslag att till stor del avveckla övningsverksamheten vid CUFA och i stället låta den bedrivas av länsstyrelse/kommun anser *länsstyrelsen i Västmanlands län* i princip riktigt. Utredningens redovisning av ansvarsfördelningen mellan länsstyrelse och kommun förefaller dock något ofullständig. Av texten (s. 173) förefaller det som om länsstyrelsens roll skulle begränsas till vissa administrativa göromål under det att kommunen svarar för genomförande. Detta trots att utredningen som grundprincip slagit fast att länsstyrelsen skall inrikta och leda verksamheten. När det gäller övningsverksamheten tycks utredningen helt ha uppehållit sig vid övningar av praktisk art, dvs. själva undsättningsarbetet och helt förbigått stabs- och ledningsövningar. Civilförsvarets ledningsstaber liksom den kommunala ledningen i övrigt kommer i ett framtida krig få uppgifter som i många avscenden ligger utanför egentligt civilförvar. Detsamma gäller den nya organisationen hemskydd. Det är därför enligt länsstyrelsens mening angeläget att tillse att alla ledningsenheter ges en operativ inriktning som överensstämmer med den gemensamma grundsyn för länets försvar som upprättats av länsstyrelse och försvarsområdesbefälhavare. Länsstyrelsen anser således att det är en brist i utredningen, att inte ett klart uttalande gjorts, att ansvaret för olika slag av ledningsövningar på lokal nivå i fortsättningen bör åvila länsstyrelsen. Därvid räcker det inte som utredningen antytt (bilaga 3) med insatser av en länsinstruktör. Civilförsvarets resurser måste enligt länsstyrelsen i framtiden på ett helt annat sätt än hittills bli en totalförsvarsresurs och integreras med annan verksamhet. Ledningen av undsättande verksamhet måste knytas ihop med samhällets övriga försvars- och försörjningsåtgärder. Det är därför, som länsstyrelsen ser det, ofrånkomligt att CUFA till stor del upphör med sin övningsverksamhet. På länsstyrelsen bör en "övningsstab" med totalförsvarsinriktning organiseras. I sådana länsvisa staber bör sedan länsinstruktörer (39 st.) ingå, som utredningen föreslår skall överföras från CUFA. *Stockholms kommun* anser att föreslagen decentralisering av civilförsvarets övningsverksamhet samt materiel- och förrådshållning är positiv och ligger i linje med redan fattade beslut om ett kommunlett civilförsvar. Det föreligger dock enligt kommunen oklarheter om ansvars- och kostnadsfördelning samt hur det lokala genomförandet är tänkt att ske. Kommunen delar kommitténs uppfattning om att ökad effektivitet och ett bättre utnyttjande kan erhållas om civilförsvarets övningsverksamhet decentraliseras till kommunerna. Dock hör ansvars- och kostnadsfördelning-

en klarläggas ytterligare. *Gnosjö kommun* framhåller att överflyttningen av övningsverksamheten från CUFA till kommunerna inte får medföra att även kostnaderna överflyttas till kommunerna. Kommunstyrelsen förutsätter att staten svarar för alla kostnader som är förenade med övningsverksamheten inkl. övningsplatser. *Växjö kommun* är tveksam till den föreslagna överflyttningen av övningsverksamheten från civilförsvarsstyrelsens centrala utbildningsanläggningar till kommunerna. Flertalet kommuner saknar både lämpliga övningsplatser och personal för planering och genomförande av övningarna. Förslaget att kommunerna skall överta CUFA-anläggningarnas övningsverksamhet för civilförsvarspersonal ger enligt *Falköpings kommun* möjlighet till utbildning anpassad till lokala förhållanden. Kommunen delar kommitténs förslag men förutsätter att staten ersätter kommunerna härför samt att statliga medel bekostar eventuella erforderliga övningsanläggningar. För *Kramfors kommun* torde förslaget endast komma att innebära ett blygsamt merarbete med materielen. Närheten till Sandö möjliggör redan i dagsläget övningar för fredsräddningstjänsten. Kvaliteten på övningarna främjas bäst enligt kommunen om de kan utföras på en anläggning som fyller både freds- och krigsräddningstjänstens behov. En utveckling av Sandöanläggningen i den riktningen är enligt kommunen angelägen, då den även genom sin placering och närhet till andra myndigheter med inslag av räddningstjänst är unik. Kommunen är beredd att verka för att en sådan utveckling kommer till stånd. Ett första steg i den riktningen torde vara att regionens grundutbildning av brandpersonal och övningsverksamhet bedrivs vid Sandö. *Umeå kommun* förutsätter att övningsverksamheten som f.n. bedrivs vid CUFA-anläggningar och skall överföras till kommunen med biträde från länsstyrelsen bekostas av staten. Länsstyrelsen har i dag inga personella resurser för övningsverksamhet vilket medför att kommunen får ta hela ansvaret. *Svenska kommunförbundet* har inget att erinra mot förslaget att övningsverksamheten vid de s. k. CUFA-anläggningarna avvecklas successivt och i stället bedrivs lokalt av kommunerna med biträde av länsstyrelserna men förutsätter givetvis att kommunerna hålls ekonomiskt skadeslösa. Då det gäller övningsverksamheten vid civilförsvarets utbildnings- och förrådsanläggningar (CUFA) föreslår kommittén att denna successivt bör överföras till kommunerna och bedrivas med biträde av länsstyrelserna. En sådan utveckling förutsätter dock enligt *Svenska kommunalarbetsförbundet* en väsentlig förstärkning av de personella och ekonomiska resurserna för vilka kompensation bör utgå.

Remissinstanserna är genomgående positiva till kommitténs förslag i fråga om materielen. *Länsstyrelsen i Stockholms län* vill dock bibehålla den nuvarande ordningen. Från flera håll understryks betydelsen att kontrollen blir så tillfredsställande att civilförsvarsenheterna kan mobiliseras. Även andra synpunkter framförs av remissinstanserna.

Statens brandnämnd anser att överförandet av materielen för krigsräddningstjänsten kan, under vissa förutsättningar, medföra fördelar samt att kommunernas kostnader för materielanskaffning kan komma att minska genom central upphandling och mängdrabatt. Genom en cirkulation i beredskapslagringen minskas enligt brandnämnden risken för att materiel utsätts för lagringsskador. Brandnämnden framhåller att vid nyanskaffning kan modern och inom utbildningsfunktionen prövad materiel inköpas. Nämnden vill dock framhålla risken att en alltför centraliserad upphandling av stora kvantiteter materiel kan innebära risker för att företag ej satsar på nykonstruktioner och materielutveckling utan endast av konkurrensskäl tvingas se till försäljningspriset. Ett centraliserat inköpsystem kräver därför enligt brandnämnden en i egen regi fungerande test- och utvecklingsfunktion. *Statskontoret* tillstyrker en decentralisering och ett överförande till kommunerna av civildförsvarets materiel. Det är enligt statskontoret visserligen svårt att exakt beräkna vinsterna, men det står ändå klart att utnyttjande av materiel i stället för passiv lagerhållning är att föredra. En viktig uppgift för det nya verket är också att ta initiativ till och arbeta för gemensam upphandling och standardisering av räddningsmateriel. Statskontoret menar dock att det är väsentligt att klara ut om materielen fortlöpande skall redovisas för att säkerställa att de olika civildförsvarens enheterna verkligen kan krigsorganiseras. Regler härför och för hur återanskaffning skall gå till bör enligt statskontoret utarbetas. *Civilbefälhavaren i Övre Norrlands civilområde* anser att samordnad anskaffning och samordnat utnyttjande av räddningsmateriel är viktiga led för att åstadkomma effektivare resursutnyttjande, och ekonomiska besparingar. Även decentraliserad förrådshållning med ökat kommunalt ansvar bör som föreslagits övervägas och utredas. *Länsstyrelsernas ansvar för civildförsvarets mobilisering* måste enligt civilbefälhavaren därvid beaktas. *Länsstyrelsen i Hallands län* är principiellt positiv till förslaget, som på sikt bör ge samhällsekonomiska fördelar men anser att det innan förslaget genomförs krävs ett utförligare ekonomiskt underlag för hur kostnadsfördelningen bör vara mellan staten och kommunerna. Dessutom krävs klara bestämmelser för kontroll och tillsyn av materielens befintlighet och tillstånd samt för ersättningsanskaffning. Med hänsyn härtill tillstyrker länsstyrelsen förslaget att materielfrågorna blir föremål för ytterligare utredning. Enligt *länsstyrelsen i Västerbottens län* leder den föreslagna ordningen till att man enligt länsstyrelsen kan ge snabbare räddningsinsats än om man skall ta fram motsvarande utrustning, t. ex. från transport-, byggnads- eller industriföretag som är noterade i kommunernas s. k. resursförteckning. Den för direkt bruk förrådsställda civildförsvarmaterielen ger enligt länsstyrelsen kort organiseringstid och gynnar försvarsinsatser vid överraskande angrepp.

Civildförsvarsstyrelsen framhåller följande.

Styrelsen anser i likhet med kommittén att en ökad samordning vid

anskaffning av materiel för räddningstjänst i fred och civilförsvarsverksamheten bör vara till fördel för dessa verksamheter både i fred och krig. Det råd för materielanskaffningsfrågor som omnämns nedan i avsnitt 5 bedöms gagna en sådan samordning. Strävan bör vidare vara att åstadkomma en ökad standardisering beträffande materielens prestanda och uthållighet samt underhållsberoende. Syftet härmed bör vara att nå kapacitetsmässigt någorlunda jämförbara räddningsenheter inom olika kommuner. De erfarenheter som efter hand fås inom kommunerna bör kunna samlas upp inom det nya verket för att utnyttjas vid utveckling av ny materiel och omsättning av äldre. Strävan bör vara att de kommunala räddningsorganen kan verka omedelbart med sina fredsresurser även i en krigssituation. För att uppnå en effektiv samordnad materielanskaffning måste resurser för att hantera alla härmed förknippade åtgärder finnas inom det nya verket.

Styrelsen är positiv till förslaget i fråga om upphandlingen. Om enhetlighet åstadkoms mellan kommunerna och staten i upphandlingsfrågor så får detta många positiva effekter. För vissa materielslag kan då den offentliga upphandlingen bli helt marknadsdominerande varför konkurrens-effekterna maximalt kan utnyttjas. För att nå dit krävs dock ett planeringsinstrument främst för att åstadkomma överensstämmelse i behoven. Enligt styrelsens mening är det nya verkets uppgifter i upphandlingsfrågor av den arten att de bör bli föremål för behandling av riksrevisionsverket och dess rådgivande delegation innan verksamheter med gemensam upphandling för statsverket och kommunerna igångsätts. Regeringens beslut den 29 juni 1973 med uppdrag till riksrevisionsverket att fortlöpande vidta åtgärder för att få till stånd en effektiv samordning av hela den offentliga upphandlingsverksamheten utgör grunden för styrelsens uppfattning i denna fråga.

Civilförsvarsstyrelsen delar i huvudsak kommitténs uppfattning och motiverar för att samordna och integrera det kommunala och det statliga hantlandet och utnyttjandet av civilförsvarsmaterielen. Civilförsvarsstyrelsen anser att ett fredstida utnyttjande av civilförsvarsmateriel bör vara positivt från beredskapssynpunkt under förutsättning att lämpliga former kan hittas för hur ett i fred och krig väl fungerande materielförsörjningssystem bör byggas upp. Beträffande kommunal hantering och förrådshållning finns vissa frågeställningar. Bl. a. måste de juridiska aspekterna studeras. Detta har främst med äganderätten, förvaltningen av statens egendom, kontroll och redovisningsmöjligheter och kontraktsfrågor för förrådsbyggnader att göra. Frågorna är i dessa avseenden starkt beroende av hur kommunernas medverkan kan formuleras. Är det fråga om en kommunal skyldighet att hantera och förrådshålla eller är det mera fråga om en statlig upphandling av dessa tjänster. Lagstiftningsvägen synes vara den mest rationella. Beträffande förrådssituationen bör understrykas att de i dag 373 förråden är fördelade på 233 platser runt om i landet. Det är inte säkert att dessa ligger så till att byggnaderna kan tjäna som förrådsplats vid en kommunal förrådshållning. Kontraktstiden är i vissa fall lång (som längst

till år 2010) vilket styrelsen ser som ett problem och eventuellt ett dyrt sådant.

Kommittén anför i sitt betänkande bl. a.:

”FRI:s studie visar dock att en del av materielen – ca 20 % av räddningsmaterielen – redan nu kan användas av kommunernas brandförsvär som akut- och förstärkningsmateriel”. Vidare anføres: ”Vårt förslag om överföring till kommunerna av viss civilförsvarmateriel (dvs. akut- och förstärkningsmaterielen) bör möjliggöra en personalminskning vid CUFA i storleksordningen 10 års-arbetskrafter”. Civilförsvarsstyrelsen ställer sig tveksam till denna del av utredningen. En undersökning av dagens situation med akut- och förstärkningsmaterielen visar på andra siffror än de som finns i kommittébetraktandet. Denna bristande överensstämmelse måste snarast klaras ut. I avvaktan på resultat som visar hur det verkligen förhåller sig kan inte heller anföras något av verkligt värde i personalminskningsfrågan. En möjlig orsak till de skilda uppgifterna kan vara att kommittén har utgått från en annan definition av ”akut- och förstärkningsmateriel” än den som användes när dessa begrepp infördes i mitten på 1970-talet.

I samband med överlämning av akutmateriel till kommunerna och uppläggningsenheten av förstärkningsmateriel i civilförsvarsförråd har inte tagits hänsyn till från vilka civilförsvarsenheter som materielen tagits. I princip har respektive kommun fått välja den materiel som man önskat ur det befintliga sortimentet utan hänsyn till enhetstillhörighet eller mobiliseringsberedskap. Detta innebär bl. a. att materielsammansättningen inom akut- och förstärkningsmaterielen varierar från kommun till kommun. Dessutom måste denna materiel i händelse av mobilisering återställas till respektive mobenhet. Eftersom den nu fördelade materielen tillhör många olika enheter innebär denna återlämning i sig ett antal problem och kan komma att försena mobiliseringen. Mobiliseringsberedskapen påverkas negativt. Mot bakgrund av bl. a. att enligt försvarsbeslut 1982 högre krav måste ställas på civilförsvaret att kunna agera snabbt vid överraskande angrepp m. m. är nuvarande system beträffande akut- och förstärkningsmateriel olämpligt. Civilförsvarsstyrelsen vill i detta sammanhang peka på möjligheterna till andra lösningar än de som kommittén föreslagit. Som huvudprincip bör gälla att hela mobiliseringsenheternas materiel överlämnas till den kommun inom vilken den aktuella enheten ska mobilisera i händelse av krig. Därmed reduceras de nuvarande negativa effekterna på mobiliseringsberedskapen. Nuvarande akutmateriel bör återkallas och tillsammans med förstärkningsmaterielen återföras till respektive mobiliseringsenhet. Styrelsen finner att ett av huvudförslagen i kommitténs betänkande är att öka kommunernas möjlighet att i högre grad än hittills, disponera civilförsvarmaterielen. Särskilda utredningar erfordras härför, vilket bör ankomma på det nya verket att utföra tillsammans med inblandade parter. Försök bör därvid göras med överlämning av hela materielenhe-

ter såsom beskrivits ovan. Härvid måste behandlas frågor om utnyttjande av materielen i freds räddningstjänsten, underhållsfrågor, omsättnings-, ersättnings- och finansieringsfrågor m.m. För att åstadkomma ett bättre utnyttjande av civilförsvarsmaterielen i fredstid och därmed nå de positiva effekter som påtalats ovan har styrelsen redan föreslagit en försöksverksamhet med utökat samarbete mellan staten och kommunerna i materiel-frågan. Detta förslag som nu förelagts regeringen bygger emellertid inte på kommunal hantering och förrådshållning utan i stället föreslås kommunerna få samköpa/avropa/hyra materiel till attraktiva priser. Det är enligt styrelsens uppfattning angeläget att de resurser som finns i civilförsvarets förråd även utnyttjas i fredstid – allt under den naturliga förutsättningen att beredskapsnivån inte påverkas negativt. Det är viktigt att denna försöksverksamhet påbörjas tidigt så att erfarenheterna kan ingå i det underlag som krävs för den av CESAM-kommittén föreslagna totala samordningen.

Försvarets rationaliseringsinstitut framhåller att överföring av all akut- och förstärkningsmateriel till kommunerna kan innebära vissa svårigheter. Alla kommuner har inte möjligheter att förrådsställa materielen på lämpligt sätt. Vissa kommuner har redan inom nu gällande bestämmelser tagit över en del – dock inte all materiel. Andra kommuner har av olika skäl – t. ex. svårigheter att billigt, säkert och med god tillgänglighet förrådshålla materielen – inte sett det som lämpligt att ta hand om materielen. Det är enligt institutets mening viktigt att överföringen sker i samråd med kommunerna och på ett sådant sätt att såväl beredskap som ekonomi kan tillgodoses. Institutet anser att frågan om överföring av materielen i sin helhet påverkar krigsorganisationen, principerna för mobilisering, förrådsställning och personalförsörjning. En total översyn av civilförsvarsverksamheten på regional och lokal nivå bör därför enligt institutet genomföras innan ytterligare ansvar överförs till kommunerna. Översynen bör omfatta civilförsvarets krigsorganisation, materielhantering, förrådsverksamhet och kommunens resp. länsstyrelsens ansvar rörande mob och personalfrågor i fred och krig. Ett lokalt civilförsvär där varje kommun får egna civilförsvarsenheter och förråd bör därvid enligt institutets mening övervägas. Kommunen ges då det direkta ansvaret för sina civilförsvarsenheter och dessas utrustning.

Luftfartsverket delar kommitténs förslag att kommunerna bör få förfoga över civilförsvarets materiel i samband med räddningstjänst, men anser att förslaget även bör innefatta andra än kommunerna i samband med organisation av räddningstjänst, t. ex. brand- och räddningstjänst vid flygplats oberoende av vem som driver denna (staten, kommun, enskild). Ett ökat samutnyttjande av "freds- och krigsmateriel" samt ökade möjligheter till samordnade inköp bedömer *civilbefälhavaren i Västra civilområdet* vara klart samhällsekonomiskt fördelaktigt. Civilbefälhavaren håller med om att ett bättre ekonomiskt underlag för kostnadsfördelning mellan stat och kommun måste tas fram. Civilbefälhavaren har den uppfattningen att staten alljämt måste vara beredd att stå för större delen av kostnaden även

om kommunerna nyttjar och sliter på beredskapsanskaffad materiel i fred. Många frågor är obesvarade i detta avsnitt, bl. a. vad som skall göras för de kommuner som i organisationen ej kommer att tilldelas någon undsättningspluton (och därmed ej heller något materielansvar) men som i freds-räddningstjänsten tilldelats förstärkningsmateriel. *Länsstyrelsen i Kalmar län* ser positivt på att kommunerna i framtiden kan utnyttja civilförsvarsmaterielen i den fredstida räddningstjänsten. Styrelsen anser dock inte att kommittén redovisat övertygande underlag avseende kommunernas möjligheter att svara för drift, underhåll och tillsyn av civilförsvarets förråd och materiel. För att säkerställa att kommunerna sköter dessa uppgifter på ett från beredskapssynpunkt tillfredsställande sätt kan en starkare tillsynsfunktion från länsstyrelsens sida vara lämplig. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* delar i princip förslaget att decentralisera civilförsvarets materielhantering. Länsstyrelsen är nämligen av den uppfattningen att den förrådsverksamhet som CUFA i dag bedriver inte är rationell. Främsta skälet är de många och långa resor som nu upptar personalens tid. En förändring härav torde bli ofrånkomlig. Samtidigt inser länsstyrelsen att ett snabbt överförande till kommunerna inte låter sig göra. Det "arv" som befintliga förrådsbyggander innebär måste av kostnadsskäl tas tillvara. För att erhålla en rationellare fredshantering har länsvis anordnats ett fåtal större förrådsbyggnader. Förrådens belägenhet har inte någon samstämmighet med rådande kommunindelning. Flera kommuners räddningsmateriel har sammanförts i gemensamma förråd långt från de platser där personalen skall mobiliseras och förläggas. Ur beredskapssynpunkt är detta enligt länsstyrelsen självfallet inte bra. Även ur sårbarhetssynpunkt är nuvarande materielkoncentration till nackdel. Länsstyrelsen anser att en förhyrning av mindre förråd skulle i dag lätt kunna genomföras, då en mängd lantbrukare har kreaturslösa gårdar med tomma ladugårdar. Ett sådant förfarande vore ur samhällsekonomisk synpunkt fördelaktigt. Förråden skulle kunna erhållas på eller nära mobiliserings- och grupperingsplatserna för respektive civilförsvarsbas. Mot bakgrund av denna principiella syn på civilförsvarets förrådshållning föreslår länsstyrelsen följande kompromisslösning. Förrådshanteringen bör snarast överföras från CUFA till länsstyrelsen, där ansvaret tidigare legat. Målsättningen skall sedan vara – om det visar sig genomförbart – att fortsätta decentraliseringen. Detta bör ske tidigast vid tidpunkt då erfarenhet erhållits från kommunernas övertagande av det planerings- och ledningsansvar som skall vara genomfört den 1 januari 1987. Genom ett stegvis förfarande hinner ytterligare utredningar om materielhanteringen genomföras, som CESAM-kommittén ansett erforderliga, innan materielansvaret kan föras över från stat till kommun. Länsstyrelsen avvisar förslaget att kommunerna redan nu skall överta ca 20 % av räddningsmaterielen (akut- och förstärkningsmateriel) eftersom något utrymme för så stora materielmängder inte finns tillgängliga på brandstationerna. *Gävle kommun* framhåller att det ur samhäll-

sekonomisk synpunkt naturligtvis är riktigt att kommunerna i full utsträckning skall få nyttja civilförsvarsmateriel i freds räddningstjänsten. Skall dessa tankegångar meningsfullt kunna tillämpas i praktiken måste enligt kommunen dock nuvarande anskaffningsrutiner för civilförsvarsmateriel ändras. Det är inte tillfredsställande att ny modern materiel tillförs civilförsvarsförråden och därefter förrådshålls under 20–30 år varefter följer en kassering av oanvänd materiel. I stället bör enligt kommunens mening behovet av anskaffning av ny materiel som är användbar för freds räddningstjänst tillföras kommunernas räddningsorganisationer under viss tid och efter exempelvis halva användningstiden föras över till civilförsvarsförråd. På så vis får enligt kommunen freds räddningstjänsten tillgång till relativt modern materiel samtidigt som säkerligen en hel del pengar kan sparas.

Länsstyrelsen i Stockholms län framhåller att kommunerna redan i dag har tillgång till sådan civilförsvarsmateriel, s. k. akut- och förstärkningsmateriel, som de bedömt kan vara till nytta vid nödlägen. Något uttalat behov från länets brandförsvar att få tillgång till ytterligare civilförsvarsmateriel finns inte. Den nuvarande materielen är, som kommittén också redovisar, i vissa fall gammal och omodern och inte särskilt användbar i fred. Även om länsstyrelsen kan dela kommitténs uppfattning om det önskvärda i att använda civilförsvarsmateriel i fred i moderniseringssyfte, behöver inte detta innebära att materielen måste förrådsställas i och hantearas av kommunerna. Man kan mycket väl tänka sig att sådan civilförsvarsmateriel, som kan användas i fred, fritt skulle få disponeras av kommunerna även om nuvarande ansvarsförhållande inte ändras. I kommitténs redovisning saknar länsstyrelsen en redogörelse för de skäl som i början av 1970-talet medförde att länsstyrelsernas ansvar för förrådshållning och materielhantering centraliserades till civilförsvarets utbildningsanläggningar (CUFA). De motiv som då framfördes – ekonomiska och rationella – synes alltjämt vara bärande. Nuvarande ansvar bör därför gälla även i fortsättningen. Länsstyrelsen avstyrker sålunda ett ändrat ansvarsförhållande och ytterligare utredningar i dessa frågor. Tilläggas kan att huvuddelen av civilförsvarsförråden i Stockholms län inte finns i de kommuner som avses disponera den förrådsställda materielen för civilförsvarsenheterna.

3.6 Förebyggande åtgärder

Kommittén föreslår att räddningsverket centralt skall verka för att räddningstjänstens och civilförsvarets intressen tillgodoses i samhälls- och bebyggelseplaneringen. Lika med räddningstjänstkommittén föreslås att verket får en samordnande funktion för skadeförebyggande åtgärder. Det skadeförebyggande arbetet blir enligt kommittén en väsentlig del av verkets uppgifter. Enligt kommitténs mening bör verket också leda produktionen av skyddsrum och anläggningar för civilförsvarets krigsorganisation.

Remissinstanserna är genomgående positiva till kommitténs förslag i denna del med undantag för fortifikationsförvaltningen i fråga om produktionen av anläggningar.

Fortifikationsförvaltningen framhåller att förvaltningen finner det vara fortsatt lämpligt att skyddsrum byggandet bibehålles vid civilförsvarsstyrelsen, statens planverk och kommunerna eftersom skyddsrum problemen i huvudsak berör andra områden än där förvaltningens särskilda kompetens kommer till sin rätt. Situationen är däremot enligt fortifikationsförvaltningen en annan när det gäller anläggningar med kvalificerat skydd mot vapenverkan. Förvaltningen producerar i dag så gott som alla försvarets anläggningar med skydd mot vapenverkan och upprätthåller därför kontinuerligt en hög kompetens inom området. Denna kompetens bör utnyttjas även av civilförsvaret vid byggande av kvalificerade anläggningar av typen ledningscentraler och befolkningsskyddsrum. Härigenom erhålls automatiskt de bästa lösningarna med hänsyn till aktuella kunskaper inom det fortifikationstekniska fältet. Med denna bakgrund föreslår fortifikationsförvaltningen att räddningsverket får programansvaret för produktion av anläggningar medan förvaltningen åläggs produktionsansvaret. De närmare formerna för ett sådant samarbete bör utredas av de båda verken gemensamt. *Försvarets forskningsanstalt* konstaterar att det är tillfredsställande att kommittén pekar på vikten av att såväl freds räddningstjänstens som civilförsvarets intressen tillgodoses i samhälls- och bebyggelseplaneringen. Det förefaller likaledes lämpligt att dessa frågor behandlas inom samma sakområde som har hand om övriga frågor inom byggnads- och anläggningsområdet. Forskningsanstalten bedömer det som angeläget att behålla den tekniska kompetens beträffande skyddsrum- och anläggningsbyggande som nu finns inom civilförsvarsstyrelsen samt biträder således kommitténs uppfattning att det finns övervägande skäl att bibehålla nuvarande ansvarsförhållande när det gäller produktion av såväl skyddsrum som anläggningar för civilförsvarets krigsorganisation. *Civilförsvarsstyrelsen* har inga principiella invändningar mot förslagen i detta avsnitt. Frågan om beredskapshänsyn i samhällsplaneringen har aktualiserats inför 1987 års försvarsbeslut. Möjligheterna för det nya verket att genomdriva sådana beredskapshänsyn torde öka med ett samlat ansvar för förebyggande åtgärder mot olyckor i såväl fred som krig. Avsnittet speglar inom detta område vissa höjda ambitioner t.ex. vad gäller samordning och styrning genom föreskrifter. Civilförsvarsstyrelsen biträder kommitténs förslag att bibehålla nuvarande ansvarsförhållanden då det gäller produktion av skyddsrum och anläggningar. *Statens brandnämnd* betonar att det enligt räddningstjänstkommittén tillkommer nya uppgifter som får betydelse för det framtida räddningsverkets verksamhet och vill här särskilt framhålla att det förebyggande arbetet skall omfatta andra olyckor än brand, vilket ger den förebyggande räddningstjänsten en för insatserna att rädda liv och minska lidande vid olyckor mera verklighetsanpassad inriktning. *Civilbe-*

fälhavaren för Övre Norrlands civilområde vill även särskilt framhålla att han delar kommitténs bedömning att nuvarande ansvarsförhållanden bör behållas när det gäller produktion av skyddsrum och anläggningar. Det finns i dag enligt civilbefälhavaren kompetens och väl inarbetade rutiner på alla nivåer för detta. Det måste därför bli en naturlig och viktig uppgift för det nya verket att centralt leda verksamheten. Civilbefälhavaren anser att det är även ett viktigt led i det lokala ansvaret att kommunerna har en påtaglig roll i den skadeförebyggande verksamheten och förberedelserna för sin egen ledning av civilförsvaret i krig. *Länsstyrelsen i Hallands län* delar uppfattningen att en angelägen uppgift för den nya myndigheten bör bli att verka för att såväl civilförsvarets som freds räddningstjänstens intressen tillgodoses i samhälls- och bebyggelseplaneringen. Förutsättningarna för ett större hänsynstagande till civilförsvarets intressen i samhällsplaneringen bör enligt länsstyrelsens mening öka när kommunerna övertar ansvaret för ledningen av civilförsvaret på lokal nivå. Det blir därmed naturligare för kommunerna att beakta hur befolkningsskyddet påverkas av samhällsbyggandet – exempelvis lokaliseringen av bostadsområden i förhållande till olika slags bekämpningsmål. Länsstyrelsen anser att en viktig förutsättning för att kommunerna skall kunna göra sina bedömningar är emellertid att de får ta del av de analyser av bekämpningsmål som utarbetats av länsstyrelsen och försvarsområdesbefälhavaren. Detta kräver ändringar i gällande sekretessbestämmelser. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* anser att den föreslagna grundsynen inte bara bör beakta planering och byggande. Den bör också enligt länsstyrelsen beakta de särskilda förebyggande skyddsvillkor som i krig kan krävas vid arbetsplatser i anläggningar som kan bli/vara direkta mål eller som ligger i s.k. högriskområden. Företrädare för arbetarskyddsstyrelsen samt de centrala fackliga organisationerna bör därför enligt länsstyrelsens mening ingå i eller adjungeras till de föreslagna råden för räddningstjänst och för samordning av förebyggande åtgärder. *Stockholms kommun* stödjer uppfattningen att den organisatoriska placeringen av den centrala ledningen för produktion av skyddsrum och andra anläggningar för civilförsvarets krigsorganisation fortsättningsvis skall vara en uppgift för det nya centrala verket. En stor del av civilförsvarets verksamhet i krig bygger på ett väl fungerande skydd. Det vore enligt kommunens mening från samordnings- och planeringssynpunkt olyckligt att centralt särskilja denna del av verksamheten.

3.7 Forskning och utveckling

Räddningsverket föreslås få en stark forsknings- och utvecklingsfunktion. Härmed avses inte förutsättningarna för det arbete som bedrivs av styrelsen för svensk brandforskning att bli ändrade.

Remissinstanserna är positiva till kommitténs förslag. Några instanser utvecklar sin syn i denna del.

Civilförsvarsstyrelsen framhåller följande. Styrelsen anser liksom CESAM och räddningstjänstkommittén att det är angeläget att forskningsverksamheten i samhället så långt möjligt samordnas. Genom det föreslagna verkets tillkomst skapas förutsättningar för en effektivare samordning mellan berörda intressen. Det nya verket bör därför ha breda kontakter med forskningsvärlden såväl nationellt som internationellt. I det nya verkets uppgifter bör ingå att ha ett övergripande ansvar för inriktning av forskningen inom verkets ansvarsområde. Styrelsen anser därför att en senare omprövning av räddningsverkets och brandforsks uppgifter bör bli aktuell. I det sammanhanget bör också frågan om finansieringen tas upp. Styrelsen delar också räddningstjänstkommitténs uppfattning att det nya verkets allmänna syn på samhällsutveckling och hotbilder får färga innehållet i forsknings- och utvecklingsprogrammet för räddningstjänsten. Räddningsverket bör få ett starkare inflytande när det gäller att utse statens ledamöter i Brandforsk. Vidare bör det nya verket representeras i de arbetsgrupper som löpande följer upp de olika forskningsprojekten. Styrelsen anser att för att verket skall kunna fylla sin samordningsroll och sin rådgivande och inriktande funktion krävs en stark forsknings- och utvecklingsfunktion. Studier, forskning och utveckling bedrivs dels för att få underlag för att inrikta verksamheten och dess funktioner på lång och kort sikt (program), dels för att utforma i verksamheten ingående komponenter (produktion). CESAM-kommittén behandlar främst forsknings- och utvecklingsfunktionen kopplat till programfunktionen. Civilförsvarsstyrelsen delar i det sammanhanget framförda synpunkter. För att verket skall kunna fylla sin rådgivande funktion krävs även resurser för utvecklingsfunktionen inom olika produktionsområden.

Försvarets forskningsanstalt konstaterar med tillfredsställelse att kommittén betonar behovet av en stark funktion för forskning och utveckling. Det är vidare tillfredsställande att kommittén pekar på behovet av personal med erfarenhet av forskning. Det nya verket bör även genom sin integriering av freds- och krigsräddningstjänst ge bättre möjligheter än vad som tidigare varit fallet att initiera forskning för det släckande brandförsvaret. Forskningsanstalten biträder kommitténs förslag att Brandforsk även i fortsättningen skall ha en självständig ställning och ansvar för i första hand brandforskning inom freds räddningsområdet. Det samarbete som kunnat utvecklas inom Brandforsk mellan företrädare för stat, kommuner och näringsliv ser forskningsanstalten som något mycket värdefullt. Det bör prövas om ett organ med likartad uppbyggnad som Brandforsk kan ansvara för forskning beträffande andra fredsoflyckor än brand, t. ex. kemikalieolyckor. Det är angeläget att hålla sambandet mellan freds- och krigsinriktad forsknings/studieverksamhet. Forskningsanstalten föreslår därför att räddningsverket ges uppgiften att långsiktigt inrikta forskning och studier för all räddningstjänst eventuellt med undantag för kärnkraftsolyckor enligt nedan.

Även om forskningsanstalten anser att det kan vara rimligt att begränsa arbetet med perspektivplaner i förhållande till civilförsvarsstyrelsens tidigare insatser, så behövs en perspektivplanering för att värna om långsiktighet i verksamheten och som ett sätt att hålla kontakt med övriga delar av totalförsvaret. Forskningsanstalten bedömer det därför inte som rimligt att några större personalresurser frigörs genom en ominriktad perspektivplanering. I stället behöver de ytterst knappa resurser som f. n. finns inom de berörda organisationerna och organisationsdelarna för forsknings-, utvecklings- och studiefrågor förstärkas för att ge innehåll åt kommitténs markering av en stark forsknings- och utvecklingsfunktion. Bland annat behöver kapaciteten för övergripande analyser av brandförsvarsstatistik utvecklas. En sådan markering av den långsiktiga verksamheten vore också till fördel för forskningsanstalten. Den skulle innebära att dialogen med forskningsanstalten då kunde föras på systemnivå och inte så mycket som nu hamna på komponentnivå. Forsvarsforskningens och forskningsanstaltens relationer till räddningsverket diskuteras inte närmare i betänkandet. Hittills har forskning för civilförsvarsstyrelsens räkning i allt väsentligt bedrivits inom ramen för försvarsforskningsanslaget (Fö/F5). Eftersom FoU-området behåller sin uppdelning i en freds- och en krigssida, där räddningsverket primärt ansvarar för krigssidan, så utgår forskningsanstalten från att denna ordning gäller även fortsättningsvis. Det alternativet markerar också räddningsverkets roll som en del av totalförsvaret. Som ett led i samarbetet mellan räddningsverket och forskningsanstalten förefaller det vidare naturligt att det nya verket – liksom för närvarande civilförsvarsstyrelsen – har en kommenderad tjänsteman, som del av sin tid tjänstgör vid forskningsanstalten. Det torde också vara lämpligt att denna tjänsteman organisatoriskt knyts till räddningsverkets forsknings-, utvecklings- och studiefunktion. Forskningsanstaltens s. k. OA-grupp vid civilförsvarsstyrelsen förutsatts av CESAM föras över till det nya verket vilket också är forskningsanstaltens strävan.

Styrelsen för teknisk utveckling tillstyrker kommitténs förslag till ökad samordning av såväl teknisk forskning och utveckling som nyanskaffning och standardisering av materiel. Det är dock viktigt, vilket även påpekas i betänkandet, att nuvarande funktioner, resurser och samarbetsformer inom forskning och utveckling tas tillvara också i framtiden vilket även bör gälla den ekonomiska styrningen av FoU-medel. Inom de områden styrelsen ingår som finansiär deltar styrelsen i lika hög grad exempelvis med stöd i styrning av tekniska forskningsprojekt, juridisk rådgivning och utnyttjande av forskningsresultaten i teknikupphandlingsprojekt, som även dessa delfinansieras av styrelsen. Detta stöd från styrelsen till den tekniska forskningen inom Brandforsk skulle inte kunna genomföras om FoU-medlen, som redan budgeterats t. o. m. år 1987, förs till det nya räddningsverket. Det är dessutom väsentligt att styrelsen, för sitt övergripande ansvar inom teknisk forskning och utveckling, även har ansvar för FoU-medel till

olika delområden där kvalificerat tekniskt FoU-arbete bedrivs. Detta möjliggör en tidig förmedling av forskningsresultat mellan olika instanser och förebygger kostnadskrävande dubbelarbete.

Länsstyrelsen i Västerbottens län anser att man bör skärpa samordningen inom forskning som berör "risk och skador samt metoder och åtgärder" för att förebygga och avhjälpa skador inom räddningsverkets ansvarsområde. Man bör enligt länsstyrelsen överväga att till verkets ledning knyta ett råd för forskning eller att uppdraga t. ex. åt försvarets forskningsanstalt att samordna de vid bl. a. arbetarskyddsstyrelsen, arbetsmarknadsinstitutet i Umeå, universiteten, industrin och transportväsendet aktuella programmen inom "riskforskning". Mot förslaget finns enligt *Linköpings kommun* intet att erinra. Kommunen finner det angeläget att understryka att funktionen skall ha som huvuduppgift att samordna den forskningsverksamhet som i dag bedrivs avseende räddningstjänst. Tillskapande av ytterligare ett forskningsorgan skulle enligt kommunens mening sannolikt få till resultat att de redan i dag begränsade resurserna ej kan utnyttjas optimalt. *Västerås kommun* anser att räddningsverkets uppgift att leda och samordna forsknings- och utvecklingsarbetet är av största betydelse i den förebyggande och skadeavhjälpare räddningsverksamheten. Viss tveksamhet kan enligt *Svenska brandskyddsföreningen* anföras mot de reella möjligheterna för det nya räddningsverket att samordna andra centrala myndigheters anslag inom räddningstjänstområdet. Föreningen delar dock CESAM-kommitténs bedömning av räddningstjänstverkets roll i förhållande till nuvarande organisation för Brandforsk. Även *Svenska kommunförbundet* delar kommitténs bedömningar avseende behovet av ett aktivt forsknings- och utvecklingsarbete. Det arbete som bedrivs av styrelsen för svensk brandforskning är enligt kommunförbundet i detta sammanhang av stor betydelse.

3.8 Information

Kommittén föreslår att räddningsverket skall ha ett övergripande samordningsansvar för informationen till allmänheten om olycksrisker, hur man förebygger dessa och hur man handlar när en olycka har inträffat. Verket bör enligt förslaget i informationsarbetet nära samverka med andra organisationer och organ som bedriver sådant arbete.

Remissinstanserna har inte någon erinran i denna del. Några remissinstanser pekar på den betydelse som informationsfrågorna kan väntas få i det nya verket. Det anses från något håll att frågorna fått en något undanskymd plats i betänkandet. Endast en remissinstans tar upp frågan om en informationsbank för räddningstjänsten.

Försvarets forskningsanstalt framhåller att i organisationsförslaget för räddningsverket har verksamheten som syftar till att allmänheten skall få kontakt med och kunna delta i civilförsvarsverksamhet kommit något i

skymundan. Förslagsvis kunde sakområdet "utbildning m. m." kallas "utbildning och kontakt med allmänheten". Alternativt kunde "kontakt med allmänheten" bli ett eget sakområde. *Statens brandnämnd* anser att, om räddningstjänsten skall få den genomslagskraft som erfordras i det framtida samhället, bör informationen till allmänheten utvecklas ytterligare. Den utomordentliga resurs, som den enskilda människan utgör på olycksplatsen, kan enligt brandnämndens mening endast tillvaratas om räddningsverkets uppdrag beträffande information ytterligare understryks. Brandnämnden vill understryka vikten av att verket ges tillräckliga resurser i form av personal och medel för att föra ut sina budskap, gärna med hjälp av räddningstjänstorganen, fackliga och frivilliga organ, massmedia o. dyl. Enligt *Västerås kommun* är informations- och rådgivningsverksamheten av största betydelse för räddningstjänsten och bör tillföras erforderliga resurser. *Svenska brandförsvarsföreningen* anser att det är av stor vikt att det skapas tydliga ansvarsförhållanden för de olika informationsområdena. Ansvar för den förebyggande informationen till allmänhet och skolor bör därvid läggas på föreningen. Frågan om en central informationsbank hänvisar CESAM-kommittén till en närmare prövning via statskontoret som får i uppdrag att utreda frågan även med hänsyn till ekonomiska konsekvenser. Föreningen delar uppfattningen att frågan är komplicerad och sannolikt dyrbar. Eftersom flera av uppgifterna är av sådan karaktär att de ligger nära föreningens område är föreningen villig att undersöka möjligheterna att integrera en sådan informationsbank i befintliga system som föreningen ändå kommer att datorisera. *Linköpings kommun* har ej något att erinra mot förslaget men understryker att man även fortsättningsvis bör utnyttja Svenska brandförsvarsföreningens resurser och erfarenheter. För att kunna minska samhällets totala kostnader för bränder och räddningstjänstuppdrag måste enligt *Umeå kommun* ökade resurser satsas på information och utbildning. Dessa informationsresurser bör enligt kommunen tillskapas både på central och regional nivå för att nå ända ut till skolor, industrier, företag m. m. Umeå kommun anser det viktigt att informationsmedia som TV och radio används för att få en god genomslagskraft. Även vad avser informationsuppgifter för verket kan *Svenska kommunförbundet* i det stora hela tillstyrka kommitténs förslag. Räddningstjänstkommittén föreslår emellertid i sitt slutbetänkande att Svenska brandförsvarsföreningen bl. a. skall få ställning som samhälleligt informations- och utbildningsorgan inom räddningstjänsten i fråga om brandskyddsåtgärder som riktas mot allmänheten och skolorna. Kommunförbundet ansluter sig helt till detta förslag och framhåller vikten av att räddningsverket vid uppbyggnaden av sin informationsfunktion beaktar detta förhållande.

Sveriges radio framhåller att de väsentliga frågor som berör räddningsansvariga myndigheters information till allmänheten och som räddningstjänstkommittén ägnat stor uppmärksamhet knappast omnämns i utredningen. På räddningsverket kommer enligt *Sveriges radio* att ställas stora

krav, när det gäller att ge råd och föreskrifter beträffande informationsverksamheten i samband med nödsituationer. Information till allmänheten, när det gäller civilförsvarsverksamhet, är enligt Sveriges radios uppfattning en av radions och TV:s stora uppgifter i krig. Radio och TV kan lösa uppgifterna på i princip tre olika sätt, nämligen genom myndighetsmeddelanden, genom nyhetsverksamheten och genom särskilda informationsprogram. *Myndighetsmeddelanden* sänds med utgångspunkt från programföretagens skyldighet att lämna allmänheten information av vikt. Meddelanden kan sändas på olika nivåer. De formuleras av myndigheterna. De kan vara av mera långsiktig karaktär och innehålla föreskrifter och råd. De kan också vara av operativ art och innehålla direkta, brådska order till allmänheten om skyddsåtgärder, exempelvis vid radiakbeläggning eller anfall med C-stridsmedel. För att möjliggöra snabba operativa meddelanden samgrupperas enheter ur Sveriges radio i krig med civilförsvarsmyndigheter på samtliga nivåer. I *nyhetsverksamheten*, som i krig bedrivs så långt det är möjligt efter fredstida principer, lämnas uppgifter om vad som hänt och görs bedömningar beträffande den kommande utvecklingen. *Särskilda informationsprogram* är dels avsedda för allmänheten, dels för civilförsvarspersonal. Centralt finns i Sveriges radios krigsorganisation en radio- och TV-enhet, vars huvuduppgift är att i samarbete med centrala totalförsvarsmyndigheter kunna producera särskilda informationsprogram. Sveriges radio anser, att räddningsverket kommer att få stora uppgifter, när det gäller planläggningen för information i krig. De uppgifter som innebär samverkan med Sveriges radio är enligt Sveriges radios mening mer omfattande än vad som framgår av kommitténs redovisning. Fredsplaneringen bör inte i första hand inriktas på att färdigställa TV-program, som kommittén anger, utan att skapa praktiska förutsättningar för medverkan på sätt som skisserats ovan. Detta innebär bl. a. att personal skall utses och utbildas och övas, när det gäller medverkan i informationsverksamheten. Det bör också ske en sådan planläggning att det finns underlag för produktion av informationsprogram vid beredskap och krig. I avsnittet om kommitténs överväganden och förslag omnämns massmediernas krav på information från verket och att det är viktigt att verket kan tillgodose denna efterfrågan (s. 249). Sveriges radio delar kommitténs uppfattning härvidlag men vill också betona, att det är viktigt att verket har kapacitet att i enlighet med vad som ovan föreslagits själv ta initiativ, när det gäller planering av informationsverksamheten.

4 Organisationens huvuddrag

Kommittén föreslår att verksamheten resursmässigt delas in i två program, nämligen räddningstjänst och förebyggande skydd. Programindelningen syftar enligt kommittén främst till att underlätta för statsmakterna

att ta ställning till målen för verksamheterna. Fem sakområden anges för verket, nämligen planläggning, organisation och beredskap, materiel, utbildning m. m., stadsplanering och byggande m. m. samt administration. Ett sekretariat för produktionssamordning, forskning och utveckling, internationella kontakter samt information och massmediakontakter bör enligt förslaget bildas direkt underställt verkets ledning. Vidare föreslås ett särskilt sekretariat åt rådet för räddningstjänst. Organisatoriska åtgärder bör också enligt förslaget vidtas så att räddningstjänstens krigsduglighet bevakas särskilt.

För kontakten med andra myndigheter och organ föreslår kommittén att fem råd bildas, nämligen för samordning av räddningstjänst m. m., för samordning av förebyggande åtgärder, för utbildning, för beredskap mot kärnkraftsolyckor och för samordning av kommunala beredskapsfrågor.

Enligt kommittén bör verket ha en lekmannastyrelse med sju eller åtta särskilt utsedda ledamöter. I styrelsen skall enligt förslaget ingå representer för kommunerna och landstingskommunerna.

Kommittén föreslår att försvarets planerings- och ekonomisystem (FPE-systemet) skall tillämpas med de modifieringar som behövs för att det skall passa det nya verket.

Remissinstanserna är i huvudsak positiva till kommitténs förslag i denna del. Synpunkter framförs emellertid från olika håll om främst rådens sammansättning.

Civildéforsvarsstyrelsen delar i huvudsak kommitténs uppfattningar vad gäller indelning i huvudfunktioner och uppgiftsområden. Styrelsen har emellertid vissa synpunkter och frågeställningar då det gäller de olika områdenas utformning och innehåll. Allmänt kan sägas att de klart höjda ambitionsnivåer som anges på många områden är angelägna. Men att genomföra dessa – tillsammans med de långt gående rationaliseringskraven och sett till de idéer som i betänkandet presenteras i dimensioneringsfrågan – kan enligt styrelsen inte ske utan påfrestningar i organisationen. Möjligheten att mildra dessa genom sänkta ambitioner på andra områden synes inte stora och torde inte påverka totalen nämnvärt. Styrelsen utgår ifrån att organisationskommittén kommer att eftersträva balans mellan uppgifter och resurser.

Civildéforsvarsstyrelsen kan i huvudsak biträda kommitténs principiella syn på den grundmodell efter vilken det nya verket bör organiseras. Med hänsyn till att den slutliga detaljutformningen av organisationen och dimensioneringen av denna avses utredas i en särskild organisationskommitté avstår styrelsen ifrån att nu närmare beröra verkets interna organisation. Det bör dock framhållas att programfunktionen (-ansvaret), som är en av de bärande idéerna i försvarets planerings- och ekonomisystem (FPE-systemet), måste få en tillfredsställande organisatorisk lösning. På denna punkt synes utredningens förslag oklart. Erfarenheter från styrelsens nuvarande organisation och hur man där löst program- resp. produktions-

funktion bör vara ett viktigt underlag för arbetet med att utforma det nya verkets organisation.

Civilförsvarsstyrelsen anser att ett särskilt råd för materielförsörjningen i fred och krig bör inrättas. I detta råd bör ingå representanter för inblandade parter förslagsvis räddningsverket, kommunförbundet, landstingsförbundet, länsstyrelserna, försvarets materielverk m. fl. CESAM föreslår att det nya verkets planering ansluts till FPE-systemet. Styrelsen vill understryka denna uppfattning. Enligt styrelsens mening måste en översyn av FPE-systemets tillämpning i det nya verket omedelbart påbörjas. I det sammanhanget bör även indelningen i program- och sakområden närmare penetreras. Ett möjligt alternativ är, enligt styrelsens mening, att låta organisationskommittén även utveckla vissa principiella delar i ett nytt planeringssystem. Med hänsyn till de tidsförhållanden som gäller för planeringen bör åtminstone en skiss till nytt planeringssystem föreligga tidigt under våren 1985 som grund för berörda myndigheters arbete med anslagsframställning och programplan.

Statens brandnämnd ansluter sig till utredningsförslaget beträffande organisationsuppbyggnaden men vill understryka vikten av att organisationen med tanke på freds räddningstjänsten är fullt utbyggd redan den dag då verksamheten övertas från bl. a. brandnämnden. Det är dessutom viktigt att organisationsutformning och kompetens är sådan att verket från första början kan tillgodose avnämarnas dagliga krav på råd, information, konsultation av andra slag osv. Med den vida rubricering som de fem sakområdena fått i CESAM-kommitténs förslag bör freds räddningstjänstens behov kunna täckas även i den utformning räddningstjänstkommittén föreslagit. Ur tydlighetssynpunkt bör enligt brandnämndens mening dock begreppet förebyggande återfinnas under sakområdesrubrikerna.

Rikspolisstyrelsen har inget att erinra mot de föreslagna rådsfunktionerna. Polisen har enligt polislagen bl. a. till uppgift att verka hjälpande och förebyggande vilket är ett starkt argument för att rikspolisstyrelsen bör vara representerad i rådet för samordning av förebyggande åtgärder. Med hänsyn till att polisen även i framtiden föreslås svara för fjällräddningstjänsten och därmed också för utbildnings- och övningsverksamheten inom fjällräddningen torde det vara naturligt att rikspolisstyrelsen blir representerad även i utbildningsrådet. Bland de olika råd som föreslås för verket torde det vara lämpligt om *överbefälhavaren* är representerad i råden för samordning av räddningstjänst m. m. och för samordning av kommunala beredskapsfrågor. Om räddningsverket skulle åläggas samordningsansvar för den kommunala beredskapsplanläggningen och riksnämnden för kommunal beredskap uppgå i räddningsverket bör *överstyrelsen för ekonomiskt försvar* vara representerad såväl i det nya verkets styrelse som i rådet för samordning av kommunala beredskapsfrågor. I övrigt bör *överstyrelsen* i enlighet med kommitténs förslag också vara representerad i rådet för samordning av förebyggande åtgärder. *Socialstyrelsen* vill betona

att det nya centrala verkets roll i väsentliga delar bör vara rådgivande och stödjande och att dess arbetsuppgifter utvecklas i takt med samhällsutvecklingen. Den organisatoriska utformningen av räddningsverket bör enligt kommitténs förslag bygga på principen om en långt gående integration av freds- och krigsräddningstjänsten och ordnas så att samordningsvinsterna av detta även i praktiken kan realiseras. Socialstyrelsen har även här den synpunkten att sjukvårdskraven behöver få en kontinuerlig belysning inom de båda programmen räddningstjänst och förebyggande skydd. I både freds- och krigsräddningstjänsten är det enligt socialstyrelsen nödvändigt att samordna de medicinska insatserna, inte minst för att skapa förtroende för sjukvårdsinsatserna. Socialstyrelsen har ingen anledning att gå in i detaljerna i organisationen. Styrelsen vill dock betona behovet av att personal med kompetens inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst knyts till det nya verket. *Sjöfartsverket* tillstyrker förslaget till sammansättning av rådet för samordning av räddningstjänst. När det gäller frågor om transport av farligt gods hänvisar sjöfartsverket återigen till vad som sagts därom i verkets yttrande över räddningstjänstkommitténs betänkande. För ordningens skull vill verket påpeka att rådet för samordning av förebyggande åtgärder föreslås ha en sammansättning som utesluter deltagande av företrädare för sjöfartsverket. Detta bygger sannolikt på den i räddningstjänstkommitténs betänkande grundläggande missuppfattningen om sambandet mellan transporter av farligt gods och sjösäkerhet. *Luftfartsverket* biträder förslaget om ett samordningssekretariat och uppgifterna för detta samt förslaget om ett råd med företrädare för berörda myndigheter. Enligt *Svenska kommunförbundets* uppfattning är kommitténs förslag om det nya verkets grundläggande uppbyggnad väl genomtänkt. Organisationen måste, som kommittén också framhåller, bygga på principen om en långt gående integration av freds- och krigsräddningstjänsten. Kommunförbundet tillstyrker således i princip kommitténs förslag vad avser den rent organisatoriska uppbyggnaden av räddningsverket.

Försvarets forskningsanstalt pekar på att det fordras, för att det nya verkets mycket väsentliga totalförsvarsuppgifter skall kunna lösas på ett tillfredsställande sätt, att den nuvarande samhörigheten med övriga totalförsvarsmyndigheter bibehålls. I realiteten kommer det troligen i framtiden att krävas ett ännu mer intimt samarbete mellan de olika försvarsfunktionerna än vad som hittills kunnat åstadkommas. Det finns alltså enligt forskningsanstaltens mening skäl att vid bildandet av det nya verket observera detta och skapa förutsättningar för den erforderliga intima samverkan. Denna fråga finns inte särskilt behandlad i betänkandet och det finns heller ingenting i uppgifts- eller organisationsbeskrivningar som speciellt poängterar vikten och behovet av att förstärka totalförsvarssamverkansfunktioner. Kommitténs förslag innehåller enligt forskningsanstalten tvärtom element som kan verka i riktning mot en försämring. Även den föreslagna utformningen av verksstyrelse/rådsfunktioner kan enligt forsknings-

anstalten ge nackdelar från totalförsvarsynpunkt. Kommittén har stannat för en styrelse bestående av parlamentariskt utsedda ledamöter varav ett par bör representera primärkommunerna och landstingen. Ett alternativ som bättre hade tillgodosett behovet av samverkan inom totalförsvaret, och skapat ett forum för samverkansbeslut, hade enligt forskningsanstaltens mening varit en styrelse bestående av representanter för de viktigaste samarbetsmyndigheterna. För att med den föreslagna styrelseformen ändå säkra erforderlig samverkan föreslår kommittén bildandet av ett antal icke beslutande rådsfunktioner. I en sammanställning över myndigheter och organ som i första hand blir berörda vad gäller samverkan finns endast en militär myndighet nämnd och då endast i ett av de fem föreslagna råden. Detta bedömer forskningsanstalten vara helt otillräckligt.

Naturvårdsverket välkomnar samarbete mellan miljöskyddsorgan och räddningstjänsten, men vill mot bakgrund av bl. a. verkets egna erfarenheter av råd framföra viss skepsis mot denna arbetsform. *Arbetsmarknadsstyrelsen* hör knappast till de myndigheter som behöver ta plats i det nya verkets styrelse. Däremot bör representant för styrelsen ingå i det råd under vilket principfrågor rörande civilförsvarets personal kan komma att sortera. Vidare bör styrelsen vara representerad i rådet för samordning av kommunala beredskapsfrågor. *Statskontoret* delar kommitténs uppfattning om att vissa rådgivande organ bör finnas knutna till räddningsverket. CESAM-kommittén har föreslagit fem olika råd: ett för samordning av beredskap mot atomkraftolyckor och ett för samordning av kommunal beredskap. Det är enligt statskontorets uppfattning av vikt att räddningsverket får in den kunskap och de erfarenheter som andra berörda myndigheter besitter inom räddningstjänstområdet, men det bör gagna den löpande verksamheten att hålla ner antalet rådgivande organ till så få som möjligt för att på så sätt undvika onödig dubbelrepresentation.

Civilbefälhavaren i Övre Norrlands civilområde framhåller att verkets samordningsuppgifter kommer att kräva kontakter och samarbete med ett stort antal samhällsorgan. Det är därför viktigt att goda förutsättningar för samverkan skapas redan i verkets nya organisation. Företrädare för närmast berörda intressenter bör enligt civilbefälhavaren antingen ingå i verkets ledning och/eller i andra formaliserade samordningsorgan. Det är viktigt för civilbefälhavarnas ledning av verksamheten i krig och för anpassning av fredsförberedelserna till regionala förhållanden att civilbefälhavarna redan i fred kan påverka verksamheten även på central nivå. Mot denna bakgrund är det viktigt att även civilbefälhavarna blir representerade i formaliserade samrådsfunktioner centralt. Enligt civilbefälhavaren krävs representation främst i rådet för samordning av förebyggande åtgärder men representationen kan vara värdefull även i andra råd. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* förordar en styrelse om (högst) åtta av regeringen utsedda ledamöter. De bör främst ge verksledningen stöd och vida kontakter gentemot samhälle och näringsliv. Till styrelsen bör knytas ett forskningsråd.

Växjö kommun vill starkt betona kravet på att det nya verkets organisation får en markerad "fredsprofil" både vad gäller rekrytering av personal och handläggningsordning. Kommunerna är vana vid att vid informella kontakter med t.ex. brandnämnden och sprängämnesinspektionen få snabba och konkreta besked. Sammanslagning av civilförsvarsstyrelsen, statens brandnämnd, sprängämnesinspektionen, riksnämnden för kommunal beredskap m. fl. till ett statligt verk förutsätts av *Kungälv kommun* bli genomfört på sådant sätt att den fredstida räddningstjänsten ej förlorar i tyngd genom förändringen. Risk härför kan enligt kommunens mening föreligga genom den personalavgång som befaras på grund av pensionsavgångar och omlokalisering av nuvarande statens brandnämnd. Med anledning härav och för att den fredstida räddningstjänsten skall få erforderligt stöd för sin verksamhet är det viktigt att tjänstemän, som skall handlägga ärenden inom detta sakområde vid aktuell central myndighet har rätt kompetens och sakkunskap. Detta förutsätter enligt kommunen bl. a. att de har lämplig bakgrund och rekryteras bland personer som uppfyller dessa krav. Denna personal kan då tillsammans med sakkunniga på räddningstjänsten i ofredstid bilda en lämplig plattform för att styra utvecklingen av samhällets räddningstjänst både i fredstid och i krigstid.

Svenska brandskyddsföreningen framhåller att kommittén i sin exemplifiering av vilka som skall vara företrädare i råden föreslår praktiskt taget enbart myndigheter. Föreningen anser att även andra parter bör tas med speciellt i några av råden, t. ex. näringslivsintressen i rådet för förebyggande åtgärder. Föreningen anser även att den bör beredas plats i rådet för samordning av räddningstjänst, rådet för samordning av förebyggande åtgärder och rådet för utbildning. *Tjänstemännens centralorganisation* anser det självklart att det i den föreslagna lekmannastyrelsen och de föreslagna fem råden också bör ingå företrädare för verkets personal. Likaså anser centralorganisationen att det i det föreslagna utbildningsrådet även bör finnas med representanter för de deltidsanställda brandbefäls fackliga organisation, vilken är den enda organisation som om förslaget går igenom kommer att sakna representation i utbildningsrådet. *Skorstensfejaremästarnas riksförbund* tillstyrker kommitténs förslag rörande inrättandet av särskilda rådsfunktioner. Förutom i rådet för samordning av förebyggande åtgärder vill förbundet understryka vikten av att förbundet liksom f.n. inom statens brandnämnd blir företrätt i rådet för utbildning. *Svenska kommunalarbetsareförbundet* anser det nödvändigt att verket får en uppbyggnad och ges resurser som svarar mot de krav räddningstjänsten ställer. Förbundet förutsätter vidare att organisationen får en markerad fredstida- och civilprägel. Risken är annars uppenbar att den fredstida räddningstjänstorganisationen överflyglas av civilförsvarets uppbyggnad, inriktning och uppgifter. En civil och fredstida prägel får enligt förbundet självfallet inte hindra att räddningsverket också utvecklar en organisation och i övrigt förbereder för de förhållanden som kan komma att ställas

under kris- och krigstillstånd. Då tidigare yrkeserfarenhet ofta tenderar att påverka verksamhetens inriktning vill förbundet i detta sammanhang även peka på nödvändigheten av en balanserad personalrekrytering som svarar mot förekommande uppgifter m. m. Detta gäller speciellt i fråga om verkets ledning. Beträffande inflytandet i verkets arbete för myndigheter och olika organ föreslår kommittén att detta främst skall ske genom att fem fackråd bildas. Förbundet kan instämma i utredningens förslag och noterar att förbundet föreslås bli representerat i rådet för utbildningsfrågor. Förbundet anser emellertid också det närmast självklart att det mandat förbundet f. n. innehar i styrelsen för statens brandnämnd skall överföras till det kommande räddningstjänstverket och dess styrelse. Förbundet förutsätter även att bli representerat i den organisationskommitté som föreslås tillkallas för att bemästra de problem som förväntas uppstå i samband med att räddningsverket bildas. Förutom bl. a. personalsociala problem gäller det enligt förbundet att genomföra de förändringar som krävs i utbildningen för räddningstjänst och sotningsväsende. *Landstingsförbundet* är berett att som kommittén föreslår låta sig företrädas såväl i rådsorgan som i verkets styrelse. *Rådet för kärnkraftssäkerhet* anser att även kraftföretagen bör vara representerade i rådet Beredskap, på samma sätt som kraftföretagen f. n. representeras av RKS i Beredskapsnämnden mot Atomolyckor (BNA).

5 Dimensionering och kostnader

Kommittén föreslår att räddningsverkets centrala del i Karlstad får en personalram om 215 årsarbetskrafter vilket är en minskning med omkring 40 årsarbetskrafter jämfört med nuvarande antal anställda hos de myndigheter som berörs av samordningen.

Sammanlagt innebär kommitténs förslag en årlig kostnadsbesparing för staten på omkring 16 milj. kr. medan kommunerna får en kostnadsökning på omkring 11 milj. kr. till följd av utbildningsreformen. Kommittén bedömer att besparingarna är möjliga att realisera inom en femårsperiod.

Endast några remissinstanser yttrar sig i denna del av förslaget. *Statskontoret* anser de ekonomiska konsekvenserna i stort rätt uppskattade. *Civilförsvarsstyrelsen* pekar på att det kan ta tid innan rationaliserings-effekterna till alla delar uppnås. Några andra instanser uttrycker oro för att kostnaderna kan bli högre än beräknat.

Statskontoret har biträtt kommittén med underlagsbedömningar angående det nya verkets bemanning. Statskontoret tillstyrker att den personalram för det centrala verket, 215 årsarbetskrafter, som kommittén föreslagit och som innebär en besparing om ca 40 personår i förhållande till dagsläget, fastställs som ram för den kommande organisationskommitténs arbete. Kommittén har korrekt påpekat att de slutliga ekonomiska effek-

terna blir beroende av i vilken takt förändringarna av utbildning, övning och materielhantering genomförs och vilka ekonomiska överenskomelser stat och kommun gör. Statskontoret menar att de ekonomiska effekterna ändå i stort har uppskattats rätt av kommittén.

Civilförsvarsstyrelsen:

Styrelsen delar kommitténs principiella syn på planläggningsarbetet i det nya verket samt att denna syn tillsammans med den föreslagna integreringen av det nya verkets arbete bör kunna medföra rationaliseringsvinster. Styrelsen vill emellertid något kommentera kommitténs uppfattning om dimensioneringen och möjligheterna till rationaliseringar. Den förändrade synen på planläggning, det ökade kommunala ansvaret för denna samt att planläggningen bör bedrivas integrerat för freds- och krigsräddningstjänsten och för den kommunala beredskapen bör medföra minskat behov av personal. Det omfattande arbete som nu genomförs för att ta fram underlag för den kommunala civilförsvarsplanläggningen bör också medföra att resurserna för detta ändamål kan minskas vid tidpunkten för verkets bildande. De mycket stora förändringar som föreslås på utbildnings- och övningsområdet samt materielområdet måste, enligt civilförsvarsstyrelsens mening inledningsvis ianspråka stora centrala resurser. Att dessa förändringar, såsom kommittén påstår, skulle leda till personalminskningar vid verkets bildande är tveksamt. När förändringarna väl genomförts bör emellertid de potentiella rationaliseringsmöjligheterna kunna tas ut. Dessa förhållanden måste beaktas vid det nya verkets organisationsutformning och dimensionering. CESAM:s förslag innebär, förutom helt nya uppgifter, inom flera områden kraftigt höjda ambitioner. Inom andra områden innebär förslagen stora förändringar, som skall utredas närmare i det nya verket och genomföras. Samtidigt föreslås långtgående rationaliseringar vid bildandet av det nya verket. Detta inger vissa farhågor för att förväntade uppgifter och ambitioner inte kan uppnås. Det kan åtminstone enligt styrelsens mening ta tid innan alla förslag genomförts och rationaliseringsmöjligheter kunnat förverkligas. Av dessa skäl vore det naturligtvis önskvärt att verket successivt omformades med hänsyn till takten i genomförandet av vissa förändringar på t.ex. utbildnings- och materielområdet och att rationaliseringsvinsterna efter hand hämtades hem under förändringsprocessen. Ett sådant förfarande är självfallet svårt att praktiskt genomföra, men bör enligt styrelsens mening beaktas vid planeringen av organisationsförändringen. Styrelsen vill också understryka nödvändigheten av att tidigt och kraftfullt införa administrativa hjälpmedel t.ex. datorstöd inte bara i det centrala verket utan också vid utbildnings- och förrädsanläggningarna och vid länsstyrelsens försvarsenheter. *Sjöfartsverket* vill framhålla att i CESAM-kommitténs betänkande föreslås att sjöfartsverkets uppgifter avseende land- och sjötransporter förs över till det nya verket. I avsnitt 7.6, som behandlar det nya verkets personalbehov, talar man bl. a. om rationaliseringseffekter. Därvid redovisas hur många årsarbetskrafter,

i dag disponerade av andra myndigheter, som skall ingå i det nya verket. Denna redovisning är för sjöfartsverkets del felaktig. Kommittén synes ha glömt bort sektionen för farligt gods och marin miljö. Inom denna sektion sysslar fyra personer i centralförvaltningen med frågor som föreslås överflyttade. I verkets regionala organisation sysselsätts 4–5 årsarbetskrafter i tillsynsarbetet. Om verksamheten förs över kommer inte någon rationaliseringseffekt att uppstå eftersom viss del av centralförvaltningens uppgifter rörande farligt gods är integrerade i sjöfartsinspektionens övriga uppgifter. När det gäller fartygsinspektörernas uppgifter kan nämnas att arbetet med säkerheten vid transport av farligt gods är i stort sett helt integrerat med tillsynsarbetet i övrigt. En överföring av tillsynen skulle enligt sjöfartsverket kräva totalt sett ökade resurser. Enligt riksrevisionsverkets uppfattning kan man på goda grunder anta att förslaget totalt leder till kostnadsökningar i stället för de åsyftade minskningarna. Dessutom, och som kommittén vidgår, skall den angivna "vinsten" reduceras med vissa kostnader som inte beaktats (avveckling och omplacering av personal vid de berörda myndigheterna). Enligt riksrevisionsverkets uppfattning bör de ekonomiska konsekvenserna inte bara redovisas som årliga effekter på statsbudgeten utan också sammanfattas i ett lönsamhetsmått, t.ex. nuvärde. Kommitténs beräkningar av de kostnader som faller på kommunerna är osäkra. De är endast angivna såsom kommunernas högsta sammanlagda kostnader. Riksrevisionsverket anser att detta förhållande i hög grad försvårar ställningstagandet till kommitténs förslag. Riksrevisionsverket inser svårigheterna att göra mer precisa kostnadsuppskattningar men vill likväl ifrågasätta om inte en mer fullständig redovisning av belastning på olika kostnadsslag hade varit möjlig att ta fram för ett mindre antal typkommuner.

Kungälv's kommun konstaterar att de olika förslagen medför utökat åtagande för kommunen som kan medföra större kostnader, varför kommunen förutsätter att dessa kostnader kommer att ersättas av staten. *Tjänstemännens centralorganisation* framhåller att förslaget till nytt räddningsverk innebär en klar ambitionshöjning på många områden. Enligt centralorganisationens mening återspeglas denna ambitionshöjning inte i förslagen till personaldimensionering. Räddningsverket kommer att få svårt att med föreslagna resurser klara de angivna uppgifterna.

6 Genomförandefrågor

Kommittén bedömer att de problem som uppkommer i verksamheten under ett övergångsskede kan bemästras. Resurser bör enligt kommittén avdelas för att utbilda nuvarande personal för det nya verkets uppgifter, och ett utrymme för nyrekrytering skapas. Sprängämnesinspektionens verksamhet bör enligt förslaget överföras successivt.

Kommittén föreslår att genomförandetidpunkten för det nya verket bestäms till den 1 juli 1986. I anslutning till verkets bildande bör det enligt kommittén vara möjligt att börja den integrerade utbildningen. Enligt kommittén bör utbildningsreformen vara helt genomförd den 1 juli 1988.

Enligt kommitténs mening bör en organisationskommitté tillkallas. Organisationskommittén bör ha till uppgift att föreslå slutlig organisation och instruktion för det nya verket samt lämna förslag om erforderliga författningsändringar. Den bör vidare ha till uppgift att genomföra organisationsförändringen och utbildningsreformen.

Kommittén föreslår att en särskild arbetsgrupp som sätts samman med de personaladministrativa cheferna i de berörda myndigheterna får till uppgift att behandla personalfrågorna. Enligt kommitténs mening bör gruppen börja sitt arbete så snart som möjligt och få särskilda medel till sitt förfogande.

Remissinstanserna framför inte erinringar mot kommitténs förslag i genomförandefrågorna. *Statskontoret* ifrågasätter om tidpunkten är realistisk. *Statens arbetsmarknadsnämnd* lämnar en utförlig redovisning av vissa problem i anslutning till inrättandet av räddningsverket.

Civildéforsvarsstyrelsen understryker nödvändigheten av att omorganisationen genomförs stegvis. Styrelsen delar kommitténs uppfattning att verksamheten sker den 1 juli 1986. Många frågor kommer dock vid denna tidpunkt att fortfarande vara olösta. Som även kommittén påpekar måste frågor som är av betydelse för genomförandet ytterligare utredas först av dagens berörda myndigheter för fortsättning i det nya verket. Kommittén syns heller inte främmande för en mera successiv övergång vad gäller det praktiska arbetet. Med hänsyn härtill och vad som i övrigt ovan anförts bör dessa tankar vara grundläggande för den föreslagna organisationskommitténs arbete. De personalsociala frågorna är mycket viktiga. *Civildéforsvarsstyrelsen* utgår ifrån att alla möjligheter tas till vara för att mildra de effekter som ombildningen naturligen kommer att medföra. Kontakter måste tas med arbetsgivarverket m. fl. för att klara ut vad t. ex. trygghetsavtalet ger för möjligheter i en situation som den förestående. Styrelsen anser att det i propositionen bör understrykas att det nya verket i första hand skall bemannas med personal från de myndigheter och enheter som upphör i och med ombildningen. I propositionen bör vidare anges att personalen vid utbildnings- och förrådsanläggningar skall föras över till det nya verket utan att deras anställningsförhållanden påverkas. Styrelsen finner det också angeläget att de inblandade myndigheterna redan nu vidtar alla tänkbara åtgärder för att möta den kommande situationen. Sålunda understryks det omedelbara behovet av en samordningsgrupp bestående av de berörda myndigheternas administrativa chefer. Redan nu bör enligt styrelsen åtgärder vidtas i syfte att successivt ändra kompetensprofilen hos berörda myndigheter (motsvarande). *Statens brandnämnd* ansluter sig till utredningens uppfattning att civildeforsvarsstyrelsen snarast

bör vidtaga åtgärder för att omskola och utbilda personal för arbetsuppgifter i det nya verket. Det är dock lika betydelsefullt att brandnämndens personal bereds samma möjlighet till kompletterande utbildning. Sammanfattningsvis anser *länsstyrelsen i Malmöhus län* att stora fördelar erhålls om förslagen genomförs. En förutsättning är dock att den personal som skall tjänstgöra i räddningsverket ges en regelrätt intern utbildning för sina nya uppgifter i samband med att verket organiseras. Lika väsentligt är enligt länsstyrelsens mening att motsvarande information om räddningsverket och räddningstjänstens ändrade inriktning ges till all berörd räddningstjänstspersonal såväl regionalt som lokalt. *Svenska kommunförbundet* understryker kraftigt vikten av att verket får god tillgång till kvalificerad personal med erfarenhet från bl. a. kommunal räddningstjänst och annan kommunal förvaltning. Skulle det visa sig omöjligt att av olika skäl skapa en sådan kompetensprofil i verket kommer enligt förbundet verket sakna faktiska möjligheter att ikläda sig den mycket viktiga samordningsroll som varit kommitténs intention. *Tjänstemännens centralorganisation* framhåller att det är viktigt att övergången till det föreslagna nya verket görs mjuk och smidig, inte minst vad gäller personalfrågor. Stora resurser behöver avsättas bland annat för personalutbildning i inledningsskedet.

Statskontoret har inget att invända i lokaliseringsfrågan men finner tidpunkten orealistisk med tanke på de uppgifter som först skall klaras av. Det finns också enligt statskontoret starka skäl att låta det nya verket börja sin verksamhet i anslutning till att totalförsvarets inriktning för nästa femårsperiod har lagts fast i ett nytt försvarsbeslut 1987. Statskontoret förordar därför att genomförandetidpunkten bestäms till den 1 juli 1987.

Statens arbetsmarknadsnämnd (SAMN) biträder kommitténs förslag, att en ny myndighet – räddningsverket – inrättas samt att dess centrala del lokaliseras till Karlstad. I det följande vill nämnden fästa uppmärksamheten på vissa problem i anslutning till inrättandet av räddningsverket.

Klarläggande före beslut

SAMN:s erfarenheter vid olika slag av myndighetsförändringar visar att det är viktigt att omställningsbeslutets verkningar för de anställda klargörs redan vid beslutstillfället. Beslutets innebörd vad avser konsekvenser i förmånsfrågor, anställningsförhållanden samt omställningsarbetets start- och sluttidpunkter och ekonomiska ramar är exempel på frågor som bör klargämmas för att omställningsarbetet skall underlättas.

SAMN vill peka på några frågor som bör bli föremål för klarlägganden och som kan göra det nödvändigt att tidigt ta ställning till om särskilda åtgärder för vissa personalgrupper måste vidtas.

CESAM-kommitténs förslag att sprängämnesinspektionen formellt och administrativt först förs till räddningsverket för att senare lokaliseras till Karlstad innebär en olikhet i regler och avtal för de anställda vid sprängämnesinspektionen i jämförelse med de anställda vid t. ex. statens brandnämnd, vilket bör belysas i ett tidigt skede av omställningsarbetet.

Enligt CESAM-kommitténs förslag skall 39 övningsledare föras över från CUFA till länsstyrelserna. Motsvarande antal tjänster föreslås avvecklas under budgetåret 1988/89 från länsstyrelsernas försvarsenheter. SAMN anser att anställningsförhållandena för den personal vid CUFA som under en övergångstid föreslås förstärka länsstyrelsens bör utredas.

Kommittén föreslår vidare att övningsverksamheten vid CUFA successivt avvecklas efter den prioritering som först civilförsvarsstyrelsen och sedan räddningsverket finner lämplig. Den ändrade roll som CUFA föreslås få och som kan leda till förändringar beträffande såväl personalens kompetens, som numerär och anställningsförhållanden, bör klarläggas i ett tidigt skede samtidigt som en tidsplan för förändringsarbetet fastställs.

Den reduktion med 10 årsarbetskrafter som kommittén föreslår inom verksamhetsområdet förråd och underhåll skall ske med hjälp av naturlig personalrörlighet och pensionsavgångar. Någon närmare precisering av vilka CUFA-anläggningar som kan bli berörda och om exempelvis en pensionsavgång och en minskning av verksamheten stämmer överens ortsmässigt har inte gjorts i betänkandet. Således blir konsekvensen av reduktionen svår att överblicka. SAMN anser därför att en konsekvent tillämpning av trygghetsavtalet för den statliga sektorn (TrA-S) är lämplig för alla nödvändiga åtgärder i samband med avvecklingen av de myndigheter som skall upphöra.

SAMN har i dessa och liknande frågor ett intresse av att medverka i det fortsatta arbetet med att inrätta räddningsverket.

Tidsperspektiv i förändringsarbetet

SAMN vill peka på vikten av att förutsättningarna i trygghetsavtalet (TrA-S) blir beaktade när tidpunkten för räddningsverkets bildande skall beslutas.

Om organisationskommitténs för räddningsverket arbete med förslaget till ny organisation skall avslutas innan urvalsområden och övertalighetsgrupper bildas, blir tidsramarna för snäva för att de i trygghetsavtalet angivna förutsättningarna skall kunna uppfyllas. Erfarenhetsmässigt tar arbetet med ett förslag till ny organisation och ett personalinriktat åtgärdsprogram avsevärd tid.

SAMN påbörjar sitt arbete med omplacering av övertalig personal när urvalsområden och övertalighetsgrupper fastställs. Erfarenheterna visar att möjligheterna att omplacera anställda med specialinriktning är små och tar lång tid att genomföra. En stor del av personalen vid brandnämnden, sprängämnesinspektionen och civilförsvarsstyrelsen har sådan inriktning och kan således bli svår att omplacera om inte särskilda utbildningsinsatser genomförs.

Omplacering av personal

SAMN kommer att bistå med omplacering av anställda som blir övertaliga eller kommer att omlokaliseras till Karlstad och som begär nämndens hjälp med omplacering. SAMN kommer också att hjälpa till med anställ-

ning i Karlstad för den som är gift med en tjänsteman som är beredd att flytta dit. Detsamma gäller den som varaktigt sammanbor under äktenskapsliknande förhållanden med en sådan tjänsteman.

Antalet arbetstagare inom statlig verksamhet i Karlstad är ca 7 100 enligt senast tillgänglig statistik, fördelade på ca 70 myndigheter. Därav är ca 4 200 män och 2 900 kvinnor. Omkring 2 300 anställda tillhör försvaret eller försvarsanknuten verksamhet.

För närvarande finns övertalighet på grund av arbetsbrist vid vägförvaltningens stansenhet i Karlstad (ca 15 personer) samt enstaka övertaliga vid andra myndigheters arbetsställen. SAMN väntar också att planerade förändringar vid stansenheten vid försvarets datacentral kan leda till en övertalighet på ca 30 personer. Förändringar vid Bergslagens militärområde kan också komma att leda till viss övertalighet.

De senaste årens ökning av antalet statligt sysselsatta i Karlstad utgörs huvudsakligen av manlig arbetskraft (ca 500 anställda sedan år 1981). En lokalisering av räddningsverket till Karlstad kommer enligt SAMN: s bedömning inte att leda till någon förändring av denna utveckling, bl. a. därför att huvuddelen av de tjänster som kommer att inrättas vid räddningsverket, enligt CESAM-kommitténs bedömning kan bemannas med personal från civilförsvarsstyrelsen.

Den förväntade övertaligheten i Karlstad berör till stor del kvinnor. Det kan dessutom antas att flertalet av de medflyttande anhöriga som kommer att efterfråga arbete är kvinnor. Det finns därför anledning att vidta särskilda åtgärder som gör det möjligt för kvinnor att erhålla anställning. I samband med förändringen bör därför arbetet med bemanningsplaneringen inriktas mot att ge kvinnlig arbetskraft möjlighet att erhålla tjänster inom yrkesområden som traditionellt innehas av män.

Arbetsgrupp för personalfrågor

SAMN delar CESAM-kommitténs uppfattning att en särskild arbetsgrupp snarast bör inrättas med uppgift att behandla personalfrågor.

SAMN är beredd att medverka i arbetsgruppen dels för förmedling av erfarenheter från tidigare genomförda strukturförändringar dels för rådgivning beträffande tillämpning av bestämmelserna inom området.

Utöver den i betänkandet angivna huvuduppgiften vill SAMN föreslå ytterligare exempel på frågor som bör behandlas av arbetsgruppen

- samordning av personalplaneringen för berörda myndigheter
- analys av utbildningsbehov
- information till berörda anställda om konsekvenserna av förändringsbeslutet
- initiering av åtgärder för anställda med arbetshandikapp
- kontakt med länsarbetsnämnd beträffande arbete till medflyttande anhöriga
- kontakt med Karlstads kommun angående bostadsanskaffning och dylikt.

I arbetet bör också ingå att förutsättningar skapas för att följa upp förändringsarbetet och resultatet av de åtgärder som vidtagits vid bildandet av räddningsverket.

Förändringsarbetet vid de berörda myndigheterna kommer att utgöra en stor belastning för bl. a. de administrativa cheferna som av kommittén föreslås ingå i arbetsgruppen.

SAMN föreslår därför att ett särskilt sekretariat knyts till arbetsgruppen.

7 Effekter på regional nivå

Kommittén konstaterar att dess förslag och kommunernas övertagande av en stor del av civilförsvarsplanläggningen från länsstyrelserna innebär en förskjutning av verksamheten från central till regional och lokal nivå. Länsstyrelserna får dock enligt kommitténs mening ökade uppgifter under det första planläggningsskedet och genom decentraliseringen av övningsverksamheten från CUFA till kommunerna. Kommittén föreslår därför att 39 övningsledare och lärare vid CUFA tillförs länsstyrelserna. Enligt kommittén kan det dock, sedan det första planläggningsskedet i kommunerna har slutförts, ske en reducering med motsvarande antal tjänster vid länsstyrelserna.

Länsstyrelserna i Stockholms och Hallands län uttalar sig för att försvarsenheterna erhåller den föreslagna personalförstärkningen. Enligt *Svenska kommunförbundet* är det angeläget att länsstyrelserna i samband med den pågående reformeringen av räddningstjänsten, den kommunala beredskapen och civilförsvarsverksamheten aktivt kan stödja kommunernas omfattande planläggnings- och annat förberedelsearbete med t. ex. information, utbildning och övningar. Erfarenheterna från den genomförda provplanläggningen i Malmöhus och Kopparbergs län avseende civilförsvar och kommunal beredskap visar enligt förbundet att ett sådant stöd är nödvändigt om kommunerna skall kunna leva upp till intentionerna i riksdagens år 1982 fattade totalförsvarsbeslut. Mot denna bakgrund tillstyrker kommunförbundet CESAM-kommitténs förslag att en viss överföring bör ske av personal från nuvarande civilförsvarsstyrelsen till länsstyrelserna.

Civilbefälhavaren i Västra civilområdet och *länsstyrelserna i Kalmar och Västerbottens län* har synpunkter i fråga om länsstyrelsernas resurser. Civilbefälhavaren är tveksam till om motsvarande besparing på sikt kan genomföras fullt ut. Först måste enligt civilbefälhavaren erfarenhet nås vad gäller länsstyrelsernas insatser med samordning och kontroll av planläggningen samt upprättande av underlag och stöd åt kommunerna. Vidare kommer till skillnad mot vad ProCK föreslagit och kommittén räknat med – länsstyrelserna att upprätta och anta mobiliseringsplan för varje kommun. Dessa planer kommer senare även att kräva ett regelbundet revide-

ringsarbete framhåller civilbefälhavaren. I relation till försvarsenheternas uppgifter under de närmaste åren behövs enligt länsstyrelsen i Kalmar län större resurser än vad som är fallet i dagsläget. Formerna för att flytta på personer och ändra på antalet tjänster måste enligt länsstyrelsens mening rimligen ske på vedertaget sätt från administrativa, personalsociala m. fl. utgångspunkter. Med hänsyn till samtliga förändringar i försvarsenheternas uppgifter under de närmaste åren rörande räddningstjänst, civilförsvar och försörjningsberedskap förefaller enligt länsstyrelsen en fullständig översyn av försvarsenheternas organisation adekvat, dock inte förrän tidigast år 1987. Länsstyrelsen i Västerbottens län tillstyrker förslaget att föra över personal från CUFA till länsstyrelserna. Överföringen bör ske 1985/86 så att länsstyrelsens nya medarbetare kan delta i länsstyrelsens och kommunernas gemensamma planering av det kommunanknutna civilförsvaret. Men man bör enligt länsstyrelsen avvakta generaldirektören G Petris utredning jämte följdbeslut om "civil totalförsvarsledning" innan man eventuellt minskar den försvarsadministrativt verksamma personalen vid länsstyrelserna. Övriga remissinstanser lämnar kommitténs förslag i denna del utan erinran.

8 SOS Alarmering AB under beredskap och i krig

Kommittén avvisar på grund av främst teleförbindelsernas sårbarhet i krig tanken på att driva länsalarmeringscentralerna (LAC) under högsta beredskap och i krig. Kommittén föreslår i stället att ett decentraliserat alarmeringssystem införs som innebär att 90 000-samtalen direkt kopplas till företrädesvis kommunernas civilförsvarsstaber. Omkopplingen bör enligt förslaget ske vid införandet av den nya tekniken (AXE-systemet). Enligt kommittén bör larmoperatörerna i största möjliga utsträckning tas till vara för tjänstgöring inom civilförsvaret och hos larmcheferna inom länsstyrelserna.

Remissinstanserna har i allmänhet inte några erinringar mot kommitténs förslag. *Överstyrelsen för ekonomiskt försvar* framhåller att det inte ankommer på överstyrelsen att bedöma riktigheten i kommitténs förslag att ändra organisation och rutiner för länsalarmeringscentralerna vid beredskapsgrad I, när det är särskilt viktigt att angelägna samhällsfunktioner fungerar och i fred invanda rutiner används. Överstyrelsen önskar endast påpeka att SOSAB och länsalarmeringscentralerna har planlagts som K-företag främst för att säkerställa personalen. Samråd har därvid tagits med civilförsvarsstyrelsen.

Televerket har intet att erinra mot principen att omkoppling (decentralisering) av 90 000-samtalen till i princip kommunnivå skall kunna ske under högsta beredskap och att sådana omkopplingar förbereds i fred i takt med AXE-konverteringen. Verket vill dock understryka vikten av att kraven

presenteras för televerket så tidigt som möjligt. Innan televerket kan ta ställning till förslaget, att man i avvaktan på införande av AXE inom ett visst område inom detta område frångår 90 000 och i stället använder särskilda telefonnummer för decentraliserad larmmottagning, måste konsekvenserna därav närmare undersökas. Detta kan enligt televerket t. ex ske i form av en beställning på erforderliga undersökningar med preciserade krav och aktuella förutsättningar. *Jönköpings kommun* anser att reservförfarandet vid störningar i SOS-centralerna även i fredstid bör bli föremål för speciell utredning.

Riksrevisionsverket kan i och för sig ansluta sig till kommitténs förslag beträffande alarmering under beredskap och i krig men anser att frågan om fysiskt skydd av länsalarmeringscentralerna bör tillmätas större vikt särskilt i skymningslägen. En samgruppering av SOSAB:s ledningscentraler med de militära försvarens anläggningar eller civilförsvarets skyddade ledningscentraler bör enligt verket prövas. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser att länsalarmeringscentralerna i större utsträckning än för närvarande måste tillgodose kraven på dubblering och diversifiering av de tekniska systemen för att kunna upprätthålla alarmeringsfunktionerna under beredskap och i krig. Detta innebär enligt länsstyrelsen att den fortsatta tekniska utvecklingen bör inriktas på oberoende delsystem som normalt arbetar sammankopplat men vid behov kan fungera självständigt. Delsystemen föreslås länkas till räddningstjänstregionerna. Kommitténs förslag att 90 000-funktionen kopplas till respektive kommuns civilförvarsledning (civilförvarsstab) bedömer *länsstyrelsen i Västmanlands län* som ogenomförbart då ledningscentralernas teleförbindelser inte är dimensionerade härför. Ett sådant arrangemang kan enligt länsstyrelsen inte heller godtas av militära myndigheter, när det gäller de gemensamma stabplatser i vilka ingår en civilförvarscentral. Även ur andra synpunkter vore det olyckligt om inte den resurs som LAC utgör kunde tas tillvara. Den utrustning – kartarrangemang, uppslagsverk m. m. – som larmcentralerna efterhand skaffat sig, gör dessa till värdefulla informationsbanker. Med beaktande härav har länsstyrelsen sökt finna formerna för att tillskapa en krigs-LAC och anser att denna fråga kunnat lösas på ett tillfredsställande sätt. Enligt de principer som redovisades under 70-talet av televerkets experter har nämligen förberetts en reserv-LAC i kvalificerat skydd. Den krigs-LAC har förlagts till en betongbunker – avsedd även för en s. k. framskjuten enhet – i nära anslutning till LAC:s fredslokaler. Den förses med separata kabelanslutningar. Anläggningen har enligt länsstyrelsen betryggande belägenhet i förhållande till Västerås s. k. riskområde. *Falköpings kommun* delar till viss mån förslaget men föreslår att larmverksamheten överflyttas till den mest skyddade huvudcentralen i respektive räddningsregion. Detta innebär att centralerna, för Skaraborgs län 4 st, placeras i skyddade utrymmen. *Svenska kommunförbundet* hyser en viss tveksamhet om det rent praktiskt går att genomföra den föreslagna förändringen

med hänsyn till den stora belastning som kan komma att drabba civilförsvarsstabernas sambandsfunktion. Emellertid anser kommunförbundet i likhet med kommittén, att det från sårbarhetssynpunkt är olämpligt att driva länsalarmeringscentralerna under högsta beredskap och i krig. Förbundet anser mot given bakgrund att en decentralisering i och för sig bör ske av larmverksamheten under högsta beredskap och i krig men att fördjupade studier bör genomföras avseende det praktiska genomförandet av kommitténs förslag.

SOS Alarmering AB framhåller följande. Utredningens förslag att larmoperatörerna skall ingå i civilförsvarets sambandsfunktion understryker vikten av att utbildningen samordnas med övrig personal inom räddningstjänsten. SOSAB ifrågasätter därför om inte också larmoperatörer borde omfattas av den utbildning och övningsverksamhet som i framtiden kommer att förmedlas av det föreslagna räddningsverket. I utredningen konstateras att den fredstida larmorganisationen inte är möjlig att utnyttja i händelse av krig. Några särskilda beredskapsåtgärder bör därför inte vidtas, bortsett från personalens behov av skyddsrum. Principiellt innebär detta förslag ett avsteg från den i övrigt genomgående tanken att krigsorganisationen i största möjliga utsträckning bör bygga på det fredsmässiga systemet. Enligt vår mening bör, innan slutligt ställningstagande sker till förslaget, hänsyn tas till följande förhållanden. SOSAB och televerket håller för närvarande på att ta fram en särskild utrustning, som möjliggör automatisk omkoppling av 90 000-trafiken till ett angränsande län i händelse av att den ordinarie larmcentralen skulle råka ut för en funktionsstörning. Denna typ av utrustning borde också kunna utnyttjas inom de olika riktnummerstationerna för överkoppling av 90 000-trafiken till civilförsvarets ledningscentraler. För mindre telefonstationer finns planer på att utnyttja televerkets NMT-nät som reservalarmeringsväg i fredstid. Genom att beakta krigsorganisationens tekniska krav i samband med den fredsmässiga utbyggnaden underlättas ett bibehållande av 90 000-numret även i krigstid, vilket SOSAB anser mycket angeläget. Inom SOSAB planeras ett utbyte av nuvarande tekniska system. Större delen av den nya utrustningen kommer att placeras på televerkets förmedlingsstation. Förutsatt att merkostnaden täcks genom särskilda medel bör utrustningen kunna placeras i särskilt skyddade lokaler, vilket i så fall ger systemet en ökad uthållighet. Programmässigt kan i så fall också förberedas en omdirigering av såväl telefon- som radio- och datatrafiken till exempelvis civilförsvarets ledningsplats. På så sätt bör det vara möjligt att utnyttja det ordinarie larmcentralsystemet under betydligt längre tid och framför allt under själva utrymningsperioden. Med hänsyn till att den nu nämnda tekniska utrustningen i framtiden också kan komma att utnyttjas av såväl busstrafiken som taxi samt eventuellt även av polisen och andra räddningsorgan, är det av väsentlig betydelse att denna utveckling beaktas från civilförsvarets sida. Av utredningen framgår inte hur ambulansdirigeringen skall tas om-

hand i händelse av krig och eventuell nedläggning av larmcentralerna. Även om denna fråga utreds i särskild ordning, anser SOSAB det angeläget att även denna fråga klarläggs innan ett definitivt ställningstagande sker till SOSAB och larmcentralernas roll i händelse av krig.

Sammanställning av remissyttranden över HPG 5-kommitténs betänkande (Ds Fö 1983: 5) Strukturförändringar och samordning i de delar betänkandet behandlar dels samordning av den statliga byggnads- och anläggningsförsörjningen, dels civilförsvarets materielanskaffning

1 Remissinstanser

Efter remiss har yttranden över 1982 års kommitté om försvarets gemensamma myndigheter m. m. strukturförändringar och samordning avgetts av överbefälhavaren (ÖB), chefen för armén, chefen för marinen, chefen för flygvapnet (CFV), försvarets civilförvaltning (FCF), försvarets sjukvårdsstyrelse, fortifikationsförvaltningen (FortF), försvarets materielverk (FMV), försvarets forskningsanstalt, försvarets rationaliseringsinstitut (FRI), försvarets läromedelscentral, försvarets datacentral, civilförsvarsstyrelsen (Cfs), Överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF), socialstyrelsen, televerket (Tvt), luftfartsverket, statskontoret, byggnadsstyrelsen (KBS), riksrevisionsverket (RRV), styrelsen för teknisk utveckling och domänverket.

Vidare har yttranden avgetts av värnpliktsverket, rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri), statens vägverk (VV), sjöfartsverket, kammarkollegiet, statens livsmedelsverk (SLV), universitets- och högskoleämbetet, arbetarskyddsstyrelsen, statens vattenfallsverk, länsstyrelsen i Värmlands län, Värmlands landsting, Karlstads kommun, överlantmätarmyndigheten i Karlstad, sjöfartsverket Karlstads distrikt, institutet för storhushåll, svenska livsmedelsinstitutet, kommittén för samordning av den centrala ledningen av räddningstjänsten i fred och civilförsvarsverksamheten, industriförbundet, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO/SR), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges arbetsledareförbund (SALF).

Universitets- och högskoleämbetet har förutom eget yttrande överlämnat yttranden från tekniska högskolan i Stockholm.

Försvarets datacentral har förutom eget yttrande bifogat ett yttrande av personalorganisationerna vid FDC.

Statens järnvägar och statens löne- och pensionsverk som anmodats avge yttrande har inte funnit anledning avge yttrande.

Försvarshögskolan, militärhögskolan, försvarets förvaltningsskola, krigsarkivet, statens försvarshistoriska museer, försvarets radioanstalt, försvarets fastighetsnämnd, justitiekanslern, Postverket, statens arbetsgi-

varverk, skolöverstyrelsen, generaltullstyrelsen, länspolischefen i Värmlands län, kronofogdemyndigheten i Karlstads distrikt, tullverket (gränstullkammaren i Karlstad), högskolan i Karlstad, länsarbetsnämnden i Värmlands län, skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län, skyddskonsulenten Karlstad-Arvika distrikt, luftfartsverket i Karlstad, länsåklagarmyndigheten i Värmlands län, Liber förlag AB, som beretts tillfälle att avge yttrande, har inte funnit anledning att avge yttrande.

2 Samordning av den statliga byggnads- och anläggningsförsörjningen

Sammanfattning

Kommittén har granskat möjligheterna till ökad samordning mellan fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen samt mellan dessa myndigheter och andra myndigheter inom statsförvaltningen.

Kommittén har funnit att stora besparingar kan göras genom en sammanläggning av fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen samt genom en samordning med vissa andra myndigheter. Den senare samordningen ger besparingar inom områden som statlig fastighetsdrift, statlig husbyggnadsverksamhet, fortifikatorisk byggnadsverksamhet, anskaffning och drift av flygfält samt skötsel av mark.

Kommittén har även gjort en prognos över byggnadsverksamhetens utveckling fram till mitten av 1990-talet. Enligt prognosen kan man räkna med en betydande minskning av den statliga byggnadsverksamheten. Denna nedgång ger upphov till ytterligare kostnadssänkningar samtidigt som behovet av samordningsåtgärder accentueras.

Kommittén rekommenderar en huvudstudie inom det berörda området. Denna bör i första hand belysa konsekvenserna av en sammanläggning av fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen samt av ett genomförande av övriga samordningsåtgärder. Kommittén bedömer att det bör var möjligt att nå besparingar på 70 Mkr./år (personalminskningar om minst 300 personår).

Så gott som samtliga remissinstanser anser att möjligheterna att utvidga redan pågående samordnings- och besparingsåtgärder mellan FortF och KBS bör tas till vara och att en huvudstudie således inte i första hand bör inriktas på en sammanslagning av FortF och KBS utan mot att konkret kartlägga samordningsmöjligheterna funktionsvis och geografiskt mellan FortF och KBS och med statsförvaltningen i övrigt samt belysa konsekvenserna av en sådan samordning.

Yttranden

Statskontoret anser dock att en huvudstudie bör inriktas på en sammanslagning av byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen.

De civila myndigheter och verk som i dag har egna resurser för byggande

och fastighetsförvaltning har svårt att se några vinster i ett utökat samarbete med KBS.

KBS anger att betydligt större besparingseffekter kan uppnås genom t. ex. insatser för minskad energiförbrukning, översyn av areastandard och teknisk standard, långsiktig förvaltningsplanering etc. än genom nedskärningar av administrationen.

Överbefälhavaren:

Byggnads- och anläggningsförsörjningen inom försvaret är hårt integrerad med övrig verksamhet inom försvarsmakten och är anpassad till FPE-systemet där bl. a. decentralisering av beslutsbefogenheter sker. Betydande krav ställs härvid på FortF som produktions- och fackmyndighet.

Verksamheten har under 1970-talet utsatts för långt gående rationaliseringar. Dessa fortsätter inom ramen för överbefälhavarens fredsorganisationsplan där flera utredningar beträffande byggnads- och anläggningsförsörjning genomförs. Resultatet härav kan påverka det av kommittén utnyttjade utgångsläget.

En huvudstudie som syftar till långt gående strukturella förändringar bör därför genomföras först när organisationen vunnit stadga inom FPE-systemets ram.

Överbefälhavaren anser däremot att en utvidgning av redan pågående samordnings- och besparingsåtgärder mellan FortF och KBS i den riktning kommittén anger bör ske i form av fördjupade studier.

Överbefälhavaren anser att en huvudstudie inte i första hand bör inriktas på en sammanslagning av FortF och KBS utan i ett första steg konkret kartlägga samordningsmöjligheterna dels mellan dessa myndigheter, dels med statsförvaltningen i övrigt samt belysa konsekvenserna av en sådan ökad samordning.

Chefen för armén:

Chefen för armén har intet emot att en huvudstudie genomförs.

Tyngdpunkten i huvudstudien bör vara inom området "samordningsmöjligheter" då kommittén visat att de största besparingarna finns att hämta där. De negativa effekter som en sammanslagning av FortF och KBS kan medföra är kanske inte värda att ta för att nå de ytterligare besparingar som i så fall skulle kunna åstadkommas.

Under alla förhållanden måste resurser för planering av befästningar och mobiliseringsförråd även fortsättningsvis ingå i försvarsmakten på såväl central som regional nivå.

Chefen för marinen:

Chefen för marinen kan biträda förslaget om att en huvudstudie genomförs inom byggnads- och anläggningsbranschen.

I motsats till kommitténs förslag anser chefen för marinen att en huvud-

studie i första hand bör inriktas mot att konkret kartlägga samordningsmöjligheterna funktionsvis och geografiskt mellan FortF och KBS och med statsförvaltningen i övrigt samt belysa konsekvenserna av en sådan ökad samordning.

Om studien skulle resultera i en sammanslagning FortF/KBS förutsätter chefen för marinen att befästningsavdelningen inom FortF skall ingå i en huvudavdelning inom FMV.

I avsnitt 11.2 anges att stor försiktighet bör iakttagas i personalrekryteringen till FortF centrala delar i avvaktan på resultatet av en huvudstudie. Detta uttalande kan få negativa tidsmässiga konsekvenser för genomförande av ÖB FOP i de delar som kräver byggnadsinvesteringar, eftersom FortF alltså befinner sig (i slutet av) ett kompetensuppbyggnadsskede efter nedgången i samband med flyttningen till Eskilstuna.

Chefen för flygvapnet:

Pågående översyn av organisation för fortifikations- och byggnadsförvaltningen inom försvarsmakten bör enligt CFV uppfattning utvärderas innan en huvudstudie genomförs enligt kommitténs förslag. Huvudstudien bör i första hand studera samordningsmöjligheter mellan FortF och KBS innan resurser avdelas för sammanslagningsstudier. Oavsett lösning bör kompetens för bl. a. befästningar och flygfält bibehållas på minst nuvarande nivå.

Försvarets civilförvaltning:

Ansvar för den sammanslagna myndigheten bör renodlas så att myndigheten antingen ses som en fristående leverantör till försvaret eller som en integrerad del av försvaret. I det förstnämnda alternativet uppstår ett kund/leverantörförhållande som innebär en klar ansvarsfördelning och enkla ekonomiska relationer, men samtidigt erfordras en ensning mellan försvaret och övrig statsförvaltning av hyressättningsprinciper, kapitalkostnadsredovisning, principer för debitering av kostnader för fastighetsdrift m. m. Detta alternativ bedöms även minska möjligheterna till en samlad överblick och analys av byggnads- och anläggningsförsörjningen inom försvaret. Om försvaret redovisar sammansatta tjänster istället för de enskilda kostnadskomponenterna i underhåll och drift begränsas underlaget för analys och avvägning mellan drift/underhåll, ombyggnad eller nybyggnad. I egenskap av leverantör bör den sammanslagna myndigheten inte samtidigt vara fackmyndighet för försvaret. En viss förstärkning av kompetensen hos kunderna på alla nivåer inom försvaret erfordras istället.

Om den sammanslagna myndigheten integreras med försvarets ledningssystem torde samordningsvinster minska genom att olika lednings- och ekonomisystem måste hanteras inom den nya myndigheten. Viss dubbelring av ekonomiadministrativa och andra resurser kan komma att erfordras inom den sammanslagna myndigheten såväl centralt, som vid regionala

byggnadsförvaltningar och lokalkontor. Å andra sidan bedöms möjligheterna att tillgodose försvarets behov av ekonomisk överblick, uppföljning och analys av hela fastighetsområdet bli större i detta alternativ än i alternativet med ett mer renodlat kund/leverantörförhållande.

FCF anser det angeläget att ovan redovisade lednings- och ekonomiadministrativa lösningar noga övervägs i den föreslagna huvudstudien av byggnads- och anläggningsförsörjning.

Fortifikationsförvaltningen:

Som berörts under punkten Allmänt har utredningen inte belyst statsmakternas övergripande policy när det gäller fastighetsförvaltning och byggande inom statsförvaltningens civila områden. Inom försvaret är FortF uppgift stringent angiven inom FPE-systemet. Det synes inte meningsfullt att utan övergripande överväganden i dessa frågor studera en sönderslagning av organisationen för fastighetsförvaltningen och byggandet inom försvaret genom en sammanläggning av FortF och KBS.

Kommittén har i sitt betänkande visat att merparten av besparingspotentialen (70 Mkr/år och 300 personår) fås genom samordningsåtgärder och anpassning till minskad volym och mindre del genom en sammanläggning av FortF och KBS. Utredningen har inte beaktat de betydande investerings- och omställningskostnader som uppstår i ett sammanläggningsalternativ. I detta sammanhang kan heller inte bortses från de kostnader som följer av det ökade personalbehov som uppstår vid militära staber och förband vid en sammanläggning. Risk föreligger att en eventuell sammanläggningsvinst byts till en sammanläggningsförlust.

Därmed synes som tidigare nämnts en riktigare väg att nå besparingar inom det statliga fastighetsförvaltnings- och byggnadsområdet vara att pröva ökade samordningsmöjligheter mellan FortF och KBS och övrig statsförvaltning.

FortF anser att en fortsatt huvudstudie måste ta sin utgångspunkt i beställaren/användarens behov och därifrån belysa hur dessa kan tillgodoses mer effektivt genom förändrade arbetsformer och en mer rationell organisationsstruktur vad beträffar byggherre- och fastighetsförvaltningsfunktionerna. Betydande vinster torde enligt FortF uppfattning kunna uppnås genom en systematiskt genomförd samordning av fort- och byggnadsverksamheten inom försvaret och motsvarande aktiviteter inom den civila sektorn.

Mot denna bakgrund kan FortF inte tillstyrka att en huvudstudie genomförs med den inriktning kommittén föreslagit.

I stället bör fortsatta studier inriktas mot ökad samordning inom hela statsförvaltningen dvs. utöver FortF och KBS och andra statliga verk även affärsdrivande verk och statliga bolag. Genomförandet av samordningsåtgärder bör ske successivt.

Skulle fortsatta studier ändå komma att omfatta ett sammanläggningsalternativ förutsätter FortF att studierna sker så att

- den marginalvinst som sammanläggningen ger (12-15 Mkr) jämförs med de betydande kostnaderna som följer härav.
- endast en total sammanläggning (centralt, regionalt och lokalt) med konsekvent geografisk samordning belyses.

Detta sammanläggningsalternativ måste vidare jämföras med ett alternativ avseende samordning av fort- och byggnadsverksamheten inom försvaret (centralt, regionalt, lokalt) och den civila motsvarigheten.

FortF vill slutligen starkt understryka att oavsett vilket alternativ som väljs för fortsatt arbete måste under tiden myndigheternas frihet att själva ta initiativ och genomföra rationaliseringar som organisationsutvecklingsarbete inom sina respektive ansvarsområden finnas kvar.

Försvarets rationaliseringsinstitut:

Institutet tillstyrker kommitténs förslag om en huvudstudie av byggnads- och anläggningsverksamheten. Institutet anser att studien bör innefatta en belysning av formerna för handläggning av statliga lokalförsörjningsärenden. Den statliga byggprocessen är omständligare och tar betydligt längre tid än motsvarande inom den privata marknaden. Studien bör därutöver även belysa möjligheterna till en ökad decentralisering av befogenheterna av såväl anskaffning som förvaltning av lokaler.

Institutet delar också kommitténs uppfattning att huvudstudien även bör belysa organisatoriska konsekvenser av detta.

Institutet vill dock i anslutning härtill framhålla sambandet mellan lokalvård och fastighetsunderhåll. Enligt institutets uppfattning påverkas såväl lokalvårdskostnader som bygg- och underhållskostnader av val av ytmaterial och lokalvårdsmetoder. En nära samverkan bör därför finnas vid bl. a. projektering av byggnader. Institutet förordar mot denna bakgrund att FortF får ansvara för lokalvårdsfrågorna i försvaret.

Civilförsvarsstyrelsen:

Sedan många år tillbaka har huvudproduktionsansvaret för ledningscentraler åvilat kommunerna som en naturlig del i kommunernas normala byggprocess. Kommunerna har också drift-, vård- och underhållsansvar. Cfs har ett programansvar och en rådgivande funktion.

Även ett renodlat programansvar kräver tillgång på personal som kan arbeta och diskutera i produktions-, taktik-, bygg- samt sambandstekniska termer. Risker för missförstånd är annars stor. Kunnandet och kompetensen erhålls främst genom att personalen arbetar nära produktionen. Återföring av erfarenheter sker då på ett naturligt sätt. Det är vidare angeläget för civilförsvarets utveckling att kunskaperna om anläggningarnas användande, konstruktion och funktion bibehålls inom Cfs.

Styrelsen delar uppfattningen att ett ökat samarbete inom anläggnings-

området bör kunna komma till stånd mellan Cfs och FortF. FortF kan dessutom inom vissa områden anlitas som konsult både av Cfs och kommunerna om detta kan ske under affärsmässiga former.

Kommittén har anfört att en ökad samverkan med FMV vid anskaffning av ledningscentraler inte ger några betydande vinster men däremot bättre centraler. Det är här något oklart vad kommittén syftar på men då det gäller sambandsutrustning så skall det understrykas att denna måste utvecklas och anskaffas på samma sätt som annan sambandsutrustning som ingår i civilförsvarets krigsorganisation. I övrigt anser civilförsvarsstyrelsen att civilförsvarets ledningscentraler är utformade på ett sådant sätt att de kan verka optimalt inom civilförsvarets krigsorganisation.

Cfs anser med hänvisning till det anförda att kommitténs överväganden och förslag sammantaget inte kan leda till de besparingar och rationaliseringsvinster som utgjort målsättningen för studien. Således bör uppgiften att anskaffa anläggningar för civilförsvarets krigsorganisation bibehållas av civilförsvarsstyrelsen. Civilförsvarsstyrelsen förutsätter härvid en ökad samordning med övriga civila totalförsvarsmyndigheter samt med freds- räddningstjänsten.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar:

Byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen utredde den statliga fastighetsdriften 1977-1978. Beträffande ÖEF:s anläggningar anförde nämnda myndigheter 1978-06-13 att någon utredning tills vidare inte bör ske då fastighetsdriften vid dessa är starkt integrerad med driften inom myndighetens primärverksamhet. Förhållandena vid anläggningarna har inte förändrats sedan utredningen lagt sitt förslag. ÖEF anser därför att någon samordning med annan statlig sådan inte heller nu är aktuell.

Den relativt stora utbyggnaden av förråd ovan jord och berganläggningar för råolja och råoljeprodukter för ÖEF:s verksamhet är nu i stort sett avslutad. Endast vissa mindre justerings- och kompletteringsåtgärder återstår. Ytterligare objekt bedöms inte aktuella inom överskådlig framtid. ÖEF anser därför att någon reell samordning av egen och annan myndighets verksamhet inom byggnadsområdet inte är aktuell. Om nybyggnation ändå skulle bli aktuell får frågan tas upp i särskild ordning.

ÖEF vill framhålla att samarbete och utbyte av erfarenheter sker med fortifikationsförvaltningen inom skilda områden. Detta gäller t. ex. skydds-konstruktioner för berganläggningar.

Televerket:

I fråga om fastighetsdrift inom statsförvaltningen konstateras i betänkandet att fortsatt samordning bör leda till väsentliga besparingar. Allmänt kan konstateras att merparten av Tvt:s byggnader inrymmer teknisk utrustning för tele- och radioverksamheten, vilket ger dessa en särprägel i förhållande till andra statliga byggnader.

Televerkets fastighetsdrift är så starkt integrerad med driften av stationerna och övrig televerksamhet att det är nödvändigt att hålla egen personal för driften. Vidare är det tveksamt ur affärsmässig synvinkel att slå sönder Tvt: s etablerade organisation för fastighetsdrift.

Vad gäller husbyggnadsverksamheten inom den civila statsförvaltningen kan följande framhållas. Med hänsyn till den förestående moderniseringen av telenätet bl. a. genom en utbyggnad av AXE-stationer är det angeläget att byggprojekten handläggs i nära samarbete med stationsprojektering och televerksamheten i övrigt. Vi har under lång tid samarbetat med KBS. I detta samarbete har Tvt alltid svarat för programarbetet för att kunna vidmakthålla den nödvändiga samordningen mellan byggnad och teleteknik. Samarbetet med KBS måste sålunda ske på ett nyanserat sätt och under reglerade former.

Statskontoret:

Statskontoret biträder förslaget om en huvudstudie inom byggnads- och anläggningsförsörjningsverksamheten med syfte att slå samman byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen.

Statskontoret anser att om den föreslagna huvudstudien, med syfte att slå samman det två myndigheterna, inte aktualiseras bör likväl översyner göras av respektive myndighet med syfte att effektivisera verksamheten.

Inom området byggande av civilförsvarsanläggningar (huvudsakligen ledningscentraler och branddammar) menar kommittén att vissa uppgifter inom civilförsvarsstyrelsen kan överföras till FortF. Vinsten skulle vara att personal- och konsultkostnader om 2-3 milj. kr. per år sparas in. Enligt statskontorets mening bör förslaget i denna del avvisas. För civilförsvaret innebär förändringen ingen besparing. Totalt sett kan samma besparing uppnås genom att minska FortF: s personalstyrka.

Byggnadsstyrelsen:

Vid övervägandena om ett eventuellt fortsatt utredningsarbete med anledning av förstudien bör man enligt byggnadsstyrelsens mening inte bortse från den naturliga rationaliseringspotential som sålunda föreligger och som de berörda ämbetsverken var för sig och i samarbete med varandra - oavsett externa utredningar - måste utnyttja för att nå ett tillfredsställande helhetsresultat.

Den besparingspotential som anges i förstudien kan sammanfattas i tre huvudpunkter (s. 184). Inom parentes anges för de två första punkterna verkets uppskattning av den bas på vilken besparingarna har beräknats (endast administrationskostnader för KBS och FortF enligt det s.k. 0-alternativet).

1. Effekt av minskad byggnadsvolym till mitten
av 90-talet (exkl. konsultkostnader) 9–14 Mkr (ca 150 Mkr)
2. Samordning eller sammanläggning KBS/FortF 3–23 Mkr (ca 400 Mkr)
3. Övrig samordning 15–34 Mkr

Redovisningen innebär att största besparingsmöjligheterna avser annan samordning än den mellan KBS och FortF. Detta återspeglas endast delvis i förstudien. Samordningen mellan KBS och FortF har gjorts till en huvudfråga. Övrig samordning har delvis endast exemplifierats.

Ett fortsatt utredningsarbete måste därför i högre grad än förstudien ta fasta på och klarlägga möjligheterna till besparingar genom ytterligare samordning av byggande och fastighetsförvaltning inom den civila sektorn.

Ett fortsatt utredningsarbete måste också bli tydligare i fråga om skilda åtgärder som övervägs och därmed sammanhängande besparingar m. m. Det är redan av detta skäl olämpligt att som utredningen föreslår sätta ett besparingsmål för hela det område som har behandlats under avsnittet om byggnads- och anläggningsförsörjning. Det skulle vidare vara osakligt att på grundval av de uppskattningar och översiktliga bedömningar som kunnat göras i förstudien nu precisera besparingsmål till grund för fortsatta överväganden. Flera besparingar anges i förstudien med en osäkerhet av ca 100% eller mer.

Byggnadsstyrelsen har bl. a. i sina senaste anslagsframställningar redovisat vikten av de s. k. administrationskostnaderna för verksamheten med beaktande av de totala intäkterna och kostnaderna för verksamheten. F. n. uppgår verkets administrationskostnader under s. k. 1 000-kronorsanslaget till ca 3% av verksamhetens totala omslutning. Verket har mot bakgrund av exempel på besparingar inom huvudprogrammen strukit under vikten av att besparingsarbetet i ett längre perspektiv allt mer inriktas på de direkta kostnaderna. Åtskilliga exempel har angivits där insatser för minskad energiförbrukning, översyn av areastandard och teknisk standard, långsiktig förvaltningsplanering etc. ger betydligt större besparings effekter än dem som kan uppnås genom nedskärningar av administrationen. Ett likartat förhållande torde gälla för FortF och andra byggherremyndigheter och fastighetsförvaltare.

Det är mot denna bakgrund särskilt viktigt att ett fortsatt utredningsarbete inte ensidigt inriktas på frågor om personår i administrationen. För att arbetet skall framstå som genomtänkt och motiverat krävs att effekterna på verksamhetens totala intäkter och kostnader och resultat som helhet i första hand beaktas.

Utredningen förutser en minskad husbyggnadsvolym till 1995 för såväl KBS och FortF som övriga byggherremyndigheter. Byggnadsstyrelsen kan instämma i denna bedömning både för den produktion som avser verkets lokalhållningsområde och för uppdragsverksamheten. Däremot är det naturligtvis svårt att med någon säkerhet bedöma hur stor denna minskning kan komma att bli i ett längre perspektiv. Det finns erfarenhetsmässigt en tendens att något underskatta volymen på sikt till följd av bristande planeringsunderlag.

Som utredningen riktigt påpekat (s. 165) finns det inget enkelt samband mellan resursbehov och produktionsvolym. Detta måste särskilt framhål-

las vid den tyngdpunktsförskjutning som nu sker från större nybyggnadsverksamhet till satsning på mindre projekt inom den s. k. ROT-sektorn. Det är därför mycket svårt att nu ange hur stor resursminskning som kan påräknas för byggproduktionen. Det bör ligga inom myndigheternas ansvar att löpande vidta de förändringar av resursinsatserna som är påkallade med hänsyn till volym- och strukturförändringar. Av dessa skäl är det varken lämpligt eller möjligt att nu precisera "besparingseffekten" av en fortsatt och långsiktig anpassning till ändrad och minskande produktionsvolym.

Om utredningens prognos skulle visa sig riktig uppstår självfallet frågan huruvida resursanpassningen skall ske inom oförändrad organisation av den statliga byggherreverksamheten eller om en förändring av strukturen bör genomföras för att kunna upprätthålla kvalificerade och rationella enheter. Byggnadsstyrelsen har därvid den uppfattningen att man i första hand bör överväga att föra uppgifter från de mindre byggherremyndigheterna till de större.

Förstudien redovisar två huvudalternativ för KBS/FortF – samverkan med i huvudsak bibehållen ansvarsfördelning (alternativ 1) och sammanläggning av myndigheterna (alternativ 2). Besparingseffekten av alternativ 1 anges till 3-8 Mkr/år och för alternativ 2 till 15-23 Mkr/år.

Enligt byggnadsstyrelsen ger förstudien inte underlag för att helt utesluta någotdera av alternativen. Verket vill dock hålla med om att samordningsalternativet inte motiverar en särskild huvudstudie.

Alternativ 2 kan närmare bedömas först efter ytterligare utredning, vilket förordas i förstudien. Det finns dock anledning att redan med förstudien som grund dämpa de förväntningar förslaget kan ge upphov till.

Samtidigt framgår av förstudien att besparingarna förutsätter att verkens centrala delar samlokaliseras och att antalet byggnadsområden/regionala förvaltningar ungefär halveras med omflyttningar och stora omorganisationer som följd (s. 224). Det framstår mot denna bakgrund som helt orealistiskt att räkna med att alternativ 2 skulle kunna ge några snabba besparingar. Med erfarenhet av omlokaliseringarna och med beaktande av nuvarande regler i trygghetsfrågor är det sannolikt att ett genomslag av alternativ 2 först kan nås ca 10 år efter ett beslut om genomförande.

Det finns mot denna bakgrund anledning att, som utredningen föreslagit, pröva möjligheterna till ytterligare samordning inom den civila statsförvaltningen. Samordningen kan avse såväl byggproduktion som fastighetsförvaltning och lokalbehovsprövning.

I förstudien anges (s. 174) att KBS och FortF bedömt det lämpligt att samordna fastighetsdriften för 7,3 milj. m³ uppvärmd byggnadsvolym som förvaltas av olika statliga myndigheter samt att 2 milj. m³ härav hittills har samordnats.

I dagens läge återstår således en byggnadsvolym om 1,3 milj m³ som skulle kunna samordnas. Byggnadsstyrelsen har i samverkan med FortF

intensifierat arbetet med att genomföra samordning för större delen av denna byggnadsvolym. Med de anmärkningar som redovisats delar således byggnadsstyrelsen utredningens uppfattning att en ytterligare driftssamordning är angelägen och bör genomföras.

Byggnadsstyrelsen har som ett led i remissarbetet fortlöpande haft överläggningar med verkets personalorganisationer, SACO/SR, ST, SF, SALF och LO-förbunden. Härvid har samtliga de frågeställningar m. m. som tas upp i detta remissvar diskuterats.

SF och SALF har för sin del särskilt velat framhålla följande:

”Vi biträder förstudiens förslag om en huvudstudie.

Huvudstudien bör i första hand belysa de närmare konsekvenserna av en sammanslagning av FortF och KBS. Huvudstudien bör även belysa möjligheterna till ökad samordning mellan FortF – KBS och statsförvaltningen i övrigt.”

Riksrevisionsverket:

I april 1983 började RRV en huvudstudie om byggprocessens utformning inom försvaret med en jämförelse med den privata och den civilt statliga byggprocessen. Denna studie har redan från inledningen samordnats med den remitterade förstudien. Samordningen har i stort inneburit att RRV koncentrerat sitt arbete på byggprocessens utformning och innehåll samt de medverkande organisationernas roller.

Den civilt/statliga byggprocessen och byggprocessen inom försvaret uppvisar stora skillnader vad gäller processernas utformning och rollfördelning, som inom försvaret är betydligt mer splittrad och komplicerad. Byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen har helt olika förutsättningar för sitt agerande och även olika roller i respektive process. Sättet att uppfylla rollerna i processerna avviker även från varandra.

Den grundläggande skillnaden ligger i att inom den civilt/statliga byggprocessen är ansvars- och beslutsbefogenheterna dels kopplade till expertkompetensen, dels samlade på en och samma organisation. Inom försvaret är dessa funktioner uppdelade och dessutom är antalet medverkande parter betydligt fler.

Förutsättningarna för en effektiv och ändamålsenlig byggprocess är härigenom betydligt större inom den civilt/statliga verksamheten.

Med anledning av utredningens förslag och RRV:s slutsatser av den genomförda granskningen tillstyrker RRV förslaget om att en huvudstudie genomförs inom byggnads- och anläggningsverksamheten.

Mot bakgrund av de nu redovisade slutsatserna anser RRV det väsentligt att en ev. huvudstudie inriktas på att belysa de närmare förutsättningarna för och konsekvenserna av en ökad samordning av de moment som bör innefattas i verksamheten. Detta arbete bör inriktas på de olika processernas innehåll och uppbyggnad samt resurs- och kompetenskraven. Med dessa utgångspunkter bör sedan de organisatoriska konsekvenserna bedömas.

Av dessa skäl anser RRV att en huvudstudie inte bör styras mot något speciellt organisatoriskt lösningsalternativ. RRV vill alltså för sin del inte nu förorda något av de framförda alternativen.

Domänverket:

I kapitel 6.8.5 framhålls, att besparingar torde kunna göras genom att domänverket i större utsträckning än hittills tar över förvaltningen av försvarets markområden. Däremot bedöms samverkan i fråga om anskaffning och avveckling av mark vara föga meningsfull.

Domänverket, vars erfarenheter beträffande förvaltning av försvarets marker är huvudsakligen positiva, ansluter sig i princip till dessa bedömningar. Med sin inriktning och sin så gott som rikstäckande organisation torde verket vara väl rustat för uppgiften att förvalta många av försvarets marker. Dock torde vissa marker finnas, som på grund av t. ex. speciella skötselönskemål, säkerhetsskäl eller geografisk belägenhet lämpligen bör förbli utanför verkets förvaltning.

Vägverket:

Inom VV centrala och regionala organisation har KBS lokalhållningsansvaret, medan VV inom den lokala organisationen svarar för såväl anskaffning som förvaltning av ca 265 vägstationer. VV anser att det innebär uppenbara fördelar med nuvarande ansvar för lokala fastigheter, genom bl. a. närhet till anläggningarna, vetskap om behov och bra möjlighet till enhetlig standard. VV uppfattning är att kompetens finns inom verket för att sköta fastighetförvaltningen. Med hänsyn härtill borde en överföring till VV övervägas av ansvaret även för regionala och centrala fastigheter.

Under punkt 6.5 framhåller kommittén att stora delar av verksamheten vid FortF och KBS har likartad karaktär. Detta gäller speciellt försörjningen med och förvaltningen av byggnader (hus). Dessa uppgifter tar i anspråk 53 % av FortF:s och 90 % av KBS resurser.

Av FortF:s återstående (47 %) resurser torde befästningsavdelningen utgöra största andelen. Denna avdelnings huvudansvar omfattar enligt punkt 6.3.1 anskaffning (planering och projektering) av befästningar och flygfält samt underhåll av dessa.

I sammanläggningsalternativet framlägger kommittén tre underalternativ, som främst skiljer sig åt när det gäller befästningsverksamhetens ställning. VV ifrågasätter om inte ett fjärde underalternativ, nämligen överförande till VV, bör provas. VV har redan i viss utsträckning utfört försvarsanläggningar åt FortF och anser att kompetens beträffande i varje fall byggandet finns. Avseende Projektering/konstruktion av befästnings- och flygfältsarbeten kan VV kompetens behöva kompletteras.

Kommittén har övervägt vilka besparingar som kan göras därest objekt större än 4 Mkr förs över till KBS. Uppskattningsvis skulle därigenom

ytterligare 100-150 Mkr/år föras över till KBS, vilket bedöms medföra besparingar om 5-10 Mkr/år. För VV del skulle förslaget medföra att alla lokala nybyggnader överfördes till KBS. Detta skulle i sin tur medföra kompetensförsämring hos kvarvarande byggresurser, vilket skulle gå ut över kvaliteten på ombyggnads- och reparationsarbetena. Nuvarande resurser är dessutom så begränsade, att det är tveksamt om de kan minskas även om viss del av byggnadsverksamheten överförs till KBS.

Den nuvarande långtgående anpassningen till de lokala förhållandena vad gäller utformningen av anläggningarna kan också försämrats eller gå förlorad. En förändring i enlighet med vad som föreslagits torde medföra ett trögare och mer byråkratiskt system.

Sjöfartsverket:

I tabell 6.9 sid. 176 i betänkandet har den årliga husbyggnadsvolymen vid mitten av 1980-talet för sjöfartsverkets del angivits till 2 Mkr. Volymen torde snarare kunna uppskattas till 1 Mkr.

Den husbyggnadsverksamhet som sjöfartsverket utför med egen arbetskraft utföres av personal som huvudsakligen är sysselsatt med byggnation till sjöss. Husbyggnationen förläggs till vintertid, omkring 4 mån/år, då arbeten inte kan utföras till sjöss. Byggnationen till sjöss bedrivs effektivt och billigast med egen personal som är anställd under hela året. Eftersom sjöfartsverket således har kostnad för denna personal även under vintertid är det kostnadsmässigt fördelaktigt att låta personalen utföra även husbyggnadsverksamheten. Några besparingseffekter kan därför inte uppnås genom en ökad samordning med fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen.

Sjöfartsverket har i övrigt ingen erinran mot den i betänkandet redovisade förstudien.

Statens vattenfallsverk:

Som noteras i betänkandet har Vattenfall såsom affärsverk självt ansvaret för lokalhållningen. Det enda fall där sidoordnad myndighet berörs gäller projektering av "förvaltningsbyggnader" – inte kontorslokaler som det generellt anges i betänkandet. Med denna begränsning blir det föreskrivna samrådet med KBS vid projekteringen av totalt liten omfattning.

Det har slumpat sig så att Vattenfall under åren 1976-83 i olika delar av landet uppfört fyra nya förvaltningsbyggnader för totalt ca 125 Mkr. Några nya sådana byggnader, bortsett från mindre tillbyggnader/kompletteringar, förutses inte därutöver inom överskådlig tid. Uppgiften i tabell i betänkandet att vattenfall avser bygga förvaltningskontor under 1980-talet för 35 Mkr/år är sålunda felaktig. För Vattenfalls del utgör den verkliga omfattningen av husbyggandet sålunda inte motiv för att - såsom utredningen föreslår – till KBS överföra ansvaret för lokalanskaffningen.

Enligt Vattenfalls uppfattning har i utredningen ej heller gjorts något

försök att bevisa påståendet om besparingseffekter av angiven storlek vid överförande till KBS av objekt vars byggkostnad överstiger 4 Mkr.

I utredningen erinras vidare om att åtgärder för fortifikatoriskt skydd vidtages för vissa slag av anläggningar. Omfattningen härav utanför civilförsvaret anges till drygt 10 Mkr/år. Utredningen anser att utnyttjande av FortF: s kompetens skulle bl. a. skapa förutsättningar för samordnad bedömning t. ex. av skyddsnivå och tekniska lösningar samt för avvägning av erforderliga investeringar. För Vattenfalls och kraftindustrins i övrigt del finns just för detta syfte en särskild av regeringen tillsatt nämnd, Krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar. Vattenfall kan inte se att överföring till FortF av ansvaret för åtgärderna ifråga skulle ge bättre resultat i tekniskt och ekonomiskt hänseende.

Vattenfall anser sig inte kunna bedöma effekten av utredningens förslag om samordning av KBS och FortF och ej heller ha anledning att på annat sätt kommentera åtgärden än att förutsätta att denna inte försvårar det nu föreskrivna samrådet med KBS vid projektering av förvaltningsbyggnader – av vilket Vattenfall hittills haft goda erfarenheter.

Slutligen vill Vattenfall notera goda erfarenheter av FortF: s och KBS samverkan vid driften av kontorsfastigheter på de platser där Vattenfalls regionala enheter träffat avtal med FortF/KBS.

Civilförsvarsstyrelsen:

Kommittén anser vidare att produktionsuppgiften avseende uppförandet av anläggningar för civilförsvarets krigsorganisation skall överföras till fortifikationsförvaltningen. Som framgår av vad styrelsen sagt tidigare är en allmän strävan idag att kommunerna skall få ett ökat ansvar för civilförsvarsverksamheten på lokal nivå. Sedan många år tillbaka har huvudproduktionsansvaret för civilförsvarets ledningscentraler åvilat kommunerna. Civilförsvarets byggprocess är naturligt integrerad med kommunernas normala byggprocess och fungerar enligt styrelsens erfarenheter mycket bra. En flyttning av produktionsansvaret från civilförsvarsstyrelsen till fortifikationsförvaltningen strider enligt styrelsens uppfattning emot de av riksdagen i 1982 års försvarsbeslut redovisade utvecklingslinjerna för det moderna civilförsvaret. Styrelsen är tveksam till om de av kommittén beräknade besparingarna vid en organisationsförändring uppväger de negativa centraliseringseffekter som kan uppstå i detta sammanhang.

Länsstyrelsen i Värmlands län:

Länsstyrelsen har genom försvarsenheten mångårig erfarenhet av civilförsvarsdelen av den regionala och lokala produktionen inom de berörda områdena. I vissa fall ansvarar länsstyrelsen själv för produktionen, i andra fall samordnas och tillses produktion som genomförs av kommuner och företag.

En allmän erfarenhet är att resurserna för produktion både regionalt och

lokalt är mycket knappa för den genom försvarsbesluten fastställda produktionen. Detta har ofta lett till att fastställda planer icke kunnat fullföljas eller att genomförande av beslutade åtgärder försenats.

En annan erfarenhet är att kunskaperna och förståelsen för produktionen och produkterna på fältet efter hand försämrats vilket ofta lett till försämring av produktionsresultatet och försvårat både det administrativa och tekniska samarbetet.

De nu skisserade förslagen leder enligt länsstyrelsens uppfattning till koncentrerings som accentuerar de ovan nämnda problemen i produktionen. Risker är uppenbara för att sakkunskapen på central nivå utarmas ytterligare, att byråkratiseringen ökar och att avståndet mellan programmyndighet och producenter på fältet ökas ytterligare – allt till men för produktionen.

Enligt länsstyrelsens mening leder förslagen till en sämre effektivitet och att ambitionsnivån och kvaliteten inom de berörda områdena kommer att sjunka. Besparingseffekten uppnås ovedersägligen på de centrala myndigheternas anslag. Det är dock sannolikt att fördyringar av samma storleksordning uppstår inom sakanslagen, att den totala effektiviteten sjunker samtidigt som ambitionsnivån och kvaliteten i produktionen nedgår.

Förslaget att FortF skall svara för anläggningsproduktionen i stället för kommunerna kan starkt ifrågasättas. Kommunerna har ansvar för anläggningarnas drift och underhåll. De bör därför även ha möjlighet att påverka produktionen och genom ansvar för produktionen få erfarenhet och kunskap som är nödvändig för drift och underhåll. Vidare medför förslaget att föra över produktionsansvaret till FortF att civilförsvarsstyrelsen tappar nödvändig återkoppling från produktion till planering. Detta kommer på sikt att medföra betydande nackdelar.

Länsstyrelsen vill slutligen också beröra de regionalpolitiska aspekterna.

Totalt berörs således ca 46 årsarbetskrafter i Karlstad.

De föreslagna rationaliseringarna har således stor betydelse ur sysselsättningssynpunkt för länet.

Värmlands län är ett av landets hårdast drabbade län vad gäller arbetslöshet och avfolkningsproblem. Intentionerna bakom utlokaliseringen av de statliga myndigheter, som här berörs av besparingsförslag, var att komma tillrätta med de regionala strukturproblemen. För Värmlands del omfattade utlokaliseringen från början 1 100 tjänster. Av dessa återstår för närvarande ca 800 tjänster. Det är enligt länsstyrelsens mening inte möjligt att ytterligare reducera antalet tjänster vid länets statliga myndigheter utan att helt bortse från de intentioner som låg bakom utlokaliseringen av statliga myndigheter.

Kommittén för samordning av den centrala ledningen för freds räddningstjänsten och civilförsvarsverkssamheten:

Vid en samlad bedömning har vi funnit att övervägande skäl talar för att kommunerna bibehålls vid sitt nuvarande produktionsansvar. En möjlighet som vi ser till effektivitetsvinster är att öka samarbetet mellan civilförsvarsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen.

Vi vill inte motsätta oss att en huvudstudie i enlighet med Hpg 5kommitténs förslag genomförs. Med hänsyn till vad vi anfört bör emellertid studien – i här aktuella frågor – inriktas främst på att närmare belysa möjligheterna att öka samarbetet inte på att föra över produktionsansvaret.

Tjänstemännens centralorganisation:

Utredningen föreslår en huvudstudie som skall belysa de närmare konsekvenserna av en sammanslagning av fortifikationsförvaltningen (FortF) och byggnadsstyrelsen (KBS). En sådan sammanslagning skulle oundgängligen medföra omfattande konsekvenser för de bägge myndigheternas personal på olika platser i landet. Därför är det särskilt angeläget att en eventuell huvudstudie av denna fråga bedrivs i nära kontakt med berörda personalorganisationer.

I en sådan huvudstudie bör bl.a. beaktas att KBS och FortF arbetar inom två ganska olika planerings- och budgetsystem.

Landsorganisationen i Sverige:

Utredningen föreslår att en huvudstudie inom byggnads- och anläggningsverksamheten kommer till stånd, vilken i första hand skall belysa konsekvenserna av en sammanslagning av de två myndigheterna.

Härvid kan olika alternativ bli aktuella vad avser befästningsenhetens ställning och den centrala och regionala nivåns utformning och lokalisering. Huvudstudien bör också belysa möjligheterna till ökad samordning mellan dessa två myndigheter och statsförvaltningen i övrigt.

Statsanställdas Förbund biträder utredningens förslag, men vill föreslå att huvudstudien också kommer att omfatta frågor kring samordning av fastighetsunderhåll och maskintjänst på lokal nivå, dvs. i de fall det är möjligt mellan byggnadsstyrelsens driftområden och förbanden.

Sveriges Arbetsledareförbund:

SALF har funnit att Hpg 5-kommitténs organisationsalternativ 2 A, som innebär en sammanslagning av KBS och FortF till en myndighet bäst tillgodoser de krav man bör ställa på en statlig byggverksamhet. Vi delar uppfattningen att samordningsmöjligheterna inom detta alternativ kan tas till vara på alla nivåer.

Vår uppfattning är att den nya myndigheten bör begränsas inom den centrala delen. Tyngdpunkten bör i stället förläggas regionalt och lokalt.

Enligt vår uppfattning bör även befästningsverksamheten samt flygfälts- och markfrågor tillhöra den gemensamma myndigheten för statlig byggverksamhet.

En samordning av fastighetsdriften till en myndighet medför naturliga möjligheter till samverkan på lokal nivå i frågor om energihushållning, personal och andra resurser.

3 Civilförsvarets materielanskaffning

Sammanfattning

Enligt kommitténs uppfattning kan produktionsuppgifterna vid anskaffning av civilförsvarmateriel föras över från civilförvarsstyrelsen till försvarets materielverk och ge besparingar om ca 15 personår. Detta bör beaktas vid det slutliga ställningstagandet till olika pågående utredningar som berör området.

Så gott som samtliga remissinstanser anser att produktionsansvaret för civilförsvarets materiel bör kvarligga på Cfs och att de besparingar som kommittén kommit fram till är tveksamma men att möjligheterna att samordna verksamheten ytterligare mellan FMV och Cfs bör tas till vara.

Yttranden

Försvarets Materielverk:

Undersökningen har utgått från att upphandlingen för Cfs även i fortsättningen kommer att ske centralt. Om kommunerna i framtiden ges ett större ansvar för Cfs materiel, har det förutsatts att Cfs som programmyndighet svarar för samverkan med dessa. Mot bakgrund av vad som framkommit vid undersökningen *förordas i princip* att FMV övertar produktionsansvaret för en del av Cfs materiel. Detta gäller även vid de ledningscentraler och sambandssystem som har starka kopplingar till försvarsmaktens system. En precisering av *resursbehovet* och en mer allsidig konsekvensredovisning kräver emellertid en vidare utredning av frågan med medverkan från FMV och Cfs.

Försvarets rationaliseringsinstitut:

Det bör noteras att utgångspunkten i uppdraget till institutet respektive direktiven till kommittén är olika. Institutet förordar i sin rapport, i likhet med kommittén, ett ökat samarbete mellan civilförvarsstyrelsen och FMV. Detta bör ske materielslagsvis utan särskilda organisatoriska åtgärder. Förslaget motsvarar kommitténs *avtalsalternativ*. Institutet vill dock framhålla betydelsen av att ett sådant arbete stimuleras av regeringen t. ex i de årliga budgetprövningarna. Institutet hänvisar således till den uppfattningen som kom till uttryck i rapporten.

Civilförsvarsstyrelsen:

De förslag som kommittén lämnar kan innebära att annan myndighet, försvarets materielverk (FMV) blir produktionsmyndighet för visst eller vissa materielslag. Även vid en sådan uppdelning mellan program- och produktionsrollerna måste civilförsvarsstyrelsen ha kompetens och resurser för att utveckla materiel m. m. samt styra och kontrollera produktionen. Kommitténs förslag torde därför kunna ifrågasättas. Däremot synes en ökad samverkan mellan Cfs, FMV och försvarets sjukvårdsstyrelse (SjvS) innebära fördelar ur många synvinklar.

Det kan synas möjligt med besparingar genom överförande till FMV av produktionsansvaret för civilförsvarsstyrelsens materielförsörjning bl. a. på grund av samutnyttjande av fackkunskap inom sakenheterna samt utnyttjande av väl inarbetade funktioner inom FMV t. ex. normaliefunktionen, kontroll m. m. Man får emellertid inte bortse från den samverkan som redan nu sker på materielsidan. *De besparingar som utredningen kommit fram till synes mycket tveksamma.*

Så t. ex. har kommittén bedömt som önskvärt att en avsevärt fördjupad samordning alternativt en sammanslagning av utvecklings- och anskaffningsresurserna (till FMV) kommer till stånd för skyddsmateriel.

Den unika kompetens som civilförsvarsstyrelsen byggt upp inom området Skydd till allmänheten har inneburit bl. a. att ca 4 miljoner skyddsmasker hittills anskaffats till befolkningen. Anskaffningstakten som har varit betingad av medelstildelningen har varierat, men omfattar f. n. 380 000 st skyddsmasker per år. Eftersom styrelsen anskaffar till hela befolkningen – barn, vuxna och äldre människor – varierar naturligtvis kraven på skyddens utformning, vilket i sin tur har medfört att problemområdet är väl penetrerat såväl tekniskt som merkantilt. Erfarenheter från det volymmässigt och kostnadsmässigt stora omfånget på dessa anskaffningar gör att styrelsen står väl rustad inför den kommande utvecklingen och anskaffningen av en ny skyddsmask för befolkningen. De vinster som kan ernås vid ett fördjupat samarbete bedöms inte kunna uppstå genom det förfarande som kommittén förordar och som innebär ett överförande av uppgifterna till FMV. Styrelsen är av den uppfattningen att det utvecklingsarbete som FMV avser bedriva parallellt med styrelsens utveckling av en ny skyddsmask till befolkningen mycket väl kan inrymmas i detta senare arbete.

Den fördjupade samordning som kommittén föreslår bör enligt styrelsens uppfattning komma till stånd men i så fall bör detta genomföras på det sätt som här antytts nämligen att civilförsvarsstyrelsen för FMV:s del genomför den kommande utvecklingen och anskaffningen av ny skyddsmask för försvarsmakten.

Styrelsen anser med det anförda som grund att de överväganden och förslag som Hpg 5-utredningen presenterat på materielanskaffningens område inte skulle medföra några effektiviseringar eller lägre kostnader.

Statskontoret:

I det aktuella betänkandet föreslås en huvudstudie med syfte att överföra produktionsuppgifterna för utveckling, anskaffning och redovisning av materiel från civilförvarstyrelsen till FMV.

FRI har i en rapport till regeringen nyligen gjort bedömningen att en sådan åtgärd inte kommer att ge de personalbesparingar, ca 15 personår, som kommittén räknar med. FRI menar att besparingen kommer att inskränka sig till något enstaka personår. *Statskontoret anser, i likhet med FRI, att de framräknade besparingarna sannolikt inte är möjliga att realisera fullt ut.*

Riksrevisionsverket:

Kommittén har funnit att en besparing på ca 15 personår är tänkbar om FMV övertar produktionsansvaret för materielanskaffningen till *civilförsvaret*. Samtidigt föreslås fördjupade studier, vilka redan ingår i ett regeringsuppdrag till FRI. FRI:s uppdrag är slutfört och rapport har överlämnats till regeringen. I denna redovisas preliminära beräkningar, som visar att möjliga *personalbesparingar är marginella*. I rapporten redovisas också att handläggningen inom FMV kan bli mer omständlig genom verkets storlek och civilförvarsärendenas spridning på flera enheter. Svårigheterna att få en balanserad tillförsel av civilförvarsmateriel kan komma att öka snarare än minska. Processen innebär som redovisas i rapporten, flera olika moment som är inbördes beroende. Kravet på en samlad planering för materielförsörjningen bedömer RRV komma att öka, när kommunerna övertar en del av ansvaret för civilförsvaret. *RRV ser ingen fördel i att ytterligare öka spridningen av produktionsansvaret genom att överföra vissa processens moment till FMV.*

Kommittén för samordning av den centrala ledningen för freds räddningstjänsten och civilförvarsverksamheten:

Enligt vår mening är det nödvändigt med ett ökat och fördjupat samarbete mellan staten och kommunerna i fråga om materielhanteringen så att civilförsvarets materiel kan utnyttjas i fredstid. Ett ökat sådant samarbete ger möjligheter till förbilligad anskaffning samt ökad materielstandardisering och materielutveckling för freds räddningstjänsten. *Enligt vår mening gynnas detta bäst genom att det nya räddningsverket, som vi kommer att lämna förslag om, är såväl program- som produktionsmyndighet för civilförsvarets materielanskaffning.* Den utvecklingsfas som inletts med ökat kommunalt engagemang för freds räddningstjänsten och de fördelar för freds räddningstjänsten som därigenom går att uppnå talar sålunda enligt vår mening mot att knyta materielanskaffningen till materielverket. Där emot biträder vi Hpg 5-kommitténs i andra hand framlagda förslag om ett nära samarbete mellan räddningsverket och materielverket i resursbesparande syfte där så befinnes lämpligt.

Svenska kommunförbundet:

Styrelsen delar kommitténs uppfattning att det är angeläget med en ökad samverkan på materielområdet mellan likartade verksamheter, t. ex. civilförsvar och kommunal räddningstjänst. Som kommittén påpekar har riksdagen år 1982 fattat principbeslut om att kommunerna med början under budgetåret 1984/85 skall ta över ansvaret för ledningen av civilförsvarsverksamheten på lokal nivå i krig och det planlägningsansvar i fred som hänger samman därmed. Inom kommittén (Kn 1982: 3) med uppdrag att utreda frågan om en samordning av räddningstjänsten i fred och civilförsvarsverksamheten övervägs för närvarande bl. a. frågan om den framtida integreringen av den kommunala räddningstjänstens och civilförsvarets materielhantering. Denna integrering avser produktutveckling, upphandling, förrådshållning, underhåll m. m. Styrelsen vill i detta sammanhang framhålla att ett nära samarbete i dessa frågor påbörjats mellan kommunförbundet och civilförsvarstyrelsen i syfte att uppfylla intentionerna i 1982 års totalförsvarsbeslut.

En viktig målsättning i sammanhanget är att åstadkomma system som möjliggör att civilförsvarets materiel i så stor omfattning som möjligt kan användas i den *fredstida räddningstjänstverksamheten*. Härigenom bör bl. a. samhällsekonomiska fördelar kunna vinnas. För att en omfattande fredsanvändning av civilförsvarsmaterielen i framtiden skall bli möjlig, krävs enligt styrelsen en långtgående decentralisering av förrådshållningen.

Kommitténs förslag att låta försvarets materielverk (FMV) överta civilförsvarsstyrelsens produktionsuppgifter för utveckling, anskaffning och redovisning av civilförsvarsmateriel kan enligt styrelsen *innebära praktiska problem vid den av statsmakterna eftersträfvade integreringen av den kommunala räddningstjänstens och civilförsvarets materielhante ring*. En sådan överföring av uppgifter till FMV strider enligt styrelsens mening mot intentionerna i 1982 års totalförsvarsbeslut om en decentralisering av civilförsvarsverksamheten. Kommittén har överhuvudtaget inte analyserat frågan om kommunernas medverkan i materielhanteringsprocessen vid en eventuell uppgiftsöverföring till FMV, vilket är en klar brist.

Såvitt styrelsen på tillgängligt underlag kan bedöma torde från kommunal synpunkt fördelar stå att vinna med att civilförsvarsstyrelsen bibehåller produktionsansvaret för civilförsvarets materielanskaffning. Genom den nära samordning som för närvarande byggs upp mellan civilförsvar och övrigt civilt totalförsvar på lokal nivå skapas förutsättningar för att materielförsörjningsprocessen kan ges ett sådant innehåll att även den kommunala räddningstjänstens krav tillgodoses.

Tjänstemännens centralorganisation:

Vad gäller materielförsörjningen föreslår kommittén att produktionsuppgifterna vid anskaffning av civilförsvarsmateriel förs över från Cfs till FMV.

TCO motsätter sig inte fördjupade studier av denna fråga, men vill i sammanhanget erinra om att FRI: s rapport nr 3-83-4401 angående civilförsvarets materielförsörjning synes visa att besparingsmöjligheterna är ganska begränsade.

Till detta kommer – vilket kommittén också påpekar – att den framtida organisationen av den fredstida räddningstjänsten, kommunanknutet civilförsvar m.m. är frågor som noga behöver prövas i samband med en huvudstudie av möjligheterna att överföra produktionsansvaret till FMV.

Sammanfattning av försvarets rationaliseringsinstituts rapport nr 3.83-4401 Civilförsvarets materielförsörjning

Effektivering av materielförsörjningsprocessen i civilförsvaret

Institutet har i fullgörandet av regeringens uppdrag haft som utgångspunkt målet för materielförsörjningen, nämligen att anskaffa och vidmakthålla materiel för alarmering av och skydd för allmänheten samt den utrustning för civilförsvarets krigsorganisation som svarar mot uppställda operativa och taktiska krav samt mot krav på tillgänglighet vid mobilisering och uthållighet i krig. Vidare skall utbildnings- och övningsverksamheten i fred kunna förses med materiel.

Med denna utgångspunkt har institutet ansett att studien även bör omfatta en undersökning av måluppfyllelsen. Bristande måluppfyllelse kan ha flera orsaker. En orsak kan vara att administrationen av materielförsörjningsprocessen inte är effektiv.

Institutets undersökning visar i flera avseenden bristande måluppfyllelse. Enligt institutets uppfattning ligger dock orsakerna härtill främst i att de grundläggande förutsättningarna för materielförsörjningen varit och är bristfälliga. Det gäller t. ex. grundsyrer och mål för organisation, utrustning och uthållighet. Härtill kommer täta förändringar av krigsorganisationen. En annan orsak är otillräckliga resurser i förhållande till uppställda mål och uppgifter, vilket kan ha sin grund i ofullgångna beräkningar av resursbehov i förhållande till åtagna uppgifter eller andra brister i dialogen mellan civilförsvarsstyrelsen och statmakterna.

Materielförsörjningsprocessens organisation och administration har haft och har brister. Institutet kan emellertid konstatera att ett målmedvetet arbete under senare år förbättrat administrationen och att man med fortsatt arbete siktar mot ytterligare förbättringar. Institutet redovisar också i rapporten synpunkter och förslag som institutet anser kan medverka till effektivering.

Institutets uppfattning i stort beträffande materielförsörjningen är att civilförsvarsstyrelsen är på god väg att uppnå en högre effektivitet än för några år sedan. Förbättringsarbetet kräver emellertid i flera fall en ofrånkomligt lång tid innan resultaten visar sig, t. ex. omläggning av redovisningssystemet. Därtill räcker inte styrelsens personal till för att samtidigt driva flera resurskrävande förbättringsprojekt.

De synpunkter och förslag till åtgärder som institutet framför i rapportens avsnitt 6, berörande olika led i materielförsörjningsprocessen, och som syftar till att effektivera materielförsörjningsprocessen i nuvarande organisation är i sammanfattning följande.

Det underlag för materieförsörjningsprocessen som programfunktionen, representerad av planeringsenheten i civilförsvarsstyrelsen, skall lämna till produktionsfunktionen, representerad av materielbyrån, är ofullständigt. Underlaget bör innefatta taktiskt-tekniskt-ekonomiska målsättningar med angivande av krav på uthållighet och underhållssäkerhet. Underlaget bör även innehålla uppgifter om hur länge materielen avses ingå i utrustningen, vilket är en grund för planering av omsättning av materiel i fred.

Grunderna för planläggning av främst vidmakthållandet är därför osäkra, dvs. planläggningen på sikt av förändringar i förrådsverksamheten, av underhållsorganisation och underhållsbehov, reservdelsförsörjning samt avveckling av materiel på grund av omsättning. Det saknas även underlag för planläggning av och åtgärder för materieförsörjning i krig.

Styrelsen är medveten om dessa brister. Åtgärder avses vidtagas när andra, f. n. av styrelsen högre prioriterade uppgifter i pågående utrednings- och utvecklingsarbete lösts. Styrelsen anser att under tiden bristerna kan överbryggas genom de direkta kontakter och dialoger mellan företrädare för program- respektive produktionsfunktionen som lätt tas inom styrelsen.

Institutet vill framhålla betydelsen för effektivitet i materieförsörjningen att denna har en fast grund för planläggning och genomförande. Det är angeläget att styrelsen så snart som möjligt vidtar åtgärder för att eliminera bristerna.

Civilförsvarsstyrelsen har ett stort kontaktnät till andra myndigheter (motsv) i syfte att få information om teknisk utveckling och andra frågor som har betydelse för materieförsörjningen.

Institutet anser att det med hänsyn till styrelsens begränsade personalresurser för materielområdet finns risk för, dels att kontaktverksamheten kan bli en belastning till förfång för det löpande arbetet, dels att man på grund av bristande koncentration inte utnyttjar kontakterna effektivt. Institutet föreslår att styrelsen gör en systematisk genomgång av kontaktnätet i syfte att klargöra behov och värde av kontakterna, formerna för informationsutbytet och aktualitet i förhållande till löpande anskaffningsplanering. Resultatet av denna genomgång bör läggas till grund för en bättre planlagd, målinriktad och prioriterad kontaktverksamhet. Denna bör inriktas på att stödja både anskaffningsplaneringen och anskaffnings- och underhållsberedningen.

Av civilförsvarsstyrelsens till programplanen hörande femåriga anskaffningsplan bör framgå kontinuiteten i den långsiktiga planeringen. Institutet har funnit att jämförelser mellan ett par års planer visar både avbrott i kontinuiteten och att planlagd anskaffning inte genomförts. Detta tyder på bristande stadga i planeringen, vilket inverkar menligt på effektiviteten i inte bara anskaffningen utan även vidmakthållandet.

Vad gäller produktionsplaneringen – vid materielbyrån – har institutet

funnit att arbetet med att förbättra planeringen och planeringsinstrumenten givit resultat. Materielbyråns verksamhetsplan och budget för 1983/84 visar att planeringen syftar till att få balans mellan uppgifter och resurser. Den möjlighet till utvärderande uppföljning, som planen och budgeten ger, utnyttjas dock inte. Institutet föreslår att styrelsen prövar att med bl. a. enkla former av tidredovisning följa upp och utvärdera produktionsresultaten.

Institutet anser att även *produktionsplaneringen vid CUFA* kan utvecklas till ett bättre hjälpmedel för styrning och uppföljning av verksamhet. Institutet rekommenderar att CUFA ges stöd från styrelsens Karlstadsdel för en sådan utveckling.

Beträffande *anskaffnings- och underhållsberedningen* har institutet funnit att *anskaffningsberedningen* inte behöver bli särskilt omfattande annat än i fråga om skyddsmateriel för allmänheten samt sambands- och alarmeringsmateriel. Den underlättas genom samverkan med materielverket och sjukvårdsstyrelsen för ett ökande antal materielslag.

Underhållsberedningen synes däremot inte ha ägnats tillräcklig omsorg, vilket får negativa effekter på materieltillgängligheten. Institutet föreslår att styrelsen vidtar åtgärder för att höja kompetensen i avseende på underhållsanalys och -teknik.

Enligt institutets mening är styrelsens *upphandling* välskött. Samverkan med materielverket och sjukvårdsstyrelsen utnyttjas i ökande omfattning både ifråga om inköp och leveranskontroll. Den upphandling, som i fred sker regionalt vid CUFA kan enligt institutets mening effektiviseras genom mer förutseende planering och samverkan mellan olika instanser i styrelsen och med försvarsmaktens regionala och lokala inköpsorgan.

Normaliefunktionen spelar en viktig roll i materielförsörjningen genom att den skapar hjälpmedel för en rationell administration. Organiserad normaliefunktion saknas i civilförsvarsstyrelsen. Institutet anser att det inom styrelsen borde införas ett ansvar för normaliefunktionen, en sammanhållande instans, vilket inte kräver så stor resursinsats. Styrelsen bör så långt möjligt utnyttja först och främst de modeller och system för materielregistrering och materieldokumentation, som utvecklats av materielverket men även i övrigt utnyttja det bistånd som detta verk kan lämna. Styrelsen bör även söka utnyttja tjänster från försvarets läromedelscentral samt försvarets bok- och blankettförråd.

Civilförsvarets *förråds- och underhållsverksamhet* baseras på CUFAorganisationen. Enligt institutets mening är denna organisation rationell. En av styrelsen gjord utredning rörande personalbehovet, vilken synes böra visas tilltro, tyder dock på att det inte föreligger balans mellan uppgifter och resurser under de förutsättningar som blir rådande under den närmaste femårsperioden. Detta ger effekter på framför allt underhållsverksamheten, innebärande att målsättningen för materieltillgängligheten inte kan uppfyllas.

Institutet har funnit att *materielunderhållet* av olika skäl i avseende på flera materielslag blivit eftersatt och att materielen därför inte har den tillgänglighet som beredskapen kräver.

Institutet anser därför att det är mindre välbetänt att, såsom styrelsen anför i programplan för 1984/89, inte tillföra framför allt underhållsfunktionen den personalförstärkning som styrelsens utredning visat behövs utan i stället medge ytterligare tidsförskjutning och ambitionssänkning i genomförandet av vidmakthållandeuppgiften. Enligt institutets uppfattning medför detta en ytterligare sänkning av materielberedskapen.

Institutet rekommenderar att civilförsvarsstyrelsen uppmärksammar att i tid planlägga för den *avveckling av materiel*, som kan förväntas som en följd av de organisationsförändringar som skall genomföras under 1980-talets senare hälft.

Av institutets undersökningar framgår att *materieluppföljningen* inte är tillräckligt uppmärksammat och organiserad. Styrelsens information om materieltillgängligheten (materielberedskapen) är därför ofullständig. Institutet anser att mer vikt bör läggas på materieluppföljningen med tanke på dels information om materielberedskapen, dels de effektivitetsvinster och besparingar som kan uppnås och dels slutligen dess betydelse i anskaffningsplanering och underhållsberedning.

Institutet anser också att frekvensen i *mobiliseringsuppföljningar* – varje län en gång vart tolfte år – är för låg och rekommenderar styrelsen att pröva att även utnyttja övningar som inleds med mobiliseringsövning och som genomförs vart fjärde år, för kontroll av materieltillgängligheten.

Materielredovisningen har förbättrats under senare år. Civilförsvarsstyrelsen arbetar för att införa ett genomgripande modifierat eller nytt redovisningssystem 1987/88, baserat bl. a. på materielbeteckningar enligt det försvarsgemensamma systemet FREJ och till CUFA decentraliserad redovisning.

Institutet vill framhålla betydelsen av att så snart som möjligt införa FREJ-beteckningar i materielförsörjningsrutinerna. Användning av dessa systematiserade beteckningar underlättar effektivisering av rutinerna. Gemensamma beteckningar gör det lättare att finna möjligheterna till ökad samverkan med främst materielverket.

I civilförsvarsstyrelsen läggs ett omfattande och ambitiöst arbete ner på att förbättra underlag för och administration av förråds- och underhållsverksamheten (*projekt Materielöversyn*).

Institutet har konstaterat att tidsförskjutningar har uppstått i genomförandet av detta arbete och att avsevärd tidsutdräkt kan noteras från det att beslut fattats i styrelsen på basis av en rapport från projektet till dess att åtgärderna börjar genomföras.

Institutet rekommenderar att styrelsen eftersträvar en mer realistisk planering för projekt och att planeringen bör innefatta även åtgärders genomförande och resurser för detta. I planeringen bör även läggas in

tidpunkt då utredningsarbete övergår från arbets-/projektgrupper till linjeorganisationen.

Enligt utrustningslistor för krigsorganisationens civilförsvarsenheter avses viss *materiel anskaffas lokalt eller regionalt* vid mobilisering. Enligt institutets undersökningar måste det anses tveksamt om en sådan anskaffning är genomförbar. Institutet föreslår att civilförsvarsstyrelsen – vid sidan av överläggningar i frågan med överstyrelsen för ekonomiskt försvar – genomför konkreta undersökningar, till att börja med som stickprov i ett antal civilförsvarsområden, över möjligheterna till anskaffning i orten vid mobilisering.

Planeringen för civilförsvarets *materielförsörjning i krig* är ofullständig och saknar inriktning och fastställda mål för uthållighet och underhållssäkerhet. På förfrågan har styrelsen uppgivit, att den i nuvarande läge prioriterar uppbyggnaden av krigsorganisationen framför materielförsörjningen i krig. I styrelsens utvecklingsplaner ingår att utreda hur materielförsörjningen i krig skall ordnas.

Institutet har förståelse för den prioritering som styrelsen har gjort i denna fråga. Institutet anser dock att frånvaro av planer för materielförsörjningen i krig är en allvarlig brist i civilförsvarsberedskapen. Enligt institutets mening bör därför styrelsen – bl. a. med tanke på den kommunala planläggningen i fred för civilförsvarsuppgiften i krig – snarast ta upp frågan om hur planläggningen av materielförsörjningen i krig skall lösas och lägga in arbetet därmed så tidigt som möjligt i styrelsens arbetsplaner.

Kommunalalternativet

Institutet har analyserat de konsekvenser på materielområdet som kan bli en följd av att ansvaret för ledningen av civilförsvaret på lokal nivå i krig förs över till kommunerna.

Riksdagens beslut om överförandet till kommunerna innefattar även det planlägningsansvar i fred som hänger samman därmed. Innehållet i detta ansvar utreds av ProCK. Materielområdet berörs i den mån planläggningen kommer att omfatta materielhanteringen vid mobilisering och materielförsörjningen under krig.

CESAM-kommittén utreder förutsättningarna för en samordning av den centrala ledningen av räddningstjänsten i fred och civilförsvarsverksamheten. Institutet har på kommitténs uppdrag undersökt möjligheter till och konsekvenser av, dels att till kommunerna överföra, helt eller delvis, förrådshållning, tillsyn och underhåll av civilförsvarsmateriel redan i fredstid, dels möjligheterna till samordning av anskaffning av materiel till räddningstjänsten och materiel till civilförsvaret.

Kommunalalternativet kan därför komma att beröra materielförsörjningen för civilförsvaret på två sätt, dels i fråga om förråds- och underhållsverksamheten, dels i fråga om den centrala anskaffningen av civilförsvarsmateriel.

Samordnad anskaffning

I föreliggande sammanhang är det fråga om att samordna anskaffning av civilförsvarsmateriel, som sker centralt av statlig myndighet, med anskaffning av räddningstjänstmateriel, som sker lokalt av varje kommun individuellt.

Samordning kan åstadkommas, enkelt uttryckt, om det är samma materiel som stat och kommun avser anskaffa, om anskaffningen kan ske under samma tidsperiod och om man kommer överens om att gemensamt gå ut på marknaden och söka den leverantör som levererar produkten till förmånligaste pris.

Här skall inte beröras på vilket sätt en sådan samordning kan åstadkommas – det har behandlats utförligt i institutets rapport till CESAM-kommittén – utan endast redovisas konsekvenserna för civilförsvarets materielförsörjning av en inriktning mot denna samordning, nämligen

- att samordning endast kan åstadkommas och drivas under ledning av en gemensam central instans – en central myndighet för räddningstjänst och civilförvar
- att teknisk utveckling inriktas på att få fram effektiv räddningstjänstmateriel och att civilförsvarsmaterielen skall vara lika denna materiel
- att i underlaget för anskaffning liksom i anskaffningsplaneringen skall möjligheterna beaktas till samordning, tekniskt, ekonomiskt och tidsmässigt
- att i anskaffnings- och underhållsberedningen beakta att leverans kontroll och garantiövervakning, materielregistrering och materiel dokumentation skall tillgodose krav och behov för handhavande, förrådsförvaring, underhåll och redovisning som finns såväl i den statliga civilförvarsorganisationen som i de kommunala organisationerna för räddningstjänst.

Förrådshållning, tillsyn och materielunderhåll under kommunalt ansvar i fred

Enligt CESAM-kommitténs principskiss skulle kommunerna redan i fredstid överta, helt eller delvis, ansvaret för förrådshållning, tillsyn och underhåll av civilförsvarsmaterielen. Kostnaderna skulle i princip ersättas av staten. Kommunerna skulle få använda all civilförsvarsmateriel i sin verksamhet, inte bara räddningstjänstmateriel. För sådan materiel skulle kommunerna själva stå för kostnader för förråd och underhåll.

Om kommunerna inte skulle vara beredda att ta över all materiel kvarstår behovet av en statlig förråds- och underhållsorganisation.

Konsekvenserna av denna förändring i materielförsörjningen träffar främst den centrala ledningen i civilförvarsstyrelsen. De tar sig uttryck i bl. a. ökad arbetsmängd, beroende på att rutiner m. m. behöver ändras eller kompletteras, i följande avseenden.

- Föreskrifter och allmänna råd för verksamheten, som kan behöva göras utförligare och som skall distribueras till ett mångfalt större antal mottagare; frekvensen förfrågningar kan förväntas öka.
- Underlag till och direktiv för kontinuerliga ändringar i fördelningen av materiel till mobiliseringsenheterna.
- Kontinuerliga förändringar i beståndet av förrådslokaler. Kontakter med hyresvärdar och förändringar i hyresavtal.
- Materielredovisningen, som måste anpassas till ändrat ansvar för materielförvaltningen; antalet transaktioner ökar sannolikt; samordning med kommunernas egen (individuella) redovisning måste organiseras.
- Insatser för materielkontroller och uppföljning av mobiliseringsberedskapen.
- Planer för och medverkan i utbildning av kommunernas förråds- och underhållspersonal.
- Omständligare handläggning och utnyttjande av avtal med underhållsleverantörer.
- Reglering av ersättning av skadad eller förkommen materiel, fysiskt och ekonomiskt.
- Reglering av återanskaffning på grund av att materiel skall omsättas eller har slitits ned eller drabbats av ej reparabel skada; detta inverkar på anskaffningsplaneringen; regleringen gäller fysiskt och ekonomiskt.
- Reglering av ersättning till kommunerna för deras kostnader för förråds- och underhållsverksamheten avseende materiel som inte utnyttjas av kommunerna i fred.
- För materielförsörjningen i krig behöver den planläggning civil försvarsstyrelsen gör samordnas med den planläggning, som kommunerna kan förutses komma att göra.

De regionala utbildningsanläggningarna, CUFA, förutsätts kvarstå, eventuellt med uppgifter utöver civilförsvarsutbildning. Anläggningarnas uppgifter i förråds- och underhållsverksamheten i kommunalternativet har inte undersökts närmare.

Med ovan uppräknade uppgifter för den centrala ledningen följer emellertid en rad "genomförandeppgifter" som inte rimligen kan åläggas den centrala myndigheten gentemot över 200 lokala instanser. I nuvarande organisation är CUFA en lämplig instans att decentralisera uppgifterna till. Ett alternativ är försvarsenheterna vid länsstyrelserna, vilka i så fall för här berörda uppgifter behöver personalförstärkning.

Institutets slutsats är att kommunalternativet medför behov av större personalresurser och större volym administrativa rutiner. Kostnaderna ökar således. Möjligheterna att på andra vägar minska kostnaderna för civilförsvarsverksamheten anser institutet vara osäkra.

Institutet anser också att ett genomförande av kommunalternativet inom de närmaste åren skulle försvåra för civilförsvarsstyrelsen att uppnå den effektivitet i materielförsörjningen som styrelsen nu arbetar mot.

Alternativet med materielverket och sjukvårdsstyrelsen som produktionsmyndigheter för anskaffning m. m.

Om produktionsansvaret för utveckling och anskaffning av materiel för civilförsvaret överförs till materielverket och sjukvårdsstyrelsen uppnås flera positiva effekter, främst genom att dessa verks kompetens i anskaffningsprocessen utnyttjas. Särskilt gäller detta tillvaratagande av resultat från teknisk utveckling samt tillgången till specialiserad kompetens för underhållsberedning, normaliefrågor, kvalitetssäkring och inköp.

Därtill kan samordnad anskaffning ge sänkta kostnader. Det förutsätter dock att det är samma materiel som anskaffas för civilförsvaret och försvarsmakten. Är det fråga om materiel med specifika egenskaper för civilförsvarsändamål respektive att utveckling avser att uppnå samordning med materiel för räddningstjänsten uppnås inte denna vinst. Däremot uppstår ett behov av att komplettera materielverkets kompetens med kunskaper om den miljö, som föranleder dessa speciella krav.

Förändringen medför dock även negativa effekter. På civilförsvarsstyrelsen ställs krav på att lämna fullständigt underlag till anskaffningsuppdragen, ett krav som styrelsen f. n. inte kan möta utan att eftersätta andra, i nuläget högre prioriterade uppgifter. Den dialog som behöver föras mellan program- respektive produktionsfunktionen kan inte föras lika enkelt mellan civilförsvarsstyrelsen och materielverket som inom civilförsvarsstyrelsen.

För att uppnå de positiva effekterna av samordnad anskaffning måste program- och produktionsmyndigheterna enas om när i tiden anskaffningen skall ske. Detta är i regel det samordningsproblem, som är svårast att lösa. Materielverket och sjukvårdsstyrelsen blir i detta avseende beroende av ytterligare en programmyndighet.

På grund av materielverkets organisationsstruktur blir handläggningen av anskaffningsärenden omständligare än i civilförsvarsstyrelsen och sjukvårdsstyrelsen. Rutinerna i materielverket anger handläggningsgången, oberoende av hur enkelt eller komplicerat ärendet är.

Vissa formella frågor behöver lösas, dels i avseende på tillämpning av förordningen om verksamheten inom försvarsmakten, dels i avseende på anslagskonstruktionen, eftersom bemyndiganden och betalningsmedel för anskaffning av civilförsvarsmateriel skulle ställas till materielverkets disposition i stället för till civilförsvarsstyrelsens.

En analys av möjliga personalbesparingar visar – även om analysen är behäftad med osäkerheter – att minskning i civilförsvarsstyrelsen ställd mot ökning i materielverket ger marginell effekt. Uppkommande administrativa merkostnader för bl. a. resor, post och telefon kan inte beräknas.

Materielverket ställer sig positivt till att överta produktionsansvaret och motiverar detta med att verket har erforderlig kompetens och att det vore rationellt. Ett mindre personaltillskott bedöms dock nödvändigt.

Även sjukvårdsstyrelsen anser att den kan överta produktionsansvaret för anskaffning av sjukvårdsmateriel för civilförsvaret — utan personalförstärkning. Förändringen skulle för civilförsvarsstyrelsen ha mindre betydelse, eftersom samverkan mellan de båda verken redan nu har så stor omfattning.

Civilförsvarsstyrelsen har sedan länge samverkat med materielverket och sjukvårdsstyrelsen i materielförsörjningen i andra former än ett formellt överförande av produktionsansvar innebär. Tidigare gjord utvärdering och institutets undersökning visar att denna samverkan haft positiva effekter. Institutet anser att ytterligare positiva effekter kan uppnås om denna samverkansform utvecklas på ett målmedvetet sätt, och att man därigenom kan undvika en del av ovan påtalade negativa effekter.

Civilförsvaret och civilförsvarsstyrelsen har under det senaste decenniet varit utsatt för flera förändringar, som resultat av utredningar. Styrelsen har givits ny organisation och utlokaliserats från Stockholm. Detta har varit påfrestande för styrelsen och inte utan negativa effekter på arbetsresultaten. I den närmaste framtiden skall nya, stora förändringar genomföras av civilförsvarsorganisationen.

Att i detta läge påkalla ytterligare en förändring, innebärande att civilförsvarsstyrelsen inte längre skulle ha det samlade ansvaret för program-, produktions- och fackfunktionerna anser institutet mindre välbetänkt. Institutet förordar en ökad samverkan på sätt ovan angivits. Det kan då visa sig möjligt att successivt övergå till att materielverket och sjukvårdsstyrelsen övertar produktionsansvaret för utveckling och anskaffning och därmed följande fackansvar.

Utredningarna rörande kommunanknutet civilförsvaret och gemensam central myndighet för räddningstjänst i fred och civilförsvaret i krig kan leda till så genomgripande förändringar att alternativet med materielverket och sjukvårdsstyrelsen som produktionsmyndigheter för anskaffning inte kommer att kunna realiseras. Däremot kan det bli möjligt att fortfara med att utnyttja materielverket för upphandling av materiel.

Sammanfattning av försvarets rationaliseringsinstituts rapport (nr 2.83-4301) Civilförsvarets personalförsörjning

Regeringen har givit institutet i uppdrag att granska civilförsvarets personalförsörjningssystem. Systemet har granskats utifrån begreppen rekrytering, inskrivning, utbildning, krigsplacering, övning, mobilisering samt personalförsörjning i krig. Viktiga faktorer för personalförsörjningssystemet är också civilförsvarets krigsorganisation, dess ledning och de rekryteringskällor som står till förfogande. Till systemet är kopplat ett datorstött registrerings- och redovisningssystem.

Institutet har granskat personalförsörjningsprocessen för allmänt civilförsvaret. Institutet har inte granskat verkskydd, självskydd, hemskyddsorganisationen, rekrytering och utbildning av kommunala förtroende- och tjänstemän eller lärardimensionering för skilda kurs typer. Civilförsvarsstyrelsens interna organisation och personaldimensionering har inte heller granskats.

Institutet kan konstatera att civilförsvarsstyrelsens krigsorganisation kommer att minska. Civilförsvaret tillförs också i högre utsträckning personer med lämplig bakgrund, t. ex. brandmän och sjukvårdsutbildad personal. Civilförsvarsstyrelsen bedömer att rekryteringsbehovet kommer att sjunka. Samtidigt kommer det att finnas ett betydande överskott av utbildningskapacitet på utbildnings- och förrådsanläggningarna under förutsättning att brandutbildningen inte förläggs dit.

1982 års riksmöte har, vad avser civilförsvarsverksamheten, uttalat att förmågan att möta verkningarna av överraskande anfall måste förbättras. Beslutet innebär förändring bl. a. i det avseendet att krigsorganisationen vid mobilisering inte kan räkna med någon förberedelse tid före insats. Institutet hävdar att kravet innebär att krigsorganisationen redan i fred bör vara uppfylld och att tid för utbildning inte får förutsättas stå till förfogande i en mobiliseringssituation.

Allmänt och i tillämpliga delar till regeringen ställer institutet följande förslag.

Sök skapa stabila arbetsförhållanden för civilförsvarets institutioner för att i möjlig grad säkerställa att målen för primärverksamheten nås – dvs. att en insatsberedd krigsorganisation finns att tillgå vid mobilisering. Organisatoriska reformer, som nu diskuteras och som berör såväl civilförsvarsstyrelsens centrala del som utbildnings- och förrådsanläggningarna, länsstyrelserna och kommunerna bör prövas mot konsekvenserna för beredskapen under reformernas förberedelser, genomförande och efterdyningar.

Tag beslut om datakraftstrukturen för civilförsvaret för att möjliggöra att

den utveckling av datorstödda system, som nu pågår och planeras, skall kunna drivas planmässigt och rationellt. Enligt institutets bedömning är en utbyggnad enligt den av civilförsvarsstyrelsen föreslagna struktur 2 motiverad – dvs. med små datorer på länsstyrelsernas försvarsenheter. I detta fall kan en teknisk samordning med värnpliktsverkets datorer eventuellt bli fördelaktig.

Skapa möjligheter för civilförsvarsstyrelsen och länsstyrelserna att effektivisera rekryteringsarbetet, särskilt kvinnorekryteringen, genom att öppna möjligheter till särbearbetning och samkörning av olika ADBregister som innehåller för rekrytering intressant personinformation i avsikt att utnyttja denna information för kategorisering och urval. Särskilt kvinnorekryteringen ger idag mycket klen utbyte i förhållande till resursinsatserna.

Överväg att särbehandla lärare vid utbildnings- och förrådsanläggningarna så att de med säkerhet kan disponeras av civilförsvaret vid beredskapshöjning och mobilisering.

Ompröva det kungliga brev av den 16 december 1960, där vissa uppskovsförhållanden för värnpliktiga regleras. De regionala undsättningskårer, som där nämns, har utgått ur civilförsvarets krigsorganisation.

Överväg att ge kommunerna ansvaret för rekrytering av hemskyddsorganisationen.

Iakttag restriktivitet när det gäller utbyggnaden av kapaciteten, ersättningsinvesteringar, permanent personalförstärkning m. m. vid utbildnings- och förrådsanläggningarna med hänsyn till osäkerheten rörande dels den framtida beläggningen – som på sikt kan beräknas minska – dels möjligheterna att öka utnyttjandet av den nuvarande kapaciteten utan större investeringar eller personalutökningar.

Ge kommunerna ansvaret för personalförsörjningen i krig till civilförsvaret.

Den datorstödda registreringen av civilförsvarspliktiga har studerats särskilt och en samordning med värnpliktsverkets registrering av värnpliktiga m. m. har prövats. De viktigaste faktorerna vid de överväganden som gjorts har varit

- regeringens ADB-policy
- utvecklingsplanerna på myndighetsnivå
- systemavgränsningsprinciperna
- användarbehov
- kostnader

De slutliga avvägningarna har gjorts mellan två huvudalternativ

- 1 Länsstyrelsernas datorstöd baseras på terminaler till en central dator, vid vilken data finns lagrade.
- 2 Länsstyrelsernas datorstöd baseras på små datorer vid försvarsenheterna, där för länet specifika data finns lagrade. Dessa små datorer är också kopplade till en central dator med eget datalager.

Valet mellan huvudalternativen bör göras av regeringen på grunder som inte har med enbart personalredovisningen att göra. Om regeringen väljer huvudalternativ 1, står nästa val mellan

- 1.1, som innebär det system TAPS som nu är utvecklat vid civilförsvarsstyrelsen och under införande vid länsstyrelserna
- 1.2, som innebär en nyutveckling vid värnpliktsverket med användning utav värnpliktskontorens datorer

Institutet förordar i detta fall mycket klart alternativ 1.1, dvs. system TAPS.

Om regeringen väljer huvudalternativ 2 står också här nästa val mellan två alternativ

- 2.1, som innebär en utbyggnad i huvudsak enligt struktur 2 i civilförsvarsstyrelsens rapport "Civilförsvarets framtida datorkraftstruktur"
- 2.2, som tekniskt innebär ungefär samma sak för länsstyrelserna men på central och högre regional nivå innebär att de små datorerna vid länsstyrelserna ansluts till värnpliktskontor och värnpliktsverket centralt och att utvecklingsansvar för gemensamma personalförsörjningsfunktioner ges till värnpliktsverket.

Institutet ger i det här fallet ett förord för alternativ 2.1, dvs. datorkraftstruktur 2 för civilförsvaret.

Oberoende av vilket alternativ som väljs föreslår institutet att civilförsvarsstyrelsen och värnpliktsverket tillsammans utvecklar ett effektivare och mera givande samarbete och erfarenhetsutbyte i frågor som gäller såväl personalförsörjning som ADB-teknik.

Till civilförsvarsstyrelsen och/eller länsstyrelserna ställer institutet följande förslag.

Allmänt

Försvarsbeslutet 82 markerar tydligt vikten av beredskapen mot överraskande angrepp. För civilförsvarets del bör detta enligt institutets uppfattning innebära att civilförsvarets krigsorganisation redan i fredstid skall vara uppfylld med krigsplacerad personal, helst grundutbildad men framförallt samövad. Stora vakanser i krigsorganisationen bör mot den bakgrunden ej tillåtas. En planering, som innebär tidskrävande och osäker vakansuppfyllnad vid höjd beredskap eller mobilisering, kombinerad med anslutande grundutbildning och övning innan förbanden är insatsberedda bör därför ej ansättas. Detta grundläggande synsätt har konsekvenser genom hela personalförsörjningssystemet. Av stor betydelse är att söka ändra på den inställning hos många berörda personer, som betecknas som återtagandefilosofi – dvs. att fredstida försummelser – av ekonomiska eller andra skäl – kan återtå vid en beredskapshöjning i god tid inför ett krigsutbrott.

Styrelsen har en betydande mängd arbetsgrupper, projektgrupper etc.

igång med utvecklings- och utredningsarbete inom personalförsörjningsområdet. Dessa utrednings- och utvecklingsuppgifter tar resurser ur linjeorganisationen, vars kapacitet att ta beslut och eventuellt genomföra gruppernas förslag reduceras. En bättre balans mellan utveckling/utredning i arbets- och projektgrupper och beslutsfattning/beordring/genomförande i linjeorganisationen bör skapas, bl. a. genom att på ett tidigt stadium i utvecklings/utredningsarbetet man förutser och planerar för handläggning och genomförande av förslagen.

Rekrytering

Utforma rekryteringssystemet så att alla tillgängliga rekryteringskällor utnyttjas maximalt och så att länsstyrelserna får möjlighet att placera personal på krigsbefattningar oberoende av rekryteringskälla.

Civildförsvaret skall rekryteras lokalt. På platsen tillgängliga personer har att bilda de erforderliga civilförsvarsstyrkorna. Utforma därför civilförsvarsorganisationen och insatsmetoderna så att för civilförsvaret tillgänglig personal kan lösa uppgifterna.

Rutinerna för direktöverföring av värnpliktiga från försvarsmakten till civilförsvaret tillfredsställer inte arbetsmarknadsstyrelsens krav på en totalförsvarsprövning, närmast i samband med 47-årsfördelningen. Justera rutinerna i samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen och värnpliktsverket så att kraven tillgodoses med minsta möjliga administrativa omgång.

Lägg ned större ansträngningar på att pröva personer ur olika rekryteringskällor *före* inskrivningssamtalet med hjälp av information ur t. ex. samhälleliga ADB-register och möjliggör därmed färre, längre och kvalitativt bättre inskrivningssamtal och ett bättre urval.

Inskrivning

Förbättra resultatet av inskrivningssamtalen genom (utöver den redan nämnda informationsinsamlingen och förprövningen)

- flera inskrivningsdagar på året, vilket minskar antalet behövliga inskrivningsförrättare och möjliggör att endast kvalificerad personal utnyttjas
- vid länsstyrelserna cirkulationstjänstgörande civilförsvarslärare, som direkt kan utnyttjas i inskrivningsarbetet (en cirkulations tjänstgöring kan leda till även andra positiva effekter för personal försörjningssystemet)
- ett datorstött bokningssystem, som ger möjlighet att direkt vid inskrivningstillfället boka in den civilförsvarspliktige på utbildning och kanske övning och därvid träffa överenskommelser, som bör leda till färre återbud.

Analysera befattningskraven i krigsorganisationen och utforma sådana befattningsbeskrivningar – inkluderande personliga egenskaper och hälsokrav, så uttryckta att de kan ställas mot individbeskrivningar, som finns tillgängliga – att inskrivning mot befattning kan ske med ökad säkerhet

såväl för att krigsorganisationen blir uppfylld med rätt personal som att rekryteringskällorna blir väl utnyttjade.

Återgå till att skriva in direkt på befattning i krigsorganisationen mot (prognoserad) vakanslista.

Utbildning

Förenkla och rationalisera utbildningssystemet genom att slopa uppdelningen på fackkurs och befattningskurs med mellanliggande prövning. Vinsterna ligger i att enskilda personer snabbare kan passera utbildningssystemet, i att repetitionsandelen av utbildningstiden, förorsakad av långa uppehåll, kan reduceras och i att kursadministrationen kan förenklas. Den sammanhållna kurs som blir ett resultat av den slopade uppdelningen kan ändå genomföras i form av tämligen näralliggande enveckorspass, som bokas i ett sammanhang.

Slopa de s. k. bankerna i utbildningssystemet – utbildningsbanken och krigsplaceringsbanken om i oktober 1983 tillsammans ca 73 000 personer – skriv in direkt på krigsbefattning och utnyttja vid behov av överinskrivning mobiliseringsreserven som buffert. Vinsten ligger i att färre personer onödigtvis registreras för civilförsvaret samt sammanhänger i övrigt med det ovannämnda förslaget om förenkling av utbildningssystemets kurser.

Se över begreppet utbildningsdagar som för närvarande definieras som ersättningsdagar från försäkringskassan. Härigenom inräknas i en del kurser vissa mellanliggande veckoslut, där ingen utbildning bedrivs, vilket ger oegentliga produktivitetstjämförelser mellan olika kurser.

Se över anställnings- och löneavtalen med civilförsvarslärarna. En överenskommelse liknande den som finns för militära instruktörer bör eftersträvas. Härigenom bör väsentligt mera tid från civilförsvarslärarna än idag bli tillgänglig för arbetsgivaren.

Krigsplacering

Civilförsvaret skall rekryteras lokalt och ha hög beredskap. Vid avvägning mellan vakanthållning av befattning och krigsplacering av personal, där det är tveksamt om kvalifikationskraven är uppfyllda, bör krigsplacering ges försteg.

Länsstyrelserna bör ges ansvaret att bedöma när krigsplacering kan göras. Systemet bör tillåta att utbildad personal krigsplaceras även i utbildningsbefattning om länsstyrelsen – eventuellt i samförstånd med berörd kommun – finner det lämpligt.

Övning och mobilisering

Övningar får en ökad betydelse av flera skäl – inte minst som ett medel att höja beredskapen. Övningar bör i största utsträckning bedrivas enhetsvis under ledning av krigsplacerat befäl.

De övningsledargrupper som idag ställs till länsstyrelsernas förfogande

bör disponeras friare av länsstyrelserna för att övningarna bättre skall kunna anpassas till de lokala förhållandena. Ett sätt att åstadkomma detta är att de ställs till förfogande för längre perioder. Det bör övervägas att koppla samman detta till förfogandeställande med det system för cirkulationstjänstgöring för civilförsvarslärare, som institutet tagit upp i samband med "inskrivning".

Civilförsvarslärare och övningsledare som tillhör civilförsvaret i krig bör disponeras av länsstyrelserna för krigsplacering. Den särskilda utbildningsledarorganisationen för återtagande vid mobilisering kan – mot bakgrund av beredskapskraven – starkt ifrågasättas. Inplanerade resurser för denna bör omfördelas.

Mobiliseringsmomentet bör ges stor tyngd vid alla övningar.

Ofta återkommande övning är viktigt för beredskapen. Ändå bör glesare men i tiden längre övningar prövas inom ramen för tilldelad övningstid. Skälet härför är att erfarenheter av återkommande räddningsinsatser, vilket kan ernås under de längre övningarna, bör vidmakthållas.

Övningstillfällena bör utnyttjas till en genomtänkt prövning av krigsplacerade i olika befattningar. Övningsresultatet bör användas för såväl befordran i krigsorganisationen som omkrigsplacering. Enkla former för sådana åtgärder bör skapas.

Till arbetsmarknadsstyrelsen ställer institutet följande förslag.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i samråd med bl.a. civilförsvarsstyrelsen tagit fram ett utkast till ny personuppgift, som rationaliserar arbetet i samband med 47-årsfördelningen och innebär förenklingar för den enskilde. Arbetet bör fullföljas utan ytterligare tvekan.

Sammanställning av remissyttranden över försvarets rationaliseringsinstituts rapport (nr 2.83-4301) Civilförsvarets personalförsörjning

1 Remissinstanser

Remissyttranden har avgivits av värnpliktsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, riksrevisionsverket, länsstyrelsernas organisationsnämnd, samtliga länsstyrelser, överbefälhavaren, riksnämnden för kommunal beredskap, civilbefälhavarna i Södra och i Bergslagens civilområden, Svenska kommunförbundet och Centralorganisationen SACO/SR.

2 Allmänt

Institutets förslag till förändringar för att underlätta länsstyrelsernas arbete med rekrytering, inskrivning och krigsplacering har i huvudsak fått ett positivt mottagande av remissinstanserna. *Civilförvarsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och värnpliktsverket* framhåller i sina yttranden att flera av de problem institutet tar upp håller på att lösas eller har redan lösts, bl. a. rutinerna för direktöverföring av värnpliktiga.

Institutet riktar viss kritik mot brister i samarbetet mellan civilförvarsstyrelsen, värnpliktsverket och arbetsmarknadsstyrelsen. Dessa myndigheter framhåller emellertid att de har ett fungerande och förtroendefullt samarbete samt att representanter för överbefälhavaren, arbetsmarknadsstyrelsen, värnpliktsverket och civilförvarsstyrelsen sammanträder två gånger årligen för att praktiskt lösa aktuella personalförsörjningsfrågor.

När det gäller civilförsvarets krigsorganisation framhåller *institutet* att 1982 års försvarsbeslut markerar tydligt vikten av beredskapen mot överraskande angrepp. För civilförsvarets del bör detta enligt institutets uppfattning innebära att civilförsvarets krigsorganisation redan i fredstid skall vara uppfylld med krigsplacerad personal, helst grundutbildad men framför allt samövad. Stora vakanser i krigsorganisationen bör mot den bakgrunden inte tillåtas. En planering, som innebär tidskrävande och osäker vakansuppfyllnad vid höjd beredskap eller mobilisering, kombinerad med anslutande grundutbildning och övning innan förbanden är insatsberedda, bör därför ej ansättas.

Ingen *remissmyndighet* har någon erinran mot dessa synpunkter.

3 Rekrytering

Personaltillgångar och civilförsvarets personalbehov

Institutet vill göra regeringen uppmärksam på den brist på kvalificerad personal för krigsuppgifter som uppenbarligen råder inom hela totalförsvaret och som märks tydligt inom civilförsvaret. Det kan enligt institutets uppfattning mot den bakgrunden bli nödvändigt att ändra de taktiska, tekniska och organisatoriska målsättningarna för civilförsvarsstyrkorna med hänsyn till den personal som i verkligheten kan avdelas till civilförsvaret. *Institutet* föreslår att civilförsvarsorganisationen och insatsmetoderna utformas så att för civilförsvaret tillgänglig personal kan lösa uppgifterna.

Civilförsvarsstyrelsen anser att förslaget inte är riktigt. De förväntade uppgifterna måste enligt styrelsen styra kraven på organisation och normer. Några *länsstyrelser* framför samma synpunkter som styrelsen. Bl. a. *arbetsmarknadsstyrelsen* framhåller att resultatet av pågående utredning om principer för prioritering av de totala personalbehoven inom totalförsvaret och tillämpningsregler till dessa principer är av stor betydelse för civilförsvarets personalförsörjning.

Föryngring av personal i krigsorganisationen, kvinnorekryteringen och information om den inskrivningsskyldige

Institutet menar att föryngring av organisationen är eftersträvaransvärd som ett medel att minska personalomsättningen och reducera kostnaderna men den är inget mål i sig. Möjligheter att sänka kostnaderna står också till buds genom att optimalt utnyttja redan nu tillgängliga rekryteringskällor. *Institutet* anser att det är viktigt att välja ut de för civilförsvaret mest lämpade ur resp. rekryteringskälla. *Institutet* föreslår att rekryteringssystemet utformas på ett sådant sätt att tillgängliga rekryteringskällor kan utnyttjas maximalt och att förutsättningar skapas som underlättar länsstyrelsernas möjligheter att få rätt person på rätt befattning oberoende av rekryteringskälla.

Remissinstanserna biträder förslaget. *Arbetsmarknadsstyrelsen* framhåller att 47-årsfördelningen är den största rekryteringskällan och kommer att vara det även framdeles.

Institutet föreslår att civilförsvarsstyrelsen och länsstyrelserna skall lägga ner större ansträngningar på att pröva personer ur olika rekryteringskällor före inskrivningssamtalet med hjälp av information ur t. ex. samhälleliga ADB-register. Detta anses möjliggöra färre, längre och kvalitativt bättre inskrivningssamtal och ett bättre urval.

Civilförsvarsstyrelsen anser att det vore önskvärt att kunna samköra samhälleliga ADB-register speciellt för kvinnorekrytering. Det verkliga problemet i sammanhanget är enligt styrelsen att uppgifter saknas om vilka personer som är ianspråktaga för annan beredskapsuppgift inom t. ex. K-företag, kommuner, landstingskommuner och statliga myndigheter ef-

tersom denna personal inte beredskapsregistreras. Möjligheterna och konsekvenserna av en utvidgad beredskapsregistrering bör enligt styrelsens mening utredas. *Länsstyrelserna* framför liknande synpunkter, och flera länsstyrelser pekar på behovet av en utvidgad beredskapsregistrering.

Institutet anser att en ökad kvinnoregistrering är beroende av möjligheterna till databearbetning av register över den kvinnliga rekryteringsgruppen. Den manuella hanteringen innebär en orimligt stor arbetsinsats i relation till utfallet. *Institutet* anser att regeringen bör överväga att skapa möjligheter för civilförsvaret att genomföra databearbetning. *Institutet* föreslår att möjligheter skapas för civilförsvarsstyrelsen och länsstyrelserna att effektivisera rekryteringsarbetet, särskilt kvinnorekryteringen, genom att öppna möjligheter till särbearbetning och samkörning av olika ADB-register som innehåller för rekrytering intressant personalinformation i avsikt att utnyttja denna information för kategorisering och urval. Särskilt kvinnorekryteringen ger i dag enligt *institutet* mycket klen utbyte i förhållande till resursinsatserna.

De flesta *remissinstanserna* biträder förslaget och anser att rekrytering av kvinnor med nuvarande system kräver en orimligt stor arbetsinsats. *Svenska kommunförbundet* framhåller att förbundet tidigare betonat vikten av att särskilda insatser görs i syfte att underlätta rekryteringen av kvinnor. Mot denna bakgrund ansluter sig förbundet till *institutets* förslag att förbättra rekryteringsrutinerna för att nå detta mål. Datastöd torde enligt förbundet – som *institutet* påpekar – vara nödvändigt i detta sammanhang.

Direktöverföring av värnpliktiga och omprövning av kungligt brev

Institutet anser att rutinerna för direktöverföring av värnpliktiga från försvarsmakten till civilförsvaret inte tillfredsställer arbetsmarknadsstyrelsens krav på en totalförsvarsprövning, närmast i samband med 47-årsfördelningen. *Institutet* föreslår att civilförsvarsstyrelsen justerar rutinerna i samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen och värnpliktsverket så att kraven tillgodoses med minsta möjliga administrativa omgång.

Institutet föreslår att regeringen omprövar det Kungl. brev av den 16 december 1960 där vissa uppskovsförhållanden för värnpliktiga regleras. De regionala undsättningskårer, som där nämns, har enligt *institutet* utgått ur civilförsvarets krigsorganisation.

Civilförsvarsstyrelsen, överbefälhavaren, värnpliktsverket och arbetsmarknadsstyrelsen anmäler att överenskommelse har träffats dem emellan om att direktöverföring av värnpliktiga till civilförsvaret begränsas till följande personalkategorier:

- Hel- och deltidsanställd brandpersonal
- Skyddsutbildade värnpliktiga
- Andra särskilt lämpliga värnpliktskategorier

samt att Kungl. brev av den 16 december 1960 om uppskov till civilförsva-

rets regionala enheter upphävs. Civilförvarsstyrelsen framhåller att indelningen i regionala och lokala enheter har upphört. Värnpliktsverket avser att i samband med samtliga överföringar överlämna sådana data på de enskilda individerna som underlättar bästa möjliga utnyttjande, bl. a. militär uttagning och utbildning. Sålunda kommer från och med 1985 huvudrekryteringskällan för civilförsvaret åter att vara 47-årsfördelningen. Beträffande personal i freds räddningstjänsten anser civilförvarsstyrelsen att uttagningen bör ske i samråd med brandchefen i kommunen. Arbetsmarknadsstyrelsen, värnpliktsverket och överbefälhavaren framhåller att ansvaret för att hos värnpliktsmyndigheterna anmäla vilka brandmän som bör få disponeras skall åvila länsstyrelserna i samverkan med kommunerna. Arbetsmarknadsstyrelsen vill påpeka att en totalförvarsprövning behövs även då det gäller deltidsbrandmän varvid dock civilförsvarets behov skall väga tungt. Värnpliktsverket delar också uppfattningen att den kvalificerade ledningspersonalen i bl. a. kommunerna genom sin freds befattning skall vara predestinerade för motsvarande befattning i civilförsvarets krigsorganisation. Det bör enligt verket med andra ord med freds befattningen följa en skyldighet för krigsplacering vilket är en fråga som studeras av den s. k. prioriteringsutredningen. *Svenska kommunförbundet* delar institutets uppfattning i fråga om betydelsen av att civilförsvarets enheter bemannas med brandpersonal, vilket garanterar en professionell kompetens. Vidare anser förbundet att kommunerna skall ha ett stort inflytande vid valet av de personer som skall ingå i civilförsvarets olika enheter. På detta sätt kan enligt förbundets mening bl. a. den personkännedom som kommunerna har bättre komma till sin rätt.

Förenkling av arbetet med 47-årsfördelningen

Arbetsmarknadsstyrelsen har i samråd med bl. a. civilförvarsstyrelsen tagit fram ett utkast till ny personuppgift, som rationaliserar arbetet i samband med 47-årsfördelningen och innebär förenklingar för den enskilde. Arbetet bör enligt *institutet* fullföljas utan ytterligare tvekan.

Arbetsmarknadsstyrelsen framhåller att styrelsen återtagit arbetet med att få 47-årsmaterialet mer länsstyrelseanpassat. Det nya "paketet" är enligt styrelsen under utarbetande och kommer enligt planerna att införas i samband med 1985-års 47-årsfördelning. Styrelsen kommer här att utnyttja alla de möjligheter värnpliktsverkets personregister ger att få med mer data om individerna, allt för att underlätta för länsarbetsnämnderna och länsstyrelserna och för att ge dessa ett bättre urvalsinstrument för att få rätt man på rätt plats och eliminera bl. a. onödiga kallelser till inskrivning.

Rekrytering av hemskyddsorganisationen

Institutet föreslår att regeringen överväger att ge kommunerna ansvaret för rekrytering av hemskyddsorganisationen.

Civilförsvarsstyrelsen anser att länsstyrelserna bör ansvara för rekrytering i fred av personal till samtliga befattningar i krigsorganisationen. Uttagningen bör enligt styrelsen ske i samråd med berörda kommuner. Denna uppfattning delas av *länsstyrelserna*. *Riksnämnden för kommunal beredskap* framhåller att enligt 1982 års totalförvarsbeslut har kommunerna fått väsentligt ökade uppgifter beträffande civilförvarsverksamheten. Det föreslagna ansvaret för rekrytering av hemskyddsombud innebär enligt riksnämnden en ökad belastning för kommunerna. Riksnämnden vill i detta sammanhang erinra om att det för närvarande pågår försök med frivillig rekrytering av hemskyddsombud genom medverkan av Sveriges civilförvarsförbund. Riksnämnden anser att frågan om rekrytering av hemskyddsombud bör analyseras ytterligare efter utvärdering av den pågående försöksverksamheten i civilförvarsförbundets regi. *Svenska kommunförbundet* anser att institutet närmare borde ha analyserat hur kommunerna skall klara en sådan omfattande uppgift som rekryteringsansvaret för 80 000-100 000 hemskyddsombud. Genom 1982 års totalförvarsbeslut har kommunerna tilldelats väsentligt ökade uppgifter inom civilförsvaret. Om kommunerna skall ha uppgiften att rekrytera hemskyddsombuden förutsätter detta enligt förbundet ökade personella resurser. På det knappa underlag i denna fråga som presenteras i rapporten ställer sig förbundet mycket tveksam till institutets förslag. För närvarande pågår också enligt vad förbundet erfarit försök med frivillig rekrytering av hemskyddsombud genom medverkan av Sveriges civilförvarsförbund.

4 Inskrivning

Inskrivningssamtalen

Institutet föreslår att civilförvarsstyrelsen och länsstyrelserna förbättrar resultatet av inskrivningssamtalen genom (utöver den redan nämnda informationsinsamlingen och förprovningen)

- flera inskrivningsdagar på året, vilket minskar antalet behövliga inskrivningsförrättare och möjliggör att endast kvalificerad personal utnyttjas
- vid länsstyrelserna cirkulationstjänstgörande civilförvarslärare, som direkt kan utnyttjas i inskrivningsarbetet (en cirkulationstjänstgöring kan leda till även andra positiva effekter för personalförsörjningssystemet)
- ett datorstött bokningssystem, som ger möjlighet att direkt vid inskrivningstillfället boka in den civilförvarspliktige på utbildning och kanske övning och därvid träffa överenskommelser, som bör leda till färre återbud.

Civilförvarsstyrelsen framhåller att vid införandet av utbildningssystem 80 föreslogs länsstyrelserna att utnyttja flera inskrivningsdagar under året. Civilförvarsstyrelsen kommer i anvisningarna för rekryteringsarbetet ånyo att göra påstötningar om detta. Efter utbildning vore lärarna enligt

styrelsen lämpliga för inskrivningsarbete. Civilförvarsstyrelsen saknar för närvarande personella och ekonomiska resurser för genomförandet av förslaget. I pågående ADB-utveckling inom civilförvarsstyrelsen har bl. a. problemet med kursbokning och elevinflytande studerats. Härvid har framkommit att det är möjligt att tillämpa vid högfrekventa kurser. Vid lågfrekventa kurser och övningsverksamhet föreligger ej denna möjlighet. Systemet provas för närvarande vid hemskyddsutbildningen. *Länsstyrelserna* är i allmänhet negativa till utnyttjande av cirkulationstjänstgörande lärare som inskrivningsförrättare. Beträffande bokningssystem framför länsstyrelserna liknande synpunkter som civilförvarsstyrelsen.

Befattningskrav

Institutet föreslår att civilförvarsstyrelsen analyserar befattningskraven i krigsorganisationen och utformar sådana befattningsbeskrivningar att inskrivning mot befattning kan ske med ökad säkerhet såväl för att krigsorganisationen blir uppfylld med rätt personal som att rekryteringskällorna blir väl utnyttjade.

Civilförvarsstyrelsen anmäler att styrelsen avser att genomföra befattningsanalyser och utforma kvalifikationskrav. Arbetet påbörjas enligt styrelsen under våren 1985. Flera *länsstyrelser* pekar på behovet av befattningsanalyser och befattningsbeskrivningar.

Inskrivning direkt på befattning

Institutet föreslår att civilförvarsstyrelsen återgår till att skriva in direkt på befattning inom krigsorganisationen mot (prognoserad) vakanslista. *Civilförvarsstyrelsen* delar institutets uppfattning att inskrivning direkt på befattning vore önskvärd. Styrelsen har emellertid funnit att detta uttagningsförfarande leder till många felaktiga placeringar och onödig utbildning. Lämplighetsbedömningen i samband med praktiska befälsledningsmoment i fackkursutbildningen synes enligt styrelsen vara helt överlägsen försök att prognostisera utifrån ett samtal i samband med inskrivningen även då den inskrivne har en betydande arbetslivserfarenhet som kan ge underlag för bedömningen. De flesta *länsstyrelserna* biträder institutets förslag, och flera länsstyrelser menar att detta förfarande i praktiken tillämpas för närvarande då antalet vakanser är relativt ringa.

5 Utbildning

Uppdelning på fackkurs och befattningskurs

Institutet föreslår att utbildningssystemet förenklas och rationaliseras genom att uppdelningen på fackkurs och befattningskurs med mellanliggande prövning slopas.

De flesta *länsstyrelserna* anser att förslaget skall provas. *Civilförvarsstyrelsen* framhåller att institutets förändringsförslag rörande inskrivnings-

och utbildningssystemet (inskrivning av befäl direkt på befattning, sammanlagen grundutbildning, ytterligare nedtoning av lämplighetsbedömningen m.m.) inte får ses isolerat utan måste kopplas till ett helt nytt inskrivningsförfarande. Om ett nytt sådant system skall skapas, måste detta innebära en helhetslösning som enligt styrelsens mening torde kräva ett betydligt mer omfattande utredningsarbete än vad institutet haft möjlighet att göra i denna utredning. Även några länsstyrelser pekar på dessa förhållanden och avstyrker dellösningar.

Civilförsvarsstyrelsen upplyser att styrelsen under budgetåret 1984/85 avser att påbörja en probleminventering och kartläggning som bör kunna ligga till grund för förändringar av inskrivnings- och utbildningssystemet. Forskningsuppdrag och inriktningsdiskussioner planeras av styrelsen bli påbörjade budgetåret 1985/86. Under detta budgetår kan enligt styrelsen en idéskiss till ett förändrat system presenteras. Styrelsen anser att skissen skall kunna ligga till grund för ett ställningstagande i försvarsbeslutet 1987 om fortsatt utvecklingsarbete inför ett slutligt ställningstagande i försvarsbeslutet 1992. Mot bakgrund av bl. a. CESAM-kommitténs förslag kan det dock enligt styrelsen bli nödvändigt med vissa modifieringar av utbildningssystemet redan under de närmaste åren.

Utbildnings- och krigsplaceringsbankerna

Institutet föreslår att civilförsvarsstyrelsen slopar de s. k. bankerna i utbildningssystemet – utbildningsbanken och krigsplaceringsbanken var i oktober 1983 tillsammans ca 73 000 personer. Vidare föreslår institutet att man skall skriva in direkt på krigsbefattning och utnyttja, vid behov av överinskrivning, mobiliseringsreserven som buffert. Vinsten ligger enligt institutet i att färre personer onödigtvis registreras för civilförsvaret och sammanhänger i övrigt med förslaget om förenkling av utbildningssystemet.

Länsstyrelserna har delade meningar om personalbankerna i utbildningssystemet. Några länsstyrelser delar institutets uppfattning att bankerna bör slopas om mobiliseringsreserven får större volym. Andra länsstyrelser anser att bankerna är ett nödvändigt hjälpmedel i personalhanteringen. *Civilförsvarsstyrelsen* framhåller att bankernas storlek sammanhänger med flera faktorer bl. a. följande:

- Tidigare avsaknad av datorstödd modell för rekryteringsplanering
- Tidigare otillräckliga utbildningsresurser
- Värnpliktsavgående kan inte krigsplaceras mellan 45 och 48 år
- Personal från org 72 som inte passar in i org 80.

Genom den datorstödda rekryteringsplaneringen som tillämpas sedan två år tillbaka tillförs enligt styrelsen bankerna inte ny personal om inte behov föreligger. *Civilförsvarsstyrelsen* framhåller att åtgärderna har vidtagits för att reducera bankerna till erforderlig storlek. Bankerna utgör enligt styrelsen i motsats till vad institutet påstår ett aktivt och nödvändigt

hjälpmedel i personalförsörjningsprocessen. Enligt *arbetsmarknadsstyrelsen* finns i bankerna ett stort antal inskrivna och beredskapsregistrerade som inte passar in i aktuell krigsorganisation och som aldrig avses tas i anspråk. Detta är enligt styrelsen inte tillfredsställande och styrelsen ser med oro på det faktum att tusentals personer på detta sätt spärras för andra uppgifter inom totalförsvaret. Arbetsmarknadsstyrelsen är därför positiv till de åtgärder institutet föreslår för att effektivisera hanteringen.

6 Krigsplacering

Institutet föreslår att vid avvägning mellan vakanthållning av befattning och krigsplacering av personal, där det är tveksamt om kvalifikationskraven är uppfyllda, krigsplacering ges försteg. Länsstyrelserna bör enligt institutet ges ansvaret att bedöma när krigsplacering kan göras. Systemet föreslås bära tillåta att utbildad personal krigsplaceras även i utbildningsbefattning om länsstyrelsen – eventuellt i samförstånd med berörd kommun – finner det lämpligt.

Huvuddelen av *länsstyrelserna* delar institutets uppfattning. *Civilförsvarsstyrelsen* framhåller att i dagens rekryteringssystem med förhandsrekrytering mot kända åldersavgångar och förväntade avgångar av andra skäl än ålder skall länsstyrelserna i god tid kunna planera grundutbildningen så att den är klar när vakans uppstår i krigsorganisationen. Rekryteringssystemet bygger också enligt styrelsen på principen om successiv placering där krigsplacering på befattning avgörs först efter genomgången utbildning då personalen skall kunna placeras på alternativa befattningar inom resp. befattningskategori. Styrelsen anser att det inte är något hinder ur utbildningssynpunkt att vissa befälskategorier, för vilka lämplighetsbedömning inte genomförs i grundutbildningen, krigsplaceras innan grundutbildningen är genomförd. Övriga befälskategorier bör enligt styrelsen kunna krigsplaceras efter genomförd fackkurs och lämplighetsbedömning. Detta bör emellertid enligt styrelsens mening endast tillämpas i undantagsfall om det är motiverat från beredskapssynpunkt. Styrelsen anser att det är av stor betydelse att befälet inte kallas till övning innan grundutbildningen är genomförd då grundutbildningen är en förutsättning för att en övning skall kunna genomföras med de krav som ställs på befälet.

7 Övning och mobilisering

Övningar och mobilisering

Institutet föreslår att

- övningar bör i största utsträckning bedrivas enhetsvis under ledning av krigsplacerat befäl
- mobiliseringsmomentet bör ges stor tyngd vid alla övningar
- övningstillfällena bör utnyttjas till en genomtänkt prövning av krigspla-

cerade i olika befattningar. Övningsresultatet bör användas för såväl befordran i krigsorganisationen som omkrigsplacering. Enkla former för sådana åtgärder bör skapas.

- ofta återkommande övning är viktigt för beredskapen. Ändå bör glesare men i tiden längre övningar prövas inom ramen för tilldelad övningstid. Skälet härför är att erfarenheter av återkommande räddningsinsatser, vilket kan ernås under de längre övningarna, bör vidmakthållas.

De flesta länsstyrelserna och civilförsvarsstyrelsen biträder institutets förslag avseende mobiliseringsmomentets tyngd samt det krigsplacerade befälets ledning och prövning, men pekar på begränsningar i fråga om övningstider. Länsstyrelserna och styrelsen anser också att frågan om längre övningstider bör prövas.

Civilförsvarslärare och övningsledare

Institutet anser att civilförsvarslärare och övningsledare som tillhör civilförsvaret i krig bör disponeras av länsstyrelserna för krigsplacering. Den särskilda utbildningsledarorganisationen för återtagande vid mobilisering kan – mot bakgrund av beredskapskraven – starkt ifrågasättas. *Institutet* anser att inplanerade resurser för denna bör omfördelas. *Institutet* föreslår att regeringen överväger att särbehandla lärare vid utbildnings- och förrådsanläggningarna så att de med säkerhet kan disponeras av civilförsvaret vid beredskapshöjning och mobilisering.

Civilförsvarsstyrelsen och *länsstyrelserna* biträder institutets förslag och framhåller att det även bör gälla förrådspersonalen. Styrelsen anmäler att projekt beredskapsutbildning har avbrutits tills vidare.

Institutet föreslår att de övningsledargrupper som i dag ställs till länsstyrelsernas förfogande bör disponeras friare av länsstyrelserna för att övningarna bättre skall kunna anpassas till de lokala förhållandena. Ett sätt att åstadkomma detta är enligt institutet att de ställs till förfogande för längre perioder.

Huvuddelen av *länsstyrelserna* biträder institutets förslag. *Civilförsvarsstyrelsen* anser att förslaget är kopplat till bl. a. kommitténs förslag.

8 Personalförsörjningen i krig

Institutet föreslår att kommunerna ges ansvaret för personalförsörjningen i krig.

Ingen *remissmyndighet* har någon invändning mot detta förslag utan erinrar om ProCK betänkande och förslag.

9 Datorstöd till personalförsörjningen

Institutet föreslår att regeringen tar beslut om datakraftstrukturen för civilförsvaret för att möjliggöra att den utveckling av datorstödda system som nu pågår och planeras skall kunna drivas planmässigt och rationellt. Enligt institutets bedömning är en utbyggnad enligt den av civilförsvarsstyrelsen föreslagna struktur 2 motiverad – dvs. med små datorer på länsstyrelsernas försvarsenheter. I detta fall kan enligt institutet en teknisk samordning med värnpliktsverkets datorer eventuellt bli fördelaktig.

Den datorstödda registreringen av civilförsvarspliktiga har av institutet studerats särskilt och en samordning med värnpliktsverkets registrering av värnpliktiga m. m. har prövats. De viktigaste faktorerna vid de överväganden som gjorts har varit

- regeringens ADB-policy
- utvecklingsplanerna på myndighetsnivå
- systemavgränsningsprinciperna
- användarbehov
- kostnader.

De slutliga avvägningarna har gjorts mellan två huvudalternativ.

- 1 Länsstyrelsernas datorstöd baseras på terminaler till en central dator, i vilken data finns lagrade
- 2 Länsstyrelsernas datorstöd baseras på små datorer vid försvarsenheterna, där för länet specifika data finns lagrade. Dessa små datorer är också kopplade till en central dator med eget datalager

Valet mellan huvudalternativen bör enligt institutet göras av regeringen på grunder som inte har med enbart personalredovisningen att göra. Om regeringen väljer huvudalternativ 1, står nästa val mellan

- 1.1, som innebär det system TAPS som nu är utvecklat vid civilförsvarsstyrelsen och under införande vid länsstyrelserna
- 1.2, som innebär en nyutveckling vid värnpliktsverket med användning utav värnpliktskontorens datorer.

Institutet förordar i detta fall mycket klart alternativ 1.1 dvs. system TAPS.

Om regeringen väljer huvudalternativ 2 står också här nästa val mellan två alternativ

- 2.1, som innebär en utbyggnad i huvudsak enligt struktur 2 i civilförsvarsstyrelsens rapport "Civilförsvarets framtida datorkraftstruktur"
- 2.2, som tekniskt innebär ungefär samma sak för länsstyrelserna men på central och högre regional nivå innebär att de små datorerna vid länsstyrelserna ansluts till värnpliktskontor och värnpliktsverket centralt och att utvecklingsansvar för gemensamma personalförsörjningsfunktioner ges till värnpliktsverket.

Institutet ger i det här fallet ett förord för alternativ 2.1, dvs. datorkraftstruktur 2 för civilförsvaret.

Oberoende av vilket alternativ som väljs föreslår institutet att civilförsvarsstyrelsen och värnpliktsverket tillsammans utvecklar ett effektivare och mera givande samarbete och erfarenhetsutbyte i frågor som gäller såväl personalförsörjning som ADB-teknik.

Civilförsvarsstyrelsen anser att alternativ 2.1 är den bästa lösningen. De främsta skälen för detta är:

- Regeringens anvisningar beträffande införande av en struktur 90 lösning bör följas
- Ett för civilförsvaret integrerat och väl anpassat informationssystem bör skapas vid länsstyrelsernas försvarsenheter och andra användare
- Små system och enkla systemlösningar eftersträvas
- Ett aktivt användarengagemang i systemutvecklingsarbetet förutsätts
- Såväl systemutvecklingskostnader som driftskostnader bör hållas nere.

Enligt civilförsvarsstyrelsens uppfattning förefaller alternativ 2.2 konstruerat och medför inga nämnvärda fördelar. Alternativ 2.2 synes enligt styrelsens bedömning däremot medföra ett antal påtagliga nackdelar från såväl kostnads- som användarsynpunkt och medför en onödigt komplicerad systemlösning.

Värnpliktsverket framhåller att jämförelse bör ske mellan civilförsvarets planerade systemutveckling och en omläggning till värnpliktsverket. Detta gör det enligt verket självklart intressant att jämföra återstående tre eller flera alternativ bl. a. av institutet angivna alternativ 1.2, 2.1 och 2.2. Framhållas bör även att värnpliktsverkets rutiner i flera avseende i stort sett är direkt användbara även för civilförsvaret. Detta minimerar enligt verket behoven av rutin- och programutveckling. Förstärkningar av den tekniska utrustningen samt utbildning av personal blir det som är kostnadskrävande. I övrigt kan enligt värnpliktsverket konstateras att avsnittet har alltför översiktligt behandlat de alternativ som institutet funnit värda att studera. Det är enligt verket inte tillräckligt som beslutsgrund. Verket anser att datorstödet är behandlat på ett sätt som nödvändiggör en fortsatt utredning. En avgörande fråga är härvidlag enligt verkets mening behovet av samordning av datorstödet inom personalfunktionen i hela totalförsvaret. Den frågan besvaras bäst av överbefälhavaren och arbetsmarknadsstyrelsen. Värnpliktsverket har instrumentet, som efter viss resursförstärkning kan tjäna delar av totalförsvaret förutom försvarsmakten efter de behov som föreligger, och skapa underlag för den överblick av tillgångarna som erfordras för ett optimalt utnyttjande av resurserna samt hantering av enskilda individer.

Arbetsmarknadsstyrelsen delar institutets uppfattning att de delar av datasystemen som avser hantering av enskilda ärenden, särskilt rörande personal, bör vara likadant utformade över hela landet av det skälet att olika individer skall behandlas likvärdigt i motsvarande ärenden. Inom personalförsörjningens område erfordras enligt styrelsen oftast en central styrning av verksamheten, ibland även åtföljd av detaljföreskrifter. Det

samarbete som utvecklats mellan civilförvarsstyrelsen och överstyrelsen för ekonomiskt försvar angående datorstöd på länsstyrelsen ser arbetsmarknadsstyrelsen som ett steg i rätt riktning med hänsyn till länsstyrelsens totalförvarsroll. Ett beslut om ett datorstöd baserat på länsdatorer hindrar ju enligt styrelsens mening inte en systemutveckling inom personalförsörjningsområdet mellan civilförvarsstyrelsen och värnpliktsverket.

Länsstyrelsernas organisationsnämnd (LON) anför att nämnden har sedan i början av år 1980 haft tillfälle att direkt följa civilförvarsstyrelsens utvecklingsarbete i fråga om att förbättra civilförvarets personalsystem. LON har också kunnat konstatera att utvecklingen hittills inneburit väsentliga förbättringar och arbetslättnader för länsstyrelserna. Regeringen har emellertid den 20 juni 1984 uppdragit åt LON att i samarbete med statskontoret lämna förslag till hur datorstödet vid försvarsenheterna vid länsstyrelserna bör utformas och finansieras. På grund härav avstår LON vid detta tillfälle från att ta ställning till de ADB-lösningar som diskuteras i föreliggande rapport.

Riksrevisionsverket menar att osäkerheten om möjligheter till samarbete mellan civilförvarsstyrelsen och värnpliktsverket inte får vara styrande vid val av alternativ.

Överbefälhavaren framhåller att värnpliktsverket har inom försvarsmakten huvudansvaret för systemen för inskrivning, registrering och krigsplacering. Av regeringens uppdrag till försvarets rationaliseringsinstitut framgår att det i första hand är nämnda system som närmare skall studeras. Utredningen är enligt överbefälhavaren beträffande datorstödet för översiktlig och kan därför inte läggas till grund för något beslut. Överbefälhavaren föreslår därför att datorstödet utreds särskilt bl. a. för att bättre bedöma möjligheterna till en samordning med värnpliktsverkets system. En sådan samordning skulle enligt överbefälhavarens mening kunna underlätta totalavvägning av personal inom totalförsvaret.

Länsstyrelserna förordar en vidareutveckling av datorstödet till försvarsenheterna enligt institutets alternativ 2.1.

Berörda myndigheters verksamhet

Civildöforsvarsstyrelsen är enligt sin instruktion (1978: 112) central förvaltningsmyndighet för civilförsvaret och skall leda och samordna civilförsvarets utveckling. Styrelsen skall verka för en ändamålsenlig samhällsplanering med hänsyn till civilförvarsverksamheten och för att samhällets resurser samordnas för att kunna utnyttjas för verksamheten. Det ankommer på styrelsen att följa utvecklingen av forskning och teknik inom områden som berör civilförsvaret och själv eller genom annan bedriva forsknings- och försöksverksamhet. Vidare skall styrelsen genomföra grundutbildning och övning vid styrelsens skol- och förrådsanläggningar, leda och övervaka annan civilförvarsutbildning samt i samarbete med frivilliga organisationer främja frivillig utbildning inom civilförsvaret. Civilförvarsstyrelsen skall enligt bemyndigande av regeringen anskaffa den materiel som behövs för civilförsvaret samt förvara, vårda och underhålla materielen. Styrelsen skall också ha tillsyn över skyddsrumbygget och hålla sig underrättad om beskaffenheten hos skyddsrumbeståndet i landet. Det ankommer på styrelsen att leda och övervaka krigsplanläggningen av civilförsvaret och att ha uppsikt över beredskapen inom civilförsvaret. Styrelsen skall verka för upplysning om säkerhetspolitiken och om civilförsvarets uppgifter i totalförsvaret. Civilförvarsstyrelsen skall även utöva kontroll över den verksamhet som bedrivs av sådana sammanslutningar för civilförsvarets främjande som åtnjuter bidrag av statsmedel.

Statens brandnämnd skall enligt sin instruktion (1974: 408) som central förvaltningsmyndighet ha tillsyn över brandförsvaret och verka för samordning av olika grenar av samhällets räddningstjänst. Brandnämnden har vidare till uppgift att meddela utbildning för brandpersonal och personal inom sötningssväsendet samt att genom annan utbildningsverksamhet samt försöks- och utvecklingsarbete främja den allmänna räddningstjänsten. Brandnämnden skall organisera och administrera utbildning och övning av personal i beredskapsorganisationen för kärnkraftsolyckor. I övrigt ankommer det på brandnämnden att genom rådgivning m. m. biträda länsstyrelser, kommuner och enskilda i frågor om allmän räddningstjänst och förebyggande åtgärder mot brand samt att verka både för att brandförsvaret i olika delar av landet ordnas ändamålsenligt och för standardisering av brandförsvarets utrustning.

Sprängämnesinspektionen är enligt sin instruktion (1981: 499) central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör explosiva eller brandfarliga varor. Det åligger inspektionen särskilt att meddela föreskrifter och allmänna råd om explosiva och brandfarliga varor samt att utöva tillsyn och handlägga därmed sammanhängande ärenden. För förvaring, hantering, transport och försäljning av brandfarliga varor fordras tillstånd eller anmä-

lan. Byggnadsnämnden skall pröva ansökningar om tillstånd, och brandchefen tar emot anmälningar. Brandchefen skall yttra sig i ärenden om brandfarliga varor och delta i avsyning. Vidare skall brandchefen medverka i tillsynen över efterlevnaden av förordningen om brandfarliga varor. Inspektionen skall lämna myndigheter tekniskt sakkunnigt biträde och tillhandahålla allmänheten råd. Inspektionen skall också utöva tillsyn över efterlevnaden av förordningen om brandfarliga varor och vid behov lämna anvisningar om rättelse. Vad gäller explosiva varor ankommer det på sprängämnesinspektionen att avgöra om en viss vara skall anses som explosiv. Endast sådana varor som har blivit godkända av inspektionen får i princip tillverkas eller innehas inom riket eller införas hit. Länsstyrelserna med biträde av polismyndigheterna utövar den allmänna tillsynen över efterlevnaden av gällande bestämmelser om explosiva varor. Inspektionen skall lämna myndigheterna nödvändigt tekniskt biträde och medverka i tillsynen samt hjälpa allmänheten med råd. Om inte länsstyrelsen förordnar om annat, skall avsyningen av fabriker förrättas av inspektionen i samråd med polismyndigheten och brandchefen. Avsyning av andra anläggningar skall i regel verkställas av polismyndigheten i samråd med brandchefen. Sprängämnesinspektionen får meddela föreskrifter som gäller tillverkning, handel, hantering, förvärv, överlåtelse eller införsel eller som i övrigt är påkallad från säkerhetssynpunkt. Verksamheten är avgiftsfinansierad.

Sjöfartsverket är enligt sin instruktion (1969: 320) central förvaltningsmyndighet för frågor som rör sjöfarten och för frågor som rör landtransporter av farligt gods, allt i den mån handläggningen inte ankommer på någon annan myndighet. Det åligger verket särskilt att ha tillsyn över sjösäkerheten. Sjöfartsverket skall handlägga ärenden om landtransporter av farligt gods och verka för samordning av säkerhetsföreskrifter för land-, sjö- och lufttransporter av sådant gods. I fråga om landtransporter av farligt gods har sjöfartsverket särskilt till uppgift att meddela föreskrifter om säkerheten för människor, miljö och egendom samt att samordna tillsynsmyndigheternas verksamhet. Landtransportfrågorna handläggs inom enheten för transport av farligt gods, den s. k. LFG-enheten.

Statens strålskyddsinstitut är enligt sin instruktion (1976: 481) central förvaltningsmyndighet för ärenden om skydd mot joniserande och icke-joniserande strålning. Det åligger institutet särskilt att skaffa sig noggrann kännedom om de risker som är förenade med strålning och med uppmärksamhet följa utvecklingen inom de biologiska strålningsverkningarnas och strålningsfysikens områden. Institutet skall ha ett centralt samordnande ansvar för målinriktad strålskyddsforskning samt bedriva målinriktat forsknings- och utvecklingsarbete inom strålskyddsområdet. Institutet skall också beakta internationella normer på strålskyddsområdet. Det ankommer på institutet att vara samordnande organ för olika strålskyddsintressen i landet och därvid samverka med myndigheter och sammanslut-

ningar som sysslar med strålskyddsfrågor. Det är även institutets uppgift att sprida upplysning om faror och olägenheter som kan orsakas av strålning. Vidare skall institutet samordna beredskapsplaneringen i fråga om skyddsåtgärder mot atomolyckor och därvid vara rådgivande organ till länsstyrelserna. Som tidigare har framgått ankommer uppgiften att organisera och administrera utbildning och övning av personal i beredskapsorganisationen för kärnkraftsolyckor på statens brandnämnd.

Innehåll

Regeringens skrivelse	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 21 mars 1985 ..	2
1 Inledning	2
2 Allmänna utgångspunkter	4
3 Ledningen av befolkningsskyddet och räddningstjänsten	8
4 Huvuduppgifter	12
4.1 Befolkningsskyddet	13
4.2 Räddningstjänsten	14
4.3 Forskning och utveckling	15
4.4 Information	16
5 Statens räddningsverks organisation	17
6 Civilförsvarets personalförsörjning	18
7 Utbildningen av personal för räddningstjänst och sotningsväsende	21
7.1 Utbildning av heltidsanställda brandmän	22
7.2 Utbildning av heltidsanställda brandförmän, brandmästare m. m.	24
7.3 Utbildning av brandingenjörer	27
7.4 Utbildning av deltidsanställd personal	31
7.5 Utbildning av personal inom sotningsväsendet	34
7.6 Övning	36
8 Materielfrågor	38
9 Personal	39
10 Kostnader	40
11 Planeringssystem och budget	41
12 Genomförande	41
13 Hemställan	42
14 Beslut	43
Bilaga 1 Sammanfattning av CESAM-kommitténs principbetän- kande (Ds Fö 1984: 2) Räddningsverket	44
Bilaga 2 Sammanfattning av rapport från CESAM: s arbetsgrupp för brandförsvarsutbildning (Ds Fö 1984: 1) Utbildning för räddningstjänst och sotningsväsende	58
Bilaga 3 Förteckning över remissinstanser och sammanställning av remissyttranden över CESAM-kommitténs betänkan- de (Ds Fö 1984: 2) Räddningsverket och rapporten (Ds Fö 1984: 1) Utbildning för räddningstjänst och sotnings- väsende	61
Bilaga 4 Sammanställning av remissyttranden över Hpg 5-kom- mitténs betänkande (Ds Fö 1983: 5) Strukturförändring- ar och samordning i de delar betänkandet behandlar dels samordning av den statliga byggnads- och anläggnings- försörjningen, dels civilförsvarets materielanskaffning	125
Bilaga 5 Sammanfattning av försvarets rationaliseringsinstituts rapport (nr 3.83-4401) Civilförsvarets materieförsörj- ning	146

Bilaga 6	Sammanfattning av Försvarets rationaliseringsinstitutets rapport (nr 2.83-4301) Civilförsvarets personalförsörjning	155
Bilaga 7	Sammanställning av remissyttranden över försvarets rationaliseringsinstitutets rapport (nr 2.83-4301) Civilförsvarets personalförsörjning	161
Bilaga 8	Redovisning av berörda myndigheters verksamhet ...	173

